

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

BASIN DİLİNDE
ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet Çevik

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hasan Özdemir

Ankara-2006

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (ESKİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

**BASIN DİLİNDE
ATASÖZLERİ VE DEYİMLER**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hasan Özdemir

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

PROF. DR. HAMZA ZÜLFİKAR

PROF. DR. DURSUN YILDIRIM

PROF. DR. HASAN ÖZDEMİR

PROF. DR. NURULLAH ÇETİN

DOÇ. DR. MUHTAR KUTLU

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi: 26 Temmuz 2006

ÖN SÖZ

“Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yapılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan, kamuca benimsenmiş özsözler.”¹ biçiminde tanımlanan **atasözleri** ve “Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.”² biçiminde tanımlanan **deyimler**; Türkçenin ilk yazılı belgelerinden bu yana sözlü ve yazılı kültürde yoğun bir biçimde kullanılmaktadır.

Türk dilinin bilinen en eski yazılı belgeleri olan ve genellikle *Orhun Abideleri* ya da *Orhon Yazıtları* diye anılan kitabelerde, Talat Tekin’in de belirttiği gibi, etkili bir anlatım gücüne ve güzelliğine sahip, gelişmiş bir edebiyat dili vardır.³ Bir milletin, bilinen ilk yazılı belgelerinde böylesine yetkin bir edebiyat dilinin kullanılmış olması; bu dilin, yazılı olmasa bile sözlü kültürde yeterince işlenip zenginleştirildiğini gösterir.

“Az ve öz söyleme ilkesine sıkı sıkıya bağlı olmaları nedeniyle sanat değeri”⁴ taşıdıkları belirtilen atasözleri ve deyimler, oluşum süreçleri ve yaygın kullanım alanları açısından değerlendirildiğinde, geleneksel sözlü kültür ürünleridir. Bu ürünler, geleneksel ve sözlü olmalarına bağlı olarak, kuşaktan kuşağa aktararak yaşatılırlar. Atasözleri ve deyimlerin günümüzde de, önemli ve etkili birer iletişim unsurları olarak, özellikle halk dilinde, varlıklarını devam ettirdiğini görmekteyiz. Bununla birlikte, aslında birer sözlü kültür ürünü olan atasözleri ve deyimlerin, yazılı kültür ürünlerinin de hemen her çeşidinde -az ya da çok- kullanıldığını görmekteyiz. Bu kullanım her türden edebî ürünü, bilimsel yazıları, reklamları, ders kitaplarını, sokaklarda dağıtılan el ilanlarını vs. kapsayan oldukça geniş bir yelpazeye sahiptir. Bu geniş yelpazeye genel olarak “medya”yı da dahil edebiliriz. Çünkü son yıllarda daha güncel bir söylem haline gelen ve görsel, işitsel, yazılı basın organlarını ifade eden medyada da atasözleri ve deyimlerin sıkça kullanıldıkları gerçeği bilinmektedir. Aslında birer sözlü kültür ürünü olan atasözleri ve deyimlerin, toplu iletişimi sağlayan kitle iletişim araçlarında sıkça kullanıldıkları gerçeğinin altında; iletişim

¹ Ömer Asım Aksoy: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İnkılap Kitabevi Yayını, y. y., t. y., C. I, s. 37.

² Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 52.

³ Talat Tekin: Orhon Yazıtları. 2. b., Simurg Yayınevi, İstanbul 1998, s. 15.

⁴ Nurettin Koç: İslamıktan Önce Türk Dili ve Edebiyatı. İnkılâp Yayınları, İstanbul 2002, s. 375.

araçlarının, vermek istedikleri mesajları uygun kişilere, uygun biçimlerde ulaştırma kaygılarının olduğu düşünülebilir.

Sözlü yönleri daha ön planda olan görsel ve işitsel medya bir yana, aslında birer sözlü kültür ürünü olmalarına karşın, atasözleri ve deyimlerin yazılı basında kullanımları, özellikle ilgi çekicidir. Çünkü yazılı basının, yani gazete ve dergilerin hemen her sayfasında; haberinde, yorumunda, reklamında, çizgilerinde vs. atasözü ve deyim örnekleriyle karşılaşırız.

Söz konusu bu geleneksel kültür ürünlerinin kimler tarafından, nerelerde, ne zaman, nasıl, hangi vasıtalarla, hangi amaçlarla kullanıldığının belirlenmesi gerekmektedir. Bu da, atasözleri ve deyimlerin basın dilindeki kullanımlarının uygun iletişim modelleri çerçevesinde araştırılıp değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler adını taşıyan bu çalışma, atasözleri ve deyimlerin günümüz basın dilinde ne ölçüde, hangi biçimde ve hangi amaçlarla kullanıldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda düzenli bir biçimde yapılan gazete taramalarıyla basın dilinde atasözü-deyim kullanımları tespit edilip değerlendirilmiş; böylece, bir taraftan bu sözlerin basın dilinde canlı bir biçimde varlıklarını devam ettirdikleri, diğer taraftan da gazetelerin bu sözleri birer anlatım zenginliği ögesi olarak dil politikaları çerçevesinde sıkça kullandıkları tezi doğrulanmaya çalışılmıştır.

Kitleleri etkileyip yönlendirebilecek düzeyde büyük bir güce sahip olan basın organlarının, insanın düşünebilme yeteneğinin zeminini oluşturan dili kullanma konusundaki tutumları özellikle çocukların ve genç kuşakların, bilinçli bireyler olarak yetişmelerini de kapsayan eğitim süreçleri açısından oldukça önemlidir. Gazetelerde kullanılan dilin önemi, tabii ki, genç kuşaklarla ve çocuklarla sınırlı değildir; tüm insanlar için dilin dünü, bugünü ve yarınını, dolayısıyla bir bütün olarak kültürü de ilgilendirmektedir. Bu bakımından basın organlarında kullanılan dil konusunda yapılacak araştırmalar apayrı bir önem taşımaktadır.

Günlük 5 gazetenin (Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah, Zaman) 4 ay (1 Aralık 2004-31 Mart 2005) boyunca düzenli bir biçimde taranmasıyla yapılan atasözü-deyim kullanımına dair tespitler ve bunların değerlendirilmesi temeline dayanan bu çalışmayla, “**basın dili**”ni konu alan araştırmalara küçük de olsa bir katkıda bulunduğumuz inancını taşımaktayız.

Tez danışmanlığımı kabul ederek bu çalışma konusunun belirlenmesinde ve tezin oluşturulmasında önemli katkıları bulunan, Ankara Üniversitesi DTCT Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ndeki lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca Türk Halk Edebiyatı içerikli derslerini “Halk Edebiyatı” ile sınırlı tutmayıp “Halkbilimi” çerçevesinde işlemek suretiyle halkbilimsel düşünebilme yeteneğimin ve halkbilimi terminolojimin gelişmesi konusunda ufkumu açan Sayın Hocam Prof. Dr. Hasan Özdemir'e öncelikle teşekkür ediyorum. Sonra, araştırmanın özellikle sosyolojik derinlik kazanması ve bir bütün olarak oluşturulması konusunda değerli katkıları bulunan sosyolog arkadaşım Araş. Gör. Aylin Çakıroğlu'na ve tüm hayatım boyunca olduğu gibi *Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler* adlı bu çalışmada da benden, maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ailemin bütün fertlerine tek tek teşekkür ediyorum.

Mehmet Çevik
Ankara, 12 Haziran 2006

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
A.Ü.	: Ankara Üniversitesi
b.	: baskı
bkz.	: bakınız
C.	: cilt
çev.	: çeviren
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
h.	: hicrî
Haz.	: yayına hazırlayan
KIBATEK	: Kıbrıs, Balkanlar ve Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OFAD	: Osmaniye Folklor Araştırma Kültür Sanat Gençlik Spor ve Halk Oyunları Kulübü Derneği
s.	: sayfa
t. y.	: yayın tarihi yok
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TTK	: Türk Tarih Kurumu
vb.	: ve benzeri
y. y.	: yayın yeri yok

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
KISALTMALAR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
I. GİRİŞ.....	1
A. BASIN, MEDYA VE İLETİŞİM.....	1
a. Ana Hatlarıyla Başlangıcından Bugüne Türk Basını.....	1
b. Kavram ve Terim Olarak “Medya”.....	3
c. Sosyal Bir Olgu Olarak Medya ve Etkileri.....	5
d. İletişim Araştırmaları ve İletişim Kuramları.....	10
B. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER.....	22
a. ATASÖZLERİ.....	22
a. Tanım.....	24
b. Biçim Özellikleri.....	27
c. Anlam Özellikleri.....	37
d. İşlevsel Özellikleri.....	41
b. DEYİMLER.....	46
a. Tanım.....	47
b. Biçim Özellikleri.....	48
c. Anlam Özellikleri.....	53
d. İşlevsel Özellikleri.....	56
e. Atasözü ve Deyimin Karşılaştırılması.....	57
C. ARAŞTIRMADA UYGULANAN YÖNTEM VE	
TEKNİKLER.....	59
a. Araştırma Evreni ve Örneklem.....	59
b. Veri Toplama Teknikleri.....	60
c. Araştırma Soruları/Hipotezler.....	60

II. BASIN DİLİNDE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER.....	62
A. Atasözleri ve Deyimlerin	
Haber Konularına Göre Sınıflandırılması.....	63
a. Manşet Haberler.....	63
b. Köşe Yazıları.....	71
c. Ara Haberler.....	163
d. Kültür-Magazin Haberleri	185
e. Siyaset Haberleri.....	213
f. Spor Haberleri.....	226
g. Ekonomi Haberleri.....	255
h. Reklamlar-İlanlar.....	264
i. Sağlık Haberleri.....	271
j. Karikatürler.....	274
k. Diğer Kullanımlar.....	279
B. Atasözü ve Deyimlerin Gazetelerde Kullanım Biçimleri.....	281
a. Kullanıldıkları Yer Açısından.....	281
b. Biçimsel Özellikleri Açısından.....	284
C. Gazete ve Yazarların Atasözü-Deyim Kullanımı Açısından	
Değerlendirilmesi.....	288
a. Gazeteler	288
b. Yazarlar.....	289
III. SONUÇ.....	291
IV. ÖZET.....	295
V. ABSTRACT.....	296
VI. KAYNAKLAR.....	297
VII. EKLER.....	302
EK-1: ATASÖZÜ-DEYİM LİSTESİ.....	302
EK-2: ÖRNEK GAZETE KUPÜRLERİ.....	338

I. GİRİŞ

A. BASIN, MEDYA VE İLETİŞİM

a. Ana Hatlarıyla Başlangıcından Bugüne Türk Basını

Son yıllarda gelişen ve yaygınlaşan elektronik iletişim araçlarından önce kitle iletişiminin en önemli boyutunu, gazete ve dergi gibi “basılı” ürünleri kapsayan “basın” kavramı oluşturmaktaydı.

“Gazete ve dergi olarak süreli (periyodik) yayımlanan yayınların bütünü”⁵ biçiminde tanımlanan “basın”ın var olmasında ve gelişmesinde birtakım sosyal ve siyasal etmenin yanında; yazı, kâğıt ve matbaanın icadı gibi teknolojik ilerlemelerin de önemli katkıları vardır. Hatta iletişimi kalıcı kılan ve geniş kitlelere ulaştıran yazı, kâğıt ve matbaanın; “basın” kavramının çekirdek yapıları olduğunu söyleyebiliriz.

İnsan, sosyal bir varlık olmasının gereği olarak diğer insanlarla da ilişki içindedir. Bu ilişki, insanın var olmasından başlayarak günümüze kadar gelen ve bugün de çok farklı boyutlarda devam eden “sözlü iletişim” kavramının doğmasına neden olmuştur. Sözlü kültür ortamında üretilen ve anlatma-dinleme eylemleri ekseninde geliştirilen söze dayalı iletişim unsurlarını kalıcı kılma kaygısı duyan insanoğlu, bu kaygısını gidermek ve bu yöndeki ihtiyaçlarını karşılamak için “yazı”yı bulmuştur. Yine aynı kaygı ve ihtiyaca bağlı olarak, yazı geliştirilmiş ve yaygınlaştırılmıştır. Bu nedenle insan, sözlü kültür ve sözlü iletişimin yanında, yazılı kültür ve yazılı iletişim ortamının da içinde bulmuştur kendini.

İnsanlık kültürünün temeli yazı ile atılmış, uygarlık dünyasında kültür birikimi yazı ile sağlanmıştır. Tarihin konusuna giren zaman, insanlığın yeryüzündeki yaşına göre çok kısadır. Çünkü medeniyet ateşin icadıyla başladığı halde, tarih ancak yazının icadıyla başlayan dönemi kapsamaktadır.⁶ Yazının bulunmasıyla beraber, insanlar bilgi ve deneyimlerini yeni kuşaklara yazıyı kullanarak aktarmıştır. Böylece insan topluluklarının yaşayışlarına, daha genel bir ifadeyle kültürlerine ait en sağlıklı ve güvenilir belgeler, “tarihî kaynak” addedilen yazılı belgelerdir.⁷

⁵ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: Habercinin El Rehberi/Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural Ve Teknikleri. Anadolu Üniv. İletişim Fak. Yayını, Eskişehir 2001, s. 5.

⁶ M. Nuri İnuğur: Basın ve Yayın Tarihi. 3. b., Der Yayınları, İstanbul 1993, s. 28.

⁷ Selda İçin Akçalı: Türkiye’de Araştırmacı Gazetecilik. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, y.y., 2002, s. 7.

Tarihçiler, yazının ilk örnekleri olarak genellikle mağara duvarlarındaki resim yazılarını göstermektedirler. Ancak Sümerlilerin kullandığı “çivi yazısı” ve Mısırlıların kullandığı “hiyeroglif”, gerçek anlamda yazının öncüleri olarak kabul edilirler.⁸

“Düşüncelerimizi, duygularımızı, isteklerimizi başkalarına iletmek ya da unutulmaktan kurtarmak için kullanılan işaret sistemi.”⁹ biçiminde tanımlanan yazı, “kâğıt”ın bulunmasıyla daha yaygın, kolay ve işlevsel kullanılmaya başlamıştır.

Yazının ve kâğıdın icadından sonra, bu iki icadın üzerinde yükselen ve onları da yükselten “matbaa”nın icadı; yazının kısa sürede çoğaltılmasını ve daha çok insana ulaştırılmasını sağlamıştır.

Yazı, aslında sözlü olarak üretilen ve işitsel mekânda var olduğu için kısa sürede yok olan kelimeyi görsel mekâna yerleştirmiştir. Matbaa ise kelimenin görsel mekâna yerleşmesini daha da sağlamlaştırmıştır. Matbaanın icadından önce kitaplar, metinler elyazmasıyla çoğaltılmaktaydı. Ancak elyazması yazıcıya, yani üreticiye yöneliktir. Elyazmasıyla çoğaltılmış eserler yazıcının işini kolaylaştıran, ancak okuru yoran kısaltmalarla doludur. Baskı kültürü, yani matbaa ise tüketiciye dönüktür. Matbaa ile bir yapıtın her bir kopyası kolay okunabilir bir metin halinde çok kısa zamanda basılır.¹⁰

Yazı, kâğıt ve matbaa kavramlarının; insanın çok eski çağlardan beri önemli ihtiyaçları olan “haberleşme” ve çeşitli konularda “bilgilenme” kavramlarıyla aynı noktada birleştirilmesinin sonucunda ortaya “**gazete**” kavramı çıkmaktadır.

Dünyadaki ilk gazetenin M.S. 5. yüzyılda Pekin’de kurulan “Tsing Pao” adlı gazete ya da yine Pekin’de 911 yılında kurulan “King Pao” adlı gazete olduğu ileri sürülmektedir. Gazetecilik, Alman Johann Gutenberg’in 1440’ta modern matbaanın temelini atmasıyla bir sektör hâlinde gelişmeye başlamıştır. Bugünkü anlamıyla ilk düzenli gazeteler 1605’te Hollanda’da yayınlanan “Wettlycke Tijdinghe” ve 1609’da Almanya’da yayınlanan “Avisa, Relation oder Zeitung” adlı gazetelerdir. İlk günlük gazete ise 1660 yılında çıkarılan “Leipziger Zeitung” adlı gazetedir.¹¹

⁸ Selda İçin Akçalı: a.g.e., s. 7.

⁹ Muhammet İspirli: Medya Gerçeği ve Haberciler. Akçağ Yayınları, Ankara 2000, s. 15.

¹⁰ Walter J. Ong: Sözlü ve Yazılı Kültür/Sözün Teknolojileşmesi. 2.b., Metis Yayınları İstanbul 1999, s. 146.

¹¹ Muhammet İspirli: a.g.e., s. 16-17.

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk gazete İstanbul'da 1795 yılında "Bulletin der Nouvelles" adıyla Fransızlar tarafından çıkarılmıştır. Bu gazetenin çıkışını Fransız, Rum ve Ermeni azınlıklarca çıkarılan birçok yeni gazete izlemiştir.¹²

Türkçe ilk gazetenin 1831'de yayınlanan Takvim-i Vakayi olduğu bilgisi çok yakın zamanlara kadar geçerliliğini korumaktaydı. Ancak yapılan yeni araştırmalar, Türk basın tarihinin başlangıcını üç yıl daha geriye götürmekte ve Türkçe ilk gazetenin Mısır'da, 1828'de çıkarılan Vakayi-i Mısriye olduğunu belirtmektedir.¹³ Bu gazeteyi zaman dizimsel (kronolojik) sırayla belli başlı şu gazeteler takip etmiştir: Vakayi-i Giridiye (1830), Takvim-i Vakayi (1831), Ceride-i Havadis (1840), Tercüman-ı Ahval (1860), Tasvir-i Efkâr (1862), Muhbir (1866), Basiret (1869), İbret (1870)...¹⁴

Tanzimat döneminden önce başlayan ve Tanzimat döneminde önemli gelişmeler kaydeden Türk gazeteciliği, I. Meşrutiyet'in ardından İstibdat Dönemi'nde getirilen yasaklamalarla ciddi zorluklar çekmiş ve ilerlemesinde hız kaybetmiştir. II. Meşrutiyet'in ilanıyla önü tekrar açılan gazete ve gazetecilik, Cumhuriyet Dönemi'nde de ilerlemesini sürdürmüş ve diğer kitle iletişim araçlarının da gelişmesiyle, 1980'li yıllardan itibaren ortaya çıkan "**medya**" kavramının önemli parçalarından biri olmuştur.

b. Kavram ve Terim Olarak "Medya"

Etimolojik anlamda çoğul biçimiyle "aracılar" demek olan "medya" sözcüğü, günümüzde tekil kullanıma bürünmüş bir kavramdır ve genel olarak, kitle iletişiminin araçları olan yazı, kitap, gazete, dergi ve televizyon yayını kapsamaktadır.¹⁵ Tabî ki tüm bu iletişim araçlarını bir biçimde bünyesinde toplayan bilgisayar teknolojisini ve onun uzantısı olan **internet** kavramını da "**medya**"nın önemli ve bütünleştirici bir parçası olarak görmek gerekir.

Dar anlamda bireylere ya da topluma, geniş anlamda da tüm dünya insanlığına bilgi aktararak, iletiler göndererek onları aydınlatmayı, eğlendirmeyi, yönlendirmeyi ve -hatta- denetlemeyi amaç edinmiş televizyon, dergi ve gazete gibi

¹² Muhammet İspirli: a.g.e., s. 18.

¹³ Hıfzı Topuz: II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi. Remzi Kitabevi, İstanbul 2003, s. 9.

¹⁴ Hıfzı Topuz: a.g.e., s. 13-29.

¹⁵ Gürsel Aytaç: Edebiyat ve Medya/Kitaptan Ekran Edebiyat. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002, s. 1.

araçlar¹⁶ biçiminde değerlendirilen kitle iletişim araçları; medya kavramının çekirdeğini oluşturmaktadır. “Kitle iletişim araçlarını, ‘kitle’ diye nitelendirilebilecek çok sayıda insanla iletişim kurmak üzere kullanan geniş ölçekli organizasyonlar toplamı”¹⁷ biçiminde ifade edilen medya; kısaca, “Kitle iletişiminin gerçekleşebildiği her türlü ortamın (gazete, dergi, kitap, radyo, televizyon, internet) genel adı.”¹⁸ biçiminde tanımlanabilir.

Dünyada; fotoğrafın, sinemanın, kablolu/kablosuz (telsiz) telgrafın, fonografin, telefonun, radyonun ve televizyonun gelişimine tanıklık etmiş 1860 ile 1930 yılları arasındaki dönem, medyanın oluşum dönemidir.¹⁹

Latince “aracı” anlamındaki “medium” sözcüğünün İngilizcede çoğullaştırılarak kullanılan biçimi olan “media” sözcüğü, Batı dillerinde kavram ve terim olarak yaklaşık 100 yıldan bu yana yer almaktadır. Ancak Türkçede medya kavramı “matbuat” ve “basın” sözcüklerinin ardından ancak 1980’lerden sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Sözcüğün dilimizde tam anlamıyla yer edinmesi ise 1990’lı yıllardan itibaren gerçekleşmiştir. Nitekim, Türk Dil Kurumu’nca yayınlanan Türkçe Sözlük’ün 1988 yılında gerçekleştirilen 8. baskısında ve önceki baskılarında “medya” sözcüğü bir madde başı olarak bulunmamaktadır. “medya” sözcüğü Türkçe Sözlük’ün ancak 1998 yılında gerçekleştirilen 9. baskısından itibaren bir sözlük birimi olarak yerini almış ve şu şekilde açıklanmıştır: “1. Büyük iletişim ve yayın organlarına verilen ad. 2. İletişim ortamı, iletişim araçları, kitle iletişim araçlarının tümü.”²⁰

Yine, Türkçe Sözlük’ün 1998 yılındaki 9. baskısından itibaren, “medya” sözcüğüyle birlikte onunla ilgili başka madde başları da yer almaktadır: “medya camiası, medyacı, medya maydanozu, medya starı, medyatik”²¹

“Medya” kavramının dilimizde kullanılmaya başlanmasına paralel olarak; gazete ve dergiler için “**yazılı medya**”, televizyon için “**görsel medya**” ve radyo içinse “**işitsel medya**” kavramları da kullanılmaya başlamıştır. Bu anlamda, medya

¹⁶ Ö. Demir-M. Acar: Sosyal Bilimler Sözlüğü. Vadi Yayınları, Ankara 1997, s. 134.

¹⁷ Gordon Marshall: Sosyoloji Sözlüğü. Çev.: Osman Akinhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999, s. 484.

¹⁸ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürcan: a.g.e., s. 3.

¹⁹ Gordon Marshall: a.g.e., s. 484.

²⁰ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. II, s. 1524.

²¹ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. II, s. 1524.

sözcüğünün dilimize girmesiyle birlikte “basın” kavramı radyo ve televizyondan arındırılarak sadece “yazıya dayalı” iletişim araçlarını ifade etmek için kullanılmaya başlamış; bir bakıma sözcüğün anlamı ve kapsamı daraltılmaya çalışılmıştır. Ancak medya sözcüğü, her ne kadar dilimizde yaygın bir biçimde kullanılıyorsa da, bu sözcüğün kavram ve terim olarak henüz zihinlerde yeterince netleşmediğini söyleyebiliriz. Örneğin, televizyoncu-gazeteci ayrımı yapılmaksızın tüm medya çalışanı hâlâ “**basın** kartı” taşımaktadır. Ya da herhangi bir kişi, haber değerindeki bir konu için, “kamera”ların karşısına geçip “**basın** toplantısı” düzenleyebilmekte ve bu toplantıda “**basın** açıklaması” yapmaktadır. Bu çerçevede, söylem ve eylemlerimize yön veren zihnimiz için; “medya” teriminin, sözcük olarak henüz nesnel ve net bir karşılığı olamayan soyut bir kavram düzleminde yer aldığı düşünülebilir.

c. Sosyal Bir Olgu Olarak Medya ve Etkileri

“Uzmanlaşmış grupların geniş, heterojen ve farklılaşmış izleyicilere sembolik içerik yaymak üzere; gazete, televizyon, radyo gibi teknolojik aygıtları hizmete soktuğu kurum ve tekniklerden meydana gelen kitle iletişimi”²²; son zamanlarda iyice popüler olan medya kavramının özünü oluşturur ve şu biçimde tanımlanır: “İletişimin bazı tekniklerle, belirli bir teknoloji uygulanarak, çoğaltılıp güçlendirilerek, çok sayıda kişiyi etkileyecek biçime getirilmesine kitle iletişimi (mass communication) adı verilir.”²³

Kitle iletişimi, tanımı gereği tek yönlü bir süreçtir. Seyircinin, okuyucunun medyaya tepkisini iletmesinin hiçbir etkin yolu yoktur. Çok az sayıda insanın, çok büyük sayıda insan grubuyla haberleşmesini sağlayan medya; modern toplumların zihinsel hayatına hükmeden bir konuma gelmiştir.²⁴ Bu yönüyle sosyal bilimlerin, özellikle de sosyolojinin önemli araştırma alanlarından biri olan medya, tek tek bireyleri, kitleleri, toplumu ya da toplumları çeşitli boyutlarda doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyebilmektedir.

²² Denis McQuail-Sven Windahl: İletişim Modelleri. 2. b., Çev.: Konca Yumlu, İmge Kitabevi, Ankara 2005, s. 19.

²³ Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer: Toplumbilim. 12. b., Beta Yayınları, İstanbul 1999, s. 384.

²⁴ Gordon Marshall: a.g.e., s. 484.

1960'lardan itibaren nicel ve nitel anlamda önemli bir yükseliş gösteren medya araştırmaları; temelde dört farklı araştırma alanı üzerinde yoğunlaşmaktadır.²⁵

1. Medya yayınlarının kültürel niteliği. Bu araştırmalar medyanın, stereotipleştirici ya da özellikle çocuklar üzerindeki anti-sosyal davranışları ve şiddeti destekleyici etkilerini ele alır ve bu konudaki eğilimleri ortaya koymaya çalışır.
2. Medya sahipliği ve denetimi. Bu tür araştırmalar ise; medyanın, giderek daha az sayıda büyük şirketlerin elinde bütünleşmesi, medya kuruluşlarının çapraz mülkiyeti ve programlarının ticarî yönlerinin artmasıyla ilgilenir.
3. Medyanın ideolojik etkileri. Bunlar; medyanın, bütünsel bir yaşam ve düşünce modelini destekleyen önemli ideolojik etkilerini ele alan araştırmalardır.
4. Medyanın demokratik politikalara etkileri. Bu araştırma alanı; özellikle elektronik medyanın gündem belirleme, haberlerin çarpıtılması ve basite indirgenmesi, kamusal dikkatin toplumsal sorunlardan başka yönlere çevrilmesi ve televizyon reklamcılığının siyasal kampanyalar için kullanılması gibi konuları ele alır.

Medyanın; haber verme, bilgilendirme, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı yaratma, eğitim ve kültürün gelişmesine katkıda bulunma, eğlendirme, sosyal bütünleşmeyi sağlama gibi temel amaçları vardır. Bu amaçlar çerçevesinde çalışan medya; çağdaş ve demokratik toplumlarda, toplumsal dengeleri oluşturmaları açısından yasama, yürütme ve yargı güçlerinden sonra dördüncü güç olarak kabul edilir. Toplumsal bir iletişim kurumu olması nedeniyle medya, sözcüsü olduğu toplumun ilerlemesinde ya da geri kalmasında önemli bir role sahiptir ve bu kamusal görev, toplumsal dinamiklerin bel kemiğini oluşturmaktadır.²⁶

Medyanın iki ayrı toplumsal işlevi bulunmaktadır.²⁷

²⁵ Gordon Marshall: a.g.e., s. 484-485.

²⁶ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: a.g.e., s. 4.

²⁷ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: a.g.e., s. 4.

1. Dikkatleri bazı kişiler, sorunlar, örgütler ve hareketler üzerinde toplayarak ya da onlardan kaçarak prestij kazandırmakta ve otoriteyi güçlendirmektedir.
2. Toplumsal kuralların güçlendirilmesi için, muhtemel sapmaları ve bozuklukları halkın gözleri önüne sermektedir.

Bu iki işlevden yola çıkarak medyanın toplum adına yaptığı faaliyetleri şöyle sıralamak mümkündür:²⁸

- Kitle iletişim araçları, çevreyi gözlemleyerek çevrede bulunan ve topluluğu etkileyen tehlike ve imkanları ortaya koyar.
- Haberleri, okuyucu kitlesinin davranışlarını eş güdecek biçimde seçer, değerlendirir ve yorumlar.
- Toplumsal mirasın sonraki kuşaklara aktarılmasında önemli bir rol üstlenir.
- Tehlike ve fırsatları haber veren bir bekçidir.
- Önemli toplumsal sorunlar konusunda uzlaşma ve karara varmayı kolaylaştırmak üzere alternatifler sunan danışmandır.
- Toplumun yeni üyelerine kurulu kültürü ileten öğretmendir.
- Güldüren, dinlendiren, eğlendirendir.
- Ticareti hızlandıran ve genişleten işadamıdır.
- Anlamlı bir çerçeve içinde günün olaylarını doğru, tam ve mantıkî bir biçimde sunar.
- Kanaat ve eleştirilerin değiş-tokuş edildiği bir forum oluşturur.
- Toplum içindeki grupların kanaat ve tavırlarını birbirlerine duyurabilecekleri bir ortam oluşturur.
- Toplumun amaçlarını ve değerlerini sunar.

Medyanın ve dolayısıyla kitle iletişim araçlarının buraya kadar yansıtmaya çalıştığımız amaç, işlev ve etkilerinin “olumluluk” ortak paydasında birleştiğini söyleyebiliriz. Ancak kitle iletişim araçlarının amaç ve işlevlerine dair olumsuz değerlendirmeler de vardır. Örneğin, “Kitle iletişim araçlarının birincil amacı çoğu

²⁸ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: a.g.e., s. 5.

kez ne belirli bir enformasyon iletmek ne de kamuoyunu bir kültür, inanç ve değer yargısının ifadesinde birleştirmektir.”²⁹ belirlemesini yapan McQuail ve Windahl, bu konuyla ilgili düşüncelerine şu şekilde açıklık getirirler: Kitle iletişiminin en önemli parçası olan medyada amaç, çok basit bir ifadeyle izleyicinin görsel ve/veya işitsel olarak ilgisini çekmek ve bunu sürdürmektir. Bu amaç çerçevesinde işleyen kitle iletişim sisteminin temelinde, “izleyiciden kâr elde etmek” gibi doğrudan bir ekonomik kaygı vardır. Çünkü pratikte “ilgi çekmek”, “tüketim” olgusunun gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır. Böylesine doğrudan bir amacın yanında, aslında yine o amaca hizmet eden dolaylı bir amacı daha vardır medyanın. O da bugün, yazılı medya için “tiraj”, görsel ve işitsel medya için “rating” kavramlarının oluşmasını sağlayan “izleyicilerden toplanan ilgi”nin reklamcılara satılmasıdır. Böyle bakıldığında kitle iletişimi, düzenlenmiş anlamın transferi bağlamında değerlendirilir. Bu durum da kitle iletişiminin aslında çoğu kez iletişim olarak değerlendirilemeyeceği sonucunu doğurur. Kitle iletişimi daha çok “izleyicilik”tir ve kitle iletişiminde alıcı, katılımcı ya da bilgi alıcısı olmaktan çok bir grup izleyicidir. Böyle olunca da ilgi çekebilme, çoğu kez ilginin niteliğinden çok daha önemli hâle gelmektedir. Kısaca değerlendirilecek olursa; kitle iletişiminde çabanın büyük bir bölümü gözü yakalayıp ilgi uyandırmak, ilgiyi harekete geçirmek ve ilginin devamlılığını sağlamak gibi amaçlara yönelmiştir.³⁰

Medyanın işleviyle ilgili bu değerlendirmelerin daha gerçekçi ve yerinde olduğu rahatlıkla söylenebilir. Medyanın bir boyutunu kitle iletişim araçları ve bu araçları, amaçları doğrultusunda kullanan “medyacılar” oluştururken; diğer önemli bir boyutunu da iletilerin gönderildiği “kitle” oluşturmaktadır. Medyanın, temelde izleyiciler üzerinden kâr elde etme amacıyla hareket ettiğini söyleyen McQuail ve Windahl, “izleyici kitle”yi de bu çerçevede değerlendirirler: Temel amacı ilgi çekme olan kitle iletişim araçları ile kitle iletişimini bir tür kaçma, eğlenme ve zaman geçirme amacıyla kullanan izleyicilerin kitle iletişimi anlayışları aslında bire bir örtüşmektedir. İzleyiciler kitle iletişim araçları ile zaman geçirmeyi amaçlarlar. Kitle iletişimciler ve izleyiciler arasındaki ilişki ahlâk anlamında nötrdür ve kendi başına anlam yaratmayı ya da anlam transfer etmeyi pek içermez. Söz konusu süreç, miknatis alanına gelince çekilen demir parçalarından farklı değildir. Bu bağlamda

²⁹ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 76.

³⁰ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 76-77.

izleyicinin ilgisi, kitle iletişim örgütleri için daha yüksek rating, daha yüksek reklam fiyatları ve dolayısıyla daha yüksek kazanç demektir.³¹

İrfan Erdoğan, kapsamlı bir çalışma olan *İletişimi Anlamak* adlı kitabında, kitle iletişiminin toplumsal rolüyle ilgili açıklamalara şüpheyile bakmanın ve bu açıklamaları gerçek faaliyetlerle karşılaştırarak ele almanın gerekliliğini vurgular.³² Bu şekilde, kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevleri konusunda yapılan değerlendirmelerin geçerliliği sınanacak, gerçeklik ve inandırıcılık bakımından sergiledikleri durum daha net bir biçimde ortaya konulacaktır.

Kitle iletişiminin toplumsal rolüyle ilgili değerlendirmeleri “**egemen görüşler**” ve “**eleştirel görüşler**” adlarıyla iki başlık altında ele alan Erdoğan; egemen görüşün konuyla ilgili düşüncelerini, özellikle bu görüşün önemli temsilcilerinden olan H. Laswell, M. DeFleur ve D. McQuail gibi isimlerin değerlendirmelerini eksen olarak aktarır.³³ Buna göre; Laswell, kitle iletişimini de kapsayan sosyal iletişimin üç temel işlevi olduğunu belirtir:³⁴

- a. Çevrenin gözetimini yapmak (diplomatlar, ataşeler ve yabancı gazetecilerin yaptıkları).
- b. Çevreye karşılık vermede toplumun parçaları arasında ortak ilişkiyi kurmak (editörler, gazeteciler ve konuşmacıların yaptıkları).
- c. Bir kuşaktan diğerine sosyal mirası aktarmak (aile ve okulun yaptıkları).

Egemen görüşün diğer bir temsilcisi olan M. DeFleur’a göre kitle iletişim araçları ahlâksızlığı, düzenbazlığı, günahkârlığı teşhir eden; ifade özgürlüğünün bekçisi olarak çalışan; milyonlara kültür getiren; halka, günlük zararsız eğlence sunan; bizi, dünya olayları hakkında aydınlatan, ekonomik örgütlerimizin gelişmesi için ürünleri satın alma ve tüketimimizi bıkmadan, ısrarla tekrarlayarak yaşam düzeyimizi daha da geliştiren sadık hizmetkârımız ve kurtarıcımızdır.³⁵

Egemen görüşleri toparlayan McQuail ise, kitle iletişim araçlarının görevini/rolünü beş temel başlıkla özetler:³⁶

³¹ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 77-78.

³² İrfan Erdoğan: *İletişimi Anlamak*. 2. b., Erk Yayınları, Ankara 2005, s. 310.

³³ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 310-312.

³⁴ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 310.

³⁵ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 310.

³⁶ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 311.

- a. Toplumda ve dünyada yaşanan olaylar ve durumlar hakkında bilgi toplayıp geniş kitlelere ulaştırmayı ifade eden “**enformasyon**” görevi.
- b. Bilgi ve olaylarla ilgili açıklama ve yorum yapma, yerleşmiş kurallar ve egemenlik için destek sağlama, toplumsallaşma ve birbirine bağlı toplumsal duruma işaret etme gibi işlevleri kapsayan “**karşılıklı bağ kurma**” görevi.
- c. Kültürel yapıyla ilgili “**devamlılığını sağlama**” görevi.
- d. İyi ve hoş vakit geçirerek günlük baskılardan uzak dinlenme olanakları sağlayan “**eğlendirme, avuntu**” görevi.
- e. Çeşitli toplumsal amaçlar için kampanya yapmayı ifade eden “**harekete geçirme (seferber etme)**” görevi.

Bu açıklamalardan hareketle, egemen görüşlerde kitle iletişiminin, toplumun geneli için oldukça faydalı işlevleri olduğunun ileri sürüldüğünü belirten Erdoğan; eleştirel görüşlerde kitle iletişiminin toplumsal rolünün iki bağlamda incelendiğini ifade eder.³⁷

- a. Mal ve hizmetlerin reklamlar yoluyla tanıtılmasını ve satışını yapan “**ticari örgüt**” olma işlevi.
- b. Kendinin ve içinde olduğu sistemin ideolojik propagandasını yapan “**kültürel örgüt**” olma işlevi.

Eleştirel görüşlerin ortak olarak yansıttığı anlamlandırmaya göre, kitle iletişimi hem kamu hem de özel sektör biçiminde egemen düzenin bilinç yönetimi işini yapar. Kitle iletişimi çerçevesindeki örgütlenmelerde egemen sistemin “düşünsel, algısal, bilişsel” satışı yapılır. Bu bağlamda mal ve hizmetlerin satışı için kitleleri yönlendirme işini yapan kitle iletişimi, devlete ve özel faaliyetlere egemen olan özel çıkarlara desteği harekete geçirme hizmetini de yapar.³⁸

d. İletişim Araştırmaları ve İletişim Kuramları

İnsanoğlu bugün, birçok değerle birlikte güç anlayışının da değiştiği bilgi çağında yaşamaktadır. Her geçen gün sınırları ve kapsamı hızla genişleyen “bilgi” kavramı; günümüz için yükselişi olağanüstü düzeyde ivme kazanmış önemli bir

³⁷ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 312.

³⁸ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 313.

değer durumundadır. “İnsanın, doğayı ve toplumu hem yeniden üretebilmesinin hem de dönüştürmesinin önkoşulu”³⁹ olan bilginin bu durumu onu, fildişi kulelerinin sınırlarına kapanmış ve bu sınırların dışına çıkmayan, çıkma gereği duymayan Ortaçağ “bilgin”inin entelektüel prestiji olmaktan çok daha ileriye götürmüş; günümüzün güç ölçütü hâline getirmiştir.

Toplum ve İletişim adlı kitabında güç-bilgi-iletişim kavramlarının birbirleriyle ilişkilerini de irdeleyen Önder Şenyapılı; bilginin varlığının, “bilgi sahibi olanlar” ve “bilgi sahibi olmayanlar” biçiminde bir ayrımlaşmayı gündeme getirdiğinin altını çizer. Bu çerçevede, bilgi güç hâline geldiği için, bilgiye sahip olanlar “güçlü”yü, bilgiye sahip olmayanlar ise “güçsüz”ü temsil etmektedir. Böyle bir ayrımlaşma, bilginin paylaşılmasıyla ortadan kalkmaktadır. Bilginin paylaşılması ise ancak iletişim sayesinde gerçekleşir. Çünkü iletişim; bilginin paylaşılmasının, yayılmasının ve kendini yenileyebilmesinin tek koşuludur.⁴⁰

Buradaki bilgi kavramını bilimsel/teknolojik bilgiyle sınırlı tutmak yerine, ampirik bilgiyi de kapsayacak genişlikte ele almak daha yerinde olacaktır. Çünkü; “doğumuyla birlikte kültürel yaşama katılan birey, kendisine sunulan sembol, kavram ve kalıplarla çevresine uyum sağlamaya, bunlar üzerinde egemen olmaya [ve bunları] değiştirip geliştirmeye çabalar.”⁴¹ İşte, insan için iletişim kavramı bu süreçte devreye girmekte, hatta bu sürecin kendisi olmaktadır. “Zira birey, iletişim aracılığıyla gerekli olan sembol sistemini öğrenmektedir.”⁴²

Bu açıdan bakıldığında, toplumsal yaşamı olanaklı kılan iletişim, aslında toplumsal yaşamın temelidir. Bireyler doğuştan hazır buldukları iletişim ağları içinde, çeşitli konularla ilgili önceden biçimlendirilmiş ya da kendilerinin biçimlendirdiği anlamların değiş tokuşunu yaparlar ve böylece de ilişkilerini düzenlerler. İletişim, toplumsal yaşamda kurulan insan ilişkilerinde paylaşılan ve geliştirilen anlamların mekânda taşınmasını, zamanda kavranmasını sağlar.⁴³

Temelde biyolojik bir varlık olan **insan**, iletişim süreci içerisinde, aynı zamanda, psikolojik bir varlık olan **birey** ve sosyolojik bir varlık olan **kişi** hâline de gelir. Çünkü iletişim sürecinde çeşitli biçimlerde paylaşımlarda bulunan insan, bu

³⁹ Ahmet Oktay: Toplumsal Değişme ve Basın. Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, y.y, t.y., s. 11.

⁴⁰ Önder Şenyapılı: Toplum ve İletişim. Turhan Kitabevi Yayını, Ankara 1981, s. 10-11.

⁴¹ Prof. Dr. Orhan Gökçe: İletişim Bilimine Giriş. 2. b., Turhan Kitabevi Yayını, Ankara 1998, s. 132.

⁴² Prof. Dr. Orhan Gökçe: a.g.e., s. 132.

⁴³ Merih Zıllıoğlu: İletişim Nedir?. 2. b., Cem Yayınevi, İstanbul 2003, s. 13-14.

paylaşım esnasında taraflardan biri olduğu için birey olmaktadır. Bir bütün olarak bu paylaşım ve süreç ise insanı kişi yapmaktadır. Bu açıdan bakıldığında iletişimin aslında psiko-sosyal bir süreç olduğu rahatlıkla söylenebilir.

İletişim; durağan, sabit, somut ve sade bir yapıda değildir. Aksine sürekli bir değişim ve devinim hâlinde olan çok yönlü ve karmaşık bir süreçtir. Belki de, bu yapıda bir süreç olması nedenine bağlı olarak, iletişimin genel kabul gören standart bir tanımı yapılamamaktadır. Ayrıca birçok bilimsel disiplini doğrudan, bir kısmını da dolaylı yollardan ilgilendiren iletişim kavramının; bu, disiplinler arası konumu da onun standart bir tanımının yapılmasını güçleştirmektedir.

Köken olarak, “Birçok kişiye ya da nesneye ait olan ve ortaklaşa yapılan” anlamındaki Latince “communis” kavramına dayanan “communication” sözcüğü dilimize, Fansızca okunuşu “komünikasyon” biçimiyle Fransızcadan geçmiştir.⁴⁴ Dilimizde “haberleşme” anlamında kullanılan komünikasyon sözcüğünün yerini bugün daha geniş bir kapsama sahip olan “iletişim” sözcüğü almıştır.

İletişimin, birçok bilimsel disiplini ilgilendirdiğine ve böylece de disiplinler arası bir yapı sergilediğine yukarıda değinmiştik. Bu durum, iletişim sözcüğünün birbirinden farklı birçok tanımının yapılmasına yol açmıştır.

E. X. Dance ve Carl E. Larson’un, 1972 yılında iletişim alanındaki tanımları tarayıp 126 değişik tanım bulduklarını ifade eden Erol Mutlu; bu sayının günümüze kadar daha da arttığını ve bugün, iletişime ilişkin 200’e yakın tanımın bulunduğunu belirtir.⁴⁵ Mutlu’nun önemli görüp aktardığı tanımlar şunlardır:

“Bilginin, fikirlerin, duyguların, becerilerin vb.nin simgeler kullanılarak iletilmesidir.”⁴⁶ (Berelson-Steiner)

“İletişim anlam arama çabasıdır; insanın başlattığı, kendisini çevresinde yönlendirecek ve değişen gereksinimlerini karşılayacak şekilde uyarıları ayırt etmeye ve örgütlemeye çalıştığı yaratıcı bir edimdir.”⁴⁷ (Barnlund)

“İletişim esas olarak simgeler aracılığıyla bir kişiden ya da gruptan diğerine (veya diğerlerine) bilginin, fikirlerin, tutumların veya duyguların iletimidir.”⁴⁸ (S. A. Theodorson-G. R. Theodorson)

⁴⁴ Merih Zılhoğlu: a.g.e., s. 3.

⁴⁵ Erol Mutlu: İletişim Sözlüğü. 4. b., Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2004, s. 139.

⁴⁶ Erol Mutlu: a.g.e., s. 139.

⁴⁷ Erol Mutlu: a.g.e., s. 139.

⁴⁸ Erol Mutlu: a.g.e., s. 139.

“İletişim mesajlar arıcılığıyla gerçekleştirilen toplumsal etkileşimdir.”⁴⁹
(Gerbner)

“İletişim katılanların bilgi yaratıp, karşılıklı bir anlamaya ulaşmak amacıyla bu bilgiyi birbirleriyle paylaştıkları bir süreçtir.”⁵⁰ (Rogers-Kincaid)

“İletişim, sayesinde dünyayı anlamlı kıldığımız ve bu anlamı başkalarıyla paylaştığımız insanî bir süreçtir.”⁵¹ (Masterson-Beebe-Watson)

“İletişim insanların kolektif olarak toplumsal gerçekliği yaratıp düzenledikleri süreçtir.”⁵² (Trenholm-Jensen)

İletişime dair bu farklı tanımlamaları veren Mutlu, bu tanımlarla ilgili şöyle bir genel değerlendirme yapar: “İletişime ilişkin tüm bu ve benzeri tanımlar, tanımlı yapanların yaklaşımlarına göre değişiklik göstermektedir. Ama bu yaklaşımlar içinde en azından iki düşünce çizgisini saptamak olanaklıdır. İlk çizgi iletişim sürecinin iletim yönünü öne çıkarmaktadır. Bu, **Gönderici-Mesaj-Kanal-Alıcı** çizgisel modeliyle karakterize olan bir yaklaşımdır. Bu tür modeller bir fikrin, duygunun, tutumun vb.’nin birinden bir başkasına nasıl aktarıldığını ortaya koymaktadırlar. Diğer yaklaşım ise karşılıklılık ve ortak algılama, paylaşma gibi unsurların altını çizmektedir. İletişim kavramının tarihine bakıldığında, iletimsel/mekanik çizgisel tür iletişim tanımından karşılıklılık/ortak algılamalar türündeki iletişim tanımına doğru bir eğilimin bulunduğunu saptamak olanaklıdır.”⁵³

İletişim kavramının tanımlarını/tanımları konusunu farklı bir bakış açısıyla ele alan O. Gökçe, iletişimle ilgili bütün tanımlama şekillerini tek tek sıralamak yerine, mevcut görüşleri bir sınıflandırmaya tâbi tutarak konuya bütüncül olarak yaklaşır.⁵⁴ İletişimle ilgili mevcut görüşleri, bakış açılarına göre değerlendiren Gökçe, özet olarak şu şekilde bir sınıflandırma yapar:⁵⁵

1. Evrensel Boyut: İletişimi; mesajların aktarılması, karşılıklı etkileşim ve sistem-çevre olarak değerlendiren bu gruptaki tanımlamalar, iletişimin evrensel bir olgu olduğu düşüncesi etrafında şekillenirler.

⁴⁹ Erol Mutlu: a.g.e., s. 139.

⁵⁰ Erol Mutlu: a.g.e., s. 139.

⁵¹ Erol Mutlu: a.g.e., s. 140.

⁵² Erol Mutlu: a.g.e., s. 140.

⁵³ Erol Mutlu: a.g.e., s. 140.

⁵⁴ Prof. Dr. Orhan Gökçe: a.g.e., s. 7.

⁵⁵ Prof. Dr. Orhan Gökçe: a.g.e., s. 7-54.

2. İşlevsel Boyut: Bu gruba dahil olan tanımlamalar daha çok, iletişim kavramıyla ilgili normatif bilgilerin iletişim pratiğine uygulanabilirliğine yönelik değerlendirmeler içerir.
3. Gözlemlenen Boyut: İletişimsel gerçekliğin boyutuna yönelik olan bu bakış açısı eksenindeki tanımlamalar, özellikle kitle iletişim süreciyle ilgilidirler.

Buraya kadar, tanımına ilişkin genel bir tablo çizmeye çalıştığımız “iletişim” kavramını bilimsel bir inceleme alanı kabul eden kişiler tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, 20. yüzyılın başından bu yana hızlı bir gelişme göstermiştir. Ancak, iletişimle ilgili çalışmalar, “iletişim” adı verilen bilimsel bir disiplinden yetişen kişilerce değil; başka bilimlerden gelen kişilerce başlatılmış ve bu durum, uzun yıllar böyle devam etmiştir. Bu çerçevede özellikle matematik, fizik, sosyoloji, kültürel antropoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, dil bilimi ve örgüt yönetimi gibi bilimsel alanlardan gelen akademisyenlerin ilgisini çekmiştir iletişim. Bu durum özellikle 1990’lardan beri, iletişimin yaygın olarak sosyal bilimlerin inceleme alanı olmasına yol açmıştır.⁵⁶

İletişim araştırmalarının temelinde önceleri eğitim, propaganda, telekomünikasyon, reklam, kamu ve insan ilişkileri alanlarının verimliliğini/etkinliğini artırma ve sınama isteğinin bulunduğu ifade eden McQuail ve Windahl, sosyal bilimlerde zamanla yaşanan gelişmelerin, iletişim araştırmalarına da derinlik kazandırdığını belirtirler. Bu çerçevede özellikle psikoloji, sosyoloji ve metodolojideki genel ilerlemeler; deneyler, sosyal alan araştırmaları ve istatistiğin yoğun biçimde kullanılması iletişim araştırmalarını besleyen önemli kaynaklar olmuştur. Böyle olmakla birlikte “iletişim bilimi”nin varlığı, ilk kez Amerika’da II. Dünya Savaşı’ndan sonra tartışılmaya başlamıştır. İletişim çalışmalarında gelişme ve birlik arayışının bir ifadesi olarak algılanabilecek “**model oluşturma**” eylemi, 1950’li yıllarda yaygınlık kazanmıştır.⁵⁷

Model oluşturma, sosyal bilimlerde ve doğa bilimlerinde sık sık başvurulan bir yöntem olduğunu ifade eden Emre Kongar; bu modellerin, ilgili oldukları alanı/konuyu daha iyi açıklayabilmek için geliştirilip kullanıldıklarını

⁵⁶ İrfan Erdoğan: a.g.e., s. 23.

⁵⁷ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 20.

belirtir. Kongar’a göre herhangi bir model, birbirleriyle ilgili ögeleri ve bunların karşılıklı ilişki ve etkileşimlerinin düzenliliklerini içerir. Modeller aslında bir bütünü tanımlama çabalarıdır. Ancak her model, ilgili olduğu alanın ve konunun ancak bir bölümünü açıklayabilir. Bu nedenle aynı alanda değişik durumlara ve bakış açlarına göre birçok model geliştirilmiştir.⁵⁸

Diğer bilimsel disiplinlerde olduğu gibi, iletişim biliminde de çeşitli modeller ortaya konulmuştur. İletişimi “kaynakla hedef arasında anlamlı iletilerin üretilip paylaşıldığı bir süreç” olarak değerlendiren Zıllıoğlu; iletişimdeki çok yönlü etkileşimleri, iletişim modellerinde görebilmenin ve gösterebilmenin pek mümkün olmadığını söyler. Bununla birlikte; her modelin, iletişim sürecinin işleyiş biçimi ile ilgili genel bir tasarım sahibi olmamızı sağladığının da altını çizer.⁵⁹

İletişim çalışmalarında model oluşturan bilim adamları; iletişimi en genel anlamıyla, “bir gönderen, bir kanal, bir gönderi, bir alıcı, gönderen ile alıcı arasındaki ilişki/etki, iletişimin meydana geldiği ortam ve gönderilerin değiştiği bir dizi şeyler” olarak ele almış ve bu çerçevede değerlendirmişlerdir. Ayrıca modeller oluşturulurken “kodlama” ve “açıklama” kavramları da göz önünde bulundurulmuştur. İletişim sürecinin “gönderen” ucunda yer alan kodlama kavramı, gönderinin hedeflenen araçlara veya ileti aracına uygun olarak bir dile veya koda çevrilmesi anlamına gelir. Sürecin “alıcı” ucunda yer alan açıklama kavramı ise, iletinin ya da kodlamanın çözümlenmesi olarak değerlendirilebilir.⁶⁰

Çalışmamızın odak noktalarından biri olan “kitle iletişimi”, iletişim kavramının kapsamında olmakla birlikte, birtakım ayırt edici özellikleri dolayısıyla, iletişim dairesi içinde bulunan müstakil bir alan olarak ele alınmalıdır.

Kitle iletişimini, “Uzmanlaşmış grupların geniş, heterojen ve farklılaşmış izleyicilere sembolik içerik yaymak üzere teknolojik aygıtları hizmete soktuğu kurum ve tekniklerden meydana gelen”⁶¹ bir süreç olarak ele alan McQuail ve Windahl, kitle iletişiminin temel özelliklerini şu şekilde belirlerler:

“Kitle iletişiminde ‘gönderen’, daima örgütlenmiş bir grubun parçası, çoğu kez de iletişimden başka işlevleri olan bir kurumun üyesidir. ‘Alıcı’ daima bireydir;

⁵⁸ Emre Kongar: Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. 10. b., Remzi Kitabevi, İstanbul 2004, s. 36; ayrıca bkz. Merih Zıllıoğlu: a.g.e., s. 222.

⁵⁹ Merih Zıllıoğlu: a.g.e., s. 223.

⁶⁰ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 18.

⁶¹ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 19.

ancak çoğu kez, gönderen örgüt tarafından bazı genel özellikleri olan bir grup veya kolektiflik olarak görülebilir. Burada kanal artık sosyal ilişki, ifade aracı veya duyu organlarından meydana gelmez, büyük ölçekli teknolojiye dayanan dağıtım aygıt ve sistemlerini içerir. Bu sistemlerin sosyal bir bileşkeni hâlâ vardır; çünkü yasa, gelenek ve beklentiye dayanırlar. Kitle iletişimde gönderi eşsiz ve geçici bir olgu değildir. Gönderiler çoğu kez oldukça karmaşık, kitlesel olarak üretilen, sonsuza dek tekrarlanabilir sembolik bir yapıya sahiptirler. Kitle iletişimde özellikle önemi olan noktalar şunlardır: İletişimin tümünün açıklığı ve kamusalılığı; ‘gönderi’ kaynaklarına sınırlı ve kontrollü ulaşım; gönderici ve alıcı arasındaki ilişkinin kişisel olmaması, aralarındaki ilişkinin dengesizliği, gönderen ve alıcı arasına kurumsal düzenlemelerin girmesi. Gerçekte kitle iletişim sürecinin evrensel tek bir şekli yoktur, kitle iletişiminin bütünü ya da parçalarını temsil eden olası modellerin çokluğundan sorumlu olan gerçeklerin çeşitliliğidir.”⁶²

1950’li yıllarda yoğun bir hız kazanan iletişim modelleri oluşturma işi, günümüze kadar yoğun bir biçimde süregelmiştir. Bu çerçevede birçok iletişim modeli/kuramı oluşturulmuş ve bu modeller yapılan birçok iletişim araştırmasına konu edilmiştir.

John Fiske, iletişim alanında yapılmış önemli çalışmalardan biri olan *İletişim Çalışmalarına Giriş*⁶³ adlı kitabında; oluşturulmuş iletişim modellerinin, temelde “Süreç Okulu” ve “Göstergebilim Okulu” adlarındaki iki okula bağlı olarak geliştirildiğini belirtir. Buna göre; iletişimi, “iletilerin aktarılması” olarak gören Süreç Okulu, gönderici ve alıcıların nasıl kodlama yaptığı ve kod açtığı, aktarıcılarının iletişim kanallarını ve araçlarını nasıl kullandığı gibi konularla ilgilenir. Etkililik ve doğruluk gibi konulara önem veren bu okul; iletişimi, bir kişinin diğerinin davranışını ya da zihinsel sürecini etkileme olarak görür. İletişimi, “anlamaların üretimi ve değişimi” olarak gören Göstergebilim Okulu ise; anlamaların üretilmesinde iletilerin ya da metinlerin, insanlarla nasıl etkileştiği ile ilgilenir. Kısacası, metinlerin kültür üzerindeki rolünü ele alır. Bu okul için iletişim araştırması, aslında metin ve kültür araştırmasıdır. Süreç Okulu, sosyal bilimlerden yararlanarak “iletişim

⁶² Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 19-20.

⁶³ John Fiske: *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Çev.: Süleyman İrvan, Bilim Sanat/Ark Yayınları, Ankara 1996.

eylemleri”ni öne çıkarırken Göstergebilim Okulu, dil biliminden ve güzel sanatlardan yararlanarak “iletişim ürünleri”ni öne çıkarma eğilimindedir.⁶⁴

Denis McQuail ve Sven Windahl’ın hazırladığı, orijinal adı *Communication models for the Study of Mass Communication* olan ve Türkçeye *İletişim Modelleri-Kitle İletişim Çalışmalarında*-⁶⁵ adıyla çevrilen kitap, adına uygun bir biçimde kitle iletişim modelleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. İletişim modelleri konusunda genel bir altyapı oluşturabilmek için, McQuail ve Windahl’ın söz konusu kitabında kapsamlı bir biçimde ele alınan modellerden birkaçını, yine bu kitaptan yararlanarak kısaca inceleyebiliriz:

1. Lasswell Formülü⁶⁶

Harold D. Lasswell’in 1948 yılında geliştirdiği bu model, iletişimi, “iletilerin aktarımı” olarak görür. Modele göre Lasswell, iletişim eylemini en kolay biçimde anlayıp açıklayabilmek için şu sorulara yanıt bulmak gerektiğini belirtir:

Kim?

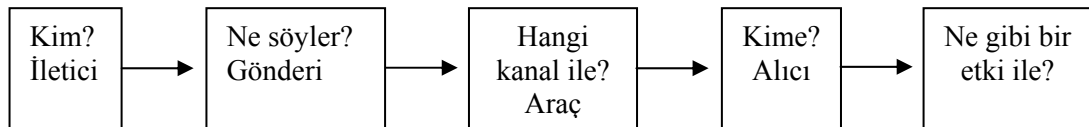
Ne söyler?

Hangi kanal ile?

Kime?

Ne gibi bir etki ile?

Özellikle kitle iletişimini eksen alan ve bu nedenle diğer kitle iletişim modellerine temel oluşturan Lasswell Modeli’ni, şematik olarak şöyle gösterebiliriz:

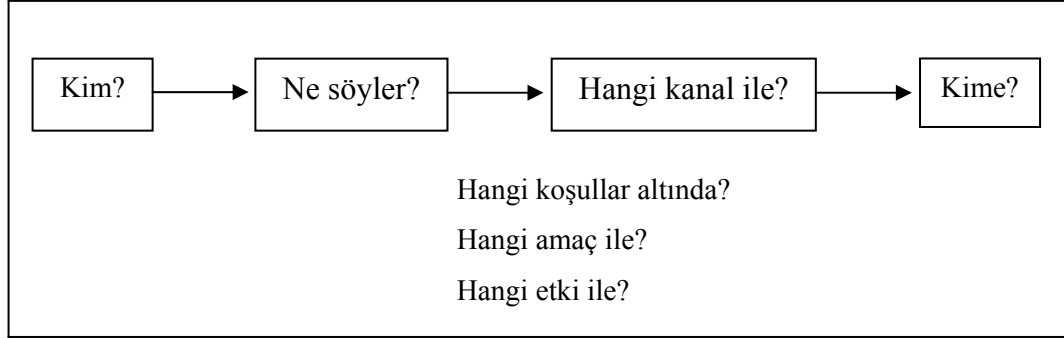

⁶⁴ John Fiske: a.g.e., s. 16-17.

⁶⁵ Denis McQuail-Sven Windahl: *İletişim Modelleri*. 2. b., Çev.: Konca Yumlu, İmge Kitabevi, Ankara 2005.

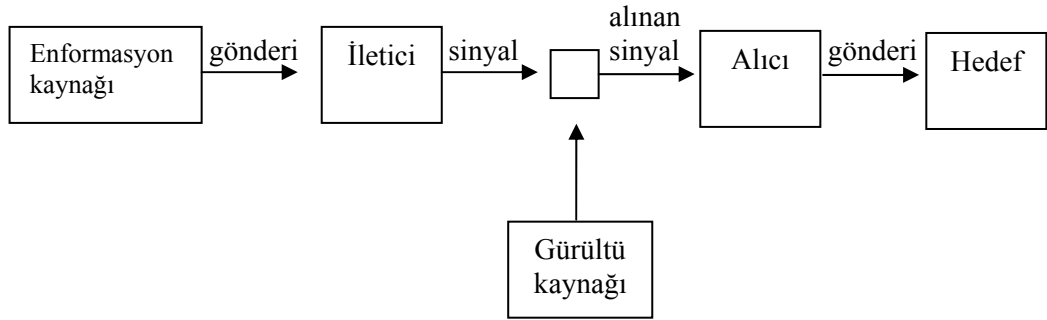
⁶⁶ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e. s. 27-29; John Fiske: a.g.e., s. 51.

Lasswell Modeli'ni çeşitli yönlerden eleştiren R. Braddock, bu modeli biraz daha geliştirerek şu şekilde formüle eder:

2. Shannon ve Weaver Modeli (Matematiksel İletişim Modeli)

İletişimi; tek yönlü, basit bir doğrusal süreç olarak değerlendiren bu modelin şematik yapısı şu şekilde oluşturulmuştur:

McQuail ve Windahl, modelin işleyişini şu şekilde anlatırlar: “Süreç içinde en başta iletilecek *gönderi* veya *gönderiler zincirini* üreten *enformasyon kaynağı* gelir. İkinci olarak *gönderi*, *iletici* tarafından *sinyallere* dönüştürülür. Sinyaller *alıcıya* yönelen *kanala* uygun hâle getirilmelidir. Alıcının işlevi ileticinin tam tersidir. Alıcı, sinyali *gönderi* olarak tekrardan oluşturur. *Alınan gönderi* daha sonra *hedefe* ulaşır. Sinyal *gürültüden* etkilenebilir, örneğin aynı anda aynı kanalda birçok sinyalin

olması hâlinde engelleme meydana gelebilir. Sonuçta iletilen ile alınan sinyal farklı olabilir. Yani kaynak tarafından üretilip alıcı tarafından tekrardan oluşturulan gönderi, hedefe ulaştığında aynı anlamı taşımayabilir.”⁶⁷

3. Gerbner’in Genel İletişim Modeli⁶⁸

George Gerbner tarafından 1956’da sunulan bu model, temelde Shannon ve Weaver’in modeline dayanır ve iletişimi “doğrusal bir süreç” olarak ele alır. Gerbner’in, genel amaçlı olma iddiasını taşıyan iletişim modeli, birbirini izleyen 10 dizilik bir süreç hâlinde şu biçimde sistematize edilmiştir:

1. bir kişi
2. bir olayı algılayıp
3. tepkide bulunduğunda
4. belli bir ortamda
5. bazı araçlar kanalıyla
6. kullanılabilir bir malzeme hazırlar
7. bunun bir biçimi
8. ve bağlamı vardır
9. içeriği aktararak içerik iletir
10. ve bazı sonuçlara yol açar.

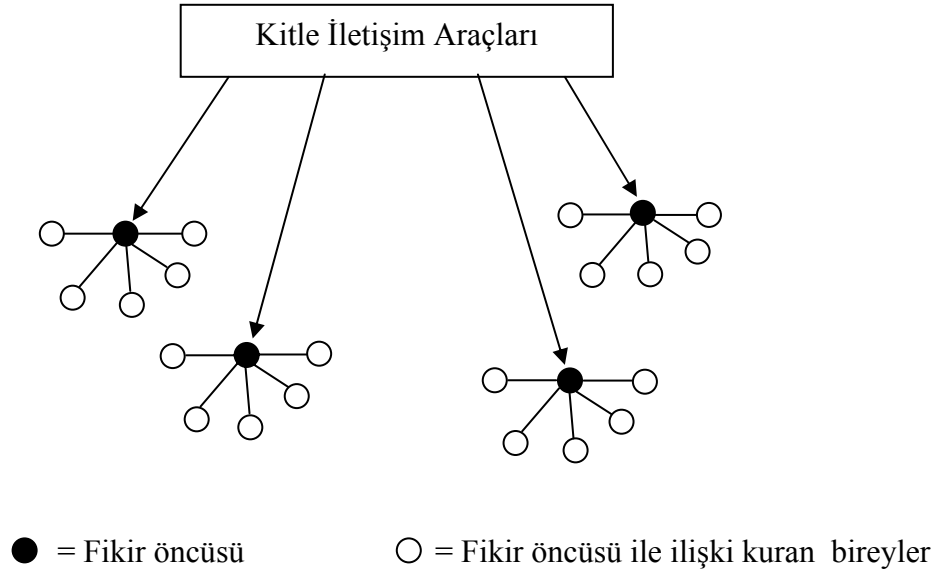
4. Katz ve Lazarsfeld’in İki Aşamalı Kitle İletişim ve Kişisel Etki Modeli⁶⁹

Aslında ABD’de 1940 Başkanlık Seçimi sürecinde, seçim kampanyaları açısından kitle iletişiminin etkilerini ele alan kapsamlı bir çalışmanın sonucunda ortaya çıkan bu model; “Fikirler çoğu kez radyo ve basından fikir öncülerine, buradan da nüfusun daha az etkin bölümüne akar.” tezine dayanmaktadır. Modelin kurucuları Katz ve Lazarsfeld, İki Aşamalı Akış Modeli’ni, şematik olarak şu şekilde ifade etmişlerdir:

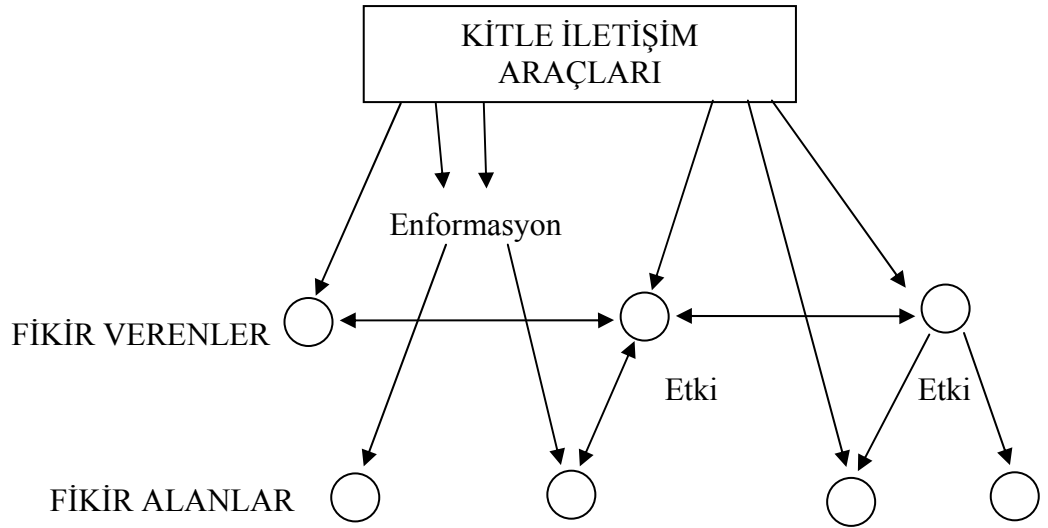
⁶⁷ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 31.

⁶⁸ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 38-42; John Fiske: a.g.e., s. 43-51.

⁶⁹ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 83-88.

Bu modeli biraz daha geliştirme gayreti içinde olan J. P. Robinson'un, konuyu daha ayrıntılı bir biçimde ele alan düşüncelerini yansıtarak oluşturduğu şemalardan biri şöyledir:⁷⁰

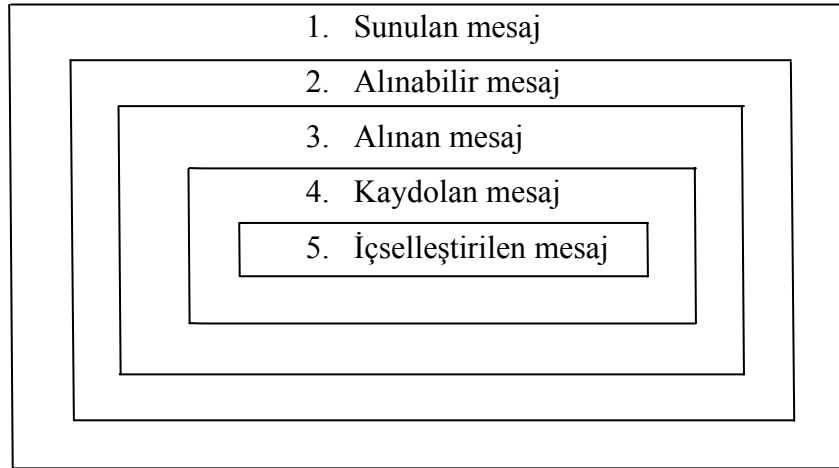

⁷⁰ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 84.

Şemadan da anlaşılmaktadır ki, Robinson’a göre; Katz ve Lazarsfeld’in “Fikir Öncüsü” dediği “Fikir Verenler”in birbirlerine etkileri, “Fikir Alanlar”a etkilerinden daha fazladır. Ayrıca Fikir Alanlar, yani toplumun kitle iletişim araçlarıyla etkileşimden daha uzakta duruyor gibi görünen kısmı, direkt olarak kitle iletişim araçlarından ve/veya Fikir Verenler’den eşzamanlı bir biçimde etkilenebilmektedirler.

5. Roger Clausse’un Farklılaşmış İzleyici Ulaşımı Modeli⁷¹

Belçikalı araştırmacı Roger Clausse’un, kitlesel iletişimi esas alarak 1968 yılında ortaya attığı Farklılaşmış İzleyici Ulaşımı Modeli, şematik olarak yalın bir şekilde şöyle gösterilmiştir.⁷²

Bu şemada “Sunulan mesaj” ifadesinin yer aldığı birinci çerçeve, yayımlanan mesajların neredeyse sınırsız olan potansiyelini temsil eder. “Alınabilir mesaj” ifadesinin yer aldığı ikinci çerçeve, mesajın alınmasında uygulanan gerçekçi maksimum sınırları belirtir. “Alınan mesaj” ifadesinin bulunduğu üçüncü çerçeve, kitle iletişim araçlarınca ulaşılan gerçek izleyiciyi tanımlar. “Kaydolan mesaj” ve “İçselleştirilen mesaj” ifadelerinin yer aldığı dördüncü ve beşinci çerçeveler ise kitle iletişim araçlarının, alıcılarca takip edilme düzeylerini ve derecelerini belirtir.⁷³

⁷¹ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 189-191.

⁷² Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 190.

⁷³ Denis McQuail-Sven Windahl: a.g.e., s. 190-191.

B. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

a. ATASÖZLERİ

İnsan, var olmasından bu yana başkalarıyla iletişim hâlinde yaşayan sosyal bir varlıktır. İnsanın temel iletişim ihtiyaçlarını karşılama yönünde gösterdiği çabaların bir sonucu olarak ortaya çıkan “dil” kavramının geçmişi, doğal olarak yazıdan çok daha eskilere dayanır. Önceleri kültürün sözlü boyutunu oluşturan dil, yazının bulunup yaygın bir biçimde kullanılmaya başlamasıyla; sözlü boyutunun yanında, kültürün yazılı boyutunu da oluşturmuştur.

En yalın ifadeyle, “Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı, yazın, literatür.”⁷⁴ biçiminde tanımlanan **edebiyat**, genel olarak “yazılı edebiyat” ve “sözlü edebiyat” olmak üzere ikiye ayrılabilir. Yazılı edebiyatın ifade aracı yazı ve yazı dili iken, sözlü edebiyatın ifade aracı konuşma dilidir.

Bugün yaygın biçimde kullanılan “konuşma dili” ifadesi de gösteriyor ki, sözlü edebiyatın, sözlü ifadenin temelinde “konuşma” vardır. Sözlü kültür ortamında konuşulan ya da konuşulabilecek olan öğelerden oluştuğu için, aslında yazının da temelde konuşmaya dayandığını söyleyebiliriz.

“İnsanların yaşadığı her yerde dil vardır; dilin kullanıldığı her yerde de konuşulduğu ve işitildiği için dilin temelini ses dünyası oluşturur. El kol hareketleri pek çok şey ifade etse bile, işaret dilleri konuşmanın yerini tutmak üzere geliştirilir ve doğuştan sağır larca kullanıldığında bile aslında sözlü konuşma sistemlerine bağımlıdır. Dil, o denli sese bağımlıdır ki tarih boyunca konuşulan binlerce dilden topu topu 106 tanesi edebiyat üretebilecek derecede yazıya bağlanabilmiş, büyük bir kısmı ise hiç yazılmamıştır. Bugün konuşulan 3000 kadar dilden yalnızca 78 tanesinin edebiyatı bulunmaktadır. [...] Bugün bile konuşulan yüzlerce dil henüz yazılmış değildir, çünkü henüz bunlara uygun bir yazı geliştirilememiştir. Bu bakımdan değişmeyen tek kalıcı olgu, dilin temelde sözlü oluşudur.”⁷⁵

“Bütün diller gibi Türkçe de yazı dili olarak kullanılmadan önce çok uzun süren bir oluşum ve gelişim evresi geçirmiştir. Bu evre içerisinde dil, toplumun

⁷⁴ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. I, s. 670.

⁷⁵ Walter J. Ong: Sözlü ve Yazılı Kültür/Sözün Teknolojileşmesi. 2.b., Metis Yayınları İstanbul 1999, s. 19 (Ong, bu bölümü oluştururken Siertsema, Kroeber, Stokoe, Edmonson ve Mallery’nin çeşitli çalışmalarını da kaynak olarak göstermektedir.).

yaşama biçimindeki değişikliklere koşut olarak ortaya çıkan tüm gereksinimleri yansıtabilecek duruma ulaşmıştır.”⁷⁶ Türk dilinin en eski yazılı belgeleri olan⁷⁷ ve genellikle *Orhun Abideleri*⁷⁸ ya da *Orhon Yazıtları*⁷⁹ diye anılan kitabelerde, Talat Tekin’in de belirttiği gibi, etkili bir anlatım gücüne ve güzelliğine sahip gelişmiş bir edebiyat dili vardır.⁸⁰ Bir milletin, bilinen ilk yazılı belgelerinde böylesine yetkin bir edebiyat dilinin kullanılmış olması; bu dilin, yazılı olmasa bile sözlü kültürde yeterince işlenip zenginleştirildiğini gösterir.

Türkçeye, yazılı kültüre geçmeden önce gelişmiş bir edebiyat dili olma özelliği kazandıran önemli öğelerden birinin de atasözleri olduğu söylenebilir. “Az ve öz söyleme ilkesine sıkı sıkıya bağlı olmaları nedeniyle sanat değeri”⁸¹ taşıdıkları belirtilen atasözlerine, ilk yazılı belgelerimiz olan Orhun Yazıtları’nda rastlamamız, sözlü edebiyatın ürünlerinden olan bu sözlerin eskiliğini göstermesi bakımından önemlidir.

Şinasi’nin, yalın bir ifadeyle “Atasözleri halkın hikmetleri, felsefesidir; dilinden çıktığı milletin nasıl düşündüğüne, düşüncelerinin içeriğine tanıklık ederler.”⁸² biçiminde açıkladığı atasözleri her ulusta, her dilde vardır. “Her ulusun kendi yaratılışına ve içtimaî bünyesine uygun bir kanunu olduğu gibi yine kendisine has duygusu, zevki, edebiyatı ve halk edebiyatının en zengin kısmını teşkil eden atasözleri ve sairesi vardır. [...] Herhangi bir ulusun içtimaî ve kültürel sahalarda ne gibi merhalelerden geçtiği, nasıl bir istihale devresi yaşadığı ve bugün ne durumda bulunduğu öğrenilmek istenirse o milletin, millî tarihi ve diğer hususî varlıkları yanında atasözlerini de [...] incelemek icap eder.”⁸³ Çünkü atasözleri, “bir ulusu oluşturan insanların, halkın ortak yaratımıdır, ortak ürünüdür. Onların ortak deneyimlerinden süzülüp ortaya konulmuş, her yönden onları yansıtan söz

⁷⁶ Semih Tezcan: “En Eski Türk Dili ve Yazımı”. Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe, TTK Yayını, Ankara 1978, s. 271.

⁷⁷ Talat Tekin: Orhon Yazıtları. 2. b., Simurg Yayınevi, İstanbul 1998, s. 10.

⁷⁸ Prof. Dr. Muharrem Ergin: Orhun Abideleri. 24. b., Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999.

⁷⁹ Talat Tekin: a.g.e.

⁸⁰ Talat Tekin: a.g.e., s. 15.

⁸¹ Nurettin Koç: İslamîlikten Önce Türk Dili ve Edebiyatı. İnkılâp Yayınları, İstanbul 2002, s. 375.

⁸² Şinasi: Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye. [Tasvir-i Efkâr Matbaası, h. 1280], s. 2. Ayrıca bkz. Şinasi: Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye. Haz. Prof. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, MEB Yayını, İstanbul 2003, s. 42.; Ahmet Vefik Paşa: Atalar Sözü/Müntehabat-ı Durûb-ı Emsâl. Haz. Doç. Dr. Recep Duymaz, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2005, s.19. (Burada sadeleştirmeye çalıştığımız cümlelerin orijinal şekli şöyledir: “Durûb-ı emsâl ki hikmetü’l-avâmdır lisânından sâdır olduğu bir milletin mâhiyet-i efkârına delâlet eder.”)

⁸³ Dehri Dilçin: Edebiyatımızda Atasözleri. 2.b., TDK Yayını, Ankara 2000, s. XV.

değerleridir. Atasözlerinde toplumsal ve doğal olaylar, kurallar, gerçekler, inanışlar dile getirilir. Toplumun töre ve geleneklerini, felsefesini onlarda buluruz.”⁸⁴ Başka bir ifadeyle, “atasözleri, ulusların zekalarındaki keskinliği, hayallerindeki genişliği, duygularındaki inceliği belirten en değerli örneklerdir.”⁸⁵

Atasözlerinin, her ulusun dilinde bulunması; insanların, kendilerinden çok önce yaşamış kuşakların, yaşamın çeşitli yönlerine dair gözlemlerine, deneyimlerine ve düşüncelerine hep ihtiyaç duymalarının bir sonucudur. Önceki kuşakların yaşamlarından kesitler sunan atasözleri, yeni kuşaklar için önemli öğütler veren, yol gösteren, akıl öğreten birer “akıl hocası” durumundadır.⁸⁶

Atasözleri, üretildiği topluma dair derin felsefeler, güzel buluşlar, parlak nükteler, ince alaylar ve sert taşlamalarla doludur. Bu nedenle her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır.⁸⁷ Ancak, atasözlerinin tam anlamıyla ulusal bir kimlik taşıdığı görüşüne karşı çıkan görüşler de vardır. Dar bir çevrede yaşayan insanlarca, kendi ulusal değerleri çerçevesinde oluşturulan, bu nedenle de o çevrenin kültürel kimliğini yansıttığı varsayılan bir atasözünün, bu insanların çok uzaklarında yaşayan başka kültürlerde de kullanıldığını fark eden bazı araştırmacılar; atasözlerinin ulusal kültürü yansıttığı yönündeki düşünceleri eleştirmişlerdir. Bu araştırmacılar Luth Röhrich ve Wolfgang Mieder, belli bir alandan derlenen atasözünden hareketle genel yargılara varılmasının yanlışlığı üzerinde dururlarken, bu konuda, atasözünün kaynağına inmek gerektiğinin altını çizerler.⁸⁸

Bu kısa değerlendirmelerin ardından atasözlerini ve özelliklerini daha ayrıntılı bir biçimde ele alabiliriz:

a. Tanım

Bugün Türkiye Türkçesinde kullanılan “atasözü” kavramının Azerbaycan Türkçesinde karşılığı “atalar sözü”; Başkurt Türkçesinde “mākāl, äytim, atalar hūzi”; Kazak Türkçesinde “makal, mätel, nakıl”; Kırgız Türkçesinde “makal, lakap”; Özbek Türkçesinde “makal”; Tatar Türkçesinde “atalar süzi, mākāl, äytim”; Türkmen

⁸⁴ Ali Püsküllüoğlu: Türk Atasözleri Sözlüğü. Arkadaş Yayınevi, Ankara 2002, s. 5.

⁸⁵ Ömer Asım Aksoy: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İnkılap Kitabevi Yayını, y. y., t. y., s. 27.

⁸⁶ Prof. Dr. Veciye Hatiboğlu: Türkçenin Sözdizimi. TDK Yayını, Ankara 1972, s. 182.

⁸⁷ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., s. 27.

⁸⁸ Gülin Öğüt Eker-M. Ekici-M. Ö. Oğuz-N. Özdemir: Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Millî Folklor Yayınları, Ankara 2003, s. 347-349 ; Mehmet Aça-A. Müge Ercan: “Anonim Halk Edebiyatı”. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, 3. b., Grafiker Yayınları, Ankara 2005, s. 148.

Türkçesinde “atalar sözi, nakıl”; Uygur Türkçesinde “makal”dır.⁸⁹ Irak Türkleri ise atasözüne “eskiler sözü”⁹⁰ demektedir.

Kavram olarak Türkçenin ilk yazılı belgeleri olan Orhon Yazıtları’na kadar uzanan atasözü; Göktürkler, Uygurlar ve Karahanlılar dönemlerinde **sab/sav** sözcüğüyle adlandırılmıştır. XI. asırda Yusuf Has Hacib, Kutadgu Bilig’de sav yanında **mesel** ifadesini de kullanır. Habeşçe “mesl, mesâle”; Ârâmice “meslâ, mäsâl” sözcükleri Arapçada “masal, mesel” ve çoğul şekliyle “emsal” biçimini almış ve bu sözcük “mukayese, karşılaştırma” anlamından atasözü kavramına doğru genişlemiştir. Arapçadan Farsça ve Türkçeye geçen bu sözcüğün **mesel, durûb-ı emsâl, darb-ı mesel** şekilleri XX. asır başlarına kadar kullanılmıştır. Anadolu sahasında XV. yüzyıldan itibaren, **atalar sözü** ifadesiyle de adlandırılan bu kavram bugün Türkiye Türkçesinde yaygın olarak **atasözü, atasözleri** şekilleriyle kullanılmaktadır.⁹¹

Türk dilinin kullanıldığı farklı dönemlerde, bölgelerde ve yörelerde “atasözü” kavramını adlandırmak için birçok değişik ifadenin kullanıldığını ifade eden H. Zülfikar, alfabetik sırayla şu örnekleri aktarmaktadır: “ata sözleri, atalar sözleri, atalar sözü, büyükler sözü, darb-ı mesel, deme, demece, deyiş, dimece, durub-ı emsal, eskiler sözü, hikmetü’l-avam, mesel, meşhur sözler, pend, sanıka, oranlama, özlü söz, özlü sözler, teselleme, ulular sözü.”⁹²

Tarihî süreç içerisinde “sab/sav, mesel, emsâl, darb-ı mesel, durûb-ı emsâl” sözcükleriyle karşılanmış olan “atasözü”nün birçok tanımı yapılmıştır:

“Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş söz, darb-ı mesel.”⁹³

“Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yapılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan, kamuca benimsenmiş özsözler.”⁹⁴

⁸⁹ Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü. 2.b., Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1991, s. 32-33.

⁹⁰ Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 625; Şükrü Elçin: “Atalar Sözü”. Türk Dünyası El Kitabı, 3. b., TKAE Yayını, Ankara 1998, s. 455.

⁹¹ Prof. Dr. Şükrü Elçin: a.g.e. (1993), s. 623-624; a.g.e.(1998), s. 453-454.

⁹² Doç. Dr. Hamza Zülfikar: “Ata Sözü Terimi, Kaynağı ve İmlâsı”. Türk Dili, C. LV, S. 438, Haziran 1988, s. 328.

⁹³ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. I. s. 155.

⁹⁴ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 37.

“Atasözleri (Proverbs, Maximes, Sprichwörter) atalardan kalmış belirli kalıplar içinde yol gösterici, akıl öğretici tümcelerdir.”⁹⁵

“Nazım, nesir her iki şekli ile tecrübeleri ‘tam bir fikir’ kompozisyonu içinde teşbih, mecaz, kinaye, tezat gibi edebî sanatların kudretinden yararlanarak süslü, kapalı olarak veya bazen açık, mecazsız hususiyetiyle yetişecek gençlere aktaran sözlere atasözü diyoruz.”⁹⁶

“Atalardan kalmış, yani ulusun ortak ürünü olan yol gösterici, öğüt verici kalıplaşmış sözlere *atasözü* denir.”⁹⁷

“Atasözleri kısa, öz ve kalıplaşmış veciz ifadelerdir.”⁹⁸

“Atasözleri, eskiden sav, mesel (çokluğu emsâl), darb-ı mesel (çokluğu durûb-ı emsâl), tabir diye adlandırılan konuşma dilinde ve manzum, mensur yazı dilinde yaşayan hikmet dolu, nasihat dolu, eğitici, öğretici özelliklere sahip veciz sözlerdir.”⁹⁹

“Atasözleri, bir ulusun geniş halk kitlelerinin yüzyıllar boyunca yaşadığı deneyim, gözlem ve bunlardan doğan düşüncelere dayanan; genel kural ve düstur niteliği taşıyan veya bir doğruyu ortaya koyan; söyleyeni unutulduğu için halkın ortak malı olan (anonim); kısa, özlü ve kalıplaşmış; içinde yargı (hüküm) bulunan bir tümce değerindeki sözlerdir.”¹⁰⁰

“Atasözü: Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak kısa söylenmiş ve halka mal olmuş öğüt.”¹⁰¹

“Atalarımızın uzun yaşam deneyimlerinden sağduyusuyla bulup çıkardığı yargılarını bilgece düşünce ya da öğüt olarak kurallaştıran, güzel ve özel söyleyişle kalıplaşıp kesinleşen, söyleyeni belli olmayan özlü sözlere atasözü denir.”¹⁰²

⁹⁵ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 182.

⁹⁶ Dr. Şükrü Elçin: “Türk Dilinde Atalar Sözü”. Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, C. I, S. 2, s. 176.

⁹⁷ Nurettin Koç: a.g.e., s. 375.

⁹⁸ Ülkü Çelik Şavk: Kırgız Atasözleri. TDK Yayını, Ankara 2002, s. IX.

⁹⁹ Prof. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu’nun bu tanımı, yayına hazırladığı şu kitabın giriş bölümündedir: Şinasi: Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye. MEB Yayını, İstanbul 2003, s. 1.

¹⁰⁰ Şöhret Türkmen Aktaş: Seçme Atasözleri ve Eleştirmeli Açıklamaları. Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s. 13.

¹⁰¹ Yard. Doç. Dr. Sait Evliyaoğlu-Şerif Baykurt: Türk Halkbilimi. 2. b., Ankara 1988, s.101.

¹⁰² Salih Sarıca: Atasözleri ve Özdeyişler. Fil Yayınevi, İstanbul, t.y., s. 9.

“Atasözü (atalarsözü), herhangi bir konuyla ilgili olarak, halkın gözlem ve denemelerden çıkarmış olduğu özlü sözlerdir.”¹⁰³

Bu örnekler de göstermektedir ki, atasözlerinin farklı kaynaklardaki tanımları birbirlerine, aynılık derecesinde benzemektedir. Söz konusu bu tanımların hemen hepsinde geçen şu unsurlar atasözlerinin tanımlanmasında belirleyici olmuştur:

1. Atasözleri uzun deneyim ve gözlemlere dayanılarak oluşturulmuş sözlerdir.
2. Anonimleşme sürecinden geçtikleri için, aynı kültürü paylaşan insanların ortak malı durumundadırlar.
3. Kısa ve özlü sözlerdir.
4. Kalıplaşmış ifadelerdir.
5. Geleneksel eğitim süreci içinde; öğüt verici, yol gösterici bir nitelikleri vardır.

b. Biçim Özellikleri

Yıllardır söylenegelen ve kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını devam ettiren atasözlerinin birtakım biçimsel özellikleri vardır. Atasözleriyle ilgili çalışmaların birçoğunda, kısaca ya da ayrıntılı bir biçimde, bu sözlerin biçimsel özellikleri değerlendirilmiştir.

Daha önce yapılmış çalışmalardan da yararlanarak, atasözlerinin biçimsel özelliklerini şu şekilde belirleyebiliriz:

1. Atasözlerinin tanımlarında da karşımıza çıkan en belirgin özellik, “kalıplaşmış sözler” olmalarıdır.

Ö. A. Aksoy, bu özellik ile ilgili şunları ifade eder: “Atasözleri kalıplaşmış (klişe durumuna gelmiş) sözlerdir. Her atasözü, belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükler değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin biçimi de bozulamaz. Böyle değiştirmeler yapılırsa ortaya çıkan söz, -anlam değişmese dahi-

¹⁰³ Yeni Türk Ansiklopedisi. Ötüken Yayınları, İstanbul 1985, C. I, s. 226.

atalarsözü diye anılmaz. Örneğin, ‘**Derdini saklayan derman bulamaz.**’ sözündeki ‘**derman**’ yerine ‘**ilaç**’ denilemez.”¹⁰⁴

Atasözlerinin, kalıplaşmış ve değiştirilemez sözler olduklarına dair bu belirlemeleriyle birlikte Aksoy, birkaç farklı biçimi olan atasözlerine de değinerek şöyle bir değerlendirmede bulunur: “Kimi atasözlerinin birkaç kalıbı bulunduğunu da belirtmek gerekir. Bu kalıplardan her biri ayrı ayrı atalarsözü olarak tanındığından değişiklikler ‘donmuş olma’ kuralına aykırı sayılmaz.”¹⁰⁵

Atasözlerinin kalıplaşmış sözler olduğuna dair, Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu’nun değerlendirmeleri ise şöyledir: “Atasözleri her şeyden önce bir yargı taşırlar. Bu bakımdan daima tümce biçiminde kurulmuşlardır. Başka sözcük birliklerinde olduğu gibi atasözlerinde de kalıplaşma vardır. Bu bakımdan da atasözleri herhangi bir tümce halinde bulunamaz. [...] Atasözlerinde, lehçelere, ağızlara veya zamana bağlı olarak bazı değişiklikler görülür. Fakat belirli bir iki sözcük arasındaki kalıplaşma olduğu gibi kalır. Çünkü atasözleri de deyimler gibi pek uzun olamaz, sözcükler sayılı hatta ölçülüdür ve aralarında uyak gibi ses benzerliği de arandığından, kalıplar kolay kolay bozulamaz. Bu bakımlardan sözcükler yerlerinde kalıplaşmış sayılır. Atasözlerindeki her bir sözcük veya bir ek, ancak olduğu yerde, bir başka benzer sözcük veya ekle değiştirilebilir veya kalıbın bir kısmının başa veya sona kaydırılmasıyla değişiklik yapılabilir. Yoksa atasözleri çeşitli çekim ekleriyle ad ve eylem çekimlerine giremezler: ‘*Sirkesini, sarımsağını sayan paçayı yiyemez.*’ veya ‘*Sirkeyi sarımsağı düşünen paçayı yiyemez.*’ ; ‘*Akıllı düşman akılsız dosttan hayırlıdır.*’ veya ‘*Akıllı düşma akılsız dosttan iyidir.*’ [...] ‘*Acı pathıcanı kırağı çalmaz.*’ veya ‘*Acı pathıcanı kırağı yakmaz.*’ gibi.”¹⁰⁶

Atasözlerinin kalıplaşmış ve değiştirilemez sözler olduğu konusunda, Ö. A. Aksoy’a göre daha ılımlı bir tavır sergileyen Hatiboğlu’nun belirlemeleri, özetle şu yöndedir: Atasözleri kalıplaşmış ifadelerdir ve bu kalıbın bütünlüğünü bozacak düzeyde sözcük eklemek, çıkarmak, değiştirmek ya da sözcüklerin dizilişiyle oynamak suretiyle değiştirilemezler. Ancak genel yapıyı/anlamı etkilememek ve çok kısıtlı olmak koşuluyla değiştirilebilirler.

¹⁰⁴ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 15-16.

¹⁰⁵ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 19.

¹⁰⁶ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 183-185.

Biz, atasözlerinin kalıplaşmış olduğu düşüncesine katılmakla birlikte; İlhan Başgöz'ün, "Atasözleri gibi kısa ve değişmez görünen folklor örnekleri bile zamanla değişen bir dinamiklik gösterirler."¹⁰⁷ belirlemesini de göz önünde bulundurarak, bu sözleri oluşturan sözcüklerin değiştirilemeyeceği yönündeki "katılık"a pek katılmamaktayız. Çünkü atasözleri kullanıldıkları zaman, mekan, sosyo-kültürel bağlam gibi birçok etkene bağlı olarak kısıtlı da olsa değişikliğe uğrayabilmektedir. Bu konuda Prof. Dr. Şükrü Elçin'in şu değerlendirmesinin gayet yerinde olduğunu söyleyebiliriz: "Ortak bir halk dili ve zevki ile ancak birkaç cümle kalıbı içinde meydana gelebilen bu mahsullerin kolaylıkla aşınmayan sağlam birer bünyeleri vardır. Bu bünyelerin bazı taşlarını değiştirmek sözün kuvvetini azaltır. Dil ve düşüncenin birbirine tesiri sonunda sabit bir karakter kazanan söz dizimini (sentaks) değiştirmek, söyleyiş tarzını bozar. 'Derdini saklayan derman bulamaz.' cümlesinde 'derman' yerine 'ilaç' kelimesini koyduğumuz taktirde söz, tesir kudretini kaybeder. Bununla beraber atalar sözü bütün ortak halk edebiyatı mahsullerinde olduğu gibi zamana, mekâna, lehçelere, ağızlara; aşiret, köy, şehir çevrelerine veya herhangi bir tarikat, meslek, sanat çevresine göre ufak-tefek değişikliklere uğrarlar:

'Endik uma evligni ağırlar.' (yıl 1077) [...]

'Konugun kutsuzu ev ısını ağırlar.' (yıl 1480) [...]

'Ahmak misafir ev sahibini ağırlar.' (Bugün)

Bu değişmeler sırasında eski kavramlar unutulabilir; onların yerine halk muhayyilesinin icat ettiği tabirlerin mânâlarını bulmak güçlüğü ortaya çıkar. Söze âdeta bir gölge düşer, açıklık kaybolur."¹⁰⁸

Yine bugün, "El yumruğunu yemeyen, kendi yumruğunu değirmen taşı sanır."¹⁰⁹ biçiminde kullanılan atasözümüze 15. yüzyıl bilginlerinden Mehmed Neşrî'nin *Neşrî Tarihi* diye de bilinen *Kitâb-ı Cihan-nüma*'sında şu şekilde rastlıyoruz:

"Kimse tabacasın yimeyen kendü tabancasın demürden sanur."¹¹⁰

¹⁰⁷ Prof. Dr. İlhan Başgöz: "Bir Atasözümüz'ün Yedi Yüz Yıllık Tarihi". İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1995, s. 79-84.

¹⁰⁸ Prof. Dr. Şükrü Elçin Halk Edebiyatı Araştırmaları. 2. b., Ankara 1997, s. 422.

¹⁰⁹ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I., s. 266.

¹¹⁰ Mehmed Neşrî: *Kitâb-ı Cihan-nüma/ Neşrî Tarihi*. 3.b., Haz.: Faik Reşit Unat-Prof. Dr. Mehmed A. Köymen, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1995, C. I, s. 268 ve 269.

Bu atasözü, Neşrî Tarihi'yle aynı dönemde, bilinmeyen bir kişi tarafından derlenip yazıya aktarılmış olan *Atalar Sözü (Kitab-ı Atalar)* adlı kitapta ise şöyle geçmektedir:

“Biregü yumruğun yemeyen kendi yumruğun demür sanır.”¹¹¹

Aynı atasözünü, 16. yüzyılda Seydi Ali Reis'in gezi notlarından oluşan *Miratü'l-Memâlik* adlı eserinde, Şeyhî'den aktarıldığı belirtilen ve irsâl-i mesel¹¹² sanatını da örnekleyen bir beyit halinde şu şekilde görmekteyiz:

“Yimeyen kişi yad elden tabance
Demürdendir sanur kolında pençe”¹¹³

Yine bu atasözü, 19. yüzyılda Şinasi'nin yazdığı *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye* adlı eserde şu şekilde yer almıştır:

“El yumruğunu yemeyen, kendi yumruğunu **buz dağının** armudu sanır.”¹¹⁴

Bu atasözünde geçen “buz dağının (بوز طاغتك)” ifadesi, *Türk Atasözleri ve Deyimleri*¹¹⁵ adlı kitapta “**Bozdağı'nın**” biçiminde geçmektedir. Prof. Dr. Şükrü Elçin ise, Şinasi'den aktardığını belirttiği bu atasözünde, aynı ifade yerine “**Bozdoğan**”¹¹⁶ ifadesini kullanmıştır.

Atasözlerindeki bu değişim sadece tarihî süreç içinde meydana gelen bir durum değildir. Günümüzde de atasözleri, bölge ya da yöre ağızlarında farklı biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Örneğin; Ömer Asım Aksoy'un çalışmasında

¹¹¹ Atalar Sözü. Haz. Velet İzbudak, Devlet Basımevi, İstanbul 1936, s. 43.

¹¹² “Söylenen bir düşüncüyü inandırmak ve pekiştirmek amacıyla söze bir atasözü ya da atasözü değerinde bir örnek katmak.” biçiminde tanımlanan “irsâl-i mesel” sanatı için bkz.: Cem Dilçin: Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. 4.b., TDK Yayını, Ankara 1997, s. 464.

¹¹³ Seydi [Ali] Reis: Miratü'l-Memâlik. Dersaadet-İkdam Matbaası, 1313, s. 67.

¹¹⁴ Şinasi: Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye. 2. b., Tasvir-i Efkâr Matbaası, 1287 (Kitabın künyesine dair bu bilgiler, kitabın başında yok; ancak kitabın son kısımlarında 329. sayfada belirtilmiştir.), s. 50. ; Ayrıca bkz. Şinasi: Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye. Haz. Prof. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, MEB Yayınları, İstanbul 2003, s. 110.

¹¹⁵ Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü: Türk Atasözleri ve Deyimleri. MEB Yayınları, İstanbul 1970, C. I, s.162.

¹¹⁶ Prof. Dr. Şükrü Elçin: Halk Edebiyatı Araştırmaları-II. 2. b., Ankara 1997, s. 627.

“Görünen dağın (köyün) uzağı olmaz.”¹¹⁷ biçiminde geçen atasözü Afyon, Isparta ve Tokat yöresinde “Görünen dağın ardı (arkası, dibi) yakındır.”¹¹⁸ biçiminde de kullanılmaktadır. Yine; “Kurban etiyle (kemiğiyle) köpek tavlalmaz.”¹¹⁹, “Namazda meyli olmayanın kulağı ezanda olmaz.”¹²⁰ ve “Ölümü gören hastalığa razı olur.”¹²¹ atasözleri, Osmaniye yöresinde şu şekillerde de kullanılmaktadır: “Bayram etiynen it tavlalmaz.”¹²², “Namazda gözü olmayanın ezanda kulağı olmaz.”¹²³ ve “Ölümü gören sıtmaya razı olur.”¹²⁴

Atasözlerinin kalıplaşmış/donmuş olduğunu belirten Ömer Asım Aksoy, kimi atasözlerinin birkaç kalıbı bulunduğunu ve bu kalıpların her birinin ayrı ayrı atasözleri olarak tanındığını belirtir.¹²⁵

Bu konuda Aksoy’un verdiği örneklerden biri şöyledir:

“ ‘Denize düşen yılanı sarılır.’ sözünün ‘Denize düşen yosuna sarılır.’ biçimi de vardır.”¹²⁶

Aksoy’un, bu örnekleri verdiği bölümde geçen, “Bu kalıplardan her biri ayrı ayrı atalar sözü olarak tanındığından”¹²⁷ değerlendirmesinden anlaşıldığı kadarıyla; Aksoy, yukarıda aktardığımız örnekleri iki ayrı atasözü olarak kabul eder. Ancak, bu sözleri iki ayrı atasözü olarak görmektense birbirlerinin varyantı olarak görmenin daha yerinde olacağı kanaatindeyiz. Çünkü halk edebiyatının hemen her türünde var olan **varyant** kavramı, atasözleri için de söz konusu olabilir.

Kısaca, “bir ‘eş metin’in farklı kişilerce ortaya konulan nüanslı anlatımı”¹²⁸ biçiminde açıklanan varyant kavramının atasözlerinde karşımıza çıkması; bu sözlerin, çeşitli nedenlere bağlı olarak biçimsel açıdan değişikliğe uğrayabildiğini göstermektedir. Ancak, çoğu zaman kısıtlı düzeyde olan bu biçimsel değişiklik, tabii

¹¹⁷ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 292.

¹¹⁸ Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II. 3. b., TDK Yayınları, Ankara 2004, s. 128.

¹¹⁹ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 377.

¹²⁰ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 395.

¹²¹ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 408.

¹²² Mehmet Erkoçak: Bütün Yönleriyle Osmaniye Folkloru. OFAD Yayınları, Osmaniye 2003, s. 34.

¹²³ Mehmet Erkoçak: a.g.e., s. 35.

¹²⁴ Mehmet Erkoçak: a.g.e., s. 34.

¹²⁵ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 19.

¹²⁶ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 19.

¹²⁷ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 19.

¹²⁸ Doç. Dr. M. Öcal Oğuz: “Türk Dünyası Folklorunda Yeni Yöntem Arayışları”. Millî Folklor, S.33, Bahar 1997, s. 7. ; Doç. Dr. M. Öcal Oğuz: “Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eşmetin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu”. Millî Folklor, C. 6, S. 42, s. 2-5.

ki, atasözünün vermek istediği mesajı değiştirmemelidir. Aksi hâlde bir varyant yerine, başka bir atasözü söz konusu olur.

Bu konuda Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu'nun şu değerlendirmeleri de atasözlerinde varyant olabileceğinin altını çizer niteliktedir: “Atasözlerinin çoğu halkın malı olduğu için, bölge ağızlarında bol bol kullanılır. [...] Bir atasözü pek çok bölgede ortak olarak kullanıldığı gibi, sırf bir bölgeye ait özellikler de taşıyabilir. [...] Atasözleri, bir bölgede yayıldığı kalıpla tanınır, öyle ki, bir biçimi bilen, öteki biçimi yanlış sayar.”¹²⁹

Ayrıca, Prof. Dr. Hasan Özdemir'in, atasözleri ve deyimlerin halk anlatılarıyla ilişkilerini ortaya koyduğu çalışmasındaki şu tespitinden hareketle, konuya farklı bir açılım da getirilebilir: “Günümüz Türkçesinde kullanılan birçok deyim ya da atasözünün bir hikâyeden kaynaklandığı bilinmektedir: ‘Yorgan gitti kavga bitti’, ‘İpe un sermek’, ‘Kuşa dönmek’, ‘Kuyruk acısı’, ‘Bize de mi lolo’ ve benzeri gibi.”¹³⁰

Özdemir'in değindiği, bir hikâyeden kaynaklanan, o hikâyede verilmek istenen mesajı özetleyen bu tür atasözleri; elbette sözlü gelenekte zamanla kısala kısala bu hâli almışlardır. Bu, kısaltma eğilimi özellikle konuşma dilinde birçok atasözüne yansıyabilmektedir. Örneğin, konuşurken uygun bir bağlamda, “Sakla samanı...” dendiğinde, bu atasözünün “gelir zamanı” kısmı dinleyenin zihninde tamamlanacaktır. Yine konuşma dilinde, “Akıl yaşta değil...” demek çoğu zaman yeterli olacaktır. Bu sözü karşıdaki kişi/kişiler, “baştadır” kısmını da ekleyerek, “Akıl yaşta değil baştadır.” biçiminde bir bütün olarak algılayacaktır. Çünkü, aynı kültürü paylaşan kişilerin ortak malı oldukları için atasözlerinin büyük bir kısmı, o kültüre mensup kişilerin zihninde âdeta kodlanmıştır. Bu durum şöyle bir örnekle somutlaştırılabilir: Sonunda çarpıcı bir nüktesi olan ve ortamda bulunanlarca bilinen uzunca bir fıkrayı, tekrar uzun uzun anlatmak yerine sonundaki nükte kısmını dile getirmek, o fıkranın işlevini yerine getirecektir. Bir fıkranın, metninden bağımsız ele alındığında aslında hiç de etkileyici olmayan nükte kısmı fıkrayı bilmeyenler için hiçbir şey ifade etmezken, fıkrayı bilenleri güldürmeye yetecektir. Böyle

¹²⁹ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 187, 185.

¹³⁰ Prof. Dr. Hasan Özdemir: “Kambur Kambur Üstüne...[Atasözleri ve Halk Anlatıları-I]”. Folklor/Edebiyat, S. 1, Aralık 1994, s. 5-10.

bakıldığında atasözleri de, özellikle konuşma dilinde; anlamını, asıl mesajını bozmayacak şekilde kısaltılarak biçimsel değişikliğe uğratılabilir.¹³¹

2. Atasözleri, mümkün olduğunca kısa ve özlü sözlerdir. Temel amaçları öğüt vermek, yol göstermek olduğu için atasözleri, insanların rahatlıkla hatırlayabileceği kısalıkta olmaktadır:

Her çiçek koklanmaz.

Meyveli ağacı taşlarlar.

Öfke baldan tatlıdır.

Zenginin horozu bile yumurtlar.

3. Atasözleri, genellikle birer cümle biçimindedir. Bu cümleler kurallı (düz) ya da devrik cümle olabileceği gibi, yüklemi olmayan eksilteli cümle niteliğinde de olabilmektedirler.

Atasözlerinde yüklem, genellikle geniş zaman kipiyle çekimlenmektedir. Bu durum, alışkanlık bildiren ya da genel kural niteliğinde olan yargıların geniş zaman kipiyle çekimlenmesine bağlanabilir. Çünkü atasözleri de genel kural niteliğinde, öğüt verici, bir tutumu davranış ve sonra alışkanlık hâline getirtmeyi amaçlayan sözlerdir.

Atasözlerinde geniş zaman kipinin hem olumlu hem de olumsuz biçimi kullanılmaktadır. Birden çok yargı bildiren, dolayısıyla birden çok yüklemi olan bazı atasözlerinde geniş zamanın olumlu ve olumsuz çekimleri birlikte kullanılmaktadır:

Her horoz kendi çöplüğünde öter.

Kara haber tez duyulur.

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

Lâfla peynir gemisi yürümez.

Serçeden korkan darı ekmez.

¹³¹ Bu paragrafta yapılan değerlendirmelerde, Sayın Hocam Prof. Dr. Hasan Özdemir'in A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yürüttüğü lisans üstü düzeydeki Halk Anlatıları dersinin 2003-2004 öğretim yılına ait ders notlarından da yararlanılmıştır.

Su uyur, düşman uyumaz.
Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez.
Taş taş üstüne olur, ev ev üstüne olmaz.

Atasözlerinde geniş zamanın yanında, emir kipi de çok fazla kullanılır. Hatiboğlu'nun da ifade ettiği gibi; atasözleri, geleneklerindeki öğüt verme özelliğine bağlı olarak 2. tekil kişi emir kipiyle de çekimlenmektedirler.¹³² Geniş zamanda olduğu gibi emir kipinin de olumlu ve olumsuz çekimleri kullanılmaktadır:

Ayağını yorganına göre uzat.
Vardığın yer körse gözünü kapa.
Söz verme, verdinse dönme.
Bugünün işini yarına bırakma.
Söyleyene bakma, söyletene bak.
Ev alma komşu al.

Atasözlerinin çekiminde en çok kullanılan kipler olan geniş zaman ve emir kipinin birlikte kullanıldığı da olur:

Sakla samanı gelir zamanı.
Sırrını açma dostuna, o da söyler dostuna.
Ağaca (duvara) dayanma yıkılır, insana dayanma ölür.

Geniş zamanın ve emir kipinin yanında, atasözlerinde sıkça kullanılan zamanlardan biri de belirsiz geçmiş zamandır. “Günümüz Türkçesinde kullanılan birçok deyim ya da atasözünün bir hikâyeden kaynaklandığı bilinmektedir.”¹³³ Belirsiz (miş’li) geçmiş zamanın kullanıldığı atasözlerinde, bu biçimde, bir hikâyeden kaynaklandığı izlenimi çok daha belirgin durumdadır:

Ayı “akım”, kirpi “yumuşagım” demiş.
Çiftçinin karnını yarmışlar, kırk tane “gelecek yıl” çıkmış.
Çingeneye beylik vermişler, önce babasını kesmiş.
Deve boynuz ararken kulaktan olmuş.

¹³² Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 184.

¹³³ Prof. Dr. Hasan Özdemir: “Kambur Kambur Üstüne...[Atasözleri ve Halk Anlatıları-I]”. Folklor/Edebiyat, S. 1, Aralık 1994, s. 5-10.

Evden bir ölü çıkacak demişler, herkes hizmetçinin yüzüne bakmış.
Kazan kazana kara demiş.
Külhancının beyliği hamamcılık demişler.
Maymun yoğurdu yemiş, artığını yüzüne sürmüş.
Meyhaneciden şahit istemişler, bozacıyı (mezeciyi) göstermiş.
Sabreden derviş, muradına ermiş.
Suçu gelin etmişler, kimse güvey girmemiş.
Terziye dinlen demişler, ayağa kalkmış.

Daha çok geniş zaman ve emir kipiyle çekimlenen atasözleri, nadiren de olsa, başka zaman/kip ekleriyle de çekimlenmektedir:

Çiftçiye yağmur, yolcuya kurak; cümlelerin muradını **verecek** Hak. (gelecek zaman)
Tembele **dediler**: “Kapını ört.” **Dedi**: “Yel eser örter.” (belirli geçmiş zaman)
Ağır git ki yol **alsın**. (istek kipi)
Martta tezek kuruya, nisanda seller yürüye. (istek kipi)
Su akarken testiye **doldurmali**. (gereklilik kipi)
Ne oldum **dememeli**, ne olacağım **demeli**. (gereklilik kipi)
Bağ babadan, zeytin dededen **kalmali**. (gereklilik kipi)

Bütün bunlarla birlikte bazı atasözleri yüklemsiz kullanılır. Ancak böyle atasözlerinde yüklem, sözü kullanan ve dinleyenin zihninde, bağlama uygun bir biçimde tamamlanır. Bu tip atasözlerinde yüklem önceleri kullanılırken zamanla düşmüş olması yüksek bir ihtimaldir. Bu durum da, atasözlerinin biçimsel açıdan zamanla değişikliğe uğrayabileceklerini göstermektedir:

Demir tavında [dövülür] dilber çağında [sevilir].
Kiminin parası, kiminin duası [alınır].
İnsan söyleşe söyleşe, hayvan koklaşa koklaşa [anlaşır].

Ömer Asım Aksoy'a göre; hem yüklemi olmayan, eksiltili cümle niteliği gösteren atasözlerinde hem de geniş zaman ve emir kipinin dışında çekimlenmiş atasözlerinde, geniş zaman ya da emir anlamı gizlidir.¹³⁴

4. “Uzun süreli ve sözlü kültüre dayalı düşünce, şiir kalıbına girmese bile ritm ağırlıklıdır; çünkü ritm, bedensel ritm de dahil, anımsamayı kolaylaştırır. [...] Kulaktan kulağa ve ağızdan ağıza dolaşan hazır deyişler niteliğiyle kalıplar, söyleme ritm katmanının yanı sıra belleğe de destek olurlar. [...] Değişmeyen, ritmik, dengeli deyişler bazen basılı olarak bulunabilir, hatta sözlüklerde de ‘açıp bakılabilir’; ancak sözlü kültürde ara sıra çıkmazlar karşımıza, sürekli tekrarlanırlar. Düşüncenin çekirdeği bu deyişlerdir. Kalıplaşmış deyişlerden oluşmayan hiçbir düşünce uzayıp gidemez, çünkü deyişler düşüncenin özüdür. Sözlü biçimlenen düşünce geliştikçe hazır deyişlerin kullanımı daha ince bir ustalık kazanır. Bu, tüm sözlü kültürler için geçerlidir.”¹³⁵

Burada, Ong’un kullandığı “hazır deyiş” ifadesiyle örtüşmekte olan atasözlerinde de genellikle aliterasyon, asonans ve seci gibi ritm öğelerine başvurularak bir tür iç uyak oluşturulur. Hatiboğlu’nun da belirttiği gibi, “Uyak, atasözünün kuşaktan kuşağa aktarılmasına, korunmasına, hatırlanmasına çok yardım eder. Bu bakımdan kafiyele atasözleri çok daha uzun ömürlü olur. Atasözlerinde kafiye başta, ortada, sonda olabilir. Kafiyeleler çok defa yarımıdır.”¹³⁶ Bu özelliği birkaç örnek üzerinde şu şekilde görebiliriz:

Şahin küçük, et yer; deve büyük , ot yer.

Gülme komşuna gelir başına.

Tarlayı düz al, kadını kız al.

Malın iyisi suya yakın, daha iyisi eve yakın.

Başa gelmez iş olmaz, ayağa değmez taş olmaz.

¹³⁴ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 16-17.

¹³⁵ Walter J. Ong: a.g.e., s. 50.

¹³⁶ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 188-189.

c. Anlam Özellikleri

Uzun gözlem ve deneyimlere dayanılarak söylenmiş olan atasözleri temelde, öğüt verme amacını taşırlar.

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu, atasözlerinin anlam özellikleriyle ilgili şu değerlendirmeleri yapmaktadır: “Bütün atasözlerinde bir hikmet, bir öğüt, bir deneme, özlü bir düşünce vardır; atasözünün doğruluğu herkesçe kabul edilir. Onun için bunlara ‘hazır akıllar’ denebilir. Atasözlerinin sahihsiz, anonim olmaları, onlara herkesin kolaylıkla sahip olmasına yaramıştır. [...] Atasözlerinin anlam yönünden en büyük özelliklerinden biri de, soyut kavramaları anlatabilmek, canlandırabilmek için çok defa somut varlıkları örnek göstermeleridir. [...] Atasözleri, vermek istedikleri akılları ve öğütleri, cisimlenmiş varlıklara benzeterek gözlerimizin önünde canlandırırlar ve esas düşünceye dikkatimizi çekerler. [...] Misal veya mesel göstererek anlatımı somutlaştırmak muhakkak ki anlatım kolaylığı sağlar ve anlatım gücünü artırır.”¹³⁷

Her atasözünün bir genel kural, bir düstur niteliğinde olduğunu vurgulayan Ö. A. Aksoy, atasözlerinin anlam/kavram özellikleriyle ilgili şu belirlemeleri yapar:

“1. Sosyal olayların nasıl olageldiğini -uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak- yansızca bildiren atasözleri vardır:

Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür.

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

Araba kırılınca yol gösteren çok olur.

Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer... gibi.

2. Doğa olaylarının nasıl olageldiklerini -uzun bir gözlem sonucu olarak- belirten atasözleri vardır:

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

Kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden.

Zemheride kar yağmadan kan yağması iyi.

Mart yağar nisan övünür, nisan yağar insan övünür. ... gibi.

¹³⁷ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 190-191.

3. Toplumsal olayların nasıl olageldiklerini uzun bir gözlem ve deneme sonucu olarak bildirirken bundan ders almamızı (açıkça söylemeyip dolayısıyla) hatırlatan atasözleri vardır:

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

Öfke ile kalkan ziyan ile oturur.

Mahkeme kadiya mülk değil.

Sona kalan dona kalır. ... gibi.

Bu sözlerin aslında ‘istemelisin ki elde edesin’, ‘insan kendisini öfkeye kaptırmamalı’ dersleri bulunmaktadır.

4. Denemelere ya da mantığa dayanarak doğrudan doğruya ahlâk dersi ve öğüt veren atasözleri vardır:

Çirkefe taş atma, üstüne sıçrar.

Ayağını yorganına göre uzat.

Bugünkü işini yarına bırakma.

Yoldan kal, yoldaştan kalma. ... gibi.

5. Birtakım gerçekler, felsefeler, bilgece düşünceler bildirerek (dolayısıyla) yol gösteren atasözleri vardır:

Bal bal demekle ağız tatlı olmaz.

Can bostanda bitmez.

Korkunun ecele faydası yoktur.

Taşıma su ile değirmen dönmez. ... gibi.

6. Töre ve gelenekleri bildiren atasözleri vardır:

Dost başa bakar, düşman ayağa.

Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.

Kızını dövmeyen dizini döver.

Kız beşikte, çeyiz sandıkta. ... gibi.

7. Kimi inanışları bildiren atasözleri vardır:

Kırk yılda bir ölet olur, eceli gelen ölür.

Ananın bahtı kızına.

Akacak kan damarda durmaz.

Baykuşun kısmeti ayağına gelir. ... gibi.”¹³⁸

Atasözlerinin hemen her tanımında ya da açıklamasında geçen “genel kural” niteliğinde olduklarına dair belirleme tüm atasözleri için geçerli değildir. “Bazı atasözleri genel kural gibi söylenmiş olduğu halde gerçekten genel kural değildir. Örneğin: ‘Kör ölür, badem gözlü olur; kel ölür, sırma saçlı olur.’, ‘Gelen gidene rahmet okutur.’ sözlerinin genel kural oldukları söylenemez. Bu gibi sözlerde ‘sık sık’ rastlanan durumların genelleştirilmiş olduğu görülmektedir. Genelliğine düşüncemizle sınır çizdiğimiz, her vakit değil zaman zaman böyle olduğunu kabul ettiğimiz atasözlerinin kimisinin eski biçiminde bu genelliğin hangi koşula bağlı bulunduğu söz içinde belirtilmiştir.”¹³⁹

Atasözlerinin anlam özelliklerinden biri de, genellikle mecaz anlamlı sözler olmalarıdır. Atasözlerinin büyük çoğunluğu vermek istediği mesajı, mecazî ifadelerle sunarak daha çarpıcı bir hâle getirir:

Üzümünü ye bağını sorma.

Kır atın yanında duran ya huyundan ya suyundan.

Baca eğri de olsa duman doğru çıkar.

Bununla birlikte atasözlerinin tamamı mecaz anlamlı değildir. Az da olsa, mesajını herhangi bir mecazlı ifadeye başvurmadan aktaran, gerçek anlamlı atasözleri de vardır:

Bugünkü işini yarına bırakma.

Yolcu yolunda gerek.

Dost ile ye iç, alışveriş etme.

Atasözlerinin tamamına yakını büyük bir söz ustalığıyla ince ince işlenmiş gibidir. Buna bağlı olarak atasözlerinde, başta istiare ve kinaye olmak üzere mecaz-ı

¹³⁸ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 17-19.

¹³⁹ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 21.

mürsel, tenasüp, hüsn-i ta'lil, tezat, teşhis ve intak gibi birçok söz ve anlam sanatına da rastlanır.¹⁴⁰

Burada, atasözlerinin anlam özelliklerine dair, yeterince üzerinde durulmamış bir konuyu da ele almak yerinde olacaktır. Atasözleri için her ne kadar “genel kural” değerlendirmesi yapılsa da, aynı durum ya da olay karşısında birbirine zıt, birbirleriyle çelişen yargıları ifade eden atasözleri de vardır.¹⁴¹

Prof. Dr. Şükrü Elçin’in belirttiği gibi; insanlığın geniş ve zengin hayat tecrübelerinin hafızalarda kalacak kadar kısa ve öz hâle getirilmiş biçimleri olan atasözleri, söylendikleri zaman, muhit ve yaşam özelliklerine göre karşımıza çıkarlar.¹⁴² Bu gerçeği göz önünde bulunduran Prof. Dr. Pertev Naili Boratav; birbirleriyle çelişen atasözleri için, kısaca şu değerlendirmeleri yapar: “Atasözleri arasında çelişkili yargıları bildirmiş olanların bulunması, onları söyleyenlerin her zaman belli bir konu üzerinde aynı kanıda olmadıklarını gösterir. Halk edebiyatının her türünden ürünler gibi atasözleri de oluşup geliştikleri çevrenin ve çağların düşünüş ve davranışlarını dile getirmişlerdir. Ahlak kurallarından birçoğunun donmuş, değişmez yasalar olmadığı da bir gerçektir.”¹⁴³

Birbirleriyle çelişen atasözlerine kısaca değinen Prof. Dr. İlhan Başgöz ise, bu durumun gerekçeleriyle ilgili şu değerlendirmeyi yapar: “Aynı kültür içinde anlamları birbiri ile çelişen atasözleri, o kültür içindeki çeşitli grupların ve çevrelerin yaratması olarak yorumlanmalıdır. Tarih içinde değişik din ve mezhep grupları, değişik toplumsal sınıflardaki insanlar, kadın ve erkek toplulukları anlamları ters düşen atasözleri yaratabilirler.”¹⁴⁴

Benzer ya da aynı durumlar karşısında, insanların değer yargılarına bağlı olarak farklı farklı düşüncelerin olabileceğini ortaya koyan ve **nabza göre şerbet vermek** deyimini anımsatan çelişkili atasözlerimizden bazıları şunlardır:

¹⁴⁰ Bu konu, Ömer Asım Aksoy (a.g.e., C. I, s. 22-25) tarafından da örneklendirilerek ele alınmıştır.

¹⁴¹ Bu konu, tarafımızca hazırlanmış şu çalışmada ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır: Mehmet Çevik: “Anlamca Çelişen Atasözleri”. XII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şoleni (Bakü-Azerbaycan, 9-16 Mayıs 2006)’nde sunulmuş bildiri.

¹⁴² Prof. Dr. Şükrü Elçin: Halk Edebiyatı Araştırmaları-II. 2. b., Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s.429.

¹⁴³ Prof. Pertev Naili Boratav: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. 8. b., Gerçek Yayınevi, İstanbul 1997, s.124-125.

¹⁴⁴ Prof. Dr. İlhan Başgöz: “Bir Atasözümüz’ün Yedi Yüz Yıllık Tarihi”. İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1995, s. 79-84.

“Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al.” ve “Armut dalının dibine düşer.” atasözleri ile “Ak koyunun kara kuzusu da olur.” atasözü çelişmektedir.

“Akıl adama sermayedir.” , “Akıllı düşman, akılsız dosttan hayırlıdır.” ve “Akıllı, köprü arayınca dek deli suyu geçer.” atasözleri, akla bakış açıları itibariyle çelişkilidirler.

Böylesi çelişkili atasözlerinin örneklerini çoğaltmak mümkün:

“Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.” — “Yılanın başı küçükken ezilir.”

“Bekarlık sultanlık.” — “Bekarlık maskaralık.”

“Çok gezen çok bilir.” — “Çok gezen ayağa bok bulaşır.”

“Dostun attığı taş, baş yarmaz.” ve “Dost dostun eğerlenmiş atıdır.”

— “Güvenme dostuna saman doldurur postuna.”

“Bedava sirke baldan tatlıdır.” — “Emek olmadan yemek olmaz.”

“Doğruluk dost kapısı.” — “Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.”

“İti an taşı eline al (çomağı hazırla).” — “İyi insan sözünün üstüne gelir.”

“İyilik eden iyilik bulur.” — “İyiliğe iyilik olsaydı, koca öküz bacak olmazdı.”

“Keskin sirke küpüne zarar.” ve “Öfkeyle kalkan zararlar oturur.” — “Öfke baldan tatlıdır.”

“Eskisi olmayanın yenisi olmaz.” — “Eskiye itibar olsaydı bitpazarına nur yağardı.”

d. İşlevsel Özellikleri

Uzun gözlem ve deneyimlere dayanılarak söylenmiş kısa ve özlü sözler olan atasözleri, kullanıldıkları toplumlarda insanlar için bireysel ve sosyal birçok işlev üstlenmişlerdir. Bu işlevleri birkaç madde hâlinde genel olarak şöyle değerlendirebiliriz:

1. Önceki kuşakların yaşama dair önemli belirlemelerini yeni kuşaklara aktaran birer köprü durumundaki atasözleri, geleneksel kültür değerlerinin yaşatılması yolunda önemli bir işleve sahiptirler. Özellikle “öğüt verici”

niteliklerinden dolayı atasözleri, insanların küçük yaşlarda tanıştıkları ve söyleyen ya da dinleyen konumunda tüm yaşamları boyunca karşılaştıkları değerlerdir.

“Her ulusun atasözleri, kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözlerinde bir ulusun düşünceleri, yaşayışları, inanışları, gelenekleri görülür. Atasözleri, ulusların zekâlarındaki keskinliği, hayallerindeki genişliği, duygularındaki inceliği belirten en değerli örneklerdir. [...] Her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır.”¹⁴⁵ Türk dilindeki atasözleri de doğal olarak, Türk dilinin ve kültürünün yüzlerce yıllık geçmişinden süzülerek bugüne ulaşmış ve Şükrü Elçin’in de belirlediği gibi, “eski tecrübeleri tam bir fikir kompozisyonu içinde, yetiyecek gençlere aktaran birer hüviyet kazanmıştır.”¹⁴⁶

Kırgız halk edebiyatıyla ilgili bir çalışmada N. A. Asanaliyevna da, deyimlerle birlikte değerlendirdiği atasözlerinin, yaşam tecrübelerinden çıkarılmış kaideler olmaları yönüyle, eğitim-öğretim için önemli olduklarını vurgular.¹⁴⁷

Atasözlerinin bu, kültürel köprü işlevi, sadece önceki kuşaklardan yeni kuşaklara uzanmakla sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda, Türk dilinin çeşitli lehçelerinin kullanıldığı coğrafyalarla Türkiye arasındaki ortak değerlere de uzanan bir köprü durumundadırlar. Prof. Dr. Şükrü Elçin, Türk dünyasında kullanılan atasözlerinin dil ve kültür birliğini sergilemesi bakımından önemini, iki örnekle dile getirmektedir:

“Türkiye Türkçesi	: Karga karganın gözünü oymaz.
Gagauz Türkçesi	: Gârga gârganın gözün çıkarmas.
Kırım Türkçesi	: Karga karganın közünü çokumas.
Azerbaycan Türkçesi	: Karga karganın gözünü cıkhartnaz.
Türkmen Türkçesi	: Garga garganın gözün çokmaz.
Balkar Türkçesi	: Karga karganı közün çığarmaz.
Kumuk Türkçesi	: Karga karganı közün çokumas.
Tatar Türkçesi	: Karga karganın küzin çukımas.
Başkurt Türkçesi	: Karga karğanın küzen sukımas.

¹⁴⁵ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 27.

¹⁴⁶ Prof. Dr. Şükrü Elçin: Halk Edebiyatı Araştırmaları-II. 2. b., Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 421.

¹⁴⁷ Prof. Dr. Nurbübü Asipova Asanaliyevna: “Gençlerin Sosyal Yönden Şekillendirilmesinde Halk Edebiyatından Faydalanmanın Yolları ve Şekilleri”. Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002, s. 87.

Kazak Türkçesi : Karga karganın közün çokubayt.
Yakut Türkçesi : Suor suorun ksaragın oŋpot.
Çuvaş Türkçesi : Kurak kusne sâksan çavmast.

Türkiye Türkçesi : Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla.
Kırım Türkçesi : Kızım saña aytaman, kelinim sen diŋle.
Azerbaycan Türkçesi : Gızım sene deyirem, gelinim sen eşit.
Türkmen Türkçesi : Gızım saña aydayıŋ, genlim sen düş (eşit).
Karay Türkçesi : Kızım sana aytem, kelinim sen eşit.
Balkar Türkçesi : Kızım saña aytaman, kelinim sen eşt.
Kumuk Türkçesi : Gelinim saga aytaman, kızım sen tıŋa.
Tatar Türkçesi : Kızım seña eytem, kilinim sen tıŋla.
Başkurt Türkçesi : Kızım hiŋe eytem, kilennem hin tıŋda.
Kazak Türkçesi : Kelinim sagan aytam, kızım sen tıŋda.
Karakalpak Türkçesi : Kızım sagan aytaman, kelinim sen tıŋla.
Kırgız Türkçesi : Keregim saga aytam, kelinim sen uk.
Özbek Türkçesi : Kızım senge aytaman, kelinim sen eşit.
Yeni Uygur Türkçesi : Kızım saña aytay, kilinim sen tıŋla.
Çuvaş Türkçesi : Ksereme kalani kineme poldar.¹⁴⁸

2. Atasözlerinin tamamına yakını genel kural niteliğindedir. Bu özellikleri dolayısıyla aynı kültürü paylaşan kişiler için atasözleri, doğru ve geçerli birer hüküm niteliğindedir. Şöyle ki, bir düşüncenin dile getirilmesinde, bir iddianın ortaya atılmasında, bir tezin savunulmasında ya da çürütülmesinde konuyu destekleyen bir atasözü, çoğu zaman işe son noktayı koyan bir belge, bir kanıt gibi kabul görmektedir. Böyle bir durumda, amacı tezi kanıtlamak ya da çürütmek olan kişi, tek başına olmaktan çıkıp kültürü ve onun önemli bir uzantısı olan geleneği de arkasına alarak daha güçlü bir konuma geçmektedir.

W. J. Ong'un da belirttiği gibi, sözlü geleneğin egemen olduğu kültürlerde "yasalar bile kalıplaşmış deyişlere, atasözlerine yerleşmiştir; bunlar yalnız yasa

¹⁴⁸ Prof. Dr. Şükrü Elçin: Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 639.

dilinin süsü değil, yasanın özüdür. Zaten sözlü kültürlerde çoğu kez yargıcın görevi, huzuruna getirilen resmî anlaşmazlığı adil bir karara bağlamak için dava konusuyla ilgili atasözlerini beyan etmektir.”¹⁴⁹

3. Atasözleri uzun bir geçmişe sahip oldukları için dilin en sağlam yapıları arasında yer almaktadırlar. Sağlam kuruluşları, estetiğe dayalı biçim özellikleri, anlam derinlikleri ve söyleniş güzellikleri gibi nedenler; atasözlerinin günlük konuşma dilinde olduğu kadar sözlü ve yazılı edebiyatta da sıkça kullanılmalarını sağlamıştır. Bu bakımdan atasözleri, söyleyişi güçlendirme ve güzelleştirme gibi bir işleve sahiptirler.

Edebiyat ve atasözü ilişkisini büyük bir titizlikle ortaya koyduğu eserinde Dehri Dilçin, şu belirlemeleri yapmıştır: “Şairlerimizin birçoğu manzumeleri arasına atasözlerini almak suretiyle fikirlerini kuvvetlendirmişler, şiirlerini süslemişlerdir. [...] Müellifler yeri geldikçe atasözlerinin yardımına başvurmuşlar, mevzularını ve düşüncelerini bunlarla işlemişler, süslemişler ve pekiştirmişlerdir.”¹⁵⁰

4. Atasözleri, aynı kültüre mensup insanlar arasında iletişimi kolaylaştırma ve güçlendirme gibi önemli bir işleve sahiptir.

Atasözleri genellikle kalıplaşmış değer yargılarını ifade ederler. İnsanlar, küçük yaşlardan itibaren atasözüyle karşılaştıkları için, toplumun değer yargılarını öğrenip içselleştirmelerinde atasözlerinin de önemli katkıları görürler. Bir biçimde içselleştirilmiş bu değer yargılarının, bir atasözü aracılığıyla gündeme getirilmesi, kişilerin ortak yönlerini ortaya çıkarmakta ve daha rahat iletişim kurup anlaşabilmelerini sağlamaktadır. “**Aynı ağzı kullanmak**” ya da “**Aynı dilden konuşmak**” deyimleriyle açıklanabilecek bu durum, aynı zamanda kişinin sosyalleşme sürecinde de etkili olmaktadır.

Atasözleri yine bu, “ortak değer” olma özellikleri dolayısıyla, çeşitli ürün/hizmet tanıtımlarında, reklamlarda, politikada, çeşitli sanat dallarında, medyada vb. birçok alanda kullanılmaktadır. Böylesi kullanımlarda “hedef kitle” ile aynı

¹⁴⁹ Walter J. Ong: a.g.e., s. 51.

¹⁵⁰ Dehri Dilçin: Edebiyatımızda Atasözleri. 2. b., TDK Yayını, Ankara 2000. s. XX-XXI (Dehri Dilçin’in konuyla ilgili belirlemeleri elbette bunlarla sınırlı değil. Adından da anlaşılacağı gibi kitap, baştan sona edebiyat-atasözü ilişkisini ele almaktadır. Biz sadece düşüncemize destek olması bakımından küçük bir alıntı yapmayı uygun gördük.).

kanala girip onların istekleri doğrultusunda daha gerçekçi bir tablo oluşturma amaçlanır ve çoğu zaman da bu amaca ulaşılır. Bu konuda Şeref Boyraz'ın şu belirlemelerinin de gayet yerinde olduğunu söyleyebiliriz: “Reklamcı, anlaşılır olması ve istenen etkiyi yaratması için reklamını, belirlenen hedef kitlenin kültürel ve zihinsel altyapısına göre şekillendirmelidir. [...] Bellekte kolayca tutulabilen halk kültürü unsurlarıyla tanıtımı yapılan ürün veya hizmetin bir arada verilmesi; reklamın çağrışım gücünü, hatırlanabilirlik ve kalıcılık etkisini artırmaktadır. [...] O nedenle eskiye ait halk kültürü unsurları, reklamların işlevlerini daha kolay ve çok yerine getirmesi noktasında onlara yardımcı olmaktadır. [...] Televizyon reklamlarının birçoğunda, halk arasında kullanılan deyim, atasözü, ölçülü söz, ibare gibi unsurlara yer verilmektedir. [...] Halkın zihnindeki kalıp sözlerin reklamlarda kullanılması, ürünün ya da hizmetin tanıtımını kolaylaştırmaktadır. Zira izleyici, reklamı yapılan ürün veya hizmetle kendi hafızasında olanı kolayca birleştirmekte ve onları aklına yerleştirmektedir.”¹⁵¹

5. Atasözlerinin işlevlerini bunlarla sınırlı tutmak, elbette doğru olmayacaktır. Atasözlerinin, bizim henüz gözlemleyip belirleyemediğimiz başka işlevleri de vardır. Bu işlevlerden birisi P. N. Boratav tarafından dile getirilir: “Kırimli Karayımlarda ve Anadolu’da İçel’de, belki başka yerlerde de, bir oyun vardır; bunda karşılıklı iki takım sıra ile atasözleri söyleşir; yenilmemek için karşı tarafın söylediği atasözünün başlangıç harfinde yeni bir atasözü bulmak gerektir; dağarcığını ilk tüketen takım yenilmiş sayılır. Görülüyor ki burada da atalarsözü bir oyunun gereci olarak kullanılmaktadır.”¹⁵²

Atasözlerine dair bir başka işlev ise Recep Duymaz tarafından dile getirilir: “Atasözleri, dilbilgisi bakımından doğru, anlam bakımından zengin olmaları gibi sebeplerle anadilimizin öğrenilmesinde özellikle cümle düzeyinde onu doğru kullanma becerisini de kazandıran birer dil malzemesidir.”¹⁵³

¹⁵¹ Şeref Boyraz: “Halk Kültürü Unsurlarının Televizyon Reklamlarında Kullanılması”. Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002, s.123, 136.

¹⁵² Prof. Pertev Naili Boratav: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. 8. b., Gerçek Yayınevi, İstanbul 1997, s. 119.

¹⁵³ Doç. Dr. Recep Duymaz (Haz.): Atalar Sözü/Müntehabat-ı Durûb-ı Emsâl (Ahmet Vefik Paşa). Gökkuşbu-Bilimevi Yayınları, İstanbul 2005, s. 7.

b. DEYİMLER

Atasözlerinin uzun deneyim ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş öğüt verici, yol gösterici sözler olduğuna yukarıda değinilmişti. Bu bağlamda atasözleri bir ulusun hayata bakış açısını, yaşam felsefesini yansıtmaları bakımından ayrı bir öneme sahiptir.

Atasözlerinde yaşamın birçok alanına, dönemine ve hatta ânına dair değerlendirmeler görmek mümkün. Günlük yaşamda, insanların en çok içinde bulunduğu durumlardan biri olan “konuşma-dinleme” eylemleri de konu olmuştur atasözlerine. Bu çerçevede Türkçede, “Söz gümüşse sükut altındır.” gibi susmanın gerekliliğini vurgulayan; “Çok konuşan çok yanılır.” , “Az söyle çok dinle.” , “İki dinle bir söyle.” gibi az konuşmayı öneren; “Sözünü bil, pişir; ağzını der, devşir.” ve “Önce düşün sonra söyle.” gibi ölçülü, uygun, az ve öz konuşmanın gerekliliğine dikkat çeken atasözleri vardır.

Bu atasözlerinden de anlaşıldığı üzere, geleneksel değerler açısından çok konuşmamayı, konuşmak gerektiğinde de az ve öz konuşmayı uygun bulan bir ulusun dili olan Türkçe; az sözcükle çok şey anlatmanın, üstelik bunu etkili ve çarpıcı bir biçimde yapmanın önemli yollarından biri olan “**deyim**”ler açısından oldukça zengindir.

Şinasî’nin, atasözleriyle ilgili ilk önemli derlemelerden biri olan *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye* adlı kitabında atasözlerinin yanında, herhangi bir ayrıma tâbi tutulmadan deyimlerin de yer aldığını görmekteyiz.¹⁵⁴ Bu durum, darb-ı mesel ya da durûb-ı emsâl kavramının sadece atasözlerini değil, deyimleri de ifade etmek için kullanıldığını göstermektedir.

“atasözü” anlamındaki darb-ı mesel, deymi de kapsamakla birlikte; deyim için ayrıca Şemsettin Sami’nin, “Bir ma’nayı ifade eden söz, cümle, terkid, fıkra.”¹⁵⁵ biçiminde açıkladığı “**tabir**” sözcüğü de kullanılmıştır.

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu’nun da belirttiği gibi, “ ‘deyim’ sözü, Türkçenin yeni bulduğu güzel sözcüklerden biridir. Bu sözcüğün yeri boştu ve ‘tabir’ sözü ile karşılanamıyordu. ‘tabir’ bir tek sözcükten de olabilir. Halbuki deyim, en az iki sözcükten kurulur.”¹⁵⁶

¹⁵⁴ Şinasî: a.g.e., s. 150 (danışık döğüş), s. 167 (dünya kazgan biz kefçe), s. 202 (kefeni yırttı) vb.

¹⁵⁵ Şemsettin Sami: Kâmûs-ı Türkî. İkdâm Matbaası, Dersaadet, h. 1317, s. 414.

¹⁵⁶ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 194.

a. Tanım

“Sözcüklerin alışılmış anlamları dışına çıkılarak dikkati çekmek, anlatım güçlüğüne kolaylaştırmak pek çok sanatın aradığı yoldur.”¹⁵⁷ Türk dili için, bu yolların belki de en önemlisi durumunda olan “deyim”in birçok tanımı yapılmıştır:

“Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış anlatım, tabir.”¹⁵⁸

“İki ya da daha fazla kelimedenden meydana gelen, çoğunlukla kendi öz anlamının dışında yeni bir anlam veren ve yazıyı ya da konuşmayı daha da güzelleştiren söz bölümüne ‘deyim’ denir.”¹⁵⁹

“Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce.”¹⁶⁰

“Deyim (eski adı: Tabir), birden çok sözcüğün, çoğu kez kendi anlamlarından ayrı bir anlam belirtmek üzere bir araya gelip kalıplaşan biçimidir.”¹⁶¹

“Deyim gerçek mânâsı dışında kullanılarak yeni bir mânâ ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren, iki veya daha çok kelimedenden meydana gelen kalıplaşmış söz dizisi olarak tarif edilir.”¹⁶²

“Deyim (tâbir), kelimelerin ifade ettiği sözlük anlamları dışında bir anlam taşıyan klişeleşmiş kelime grupları (bazen kelime).”¹⁶³

Bu tanımlarda da görülmektedir ki; deyimlerin kalıplaşmış olma, en az iki sözcükten oluşma ve gerçek anlamının dışında kullanılan mecazlı sözler olma gibi birtakım biçimsel ve anlamsal özellikleri vardır.

¹⁵⁷ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 194.

¹⁵⁸ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. I. s. 576.

¹⁵⁹ Yusuf Ziya Bahadınlı: Türkçe Deyimler Sözlüğü. Hür Yayınları, İstanbul 1971, s. 5.

¹⁶⁰ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 52.

¹⁶¹ Emin Özdemir: Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü. 8. b., Bilgi Yayınevi, y.y., 2000, s. 5.

¹⁶² Hüseyin Adıgüzel: Açıklamalı-Örnekli Türkçe Deyim Hazinesi. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1990, s. 6.

¹⁶³ Yeni Türk Ansiklopedisi. Ötüken Yayınları, İstanbul 1985, C. II, s. 661.

b. Biçim Özellikleri

1. Deyimlerin biçimsel açıdan en belirgin özellikleri kalıplaşmış sözler olmalarıdır. “Bir deyim sözçükleri değiştirilip yerine -aynı anlamda da olsa- başka sözçükler konulamaz ve deyim söz dizimi bozulamaz. Örneğin, ‘Ayıkla pirincin taşını.’ deyimini, ‘Ayıkla bulgurun taşını.’ biçiminde söylenemeyeceği gibi; ‘Tut kelin perçeminden.’ deyimini de ‘Kelin perçeminden tut.’ biçiminde kullanılamaz.¹⁶⁴

Deyimlerin kalıplaşmış sözler olduğu konusunda Bahadınlı’nın düşünceleri şöyledir: “Deyimler, kökleşmiş, kalıplaşmış oldukları için kullanırken bozmamak gerekir. ‘Akla karayı seçmek’ deyimini, ‘akı karayı seçmek’ biçimine sokulursa yanlış olur. ‘Akla karayı seçmek’, çok zahmet çekmek anlamındadır. ‘Akı karayı seçmek’ ise, uyanıklığı, bilgililiği anlatır. ‘Çile çıkarmak’ deyimini, ‘çileden çıkmak biçiminde söylenirse yine yanlış olur. Birincisi, ‘çok zahmetli bir hayat sürmek’ anlamı verirken, ikincisi ‘sabrı tükenmek’ karşılığında söylenir.”¹⁶⁵ Bu örneklerde de görüldüğü gibi, deyim oluşturan sözçüklerde yapılacak küçük bir değişiklik, anlamı da tamamen değiştirebilmektedir. Böylesi deyim örneklerini çoğaltmak mümkün:

açık saçık (müstehcen, edebe aykırı) — açık seçik (çok açık, net)

baş çıkarmak (gücü yetmek) — başına çıkmak (şımarmak)

baş çekmek (önayak olmak) — kafayı çekmek (içki içmek)

içi burkulmak (çok acımak, üzülmek) — içi ezilmek (çok acıkmak)

içini dökmek (derdini anlatmak) — içini boşaltmak (kızgınlığını sözleriyle dışavurmak) vb.

Anlatım zenginliği ve anlam inceliği bakımından deyimlerde böylesi bir kalıplaşma kaçınılmazdır. Ancak atasözlerinde olduğu gibi, deyimlerdeki kalıplaşma da kısmen esneklik göstermektedir. Deyimlerdeki esneklik, daha çok cümle içerisinde kullanıldıklarında görülmektedir.

Deyimler cümle içerisinde kullanılırken çeşitli çekim eklerini alabilirler. Bununla birlikte, deyim oluşturan sözçükler yer değiştirebileceği gibi, aralarına başka sözçükler de girebilir. Bu durumu birkaç deyim üzerinde şöyle örneklendirebiliriz:

“Ağzından çıkan kulağı duymamak”

Ağzınızdan çıkanları kulağınız duyuyor mu sizin?

¹⁶⁴ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 38.

¹⁶⁵ Yusuf Ziya Bahadınlı: a.g.e., s. 5.

Arkadaşlar, kulağınız duyuyor mu ağzınızdan çıkanları?
Ağzınızdan çıkanları duymayacak kadar sağır mı oldu kulağınız?

“İçine kurt düşmek”

Bunlar resmen içimize kurt düşürmeye çalışıyor.
Sonunda öyle bir kurt düşürdüler ki içimize...
Kurt düşürdüler adamın içine.

“Gözünü ayırmamak”

Bir an olsun gözünü ayırmadı çocuklarından.
Hiç ayırmadık ki gözümüzü.
Gözünü hiç ayırmadı çocuklardan.

Buraya kadar irdelemeye çalıştığımız, deyimlerin esnetilebilir bir kalıplaşma içinde oldukları konusu, V. Hatiboğlu tarafından da dile getirilir: “Deyimlerde kalıplaşma, birleşik sözcüklerde görüldüğü gibi, aralarına başka sözcük veya ek alamayacak kadar sıkı değildir. Deyimlerin sözcükleri sayılı ve belirli olduğu halde, belirli durumlarda aralarına bazı sözcükler de katılır ve deyim özelliğini kaybetmez. Çekim eklerini alışı ise deyimlerin, biçim bakımından başlıca özelliğidir.”¹⁶⁶

2. Deyimin, yukarıda aktardığımız tanımlarındaki ortak noktalardan biri de, deyimlerin en az iki sözcükten oluşan kısa ve özlü sözler olmalarıdır.

Deyimlerle ilgili bazı çalışmalarda, tek sözcükten oluştuğu hâlde deyim kabul edilen ifadelerle de rastlıyoruz. Örneğin, *Türk Atasözleri ve Deyimleri* adlı kitapta “elpençe”, “giderayak”, “üçlemek”, “zıpçıktı” gibi sözcükler deyim olarak aktarılmıştır.¹⁶⁷ Sabahat Emir’in hazırladığı *Deyimler Sözlüğü*’nde ise “abacı”, “ayol”, “batakçı”, “cicim” gibi birçok sözcük deyim olarak değerlendirilmiştir.¹⁶⁸ Bugün rahatlıkla yanlış olduğunu söyleyebileceğimiz bu değerlendirmeler, söz

¹⁶⁶ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 196.

¹⁶⁷ Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü: *Türk Atasözleri ve Deyimleri*. MEB Yayınları, İstanbul 1970, C. I, s. 167, 192; C. II, 361, 388.

¹⁶⁸ Sabahat Emir: *Örnekleriyle Açıklamalı Deyimler Sözlüğü*. 2. b., Emir Yayınları, İstanbul [1972(?)], s. 29, 71, 75, 84.

konusu çalışmaların hazırlandığı yıllarda bilgi, kavram ve terim eksikliklerinin daha yoğun olması gibi bir nedene bağlanabilir.

Bununla birlikte, bir çalışmada deyimlerin en az iki sözcükten oluştuğuna değinen Şükrü Elçin, aynı çalışmasının devamında, aslında argo bir sözcük olan ve “Tahkir manasıyla yiyip içmek.”¹⁶⁹ anlamına gelen “ziftlenmek” sözcüğünü deyim kabul eder ve bu “deyim”in kaynağını, hikâyesini aktarır.¹⁷⁰ Bu küçük yanlışlık ise, bir ayrıntının gözden kaçması biçiminde değerlendirilebilir.

Deyimlerin en az iki sözcükten oluştuğunu net bir biçimde ifade eden V. Hatiboğlu, konuyla ilgili şu değerlendirmeleri yapar: “Deyimler en az iki, en çok yedi sekiz sözcük ile kurulur. Çok uzun deyimler çok defa deyimlikten çıkmış, bozulmuştur. Bir tek sözcük ise deyim olamaz, eğer bir sözcüğün anlamı gerçek anlamından kaymışsa, o sözcük mecaz anlamında kullanılıyor veya sözcüğün birçok anlamı var demektir. Çünkü tek bir sözcüğün pek çok gerçek veya mecaz anlamı olabilir. Deyimde ise, bir tek sözcüğün anlamı dışında kullanılması aranmaz, en az iki sözcüğün birlikte kullanılmalarından doğan ortak anlam, gerçek anlam dışında, hatta mantık dışında olmalıdır. Yoksa, bir tek sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanılması, çekici bir özellik yaratamaz, belki de anlamın kaybolmasına, sözcüğün anlaşılmasına yol açar ve tek sözcük olduğu için de mantık dışına kayma söz konusu olamaz.”¹⁷¹

Deyimlerin en az iki sözcükten oluşmuş ve kalıplaşmış sözler olmaları, onların ikilemelerle ve birleşik sözcüklerle karıştırılması ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bazı ikilemeleri deyim olarak değerlendirebiliriz; ancak ikilemelerin önemli bir kısmı kesinlikle deyim değildir. Ö. A. Aksoy’un da belirttiği üzere; “ev bark, çoluk çocuk, aşağı yukarı” gibi farklı sözcüklerle oluşturulmuş ikilemeleri deyim kabul etmek yerinde olur. “şakır şakır, sarı sarı, yavaş yavaş” gibi bir sözcüğün aynen tekrarı ile oluşturulmuş ikilemeleri ise deyim saymamak yerinde olur.¹⁷² Ancak, aynı sözcüğün tekrarı ile yapılan ikilemelerin “günü gününe, kaçan kaçana, boşu boşuna” örneklerinde olduğu gibi, sözcüklere çekim eki getirilerek kullanılanlarını da deyim kabul etmek gerekir.¹⁷³

¹⁶⁹ Osman Cemal Kaygılı: Argo Lugatı. Haz. Tahsin Yıldırım, Selis Kitaplar, İstanbul 2003, s. 159.

¹⁷⁰ Prof. Dr. Şükrü Elçin: Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 651.

¹⁷¹ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu. a.g.e., s. 195.

¹⁷² Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 48-49.

¹⁷³ Prof. Dr. Şükrü Elçin: Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara 1993, s. 643.

Deyimlerin birleşik sözcüklerle karıştırılması konusunu ayrıntılı bir biçimde ele alan V. Hatiboğlu şu değerlendirmeleri yapar: “Deyimlerin, en az iki veya üç sözcüğün gerçek anlamından kaydırılarak kurulması, bunların birleşik sözcüklere benzetilmesine ve birbirine karıştırılmasına yol açmıştır. Halbuki biçim yönünden birleşik sözcüklerde daha kuvvetli bir kalıplaşma olduğu gibi, anlam yönünden de birleşik sözcüklerde daha çok, benzetme yoluyla anlam kaymasının varlığı görülür. Deyimlerde ise daha çok mantık dışına çıkma yolu ile anlam kaymasının geliştirildiği dikkati çeker. Şöyle ki, benzetme yolu ile, *gözbebeği* bir birleşik sözcük veya terim; mantık dışına çıkma yolu ile, *göze girmek*, *gözden düşmek* birer deyimdir.”¹⁷⁴

3. Deyimler anlamı güçlendirmek, söyleyişi zenginleştirmek gibi amaçlarla kullanılan özel anlatım kalıplarıdır. Konuşma ve yazı dilinde sıkça kullanılan deyimlerin herkes tarafından kolayca hatırlanıp kullanılabilmesi açısından, bu sözler oldukça kısırdırlar. En az iki sözcükten oluşması gereken deyimler, Hatiboğlu’nun da belirlemesiyle “en çok yedi sekiz sözcük ile”¹⁷⁵ kurulan anlatım kalıplarıdır.

4. Deyimler, bir taraftan anlatıma güç kazandırmak işlevlerinin gereği olarak, diğer taraftan da hatırd tutma kolaylığını sağlamak amacıyla aliterasyon ve asonans gibi ritm öğelerinin de kullanılmasıyla oluşturulmuş, bir tür iç uyağa sahiptirler. Bu durum en az dört sözcükten oluşan deyimlerde daha çok görülmektedir. Deyimlerde uyağın bulunduğu dikkat çeken Hatiboğlu’nun, bu konu için gösterdiği örnekler şunlardır:¹⁷⁶

“azıcık aşım (aşın, aşı), kaygısız başım (başın, başı)”

“al gülüm, ver gülüm”

“dokuz kurda, bir furda (hurda)”

“bir abam var atarım, nerde olsa yatarım”

“önce can, sonra canan”

“yaşı ne başı ne”

¹⁷⁴ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 195.

¹⁷⁵ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 195.

¹⁷⁶ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 200-201.

“para isteme benden, buz gibi soğurum senden”
“eli işte gözü oynaşta”
“Edi ile Büdü Şakire dudu”
“sabreden derviş, muradına ermiş”
“ben çekeyim cefayı, eller sürsün sefayı”
“ak şeker kara şeker, bir tarafı (tarafım) soya çeker”
“dediği (dediğim) dedik, çaldığı (çaldığım) düdük”
“iki kanat bir kuyruk, kendi başına buyruk”
“kaş ile göz, kalanı söz”
“anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az”
“dazlayan daza, kel başlı kıza”
“havada bulut, sen onu (beni) unut”
“hem suçlu, hem güçlü”
“armut piş, ağzıma düş”
“Amasya’nın bardağı, biri olmazsa biri daha”
“hayırlıysa beri, hayırsızsa geri”

5. Deyimler, biçimsel özellikleri açısından genel olarak dört ayrı grupta değerlendirilebilir:

a. Sözcük öbeği biçimindeki deyimler:

ağır aksak, ayağına çabuk, baştan aşağı, çıban başı, çıkar yol, dert ortağı, el şakası, fermanlı deli, gizli kapaklı, gözü kara vb.

b. Mastar biçimindeki deyimler:

hallaç pamuğu gibi atmak, içine sinmemek, kafayı üşütmek, kefeni yırtmak, kırk dereden su getirmek, mercimeği fırına vermek, meteliğe kurşun atmak, nefes tüketmek, ölümüne susamak, sinek avlamak vb.

c. Cümle biçiminde olanlar:

Armut piş, ağzıma düş.

Atı alan Üsküdar’ı geçti.

Bu aptesle daha çok namaz kılınır.

Ciğeri görmüş bayılmış, eti görse ne yapar?

Deli bir değil ki bağlayasın, ölü bir değil ki ağlayasın.

d. Tam bir cümle yapısında olmasa da, daha çok karşılıklı konuşmalarda kullanıldığı için, eksiltili/yarım cümle niteliğinde olan deyimler:

Daha neler!

Ya herrü, ya merrü!

Yok canım!

Hadi oradan!

Cart, kaba kâğıt.

c. Anlam Özellikleri

1. Deyimler, her şeyden önce mecaz anlamlı sözlerdir. Söze anlam zenginliği katmak için başvurulmuş yollardan biri olan mecaz, deyimlerin tamamına yakınında karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, deyimlerin mümkün olduğunca kısa ve öz bir biçime sahip olmalarıyla yakından ilgilidir. Çünkü, az sözcük kullanarak derin ve zengin bir anlam ifade edebilmenin en kolay yolu, atasözlerinde de olduğu gibi, mecazlı bir anlatım tercih etmektir. Mecaz yoluyla, uygun bir bağlamda kullanılan sözcüğe, gerçek anlamından oldukça farklı birçok anlam yüklenebilmektedir.

Deyimlerde mecazın yoğun bir şekilde kullanımı, deyimlerin abartılı ve hayal gücünü zorlayan ifadeler olmasına yol açmıştır. Hatiboğlu'nun da belirttiği gibi, "Deyimlerde her şeyden önce anlamda bir mübalağa yönü, mantık dışına kaçma çabası vardır. Hatta, deyimlerde olağanüstü manzaralar, hayaller, resimler çizilmeğe çalışılır. Amaç, fazlasıyla dikkati çekip anlatıma güç vermek, kolay anlatımı sağlamaktır. Çok sevinen bir insanı anlatmak için, 'etekleri zil çalıyordu' demek, her tarafı hareket halinde, gülen bir insanı göz önüne getiren, kestirme anlatım yoludur. Dikkat edilecek olursa, deyimlerde çizilen hayaller, resimler mübalağalıdır ve çok defa mantık dışıdır: 'balık kavağa çıktığı zaman, burnu kaf dağında olmak, burnu düşse almamak, ağzıyla kuş tutmak, yerin dibine geçmek, kan ağlamak, baltayı taşa vurmak' gibi."¹⁷⁷

¹⁷⁷ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 202.

Mecaz anlam kullanımı deyimlerin önemli özelliklerinden biri olsa da, her deyim için söz konusu değildir. Başka bir ifadeyle, sözcüklerin gerçek anlamlarıyla kurulmuş deyimler de vardır: “Alan razı, satan razı.”, “Çoğu gitti, azı kaldı.”, “Hem suçlu, hem güçlü.”, “Para ile değil, sırayla.”, “İyi gün dostu.” vb.

2. Deyimlerin, kısa ve özlü sözler olduğuna yukarıda değinilmişti. Deyimlerin, biçim açısından böylesine kısa olmalarına rağmen, anlam bakımından çok yoğun sözler olması; aslında onların temelinde bir hikâyenin, bir anlatının olduğu gerçeğiyle açıklanabilir. Bu anlamda deyimlerin büyük çoğunluğu, atasözlerinde de olduğu gibi, bir hikâyeden kaynaklanmaktadır.

Deyimlerin bir hikâyeden kaynaklanmasının; anlatımda daha güçlü, daha verimli olabilmelerini sağladığına değinen Hatiboğlu, Türkçede kullanılan deyimlerin hemen hepsinin Nasrettin Hoca ve Bektaşî fıkralarına dayandığını belirterek şu örnekleri verir: “ipe un sermek, fıncancı katırlarını ürkütmek, tavşanın suyunun suyu, yorgan gitti kavgâ bitti, ümidim şu dağın ardında kaldı, Halep orada ise arşın burada, hem ağlarım hem giderim”¹⁷⁸

Bugüne değin, deyimlerin bir hikâyeden kaynaklandıklarını dile getiren ve bu hikâyeleri aktaran çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Örneğin; Yusuf Ziya Bahadınlî’nin, *Deyimlerimiz ve Kaynakları*¹⁷⁹ adlı kitabı, bu konuyla ilgili çalışmaların ilklerinden olması bakımından önemli sayılabilecek bir niteliktedir. Yakın zamanda İrfan Tatlı tarafından hazırlanmış *Deyimlerden Öyküler*¹⁸⁰ adlı kitap ise bilimsel kaygısı olmayan popüler nitelikli bir cep kitabıdır.

Bunlarla birlikte atasözleri ve deyimlerin çeşitli hikâyelerle ilişkilerini ortaya koyan, konuyu bilimsel çerçevede ele alan çalışmalar da vardır. Örneğin, Prof. Dr. Hasan Özdemir’in, “Atasözleri ve Halk Anlatıları” genel başlığıyla 7 bölüm hâlinde yayınladığı yazı dizisi bu niteliktedir. Bu yazılarda kısa hikâye ya da bir hikâyenin özeti mahiyetindeki atasözleri ve deyimler ile halk anlatıları arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Bu ilişkiyi ortaya koyarken synchronique (eş zamanlı) ve diachronique (art zamanlı) açıdan değerlendirmeler yapan Özdemir, kültürler arası alışverişi göz önünde tutarak ulusal ve uluslararası sözlü ve tarihî (yazılı) belgeleri bir arada,

¹⁷⁸ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 202.

¹⁷⁹ Yusuf Ziya Bahadınlî: *Deyimlerimiz ve Kaynakları*. 2. b., Hür Yayınları, İstanbul 1958.

¹⁸⁰ İrfan Tatlı: *Deyimlerden Öyküler*. Papatya Yayınları, İstanbul 2005.

karşılaştırarak ele almıştır. “*Kambur Kambur Üstüne...*”¹⁸¹ adlı çalışma bu dizinin ilk yazısıdır. Burada, günümüzde de kullanılan “kambur kambur üstüne” deyimini, yukarıdaki açıklamalarımız doğrultusunda incelenmiştir. “*Atasözleri ve Halk Anlatıları-II*”¹⁸² adındaki çalışmada ise “Dağ yürümezse abdal yürür.” atasözü aynı şekilde incelenmiştir. “*Atasözleri ve Halk Anlatıları-III*”¹⁸³te “Vermeyince Mabud, neylesin Mahmut.” atasözü; “*Atasözleri ve Halk Anlatıları-IV*”¹⁸⁴te “arслан payı, ne İsa’ya ne Musa’ya yaranmak, dağ fare doğurdu” deyimleri ve “Tilkinin dönüp (gezip) geleceği yer kürkçü dükkanıdır.” atasözü ; “*Atasözleri ve Halk Anlatıları-V*”¹⁸⁵te “koynunda yılan beslemek” deyimini; “*Halk Anlatıları ve Atasözleri-VI*”¹⁸⁶da “kuyruk acısı” deyimini; “*Atasözleri ve Halk Anlatıları-VII*”¹⁸⁷de “Katıra baban kim demişler, dayım at demiş.”, “Deve kuşu gibi yüke gelince kuşum, uçmaya gelince deveyim.” ve “Karga kekliği taklit edeyim derken kendi yürüyüşünü şaşırmış.” atasözleri yukarıda değindiğimiz gibi, tarihî-coğrafi yöntem dahilinde mukayeseli olarak incelenmişlerdir.¹⁸⁸

3. Deyimlerin anlam özelliklerinden biri de, çok sık olmasa da, bazen birbirleriyle çelişkili ya da karşıt durumları dile getiriyor olmalarıdır. Örneğin, “eğri oturalım, doğru konuşalım; aşağı tükürsem sakalım, yukarı tükürsem bıyığım; delik büyük, yama küçük; ne bu perhiz, ne bu lahana turşusu”¹⁸⁹ gibi deyimler birbirleriyle çelişkili ya da zıt anlamları dile getirirler.

Bir çelişkiyi, zıtlığı, çatışmayı ifade eden bu tarz deyimler; deyimlerin temelinde bir hikâyenin, anlatının, özellikle bir fıkranın olduğu savını kanıtlar niteliktedir. Çünkü, Dursun Yıldırım’ın da belirttiği gibi; fıkraların merkezinde daima insan-toplum, toplum-insan ilişkileri yer alır. Sosyal yaşamda ortaya çıkan

¹⁸¹ Prof. Dr. Hasan Özdemir: “Kambur Kambur Üstüne...[Atasözleri ve Halk Anlatıları-I]”. Folklor/Edebiyat , S.1, Aralık 1994, s. 5-10.

¹⁸² — : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-II”. Folklor/Edebiyat , S.2, Şubat 1995, s. 7-13.

¹⁸³ — : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-III”. Folklor/Edebiyat , S.4, Eylül 1995, s.7-13.

¹⁸⁴ — : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-IV”. Folklor/Edebiyat , S.5-6, Ocak 1996, s. 19-26.

¹⁸⁵ — : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-V”. Folklor/Edebiyat , S.7, Haziran 1996, s. 15-22.

¹⁸⁶ — : “Halk Anlatıları ve Atasözleri-VI”.Folklor/Edebiyat , S.9, Mart 1997, s. 19-27.

¹⁸⁷ — : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-VII”. Folklor/Edebiyat, S. 11, Eylül-Ekim 1997, s.23-30.

¹⁸⁸ Mehmet Çevik: “Türkiye’de 1980 Sonrasında Halk Anlatıları Araştırmaları”. Folklor/Edebiyat, C. X, S. 38, 2004/2, s. 102.

¹⁸⁹ Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu: a.g.e., s. 203.

zıtlıklar, düşünce ve davranış farklılıklarından doğan **çatışmalar** fıkraların konularını oluşturur.¹⁹⁰

d. İşlevsel Özellikleri

Deyimler temelde, anlamı zenginleştirip anlatıma güç katmak için kullanılan, ince bir dil zevkinin ve zekâsının ürünü olan sözlerdir. Bir duygu ya da düşünce, bağlama uygun bir deyimle ifade edildiğinde daha estetik olacağı gibi, çok daha etkili de olacaktır.

Ö. A. Aksoy'un değerlendirmesiyle, atasözleri gibi deyimler de ulusal damga taşıyan ve ulusal değerleri yansıtan dil varlıklarıdır. Deyimler, ulusun söz yaratma gücünden doğarlar ve küçük bir söz dağarcığına koca bir âlemi sığdırırlar.¹⁹¹

Deyimler de atasözleri gibi, aynı kültürü paylaşan insanların ortak değerleri durumundadır. Bu bakımdan, toplumun büyük çoğunluğu tarafından bilinen özel anlamlar içermeleri, deyimlerin çok sık bir biçimde kullanılmalarını sağlamaktadır. Deyimler gibi, ortak değerleri yansıtan özel anlam kalıplarını, herhangi bir sosyal ortamda kullanabilen ve kullanıldığında anlayabilen bir birey, aslında diğer insanlarla ortak bir noktada buluşmaktadır. Bu durum da bireyin daha rahat iletişim kurmasına ve gruba/topluluğa/topluma uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Böyle bakıldığında deyim kullanımı, atasözlerinde de olduğu gibi, bireyin sosyalleşme sürecine katkıda bulunmaktadır, diyebiliriz. Aynı topraklarda yaşayan, aynı dili konuşan insanların bir kültür birliği sağlamalarının ve bir toplum bilinci oluşturmalarının yolunu açacak kadar önemli sosyal etkileri bulunan deyimlerin bu gibi özellikleri, bireylerin daha çok bilinçaltına seslenir.

Deyimlerin; kişilerin bilinçaltına seslenmesi durumuna, iletişim bilimi açısından bakıldığında şöyle bir değerlendirmeye karşılaştığımızı: Bilinçaltına yönelik kullanımlarda kişiler iletiyi tanımlayamazlar ve zihinlerinde yorumlayıp değerlendiremezler. Kişiler, bu şekilde bilinçaltını etkileyen ve dolayısıyla da

¹⁹⁰ Dursun Yıldırım: Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları. Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 5.

¹⁹¹ Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. I, s. 47.

tanımlanamayan iletiler karşısında, iletinin içeriğine göre bir koşullanmayla davranış sergilerler.¹⁹²

e. Atasözü ve Deyimin Karşılaştırılması

Bugün, yazılı ve sözlü kültürün hemen her alanında sıkça kullanılan atasözleri ve deyimler de aslında anonim halk edebiyatının yaratmalarıdır. Bu bakımdan atasözü ve deyim kavramları, birçok ortak özellik göstermeleriyle beraber; birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılmalarını sağlayan farklı özellikler de gösterirler. Bununla birlikte atasözü-deyim kavramının sık sık birbirleriyle karıştırıldıklarını; bir deyimın atasözü gibi, bir atasözünün de deyim gibi algılanıp adlandırıldığı olmaktadır. Nitekim, Türkçe Sözlük'ün 9. baskısında, “**atasözü**”¹⁹³ maddesinde atasözüne örnek olarak verilen “**Atsan atılmaz, satsan satılmaz.**” ifadesi, Ömer Asım Aksoy ve Emin Özdemir'in sözlüklerinde atasözü değil, deyim olarak geçmektedirler.¹⁹⁴

Atasözü-deyim karşılaştırmasını, benzer ve farklı yönlerini ortaya koyarak, kısaca şu şekilde yapabiliriz:

Atasözleri ve Deyimlerin Benzer Yönleri:

1. Atasözleri de deyimler de kısa ve öz sözlerdir.
2. Atasözleri de deyimler de kalıplaşmış sözlerdir. Ancak kalıplaşmalar, sınırlı düzeyde olmak koşuluyla, şartlara göre esnetilebilir.
3. Atasözlerinin de deyimlerin de büyük çoğunluğu mecaz anlam ifade eder. Ancak tamamen gerçek anlamla oluşturulmuş atasözleri de deyimler de vardır.
4. Hem atasözlerinin hem de deyimlerin büyük çoğunluğu bir hikâyeden, bir halk anlatısından kaynaklanmaktadır.
5. Atasözleri de deyimler de, oluşumlarında birbirlerinden farklı zamanlara ve mekânlara ait kişilerin katkıları olduğu için, anonim ürünlerdir.
6. Atasözlerinin de deyimlerin de büyük çoğunluğunda kafiyeli bir söyleyişi andıran ritm ögesi bulunur.

¹⁹² Aylin Çakıroğlu: Kitle İletişim Araçlarında Beden Dili Kullanımının Sosyolojik Analizi. Basılmamış lisans tezi, A.Ü. DTCF Sosyoloji Bölümü, Ankara 2002, s. 30.

¹⁹³ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. I, s. 155.

¹⁹⁴ Bu deyim için bkz. Ömer Asım Aksoy: a.g.e., C. II, s. 593. ; Emin Özdemir: a.g.e., s. 52.

Atasözleri ve Deyimlerin Farklı Yönleri:

1. Atasözleri, genel kural niteliğinde olup öğüt veren sözlerdir. Deyimler ise, hem genel kural niteliğinde değildirler hem de öğüt verme gibi bir kaygı taşımazlar. Deyimler, bir kavramı çekici ve etkili ifade etmek için kullanılan özel anlatım kalıplarıdır.
2. Atasözleri, eksiltili örnekleri olmakla birlikte, yargı bildiren birer cümle niteliğindedirler. Cümle biçiminde olanları bulunmakla birlikte, deyimlerin büyük çoğunluğu cümle değildir.
3. Atasözleri daha net ifadelerdir. Bu nedenle bir ortamda kullanıldıklarında hemen herkes bir atasözü kullanıldığının farkındadır. Oysa deyimler, çoğu zaman cümle içerisinde çekimlenerek eritildikleri için, vermek istedikleri anlamı verdikleri hâlde, genellikle bağımsız bir söz birliği olarak fark edilmezler.
4. Deyimlerin, atasözlerine oranla daha çok kullanıldıklarını söyleyebiliriz. Gün içinde hiç atasözü kullanmasak bile, çoğu zaman farkında olmadan sık sık deyim kullanırız.

C. ARAŞTIRMADA UYGULANAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

a. Araştırma Evreni ve Örneklem

Çalışma “*Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler*” adını taşımaktadır. Ancak buradaki “basın” kavramı, “yazılı basın”la sınırlı tutulmuştur. Çünkü atasözleri ve deyimler birer sözlü kültür ürünüdür; bu nedenle, yazılı basındaki kullanımı görsel-işitsel basındaki kullanımından daha ilgi çekicidir. Ayrıca yazılı basın ürünleri, “yazılı” oldukları için, daha rahat ortaya konabilecek bir “bilimsel belge” olma niteliği taşımaktadır.

Günümüz yazılı basınında düzenli olarak birçok gazete ve dergi çıkarılmaktadır. Bu araştırmada, en çok satan¹⁹⁵, dolayısıyla daha çok kişiye ulaşan ve daha etkili olan günlük 5 gazete örneklem alınmış ve araştırma bunlarla sınırlandırılmıştır. Örneklem alınan gazeteler, alfabetik sırayla şunlardır:

Hürriyet (Kelebek, Cuma, Cumartesi, Pazar ekleriyle birlikte)

Milliyet (Taktik, Cumartesi, Pazar ekleriyle birlikte)

Posta (Pazar Postası, Aışveriş ekleriyle birlikte)

Sabah (Günaydın, Cumartesi, Aktüel Pazar, Çizgi Dünyası ekleriyle birlikte)

Zaman (Zaman-Spor, Turkuaz ekleriyle birlikte)

Bu gazetelerin, **31 Aralık 2004-31 Mart 2005** tarihleri arasını kapsayan 4 aylık yayınları taranmış, atasözleri ve deyimlerin kullanımıyla ilgili belirlemelerde bulunulmuştur. Bu belirlemeler doğrultusunda, gerekli bilimsel ölçütlere göre konuyla ilgili sınıflandırmalar ve bunların yorumları yapılmıştır.

Gazetelerde kullanılan ve atasözü-deyim özelliği gösteren sözlerin, gerçekten atasözü-deyim olup olmadığı konusunda, bir tutarlılık sergilemek adına, iki temel sözlük ölçüt alınmıştır. Bu konu için ölçüt alınan sözlükler, **Ömer Asım Aksoy** tarafından hazırlanmış, atasözü-deyim konusunda temel eser durumunda olan ve kendinden sonraki çalışmaların hemen hepsine kaynaklık eden *Atasözleri ve*

¹⁹⁵ En çok satan gazetelerin belirlenmesinde, www.medyatava.com adresli internet sitesinde yayınlanan günlük tirajlar ölçüt alınmıştır. Bununla birlikte gazete taramasına başlamadan önce yüz yüze görüştüğümüz, Ankara-Kızılay YAYSAT Baş Bayii Müdürü Kemal Özbek ve şirket sorumlusu Yaşar Yakut da kendi bölgeleri için en çok satan gazetelerin bunlar olduğunu ifade etmişlerdir.

Deyimler Sözlüğü (C. II, İnkılap Kitabevi Yayını, y. y., t. y.) ile **Emin Özdemir** tarafından hazırlanmış, daha güncel ve kapsamlı bir çalışma olması bakımından önem taşıyan *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* (8. b., Bilgi Yayınevi, y.y., 2000) adlı çalışmalardır. Bu sözlüklerin ölçüt alınmasıyla birlikte, deyim özelliği göstermesine karşın, bu iki sözlükte yer almayan bazı sözler de tespit edilmiş ve araştırmaya eklenmiştir. Ancak birkaç taneyle sınırlı olan bu “deyim”lerin, söz konusu sözlüklerde yer almadıkları dipnotla altlarına belirtilmiştir.

b. Veri Toplama Teknikleri

Araştırma için örneklem olarak seçilen gazetelerin düzenli biçimde taranması, çalışmanın temel veri toplama tekniği olmuştur. Bu şekilde tespit edilen atasözleri ve deyimlerin bağlamında değerlendirilebilmeleri için, kullanıldıkları cümle ya da ifade de örnek olarak aktarılmıştır. Elde edilen verilerin ışığında, atasözleri ve deyimlerin hangi gazetelerin, hangi sayfalarında daha çok kullanıldıkları; nasıl, niçin, hangi bağlamda kullanıldıkları vb. konularla ilgili sayısal değerlendirmeler yapıp istatistik bilgileri çıkarılmıştır.

Sonuç bölümünde, araştırmayla elde edilen veriler toplu halde yorumlanmış ve çalışmanın sonuna konuyla ilgili iki ek konulmuştur. Birinci ek, yapılan taramayla tespit edilen atasözleri ve deyimlerin topluca görülebileceği bir listeden oluşmaktadır. İkinci ek ise, atasözleri ve deyimlerin gazetelerde kullanıldıkları yerleri ve kullanılış biçimlerini örnekleyebilmek için kesilmiş gazete kupürlerinden oluşmaktadır.

c. Araştırma Soruları/Hipotezler

Basın dilinde atasözleri ve deyimlerin kullanımıyla ilgili belirlemelerde bulunup, elde edilen veriler doğrultusunda konuyu derinlemesine incelemeyi amaçlayan bu çalışmayla; böyle bir kullanıma niçin başvurulduğunu ve bunun etkilerinin/yansımalarının neler olduğunu ortaya koymak üzere, şu sorulara yanıtlar aranmıştır:

1. Daha çok hangi gazete, atasözü ve deyim kullanmaktadır?

2. Daha çok hangi yazarlar, atasözü ve deyim kullanmaktadır?
3. Atasözü ve deyim kullanımı daha çok hangi sayfalarda (ekonomi, spor, siyaset vb.) yoğunlaşmaktadır?
4. Bu kullanımlar hangi amaca/amaçlara hizmet etmektedir?
5. Atasözü ve deyim kullanımının gazete okurlarına ne gibi etkileri olmaktadır?

II. BASIN DİLİNDE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Kitle iletişiminin önemli araçlarından biri olan gazetelerde kullanılan dil, iletilmek istenen mesajın doğru ve kolay anlaşılabilmesi bakımından apayrı bir öneme sahiptir. Nitekim, Yard. Doç. Dr. Erkan Yüksel ve Doç. Dr. Halil İbrahim Gürcan, habercilikle ilgili çalışmalarının “haberde üslup” konusunu ele aldıkları bölümünde, haberin diliyle ilgili şu belirlemeleri yaparlar: “Genellikle sadelik, kesinlik, canlılık, doğrudan doğruya oluş, konu üzerinde durma, orijinallik, açıklık, özü verme ve doğruluk, haberin üsluba yönelik nitelikleridir. [...] Haber cümlelerinin fazla uzun olmaması, mümkün olduğunca kesinlik belirten yargılar taşıması, gereksiz ve tekrarlanan kelimelerle uzamaması da temel kurallardandır. En az kelimeyle en çok bilgiyi aktarmak ustalık gerektirir. Okunabilirlik ve hatırlanabilirlik açısından da cümlelerin kısalığı ve düzgünlüğü değer kazanır.”¹⁹⁶ Yüksel ve Gürcan’ın basında kullanılması gereken dil ve üslupla ilgili bu belirlemelerinde **az sözle çok şey ifade edebilmek** kavramının öne çıktığını görmekteyiz.

Aynı kültürü paylaşan insanların ortak malı durumundaki atasözleri ve deyimlerin, hem bireysel hem de kitlesel iletişimde az sözle çok şey anlatma gibi önemli bir işlevlerinin olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan atasözü ve deyim kullanımı, çalışmamızın sınırlılıkları çerçevesinde yaptığımız taramalarla elde ettiğimiz bulguların da doğruladığı gibi, yazılı basında sıkça başvurulan yollardan birisidir.

¹⁹⁶ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürcan: Habercinin El Rehberi/Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural Ve Teknikleri. Anadolu Üniv. İletişim Fak. Yayını, Eskişehir 2001, s. 94.

D. Atasözleri ve Deyimlerin Haber Konularına Göre Sınıflandırılması

Atasözleri ve deyimler, gazetelerin hemen her sayfasında kullanılabilmektedir. Ancak atasözü ve deyim kullanımıyla ilgili tespitlerimizi, bilgiye daha sistematik bakabilmek adına, birkaç başlık halinde sınıflandırarak ele almak yerinde olacaktır. Bu çerçevedeki tespitlerimiz Manşet Haberler, Köşe Yazıları, Ara Haberler, Kültür-Magazin Haberleri, Siyaset Haberleri, Spor Haberleri, Ekonomi Haberleri, Reklamlar-İlanlar, Sağlık Haberleri, Karikatürler ve Diğer Kullanımlar gibi toplam 11 başlık halinde incelenebilir.

a. Manşet Haberler

“Gazetelerin ilk sayfalarında, logonun hemen altında ve dergilerin kapak sayfalarında, üst bölüme iri puntolu harflerle başlığı konulan haber.”¹⁹⁷ biçiminde tanımlanabilen ve gazetenin en önemli haberi kabul edilen manşet haberlerde çok yoğun olmamakla birlikte atasözü ve deyim kullanımına rastlamaktayız.

Manşet haberler gazetelerdeki diğer yazılara göre çok daha büyük puntolarla yazıldıklarından, mümkün olduğunca az sözcükle oluşturulmak zorundadırlar. Ancak, gazetenin o gün için en önemli haberi kabul edilen manşet haberde, bu az sayıdaki sözcüğün okuyucuda gerekli ilgiyi uyandırması gerekmektedir. Yani burada az sözcükle çok şey anlatabilme durumu, belki de becerisi söz konusudur. Daha önce de zaman zaman değindiğimiz gibi, atasözleri ve deyimlerin de az sözle çok şey anlatabilmek gibi bir özellikleri bulunmaktadır. Atasözleri ve deyimler ile manşet haberlerde ortak olan bu “az sözle çok şey anlatabilme” durumu, atasözleri ve deyimlerin, manşet haberler için önemli anlatım öğeleri olmalarını sağlamaktadır.

Bunlarla birlikte, manşet haberlerin önemli bir kısmının kısa, öz ve ilgi çekici olmaları bakımından; “Kısa ve çarpıcı propaganda sözü.”¹⁹⁸ biçiminde tanımlanan **slogan**lara da benzedikleri düşünülebilir. Yaptığımız belirlemeler de göstermektedir ki; atasözleri ve deyimler, manşet haberlerin özellikle slogan havası taşıyanlarında daha çok kullanılmaktadır. Bu durum, atasözleri ve deyimlerin verilmek istenen mesajı kısa, etkileyici ve akılda kalıcı bir biçimde aktarabilme gücüne sahip oldukları gerçeğiyle açıklanabilir.

¹⁹⁷ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: a.g.e., s. 37.

¹⁹⁸ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. II, s. 1998.

Yukarıda da dile getirdiğimiz gibi, manşet haberler gazetenin en önemli gördüğü haberlerdir. Bu nedenle haber konusu bakımından herhangi bir sınırlama yoktur. Siyaset, kültür-magazin, spor, ara haber, ekonomi gibi hemen her konudaki haberin manşet haber olarak kullanılabildiğini görmekteyiz.

Yaptığımız gazete taramasının da doğruladığı gibi, gazetelerin manşet haberleri genellikle aynı konular olmaktadır. Ancak atasözü ve deyim kullanımı açısından baktığımızda, en çok **Milliyet** ve **Posta** gazetelerinin manşet haberlerinde atasözü ve deyim kullanımıyla karşılaşmaktayız. Manşet haberinde en az atasözü-deyim kullanan gazete ise **Zaman**'dır. Taradığımız gazetelerin manşet haberlerinde tespit ettiğimiz toplam 63 atasözü-deyim kullanımının 18'i Milliyet, 18'i Posta, 14'ü Sabah, 8'i Hürriyet ve 5'i Zaman'da yer almaktadır.

Manşet haberlerde tespit ettiğimiz, kimi zaman büyük puntuyla yazılmış olan ve başlığı oluşturan, kimi zaman da bu başlığın altındaki daha küçük puntolu harflerle yazılmış olan atasözleri ve deyimleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Ablukaya almak

“Polis çevreyi abluka altına almasına rağmen hırsızlar izlerini kaybettirdi.”
(Posta, 20 Şubat 2005, s. 1)

Aklı almamak/Havsalası almamak

“Aklım, havsalam almıyor.” (Erdal Kaplanseren, Posta, 13 Aralık 2004, s. 17)

Arap saçına dönmek

“Rüşvet kavgası arapsaçı gibi” (Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 1)

Ardı arkası kesilmemek

“İstanbul'da polisiye olayların ardı arkası kesilmiyor.” (Posta, 30 Mart 2005, s. 1)

Askıya almak

“Ama bu, yetkinin askıya alınması demek olmaz.” (Sabah, 29 Ocak 2005, s.1)

Ateş püskürmek

“Bağlama ustası Arif Sağ, Aleviler’in AB raporunda azınlık olarak kabul edilmesine ateş püskürüyor.” (Sabah-Aktüel Pazar, 9 Ocak 2005, s. 1)

Bildiğini okumak

“Ama vatandaş yine bildiğini okudu.” (Posta, 21 Ocak 2005, s. 1)

Birbirine düşmek

“Baba-oğul Uzanlar birbirine düştü” (Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 1)

Buzlar erimek

“Buzları eriten mektuplaşma” (Zaman, 25 Şubat 2005, s. 1)

Canını sıkamak

“Bu kısıtlamalar çok can sıkıyor.” (Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 1)

Cirit atmak

“Bitki casusları Anadolu’da cirit atıyor.” (Zaman, 22 Ocak 2005, s. 1)

“Hırsızlar tüm yurttta cirit atıyor.” (Posta, 4 Şubat 2005, s. 1)

Çark etmek

“Kürtlere özerklik isteyen ilana imza atan Leyla Zana ve arkadaşları tepkiler üzerine çark etti.” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 1)

Diken üstünde

“Diken Üstünde” (Sabah, 17 Şubat 2005, s. 1)

El koymak

“İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi [...] 1 lüks yata el koydu.” (Hürriyet, 12 Ocak 2005, s. 1)

Eli kolu bağılı olmak

“Suçlu karşısında elimiz kolumuz bağlanacak” (Sabah, 26 Şubat 2005, s. 1)

Görücüye çıkmak

“Yılın dizisi bu gece görücüye çıkacak.” (Sabah-Günaydın, 7 Mart 2005, s. 1)

Göz dikmek

“Tüm zamanların rating rekorlarına göz diktiler” (Hürriyet-Kelebek, 22 Aralık 2004, s. 1)

Göz yummak

“Kerkük’te yanlış gözü yuman faturasını öder.” (Zaman, 28 Ocak 2005, s. 1)

Gözden sürmeyi çalmak

“Gözden sürme çalacaklar!” (Posta, 20 Şubat 2005, s. 1)

Göze almak

“Irak’ta ölen kamyon şoförleri gibi Mühendis Eyüp Örel de ölüm riskini göze alıp Afganistan’a çalışmaya gitmişti.” (Posta, 17 Aralık 2004, s. 1)

“Avrupa Birliği 600 bin Kıbrıslı Rum için 70 milyonluk Türkiye’yi kaybetmeyi göze alamadı.” (Posta, 18 Aralık 2004, s. 1)

Göze girmek

“ABD, Türk halkının gözüne girememekten rahatsız” (Milliyet, 20 Şubat 2005, s. 1)

Gözü dönmek

“Film setinden çalınan BMW, hırsızların gözüne ne kadar döndüğünün en korkunç kanıtı.” (Posta, 20 Şubat 2005, s. 1)

“Gözleri döndü” (Sabah, 21 Şubat 2005, s. 1)

“Hırsızların gözü dönmüş” (Posta, 1 Mart 2005, s. 1)

Helal olsun.

“Helal olsun sana” (Posta, 5 Ocak 2005, s. 1)

Hesap sormak

“Hesabı sorulacak” (Milliyet, 8 Mart 2005, s. 1)

Hodri meydan

“Bombalama, sahtecilik ve dolandırıcılıktan aranan eski savcı, polislere kasetini yollayarak ‘hodri meydan’ dedi” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 1)

İç açmak

“Dışişleri Bakanı Gül: Taslak iç açıcı değil.” (Milliyet, 8 Aralık 2004, s. 1)

İstifini bozmamak

“Çekim ekibinin bir bölümü [...] istifini bozmadı.” (Posta, 20 Şubat 2005, s. 1)

İş işten geçmek

“Havalimanı mülki İdare Amiri Müftüoğlu, iş işten geçtikten sonra [...]” (Posta, 3 Şubat 2005, s. 1)

Kaçan balık büyük olur.

“Kaçan balık büyük oldu” (Zaman, 3 Aralık 2004, s. 1)

Kapı dışarı etmek

“Eğer bu acıları bir anne olarak ben çekiyor olsaydım, bugün Kızılaycılar kapı dışarı ederdim.” (Hürriyet, 12 Şubat 2005, s. 1)

Kara haber tez duyulur.

“Kara haber tez duyuldu.” (Sabah, 24 Şubat 2005, s. 1)

Kara para

“Türkiye ‘kara para’ cenneti” (Milliyet, 6 Mart 2005, s. 1)

Kendi kendine gelin güvey olmak

“O kendi kendine gelin güvey oldu.” (Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 1)

Kıl payı

“Kıyamete kıl payı” (Milliyet, 14 Mart 2005, s. 1)

Kıran kırana

“Kıran kırana söz düellosu” (Hürriyet, 5 Ocak 2005, s. 1)

Kırk derden su getirmek

“Türkiye’ye 40 yılda 40 dereden su getirtirler” (Zaman, 4 Aralık 2004, s. 1)

Kolları sıvamak

“[...] Yapımcılar kolları sıvadı.” (Hürriyet-Kelebek, 22 Aralık 2004, s. 1)

Köşeye sıkıştırmak

“Kimse Türkiye’yi köşeye sıkıştırma politikasıyla hareket etmesin, buna gelemeyiz.” (Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 1)

Kuyruğa girmek

“150 şirket, Merrill Lynch’in Türkiye konferansları için kuyruğa girdi” (Sabah, 5 Ocak 2005, s. 1)

“Sibel Deniz’e destek için sponsorlar kuyruğa girdi.” (Sabah, 19 Şubat 2005, s. 1)

Nefesi kesilmek

“Dünyanın en büyük derbilerinden biri olan Galatasaray-Fenerbahçe maçı nefesleri kesti.” (Posta, 13 Aralık 2004, s. 1)

Not etmek

“Cinayetleri not ettik” (Hürriyet, 20 Aralık 2004, s. 1)

“Biz de bunu not ediyoruz” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 1)

“Biz de bunu not ettik” (Posta, 20 Aralık 2004, s. 1)

Ödü kopmak

“Dünyanın ödü koptu” (Posta, 17 Şubat 2005, s. 1)

Ramak kaldı

“Ölüme ramak kalmıştı” (Posta, 29 Ocak 2005, s. 1)

Sabrı taşmak

“Sabrımızı taşırmayın” (Hürriyet, 23 Mart 2005, s. 1)

“Sabrımız taşıyor” (Milliyet, 23 Mart 2005, s. 1)

Söz vermek

“Genç bir subayken İlhami Erdil’e ev alma sözü vermişti.” (Milliyet, 9 Aralık 2004, s. 1)

Sözünü tutmak

“Erdil komutan olunca, kuzen sözünü tuttu.” (Milliyet, 9 Aralık 2004, s. 1)

Tanrı misafiri

“Tanrı misafiri kız kaçırdı.” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 1)

Taş çıkartmak

“Kuzey İrlanda’da filmlere taş çıkartacak biçimde banka soyanlar 39 milyon dolarla kayıplara karıştı.” (Sabah, 23 Aralık 2004, s. 1)

Taş taş üstünde bırakmamak

“Derin darbe sonrası taş taş üzerinde kalmıyor...” (Milliyet, 30 Aralık 2004, s. 1)

Ucu bucağı olmamak

“Van’da göçün ucu bucağı yok...” (Sabah, 24 Aralık 2004, s. 1)

Yakayı ele vermek

“Şerafettin Gencel [...] yakayı ele verdi.” (Posta, 12 Mart 2005, s. 1)

Yan çizmek

“Yunan Başbakanı Erdoğan’a ‘AB’ye taahhütler için hızlı adım at, yoksa Almanlar da yan çizecek’ dedi.” (Sabah, 22 Mart 2005, s. 1)

Yanına kâr kalmak

“Yanlarına kâr kalmasın” (Milliyet, 22 Aralık 2004 , s. 1)

Yerle bir etmek

“Şoray kanunlarını yerle bir etti” (Sabah-Günaydın, 31 Mart 2005, s. 1)

Yıldızı parlamak

“Kurtlar Vadisi dizisinde Avukat Elif rolüyle yıldızı parlayan Özgü Namal, ‘Büyü’ filminde oynadı.” (Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 1)

b. Köşe Yazıları

“Fıkra ya da günümüzdeki adıyla köşe yazıları, yazarın görüşlerini sayfanın bir köşesinde çerçeveli bir biçimde aktardığı yazılardır. Yazılar, gazetenin görüşü niteliğinde değildir. Köşe yazıları [...], günlük ya da haftada birkaç günlük periyotlarla yazı yazan köşe yazarlarının; ülke ve toplum gündemine, toplum yaşamına ilişkin genel konuları, kendi üsluplarıyla aktardıkları, yetkililerle yaptıkları kulis görüşmelerini aktardıkları, günlük yaşamda karşılaştıkları ilginç olayları işledikleri 150-300 sözcük arasındaki yazılardır.”¹⁹⁹

Gazetelerde köşe yazıları politikadan ekonomiye, spordan kültür-magazine hemen her konuda yazılabilmektedir. Ancak köşe yazıları daha çok televizyonların haber bültenlerinde genellikle ilk sıralarda yer alan ve ülkenin genel gündemini de belirleyen **siyaset haberleri** ile ilgili olmaktadır.

Çalışmamız kapsamında yapılan taramaların sonucunda, köşe yazıları, gazetelerde atasözü deyim kullanımının en çok görüldüğü yerler olarak dikkat çekmektedir.

Gazetelerin hemen her sayfasında bir ya da birkaç köşe yazısının bulunması; köşe yazılarının, gazetelerde oldukça fazla yer tutmasına yol açmaktadır. Haber aktarmak ya da bilgi vermek yerine, daha çok yorumların yapıldığı köşe yazılarında yazarın üslubu; genellikle, hedef kitlesi olan okurlarla konuşma havası içinde olmaktadır. Ayrıca köşe yazılarında yazarlar, anlatmak istediklerini, gazete sütunlarının kendilerine ayrılan kısa köşelerinde sınırlı sayıda sözcükle anlatmak zorunda olduklarından, az sözle çok şey anlatmak durumundadırlar. Bütün bunlar, konuşma dilinde sıkça kullanılan atasözü ve deyimlerin gazetelerde özellikle köşe yazılarında daha çok kullanılmaları sonucunu doğurmaktadır.

Atasözleri ve deyimlerin köşe yazılarında kullanım biçimlerine baktığımızda; yazarların, özellikle başlık ya da son söz olarak atasözü-deyim kullanımına başvurduklarını görmekteyiz. Köşe yazılarında başlık olarak atasözü-deyim kullanımı genellikle iki şekilde olmaktadır: Başlığın içinde atasözü-deyim kullanmak veya bir atasözünü ya da deymi tamamen başlık olarak kullanmak. Atasözleri ve deyimlerin başlık olarak kullanımında, okurun yazıya ilgisini çekebilme amacının yattığı düşünülebilir. Atasözleri ve deyimlerin son söz olarak kullanımına

¹⁹⁹ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: Habercinin El Rehberi/Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural Ve Teknikleri. Anadolu Ün. İletişim Fak. Yayını, Eskişehir 2001, s. 49.

baktığımızda ise; yazarın, genellikle anlattıklarını özetleyen bir atasözü ya da deyimle yazısını tamamladığını görmekteyiz. Bu şekilde yazar, bir taraftan anlattıklarını bir ölçüde doğrulamak ve kendisinin haklılığını vurgulamak isterken; diğer taraftan da, anlattıklarının ve özellikle vermek istediği mesajın çarpıcı, etkileyici bir biçimde akılda kalmasını sağlamayı amaçlamaktadır, diyebiliriz.

Atasözleri ve deyimler köşe yazılarında, elbette, sadece başlık ve son söz olarak kullanılmamaktadır. Yazının her tarafında atasözü-deyim yer alabilmektedir. Bir bütün olarak köşe yazılarında kullanılan atasözleri ve deyimler, yazarın kendi anlatım özelliği çerçevesinde olabildiği gibi, konuyla ilgili kişilerin sözleri ya da alıntı yapılan kaynaklara ait ifadeler de olabilmektedir.

Bunlarla birlikte bazı köşe yazarlarının, yazılarını yayınladıkları **köşe adlarında** da atasözleri ve deyimlerin anlatım ve anlam zenginliğinden yaralandıklarını görmekteyiz. Bu bağlamda bazı köşe yazarları bir atasözü ya da deyim köşe adı olarak kullanmaktayken; bazıları da atasözleri ve deyimleri, anlamını çağrıştıracak biçimde kısaltmak ya da kısmen değiştirmek suretiyle köşe adı olarak kullanmaktadır. Bu nitelikte köşe adlarına şu şekilde birkaç örnek verebiliriz:

“**Hariçten Gazel**” (Hariçten gazel okumak) / Aytaç Duman, Zaman-Turkuaz.

“**Havadan sudan**” (Havadan sudan konuşmak) / Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu, Hürriyet-Seyahat.

“**Çocuktan al haberi**” (Çocuktan al haberi.) / Perihan Çakıroğlu, Posta.

“**Derdini söyle derman bul**” (Derdini söylemeyen derman bulamaz.) / Op. Dr. Aybars Akkor, Posta.

“**Türk’ün aklı**” (Türk’ün aklı, sonradan gelir.) / Emre Aköz, Sabah.

“**Onuncu köy**” (Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar.) / Bekir Coşkun, Hürriyet.

Atasözü-deyim kullanımı açısından köşe yazarları, tabii ki, farklılık göstermektedir. Özellikle **Hasan Pulur** (Milliyet), **Çetin Altan** (Milliyet), **Fatih Altaylı** (Hürriyet), **Mehmet Ali Birand** (Posta) yazılarında en fazla atasözü-deyim kullanımı tespit ettiğimiz yazarlardır. Bununla birlikte **Doğan Hızlan** (Hürriyet), **Mehmed Niyazi** (Zaman), **Mehmet Altan** (Sabah), **Gazanfer Gür** (Posta) ve **Faik**

Öztrak (Milliyet) gibi yazarlar ise neredeyse hiç atasözü ve deyim kullanmamalarıyla dikkat çekmektedirler.

Köşe yazılarında tespit ettiğimiz atasözü ve deyim kullanımlarını şöyle sıralayabiliriz:

Aç tavuk, kendini buğday ambarında sanır.

“Aç tavuk, kendini buğday ambarında sanırmış.” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

A’dan Z’ye

“İşler A’dan Z’ye kadar bozuk!” (Hasan Pulur, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 3)
“Sonra onun çektiği görüntüleri prodüktör, a’dan z’ye tarayacak.” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Ocak 2005, s. 2)

Aba altından sopa göstermek

“Huysuz rejimlerle pazarlıkta diplomasi, ancak aba altından sopa gösterirseniz çalışır.” (Aslı Aydıntaşbaş, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 17)
“Rice açık biçimde Ankara’ya aba altından sopa gösterdi.” (Fikret Bila, Milliyet, 9 Şubat 2005, s. 14)

Abayı yakmak

“Meğer adam da ona abayı yakmamış mı?” (Güler Kazmacı, Posta, 27 Şubat 2005, s. 12)

Abdala malûm olur.

“Ama bu defa da yine benim gibi bir aptala malûm oluyor.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 5 Ocak 2005, s. 18)

Aceleyle gelmek

“Haberi yazan aceleyle getirmiş.” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

Acısını çıkarmak

“Bunun acısını çıkarma arzusu da aynı derecede hatalıdır.” (Doğan Heper, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 20)

Adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir olsa da çulu.

“Adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir olsa da çulu.” (Halim Bahadır, Posta, 29 Aralık 2004, s. 17)

Adam etmek

“Erkeği adam etmeye çalışmak boş çaba” (Halim Bahadır, Posta, 31 Aralık 2004, s. 23)

Adam olmak

“Hocam, deyim yerindeyse sizden adam olmayı öğrendik.” (Yavuz Donat, Sabah, 20 Aralık 2004, s. 25)

Adam sen de!

“Bir boş vermişlik, bir ‘adam sende’cilik söz konusu.” (İdris Akyüz, Posta, 20 Şubat 2005, s. 17)

Ağırdan almak

“AKP [...] şimdi olduğu gibi ağırdan almak istedi.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

Ağız değiştirmek

“Ağız değiştirmeye başladılar.” (Hasan Cemal, Milliyet, 15 Mart 2005, s. 19)

Ağız sulanmak

“Diğer kulüplerin taraftarları bu gol makinesini ağızları sulanarak izliyorlardı.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 26 Şubat 2005, s. 17)

Ağız var dili yok.

“Hani ağız var dili yok dendiğı misal, çok sessiz sedasız.” (Güler Kazmacı, Posta, 27 Şubat 2005, s. 12)

Ağız yanmak

“Fakat ‘ağız yanmış’ ya, genç adamla önce arkadaşça görüşüyor.” (Güler Kazmacı, Posta, 20 Şubat 2005, s. 17)

Ağıza bakmak

“Salt ‘önder’in ağıza bakmak yerine, ortak akılla bilgi-belge üreterek halkı aydınlatmanın yollarını aramalıdır.” (Yalçın Bayer, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 15)

Ağıza bir parmak bal çalmak

“Baykal kurultayda bir parmak bal çaldı.” (Yılmaz Çetiner, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

Ağızından bal akmak

“Prof. Dr. Bayraktar Bayraklı koca ağızından adeta bal damlayarak yanıtladı her soruyu.” (Savaş Ay, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 14)

Ağızından yel alsın.

“Ağızımdan yel alsın.” (Güneri Cıvaoglu, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

Ağızını öpeyim

“ ‘Hay ağızını öpeyim’ derler ya, bunlar da o cinsten laflar.” (Hasan Pulur, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 3)

Ağızının payını vermek

“Helal olsun, Cem’in ağızının payını vermişsiniz.” (Hasan Köksal-Utku Gürtunca, Sabah-Günaydın, 6 Aralık 2004, s. 4)

Ağzının suyu akmak

“Bazılarının ağızlarının suyu aksa da...” (Hasan Pulur, Milliyet, 24 Mart 2005, s. 3)

“Bakalım kaynanasına ağzının payını verecek mi?” (Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 22 Ocak 2005, s. 16)

Ağzının tadı kaçmak

“Sanırım, programdan sonra ağzının tadı iyice kaçmıştır.” (İlker Sarier, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 6)

Ağızla kuş tutmak

“Ağzımızla kuş tutsak, bizi Avrupa Birliği’ne almazlar!” (Hasan Cemal, Milliyet, 15 Mart 2005, s. 19)

Ahı gitmiş, vahı kalmış.

“Gençlerin gözünde, yaşlıların ‘ahı gitmiş vahı kalmış’ olması neden?” (Çetin Altan, Milliyet, 27 Aralık 2004, s. 4)

Ahı tutmak

“Babamın ahı tuttu.” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 2)

Ahkâm kesmek

“ABD tek başına ahkam kesmiyordu.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Şubat 2005, s. 9)

Akan sular durmak

“Durum böyle olunca da akan sular duruyor.” (Abbas Güçlü, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 24)

Akıl hocası

“Akıl Hocası” (Yavuz Donat, Sabah, 5 Mart 2005, s. 21)

Akıllara ziyan

“Resepsiyondaki akıllara ziyan derecede yakışıklı genç [...]” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 14)

Akıntıya kürek çekmek

“YÖK yasası ve ÖSS değişikliği gibi can sıkıcı, boşa kürek çektirici gelişmeler de olmadı değil.” (Abbas Güçlü, Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 21)

“Adamın aklı başına gelmiş ama iş işten çoktaaan geçmiş.” (Savaş Ay, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 14)

Aklı başına gelmek

“Aklın başına geliyor galiba! Avrupa yalakalığını artık bırakacak mısın?” (Taha Akyol, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 19)

Aklı karışmak

“Anayasa referandumunda Fransız haklının aklını karıştırmanın bir yolu da [...]” (Mehmet Ali Birand, Posta, 7 Aralık 2004, s. 13)

Aklın yolu birdir.

“Akıl için yol birdir, öyle oldu...” (Hasan Pulur, Milliyet, 2 Şubat 2005, s. 3)

Aklına gelmek

“Tam o sırada aklına gelmiş, mendilini pantolonunun cebinde unuttuğu...” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Aklına koymak

“Yazık, demiş; anlaşılan aklına koymuş bir kez intihar etmeyi.” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

“Çoğu dövüş fikrini aklına koymuştu.” (Can Dündar, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 15)

Aklından geçirmek

“Ecevit 1990-91 Körfez Krizi’nde Saddam’ı ziyaret ettiğinde, ‘[...]’ diye hiç aklından geçirdi mi?” (Mehmet Barlas, Sabah, 5 Ocak 2005, s. 5)

Aklını başına toplamak

“Kızlar, siz toplayın bari aklınızı başınıza.” (Pakize Suda, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 7)

Aklını başından almak

“Meğer o da Hıncal Uluç’un aklını başından almış.” (Hasan Pulur, Milliyet, 12 Mart 2005, s. 3)

Aklını peynir ekmekle yemek

“Herkes aklını peynir ekmekle yemiş olamaz.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 21)

Aklının köşesinden geçirmemek

“Aldatmayı aklının ucundan geçirmese bile [...]” (Halim Bahadır, Posta, 13 Aralık 2004, s. 17)

Al birini, vur ötekine.

“Öz itibariyle al birini vur ötekine” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 18)

Al gülüm ver gülüm

“IMF’yle BDDK arasında ‘al gülüm-ver gülüm’ pazarlığının başladığı [...]” (Erdal Sağlam, Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 11)

Alavere, dalavere, Kürt Mehmet nöbete.

“Bunun ‘Alavere dalavere, Türk Mehmet nöbete’ özdeyişinden başka izah tarzı var mı?” (Melih Aşık, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 15)

Alı al, moru mor.

“İçeriye alı al moru mor Blair girdi.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 18 Aralık 2004, s. 23)

Alıcı gözüyle bakmak

“Kadın spikere alıcı gözüyle bir de ben bakayım dedim.” (Reha Muhtar, Sabah, 20 Ocak 2005, s. 2)

Allah “Yürü ya kulum” demiş.

“Allah ‘Yürü ya kulum’ demeden bir insanın başarılı olamayacağına inan.” (Mehmet Barlas, Sabah, 12 Aralık 2004, s. 27)

Allak bullak olmak

“Allak bullak olmuştum...” (Reha Muhtar, Sabah, 17 Şubat 2005, s. 2)

Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.

“Ne güzel söylemiş atalarımız: Alma mazlumun ahını çıkar aheste aheste.” (Reha Muhtar, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 2)

Altı kaval üstü şişane

“Altı kaval üstü şişane bir toplum olduk.” (Tufan Türeñç, Hürriyet, 24 Ocak 2005, s. 13)

Altından Çapanoğlu çıkmak

“Kimse de bunun altında çapanoğlu aramıyor.” (Bülent Korucu, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

Altından kalkmak

“Federasyon bunun altından kalkamazmış.” (Cemal Ersen, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 30)

Ana kuzusu

“Semra Hanım, o da bir ana baba kuzusu...” (Savaş Ay, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 18)

Anası ağlamak

“Çalışmaktan anamız ağlıyor.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 23)

“Vallahi aylardan beri anamızı ağlattınız.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 5)

Anasından doğduğuna pişman etmek

“[...] Okumak isteyenleri anasından doğduğuna pişman edenler var.” (Bülent Korucu, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

“Anlamayana davul zurna az!” (Özdemir İnce, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 21)

“Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.” (Pakize Suda, Hürriyet, 30 Aralık 2004, s. 7)

Apar topar

“Türkiye’ye apar topar adaylık statüsü veren AB [...]” (Sadi Somuncuoğlu, Zaman, 17 Aralık 2004, s. 16)

“1980’in 16 Ocak günü apar topar yapılan gizli bir yargılamadan sonra toplu halde idam edildiler.” (Murat Bardakçı, Hürriyet, 30 Ocak 2005, s. 23)

Arabanın tekerine çomak sokmak

“Giden otomobilin tekerine kendi kendine çomak sokuyor.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 25 Aralık 2004, s. 23)

Aralarından su sızmamak

“ABD ile İsrail arasında su sızmadığı, birbiriyle mutlak dayanışma içinde oldukları [...]” (Abdülhamit Bilici, Zaman, 19 Ocak 2005, s. 13)

Arap saçına dönmek

“Anlayacağımız, THY’de işler giderek arapsaçına dönüyor.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 23)

Arkadan vurmak

“Ermeni çeteleri ordumuzu arkadan vurmaya başlıyor.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 15 Aralık 2004, s. 7)

Armut piş, ağzıma düş.

“Hep armut pişmiş, ağzına düşmüş” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Şubat 2005, s. 9)

Askıya almak

“Böylesi bir koşul konmasa dahi, olağanüstü durumda müzakereler daima askıya alınabilir.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 2 Aralık 2004, s. 13)

“AB ile doğrudan ilgili olmayan konularda ilişkilerimizi askıya aldığımız en krizli dönemde [...]” (Taha Akyol, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 19)

Astarı yüzünden pahalı

“Astarı yüzünden pahalıya mı mal oluyor?” (Çetin Altan, Milliyet, 19 Ocak 2005, s. 4)

Astığım astık, kestiğim kestik.

“Dediğim dedik, astığım kestik bir durum.” (Meral Tamer, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 6)

Aşağı kalır yeri olmamak

“Bulduklarınızdan aşağı kalır yanımla yok.” (Özcan Pehlivanoglu, Zaman-Spor, 19 Ocak 2005, s. 2)

Ateş bacayı sarmak

“Dikkat; ateş bacayı sarıyor” (Erdal Şafak, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 3)

Ateş düştüğü yeri yakar.

“Ateş düştüğü yeri yakar.” (Çetin Altan, Milliyet, 19 Ocak 2005, s. 4)

Ateşle barut bir arada bulunmaz.

“Usulca flört etmeye başlıyor ama ‘ateşle barut’ hikayesi gereği arkadaşlıkları bir süre sonra kaçınılmaz biçimde alev alıyor.” (Güler Kazmacı, Posta, 20 Şubat 2005, s. 17)

Ateşle oynamak

“Şu anda ateşle oynamaktadır ve ateşle oynamak kimseye bir yarar getirmeyecektir.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 9 Aralık 2004, s. 15)

“Ateşle oynamak yerine makulü normalde aramak [...]” (Hasan Cemal, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 17)

“Ateşle oynamak” (Erdal Şafak, Sabah, 23 Mart 2005, s. 3)

Atı alan Üsküdar’ı geçti.

“[...] Gelecek hafta ‘dananın kuyruğu koptuğunda’, deyimimin tam anlamıyla, ‘atı alan Üsküdar’ı’, yani Türkiye Sırat Köprüsü’nü aşmış olacak.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 11 Aralık 2004 s. 27)

Atın ölümü arpadan olsun.

“Atın ölümü arpadan olsun zihniyetiyle hareket edenler [...]” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 2 Ocak 2005, s. 12)

“Kısaca ‘Atın ölümü arpadan olsun’ diyebiliriz.” (Pakize Suda, Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 4)

Atlar nallanırken kurbaga bacağını uzatmaz.

“Atlar nallanırken tosbağa bacağını uzatmış, nalcının kafası karışmış...” (Muharrem Sarıkaya, Sabah, 19 Aralık 2004, s. 24)

Avucunu yalamak

“ ‘Kadrolar, kadrolar’ diye ağla ki, avucunu daha güzel yalarsın.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

Avucunun içine almak

“Hatta siyasileri avucunun içine almış [...] firmalar” (Meral Tamer, Milliyet, 2 Mart 2005, s. 6)

Ayağa kaldırmak

“Bunu kabullenmem deyip ortalığı ayağa kaldıracaksınız.” (Melih Aşık, Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 13)

Ayağı yere değme(me)k

“Ayakların yere basması lâzım.” (Alev Alatlı, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

Ayağına gelmek

“Avrupa ayağına geldi sen gelmiyorsun” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 18 Aralık 2004, s. 23)

Ayağının tozuyla

“İlk durak İstanbul’du ve ayaklarının tozuyla indikleri Taksim’de [...]” (Ömer Tarkan, Posta, 23 Şubat 2005, s. 12)

Ayak bağı

“Biz size ayak bağı olmayalım beyim.” (Melih Aşık, Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 15)

Ayak sürümek

“Türkiye ayak sürüyor, Türk halkı duyarsız davranıyormuş.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Ocak 2005, s. 21)

“Kısa süreden beri IMF, ayak sürümeye başladı.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 24 Mart 2005, s. 17)

Ayaklar altına almak

“Valinin tüm sözleri tribün çeteleri tarafından ayaklar altına alınırken [...]” (Hıncal Uluç, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 17)

Ayıkla pirincin taşını.

“Paşaya da pirincin taşını ayıklamak kaldı şimdi.” (Pakize Suda, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 7)

“17 Aralık günü bir yol kazasına uğranırsa, işte o zaman ayıkla pirincin taşını.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 13 Aralık 2004, s. 15)

Ayılıp bayılmak

“Siyaset ayılıp bayıldığım bir iştigal alanı değil.” (Mansur Forutan, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 4)

Ayranı kabarmak

“Türkiye, bu araştırmada akılcı ve sağduyulu olmalı, ayranlar kabarmamalı.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

Ayranı yok içmeye, faytonla (atla, tahtırevanla) gider sıçmaya.

“Ayranımız yok içmeye, Aceh’e gidiyoruz.....” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 8 Şubat 2005, s. 21)

Az buçuk

“Bu isimleri de duyup hikâyeyi de az buçuk kavrayınca gel de seyretme bakalım.” (Savaş Ay, Sabah, 31 Aralık 2004, s. 16)

Azı karar çoğu zarar.

“Azı karar çoğu zarar.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 27 Şubat 2005, s. 16)

Azıcık aşım, kaygısız başım.

“Yazarlığa başladığım sekiz yıldır ‘ağrısız başım, kaygısız aşım’ şeklinde kendi halimde ve kamuoyuna kapalı yaşamaya gayret ediyorum.” (Güler Kazmacı, Posta, 29 Ocak 2005, s. 14)

Bağrına basmak

“Sayın Bakan’ı hemşehrileri bağrılarına basıyor.” (İdris Akyüz, Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

Bal gibi

“Oysa lamı cimi yok, Türkiye bal gibi de böyle bir taahhüt altına girmek zorunda!” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 13)

Bal tutan parmağını yalar.

“Bal tutan parmağını yalar.” (Hasan Pulur, Milliyet, 2 Mart 2005, s. 3)

Baltayı taşa vurmak

“DPT baltayı taşa vuruyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 11)

Bamteline basmak

“Adamın bamteline bastık!” (Hasan Pulur, Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 3)

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.

“Bana dokunmayan yılan bin yaşasın. [...] gibi deyişlerin kullanılması yasaklansın.” (Pakize Suda, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 6)

“Oysa çok iyi biliyoruz ki, deprem yılanı bize dokunacak, bin değil belki bir yıl sonra!” (M. Nedim Hazar, Zaman, 18 Ocak 2005, s. 17)

Bardağı taşırmak

“Ama son günlerde bardağı iyice taşırmaya başladı.” (Reha Muhtar, Sabah, 5 Aralık 2004, s. 24)

Baş tacı etmek

“Liberal Doğu Sahili inteligentiasının baş tacı ettiği ‘New Yorker’ dergisi [...]” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 14)

“TRT’yi soyanların, TRT törenlerinde baş tacı edildiğini de görenlerdeniz...” (Hasan Pulur, Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 3)

Başa gelen çekilir.

“Napalım, başa gelen çekiliyor.” (Savaş Ay, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 18)

Başgöz etmek

“Ölmeden önce elimle... Anladın ya... Başgöz etmek isterim...” (Yavuz Donat, Sabah, 24 Ocak 2004, s. 21)

Başı bağlı olmak

“Erkeklerin aptal olduğuna en iyi örnek senin başının bağlı olmayışı.” (Pakize Suda, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 6)

Başı dik

“Erdoğan, AB konusunda ‘Başımız dik’ demiş.” (Pakize Suda, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 7)

Başı göğre ermek

“Başı göğre erecek değil mi?” (Gülse Birsell, Sabah-Günaydın, 11 Aralık 2004, s. 4)

“Zaga’yı yerinde görmüş ve başı göre ermiş.” (Ayşe Özyılmazel, Sabah-Günaydın, 24 Ocak 2005, s. 3)

Başı sıkışmak

“Başı sıkışan arkadaşlara [...]” (Nebil Özgentürk, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 14)

Başına çalmak

“ ‘Alın başınıza çalın böyle tam üyeliği’ psikolojisi tehlikeli sıçrayışlarla tırmanışta.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 21)

“[...] Karşımıza böyle gelecekseniz alın AB’nizi başınıza çalın” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 15 Aralık 2004, s. 7)

Başına çorap örmek

“[...] Bu cümlenin karşılığı ‘Başına fena halde çorap örüyorlar’ demek...” (Tamer Korkmaz, Zaman, 8 Aralık 2004, s. 17)

Başını belaya sokmak

“Başını belaya sokmaz.” (Yavuz Donat, Sabah, 22 Şubat 2005, s. 21)

Başının altından çıkmak

“Her şey kadınların başının altından çıkıyor, ona üzülüyorum.” (Pakize Suda, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 7)

Başının çaresine bakmak

“ ‘Başınızın çaresine bak’ diyeceksiniz.” (Yavuz Semerci, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 13)

“Dava arkadaşının verdiği tek talimat (!) ‘başının çaresine bak’ oldu.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

Baştan çıkarmak

“Aslında dayak denen olayın karşı tarafın baştan çıkarmasıyla pek ilgisi bulunmuyor kanaatimce.” (Pakize Suda, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 6)

Baştan savmak

“Neden baştan savıyorlar?” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

“Baştan savıyorlar.. Gelen giden yok.” (Hıncal Uluç, Sabah, 24 Aralık 2004, s. 19)

Battı balık yan gider.

“[...] Konuşmacı, ‘Battı balık yan gider’ hissiyle, taburenin üzerinde parmak uçlarına kalkarak megafonuyla atıldı.” (Ece Temelkuran, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 17)

Bayram etmek

“CHP [...] aslında bayram etmeliydi.” (Ömer Tarkan, Posta, 29 Ocak 2005, s. 13)

Bekara karı boşamak kolay.

“Lakin ‘Bekara karı boşamak kolay’ diye bir laf da var.” (Ercan Güven, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 26)

Bel bağlamak

“Gül, Ankara’nın bir ara çok bel bağladığı Türkmenler’in [...]” (Mehmet Ali Birand, Posta, 5 Mart 2005, s. 17)

Beni sokmayan yılan bin yaşasın.

“Ya da “Beni sokmayan yılan bin yaşasın!” hezeyanı kimin?” (Hasan Pulur, Milliyet, 21 Ocak 2005, s. 3)

Besle kargayı oysun gözünü.

“Ne güzel söylemiş atalarımız... ‘Takke düştü kel göründü... Besle kargayı oysun gözünü.’” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 5)

“Evet, bilmek istiyoruz, çünkü ‘besle kargayı, oysun gözünü’ dönemi ‘b-i-t-t-i!’” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 30 Aralık 2004, s. 27)

Beterin beteri

“Anlaşılmamak kötü; beterin beteri yanlış anlaşılmak.” (A. Turan Aklan, Zaman, 17 Aralık 2004, s. 17)

Beyin yıkamak

“Anneler beyin yıkayabilir mi?” (Balçıçek Pamir, Sabah-Cumartesi, 18 Aralık 2004, s. 2)

Bıçak kemiğe dayanmak

“Günün birinde bıçak kemiğe dayandı.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 5)

“Ancak günü geldiğinde, eğer bıçak kemiğe dayanırsa [...]” (Hasan Cemal, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 17)

Bıçak sırtı

“TBMM Başkanı’nın oy kullanmadığı dikkate alındığında, referandumsuz anayasa değişikliği bıçak sırtında duruyor.” (Sedat Ergin, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 24)

Bıyık altından gülmek

“AB diplomat ve siyasetçileri ise bıyık altından çok gülüyor olmalılar.” (Melih Aşık, Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 15)

“Tehdit savurmasına bıyık altından tebessümle yetiniyorum.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 14)

Bildiğini okumak

“YÖK yine bildiğini okuyor” (Abbas Güçlü, Milliyet, 9 Şubat 2005, s. 19)

Bile bile lades

“Bile bile lades” (Güler Kazmacı, Posta, 13 Şubat 2005, s. 24)

Bindiği dalı kesmek

“Kürt Diasporası, bindiği dalı kesiyor.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 13 Aralık 2004, s. 15)

“Bindiği dalı kesen Bıçakçı” (Ercan Güven, Milliyet, 6 Ocak 2005, s. 23)

Bir ayağı çukurda olmak

“Artık gerçekten bir ayağım çukurda, yaşlı biriyim.” (Mansur Forutan, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 4)

Bir deli kuyuya bir taş atmış, kırk akıllı çıkaramamış.

“Bilmem, atılan taşı kuyudan çıkarabildik mi?” (Mehmet Nuri Yılmaz, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 21)

Bir ipte iki cambaz oynamaz.

“Bir ipte iki cambaz oynamaz.” (Güler Kazmacı, Posta, 2 Ocak 2005, s. 20)

Bir kalem

“Tamam, her şey bir yana, geçelim bir kalem...” (Hasan Pulur, Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 3)

Bir kaşık suda boğmak

“Deniz Bey, elinden gelse bu iktidarı bir kaşık suda boğar.” (Yavuz Donat, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 23)

“Adam, elinden gelse avukatı bir kaşık suda boğacak.” (Yavuz Donat, Sabah, 13 Şubat 2005, s. 21)

Bir taşla iki kuş vurmak

“Bir taşla iki kuş durumu oldu..” (Hıncal Uluç, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 15)

Bit yeniği

“İlk ortaya çıkan görüntünün altında birçok bit yeniği vardır.” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 22)

“[...] Avrupa’nın şu sıra tamamen Türkiye’yle nefes alıp vermesinin arkasında ‘bit yeniği’ aramayalım.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 20)

Bokunu çıkarmak

“Bir de bu meselenin moku çıkmasın. Lütfen lütfen lütfen!.. (Savaş Ay, Sabah, 24 Aralık 2004, s. 29)

Bol keseden

“Yabancılar bol keseden çalışma izni mi?” (Meral Tamer, Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 6)

Borusu ötmek

“Kimin borusu ötüyorsa onun dediği olur.” (Erdal Sağlam, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 8)

Boy göstermek

“Tam da bugünlerde ‘karanlığa mahkum edilen çocuk’ haberleri gazetelerde boy gösterdi.” (Bülent Korucu, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

“Geçen gün üç gazetede birden boy gösterdim.” (Güler Kazmacı, Posta, 29 Ocak 2005, s. 14)

Boynunun borcu

“Eskisinden daha hareketli bir gazete yapmak boynumuzun borcu oluyordu.” (Mehmet Barlas, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 5)

Boyun eğmek

“Başbakan Erdoğan ve Dışişleri Bakanı Gül’ün bugüne kadarki tutumları bu baskıya boyun eğmeyecekleri yönünde.” (Fikret Bila, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 16)

Boyunun ölçüsünü almak

“Adamlar boyumuzun ölçüsünü aldılar ve gittiler.” (H. İbrahim Ekiz, Zaman-Spor, 30 Aralık 2004, s. 3)

“Er veya geç mutlaka boyunun ölçüsünü alır ve alacaktır.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 14)

Bozacının şahidi şıracı.

“Bozacının şahidi şıracı.” (Erman Toroğlu, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 43)

Böyle gelmiş, böyle gider.

“Aksi halde IMF’nin desteğiyle... Böyle gelmiş... Böyle gider...” (Güngör Uras, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 7)

“Böyle gelmiş böyle gider felsefesi hakim olur...” (Fikret Bila, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 18)

Bu ne perhiz bu ne lahana turşusu.

“Kadının cevabının tam anlamıyla ‘Bu ne perhiz, bu ne lahana’ hikayesi olduğunu düşünen avukat [...]” (Güler Kazmacı, Posta, 6 Mart 2005, s. 12)

Burnu büyümek

“Sırtından kürk eksik olmamış, burnu büyümüş...” (Hasan Pulur, Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 3)

Burnundan kıl aldurmamak

“Dev ilaç tekellerine, bugüne kadar burnundan kıl aldurmamış.” (Meral Tamer, Milliyet, 1 Şubat 2005, s. 6)

“Bir zamanlar burnunuzdan kıl aldurmadığınızı unutup yalvaracaksınız.” (Halim Bahadır, Posta, 23 Şubat 2005, s. 16)

Burnunu sokmak

“Başkalarının hayatına burnumuzu sokmamalıyız.” (Nevval Sevindi, Zaman, 18 Ocak 2005, s. 17)

“Sen ne diye bu işlere burunu sokuyorsun!” (Hasan Pulur, Milliyet, 25 Mart 2005, s. 3)

Burnundan solumak

“Burnundan soluyan Portekizli” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 15)

Burnunun ucunu görmemek

“Kimse burnunun ucunu göremiyor.” (Ömer Tarkan, Posta, 4 Aralık 2004, s. 15)

Burun kıvrırmak

“[...] diye burun kıvrıran AKP iktidarının lideri tarafından yapılacaktı.” (Emre Aköz, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 19)

“Hep birlikte burun kıvrırıp ikinci kata doğru hamle ederler.” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 14)

Büyük lokma ye, büyük konuşma.

“Ahhh, atalarımız ne güzel söylemiş ‘büyük lokma ye, büyük konuşma’ diye!” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 29 Aralık 2004, s. 5)

Cadı kazanı

“Avrupa Parlamentosu bugünlerde tam bir cadı kazanı.” (Gila Benmayor, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 13)

“Türkiye ile müzakereleri başlatma konusu, adeta cadı kazanına dönmüş durumda.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 7 Aralık 2004, s. 13)

“Türkiye’nin de bir cadı kazanı içine yuvarlanmakta olduğu kuşkusu evrenselleşecekti.” (Çetin Altan, Milliyet, 25 Mart 2005, s. 4)

Can havliyle

“Batırılmak istenen Milliyet, can havliyle Hürriyet’i satın aldı.” (Umur Talu, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 16)

“Ve de Fransa ‘can havliyle’ ona destek verdi.” (Güler Kazmacı, Posta, 23 Şubat 2005, s. 12)

Can kulağıyla

“Hepsi can kulağıyla şiire vermişti kendini.” (Savaş Ay, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 14)

Can kurban

“Böyle sponsora can kurban!” (Cemal Ersen, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 30)

Cana gelecek mala gelsin.

“Cana gelmesin de mala gelsin!” (Hasan Pulur, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 3)

Cana yakın

“Cana yakın olmayı oynamıyor, zaten öyle.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 21)

Canı çıkmak

“Peşinizde koşmaktan, diller dökmekten, yalvarıp yakarmaktan, canımız çıktı.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 5)

Canı sıkılmak

“Gazetelerde ‘Nüfus sureti ve ikametgah belgesi kalkıyor’ haberini duyunca canım sıkıldı.” (Bekir Coşkun, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 3)

Canına minnet

“Adamın vaziyet ‘canına minnet’ elbette.” (Güler Kazmacı, Posta, 6 Mart 2005, s. 12)

Canına okumak

“İstanbul trafiğinin canına okuyan 600 bir sürücünün yaptıkları [...]” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

“Ailelerinin canına okumakla ünlenmiş bu hergeleler.” (Halim Bahadır, Posta, 7 Ocak 2005, s. 20)

Canına tak etmek

“Dayak canıma tak etti.” (Çetin Altan, Milliyet, 26 Ocak 2005, s. 4)

Canından bezmek

“Filistinlileri dört yıldır canından bezdiren bir uygulama...” (Hasan Cemal, Milliyet, 9 Şubat 2005, s. 17)

Canla başla çalışmak

“Öncesinde canla başla çalışan ve [...]” (Abdurrahman Yıldırım, Sabah, 17 Şubat 2005, s. 10)

Canla başla

“[...] Türk gazetecilerin nasıl canla başla çalıştığı, bir gün ayrıntılarıyla anlatılacaktır.” (Can Dündar, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 16)

Cin fikirli

“Cin fikirli olarak bilinir.” (Halim Bahadır, Posta, 7 Ocak 2005, s. 20)

Cuk oturmak

“Gerekçesi başka ama cuk oturuyor!” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 11 Aralık 2004, s. 17)

Çalmadan oynamak

“Halk sokaklara döküldü, çalmadan oynuyor!” (Hasan Pulur, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 3)

Çamur atmak

“Çamur atanlar şimdi ne düşünüyor acaba?” (Songül Hatisaru, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 8)

“Halka çamur atmayalım.” (Yalçın Bayer, Hürriyet, 21 Ocak 2005, s. 13)

Çantada keklik

“Gökay, İstanbul’un adeta **cepte** keklik olduğunu söylemişti.” (Doğan Heper, Milliyet, 24 Mart 2005, s. 19)

“Elbette Anderson’un çantasında Türkiye filan yoktu; ama başka çantaların kekliği olunmasın.” (Umur Talu, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 18)

Çekidüzen vermek

“Ben memleketin başına geçip, ülkeye çekidüzen verme çabası içindeyim de [...]” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Çığrından çıkmak

“Türkiye’nin ABD piyonu olarak AB’deki dengeleri bozacağını belirtenler de eklenince iş çığrından çıkıyor.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 7 Aralık 2004, s. 13)

Çırak çıkmak

“Özellikle Metin Tokat bunca yıl sustun, çırak çıktın.” (Ahmet Çakar, Sabah, 1 Aralık 2004, s. 31)

Çıt çıkarmamak

“Çıtları çıkmıyor.”(Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 12 Ocak 2005, s. 25)

Çiçeği burnunda

“İlk köşe yazımı bundan tam 15 yıl önce bugün, ‘çiçeği burnunda’ bir köşe yazarı olarak şöyle bitirmiştım:” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 5)

“MESAM, MÜYAP gibi müzik meslek birlikleri, çiçeği burnunda telif yasasını kötü niyetli kullanıyor.” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

Çiğ yemedim ki karnım ağrısın.

“Çiğ yemedim ki karnım ağrısın.” (Ercan Güven, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 26)

Çil yavrusu gibi dağılmak

“Hemen askere alınacaklarını öğrenen gençler, çil yavrusu gibi dağılıverdiler.” (Çetin Altan, Milliyet, 24 Aralık 2004, s. 5)

Çivi çivi söker.

“Çivi çivi sökmez. [...] Sakın ola, çivi çivi söker diye zehirlenenler rakıya devam etmesinler.” (A. Turan Alkan, Zaman, 4 Mart 2005, s. 17)

“Çivi çivi söker. [...] Anladım ki çivin çivi sökmesi diye bir şey yokmuş.” (Ahmet Hakan, Hürriyet, 6 Mart 2005, s. 4)

Çocuktan al haberi.

“Ve tam da çocuktan al haberi vaziyeti.” (Halim Bahadır, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Çorap söküşü gibi gitmek

“İster misiniz bu iş böyle sürsün gitsin... Çorap söküşü gibi...” (Pakize Suda, Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 6)

Daldan dala gezinmek

“Dün de; bir paragraf, sıkışmış duruyordu daldan dala gezinen yazının arasında...” (Ali Kırca, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 6)

Dalga geçmek

“İçlerinden ‘Vay enayi vay!’ diye dalga geçmişlerdir” (Hasan Pulur, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 3)

Damlaya damlaya göl olur.

“Damlaya damlaya başarı gölü oluşacaktı.” (Sait Gürsoy, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 12)

Dananın kuyruğu kopmak

“Bugün motor sporcuları için önemli bir gün. Dananın kuyruğu kopacak, ama [...]” (Güntay Şimşek, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 12)

“[...] Gelecek hafta ‘dananın kuyruğu koptuğunda’, deyimimin tam anlamıyla, ‘atı alan Üsküdar’ı’, yani Türkiye Sırat Köprüsü’nü aşmış olacak.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 11 Aralık 2004 s. 27)

“Eveet, dananın kuyruğu nihayet bu akşam kopuyor.” (Çetin Altan, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 4)

“Bakalım dananın kuyruğu yarın akşama kadar nasıl kopacak...” (Vahap Munyar, Hürriyet, 30 Ocak 2005, s. 8)

Danışıklı dövüş

“Yoksa, bu kız buna âşık da ailesinden çekindiği için danışıklı dövüş mü?” (Ayşe Arman, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 7)

Dar gelirli

“Bizim gibi gelir düzeyi düşük ülkelerde, dar gelirli insanlar için en büyük eğlence [...]” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 2)

Darısı başına

“Darısı siyasetçiye!” (Melih Aşık, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 15)

Davulun sesi uzaktan hoş gelir.

“Uzaktan davulun sesi hoş gelir.” (Emre Aköz, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 19)

Dediği dedik çaldığı düdüğü.

“Bu da Erdoğan’ı dediğim dedik çaldığım düdüğü politikasına itiyor.” (Mehmet Barlas, Sabah, 23 Şubat 2005, s. 5)

Dediğim dedik

“Dediğim dedik, astığım kestik bir durum.” (Meral Tamer, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 6)

Değme keyfine

“Yerden ısıtılmalı ya, göbeğini ahşap parkelere bir veriyor, oh değmeyin keyfine..” (Ayşe Arman, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 6)

“Bir de televizyon ekranlarında kendilerine yer buldular mı değmeyin keyfine gitsin.” (İdris Akyüz, Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

Deli deliyi görünce çomağını saklar.

“Deli deliyi görünce çomağını saklayabilir.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 19)

Deli saçması

“Baykal’ın tezini ‘deli saçması’ sayan bir ABD’li yetkili [...]” (Yasemin Çongar, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 12)

Dereden geçerken at değiştirilmez.

“İTO Başkanı Mehmet Yıldırım da ‘Dereden geçilirken at değiştirilmez’ mantığıyla Tahincioğlu’na destek veriyor.” (Güntay Şimşek, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 12)

Dert ortağı

“Üniversitelerin dert ortağı olmuşum” (Savaş Ay, Sabah, 1 Mart 2005, s. 22)

Dert yanmak

“Bir hastane yöneticisi olan dostum dert yandı.” (Tufan Türenç, Hürriyet, 29 Aralık 2004, s. 20)

“Tavuğun biri, horozuna dert yanıyormuş.” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Devede kulak

“Türkler Hayistan milletine oranla belki biraz daha ‘açık’ ama, o bile devede kulak!” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 18)

Deveyi havutuyla yutmak

“İstifa eden bakan yoktur ama, deveyi havutuyla götüren politikacı çoktur.” (Hasan Pulur, Milliyet, 2 Mart 2005, s. 3)

Devlet kuşu

“Kardeşim Zeynep, şimdi senin başına devlet kuşu kondu.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 5)

Devletin malı deniz, yemeyen domuz.

“Devlet malı deniz, yemeyen domuz. [...] gibi deyişlerin kullanılması yasaklansın.” (Pakize Suda, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 6)

“Devletin malı deniz, yemeyen domuz.” (Hasan Pulur, Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 3)

“Çünkü onlar “Devletin malı deniz, yemeyen domuz!” lafını da icat edenlerdir.” (Hasan Pulur, Milliyet, 2 Mart 2005, s. 3)

Dik âlâsı

“LÜTFEN kampanyası şiddetin dik âlâsı...” (Mansur Forutan, Sabah, 8 Şubat 2005, s. 4)

Dik dik bakmak

“Karşıya geçerken dik dik baktım yüzüne.” (Hıncal Uluç, Sabah, 4 Ocak 2005, s. 15)

Diken üstünde olmak

“AB, Türkiye’yi hep diken üstünde tutuyor!.. Görüşmeler başlarsa, hep birlikte, yıllarca diken üstündeyiz!..” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 17)

Dikiş tutmamak

“Bu yama dikiş tutmaz” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 29 Ocak 2005, s. 5)

Dil dökmek

“Peşinizde koştuktan, diller dökmekten, yalvarıp yakarmaktan, canımız çıktı.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 5)

Dil uzatmak

“Ama kim olursan ol, bu ülkenin 140 yıla yakın zamandır kültür öncülüğünü yapmış bir okula dil uzatamazsın.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 15 Aralık 2004, s. 23)

“Bize dil uzatmaya kalkışıyorlar.” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 1)

“CHP’ye dil uzatma küstahlığında bulunan Erdoğan [...]” (Melih Aşık, Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 17)

Dile düşmek

“Sevgilinin adını dile düşürmek” (İskender Pala, Zaman, 2 Aralık 2004, s. 15)

Dili döndüğü kadar

“Herkes [...] dili döndüğünce Türkiye’nin neden AB’ye üye olması gerektiğini anlatıyor.” (Meral Tamer, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 9)

Dilinde tüy bitmek

“Bunları yazmaktan benim dilimde tüy bitti.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 5)

“İbrahim Tatlıses’in Türk toplumu için nasıl yanlış bir ‘rol modeli’ olduğunu yaza yaza bilgisayarımın tuşlarında tüy bitti.” (Ali Atıf Bir, Hürriyet-Kelebek, 6 Ocak 2005, s. 5)

Dillere destan olmak

“Her biri dillere destan aşkların kahramanları ...” (İskender Pala, Zaman, 2 Aralık 2004, s. 15)

Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak

“Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmayalım!” (Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 24)

“Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak istemiyorsanız, gerçek dışı fiş ve fatura vermeyin.” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 10)

“Sigara, içki ve akaryakıtta Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oluyoruz...” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 2 Şubat 2005, s. 11)

Dişe dokunur

“CHP yine de dişe dokunur bir muhalefet çizgisi oluşturamaz.” (İlker Sarier, Sabah, 7 Şubat 2005, s. 6)

Dişinden tırnağından artırmak

“Kısacası eğitimden, sağlıktan, yani dişten tırnaktan keserek borcu ödemeye devam ediyoruz.” (Hurşit Güneş, Milliyet, 24 Mart 2005, s. 10)

Dişine göre

“Sarıgül aslında Baykal’ın dişine göre bir rakipti.” (Doğan Heper, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

Diz boyu

“Ama yarattığı rahatsızlık diz boyu.” (Abbas Güçlü, Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 21)

Dize getirmek

“AB’yi nasıl dize getirdik?..” (Bekir Coşkun, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 3)

Dolu dizgin

“Türkiye refaha dolu dizgin gidiyor.” (Yılmaz Çetiner, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

Dostlar alışverişte görsün.

“Öyle, maksat dostlar alışverişte görsün cinsinden değil.” (Umur Talu, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 18)

Dönüm noktası

“Beymen Nişantaşı, daha büyük bir dönüm noktası oldu.” (Mehmet Tamer, Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 6)

“Avrupa için bir dönüm noktası” (Can Dünder, Milliyet, 2 Aralık 2004, s.15)

Dört başı mamur

“Dört başı mamur hümanizm: Mevlana” (Nevval Sevindi, Zaman Turkuaz, 19 Aralık 2004, s. 22)

“Dört başı mamur bir analiz yoktu ortada.” (Halim Bahadır, Posta, 3 Ocak 2005, s. 17)

Dört gözle beklemek

“Bunu yıllardır dört gözle bekliyoruz...” (Güngör Uras, Milliyet, 28 Mart 2005, s. 7)

Dudak bükme

“Yaşlandı, saçmalıyor diye dudak bükenler...” (Emre Aköz, Sabah, 15 Aralık 2004, s. 21)

“Demokrasi yanlısı hiç kimsenin dudak bükmemesi gereken bir adım.” (Yasemin Çongar, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 12)

Duman etmek

“Milliyet Genel Yönetmeni Mehmet Yılmaz’ın yerinde olsam, [...] Deniz Bey ve yandaşlarını duman ederdim.” (Ömer Tarkan, Posta, 29 Ocak 2005, s. 13)

“Eğer lider olursa 400 milletvekili ile Meclis’e gelecek, etrafı duman edecekti!” (Yılmaz Çetiner, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

Dut yemiş bülbüle dönmek

“Kendi patronlarının yaptıkları karşısında dut yemiş birer bülbül oldular.” (Mehmet Barlas, Sabah, 10 Ocak 2005, s. 5)

Düğün değil, bayram değil; eniştem beni niye öptü?

“Düğün değil, bayram değil repliğine de girebilirsiniz.” (H. İbrahim Ekiz, Zaman-Spor, 30 Aralık 2004, s. 3)

Ecel teri dökmek

“Galatasaray’ın ecel teri dökmesi ilk akla gelenler.” (Fatih Uraz, Zaman-Spor, 25 Ocak 2005, s. 2)

Eğri oturalım, doğru konuşalım.

“Eski bir halk deyimi vardır; ‘eğri oturalım, doğru konuşalım’” diye...” (Hasan Pulur, Milliyet, 25 Mart 2005, s. 3)

Ekmeğine yağ sürmek

“[...] Türkiye yılmamalı, ters bir kararla kendisini istemeyenlerin ekmeğine yağ sürmemeli.” (Tufan Türeñç, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 21)

“Beşiktaş da gençlerden kurulu bir ekibin ekmeğine yağ sürdü.” (Attila Gökçe, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 35)

“Bu saldırı da D’Estaing gibilerin ekmeğine yağ sürüyor.” (Can Dündar, Milliyet, 18 Ocak 2005, s. 15)

“Baykal’ın ekmeğine yağ sürüyor.” (Tamer Korkmaz, Zaman, 25 Ocak 2005, s. 17)

El altından

“İktidarın hoşlanmayacağı belgeler ve bilgiler el altından basına sızdırılır.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 4)

El atmak

“[...] bu işlere el attıklarında medyada okuyacaksınızdır.” (Bekir Çoşkun, Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 3)

El ayak çekilmek

“Gecenin geç vakti el ayak çekildiğinde ve sabahın erken vakit, şehir uyanmaya başladığında.” (M. Nedim Hazar, Zaman, 21 Aralık 2004, s. 17)

El değmemiş

“Sonuçta da bazen ‘el değmemiş’ sevgili [...]” (Güler Kazmacı, Posta, 20 Şubat 2005, s. 17)

El etek öpmek

“Elini eteğini öpeceksiniz.” (İdris Akyüz, Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

El kapısı

“Böyle el kapılarında yalvardığımız sürece bunlar bizim üzerimizden her türlü oyunu oynayacak.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

El koymak

“Şiiler [...] Irak’ın her şeyine el koymaya kalktılar.” (Hasan Cemal, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 17)

“Çok sayıda silah ve malzemeye de el koymuş bulunmakta.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

El pençe divan durmak

“Karşısında elpençe divan duracak” (İdris Akyüz, Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

Elden geçirmek

“Gazetelerde ‘Editör’ denen insanlar var.. İşleri, yazıları sayfaya koymak değil sadece. Koymadan önce ‘Edit’ etmek.. Yani elden geçirmek.” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

Elden gitmek

“Sizin ilde adayımız kazanmazsa göreviniz elden gider.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 5)

“Yoksa memleket elden gidiyor.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 15 Aralık 2004, s. 7)

Ele ele vermek

“Amerika, Avrupa ve satılmış medya el ele vermiş.” (Taha Akyol, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 15)

Ele geçirmek

“Demokratik özgürlükler; politik egemenliği ele geçirmek yahut [...]” (Çetin Altan, Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 4)

Ele geçmek

“Hükümetin şimdi AB’den önceki ilk hedefi federasyonları ele geçirmek!” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 5)

Elifi görse mertek sanır.

“Hayatlarında ne uluslar arası bir zirve izlemiş, ne diplomasinin d’sini öğrenmiş, elifi görünce merkep²⁰⁰ zanneden, bazı cehl-i mürekkepten mustarip zavallılar [...]” (Reha Muhtar, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 2)

Eli kolu bağlı olmak

“Çaresizlik, parasızlık, acizlik ve geç kalmışlık [...] toplumun elini kolunu mu bağladı.” (Ömer Lütfi Mete, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 14)

Eli maşalı

“Bu dönemde eli maşalı ABD, aynı zamanda Ortadoğu’da demokrasi görünümlü oyunlar oynayacak.” (Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 18)

²⁰⁰ Burada “mertek” yerine “merkep” ifadesini kullanan Reha Muhtar, bu yanlışını 18 Aralık 2004 tarihli Sabah gazetesinde yer alan köşesinde düzeltmiştir.

Elinden gelmek

“Deniz Bey, elinden gelse bu iktidarı bir kaşık suda boğar.” (Yavuz Donat, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 23)

“Adam, elinden gelse avukatı bir kaşık suda boğacak.” (Yavuz Donat, Sabah, 13 Şubat 2005, s. 21)

Eline su dökemez.

“Müneccimbaşılıkta kimse eline su dökemez.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 5 Ocak 2005, s. 18)

Elini kolunu sallaya sallaya gelmek (gitmek)

“Yani hiçbir Türk vatandaşı , üye olmayı başarsak bile AB ülkelerine elini kolunu sallaya sallaya gidemeyecek.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

Elinin körü

“Elinin körü!”(Hadi Uluengin, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 15)

Elle tutulur, gözle görülür.

“Bu yıl elle tutulur gözle görülür bir şey yapılmazsa en öne ben geçerim.” (Mustafa Ünal, Zaman, 19 Ocak 2005, s. 17)

Emeksiz yemek olmaz.

“Emeksiz yemek olmaz.” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Mart 2005, s. 15)

Emir kulu

“Emir kulu polislere, sadece amirlerinden emir beklemeleri söylenmişti.” (Hıncal Uluç, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 17)

Enine boyuna

“TÜBA [...] yeni müfredatı enine boyuna inceledi.” (Abbas Güçlü, Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 21)

Ensesinde boza pişirmek

“Yeni yerler kapıp, gelenin geçenin ensesinde boza pişirirler.” (Reha Muhtar, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 2)

Es geçmek

“[...] Recep Tayyip Erdoğan’ın ise belediye başkanırken es geçtiği bu önemli konuyu [...]” (Meral Tamer, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 6)

“Daha ne haberleri Tatlıses’in sanatına duyduğum hayranlık ve yüreğini bildiğimi sandığımdan es geçtim.” (Şenay Düdek, Posta, 11 Aralık 2004, s. 22)

Esamesi okunmamak

“[...] Neden Dünya, Avrupa şampiyonası finallerinde esamemiz okunmuyor, şimdi anladınız mı?” (Cemal Ersen, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 30)

“Liste uzayıp gidiyor ve benim aradığım CHP’nin esamesi yok.” (Mansur Forutan, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 4)

“Zaten azınlıktaki şeriat yanlılarının esamesi dahi okunmaz.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 8 Şubat 2005, s. 13)

Eski tas eski hamam

“Onlar yine eski tas eski hamam yöntemlerine geri dönecekler.” (Serpil Yılmaz, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 11)

“Yeni hamama eski tas bulma çabası..” (Mehmet Barlas, Sabah, 25 Aralık 2004, s. 5)

“Nasıl partinin söylemi birçoklarına göre ‘eski tas eski hamam’ ise [...]” (Aslı Aydıntaşbaş, Sabah, 10 Ocak 2005, s. 21)

Eşref-i saat

“Eşref saati” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 24 Aralık 2004, s. 23)

Etekleri tutuşmak

“Bazılarının etekleri tutuştu, bazıları da gafletten uyandı.” (Hasan Pulur, Milliyet, 25 Mart 2005, s. 3)

Etme bulma dünyası

“Etme bulma dünyası” (şenay Düdek, Posta, 11 Aralık 2004, s. 22)

Evdeki hesap çarşıya uymamak

“Dünyanın işlerinde evdeki hesap çarşıya hiç uymaz.” (Ömer Tarkan, Posta, 4 Aralık 2004, s. 15)

“Evdeki hesap çarşıya uymadı.” (İlker Sarier, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 6)

Evlerden ırak

“Evlerden ırak olsun.” (Güler Kazmacı, Posta, 29 Ocak 2005, s. 14)

Evlere şenlik

“Sergen’in son saniyelerde kullandığı bir faul atışı var ki, evlere şenlik.” (Attila Gökçe, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 35)

Eyvallah demek

“Yeni kitabımı tamamlayıp yayınevine verecek ve eyvallah diyeceğim.” (Halim Bahadır, Posta, 3 Ocak 2005, s. 17)

Felaket tellallığı yapmak

“Neden felaket tellallığı yapıyoruz?” (Mehmet Ali Birand, Posta, 1 Aralık 2004, s. 13)

Feleğin çemberinden geçmiş

“Feleğin çemberinden erken yaşlarda geçmeye başlamış biri.” (Halim Bahadır, Posta, 3 Ocak 2005, s. 17)

Feleği şaşmak²⁰¹

“İşte o zaman feleğimizi şaşıracağız ama iş işten geçmiş olacak.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 5)

Fırsat kollamak

“Uygun fırsat kolluyordu.” (Can Dündar, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 15)

Fincancı katırını ürkütmek

“Usta bin defa haklıdır ve zaten ben de her boy ve soydan fincancı katırını ürküteceğim korkusuyla lâfı ağzımda geveleyeceğim.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 22 Ocak 2005, s. 19)

Fink atmak

“VIP salonunda fink atıyorlar.” (Hasan Pulur, Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 3)

Fiyat kırmak

“Yüzde 12.9’a kadar fiyat kırdım.” (İlker Sarier, Sabah, 10 Aralık 2004, s. 8)

Foyası ortaya çıkmak

“Birinin sahtekârlığı ortaya çıkınca, ‘Foyası meydana çıktı’ deriz.” (Hasan Pulur, Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 3)

Gam yememek

“Sonunda bu da oldu ya, ölsem de gam yemem.” (Savaş Ay, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 12)

Gel zaman, git zaman.

“Gel zaman, git zaman küçük memur yükselmiş.” (Hasan Pulur, Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 3)

²⁰¹ Bu deyim, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Emin Özdemir’in *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* adlı sözlüklerinde yer almamaktadır.

Gemisini kurtaran kaptan (-dır).

“[...] Söz yazarları mağdur oldu, gemisini kurtaran kaptanlar çoğaldı.” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

Gıkı çıkmamak

“Ama hiçbir gıkını çıkarmadı.” (Bilgin Gökberk, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 31)

Göğsü kabarmak

“Türk şirketlerinin Rusya’daki başarılı adımları göğsümüzü kabartıyor...” (Vahap Munyar, Hürriyet, 17 Ocak 2005, s. 9)

“RTÜK Başkanı Fatih Karaca [...] ulusça hepimizin göğsünü kabartmıştır.” (Ahmet Hakan, Hürriyet, 30 Mart 2005, s. 4)

Gölge etmek

“Bu kurumları yeniden yapılandırmalarından vazgeçtik, gölge etmesinler yeter.” (Tufan Türeñç, Hürriyet, 6 Aralık 2004, s. 18)

Gölgede bırakmak

“Ama bir gerdanlık bu başarıları gölgede bırakıyor.” (Vahap Munyar, Hürriyet, 17 Ocak 2005, s. 9)

Görmemişin oğlu olmuş, çekmiş çükünü koparmış.

“Ne dersiniz deyin... İster ‘görmemişim oğlu’ deyin; ister fanatik...” (Mehmet Ali Birand, Posta, 14 Aralık 2004, s. 13)

Görmezden gelmek

“Yoksa adamına göre muamele yapıp görmezlikten mi geliniyor?” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 5)

“[...] Dünyada sermayenin risk alma iştahının artmasıyla görmezden gelinebildi.” (Faik Öztrak, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 8)

“Görmezden gelmeyiz” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 29 Ocak 2005, s. 1)

“Biz mutad üzere yumurtanın kapıya dayanmasını beklediğimiz için görmezden geliyoruz ama her gün bir takvim sayfası düşüyor.” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 1)

Göt (yürek) ister (Bir şey yapmaya).

“Ayrıca o tetiği çekmek de biraz döt istermiş diyo..” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Ocak 2005, s. 2)

Göz açıp kapayınca kadar.

“Bir yıl çok kısa bir süre, göz açıp kapayınca kadar geçer.” (Mustafa Ünal, Zaman, 19 Ocak 2005, s. 17)

Göz atmak

“[...] Avrupa gazetelerinin birinci sayfalarına ve yorum sütunlarına bir göz atmak yetiyor.” (Sami Kohen, Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 20)

“CHP kurultayında olup bitenlere göz atmak için [...]” (Mansur Forutan, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 4)

Göz boyamak

“Kimin umurunda şehitler! O konuda göz boyamaca yapılmaz ki!” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 5)

“Pembe hayallerle insanların gözünü boyamak onların da kolayına gidiyor” (Tufan Türeñç, Hürriyet, 29 Aralık 2004, s. 20)

Göz doldurmak

“[...] Dün Brüksel’de yeni hücum taktiğimizin göz dolduran örneklerini verdiler.” (Meral Tamer, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 9)

Göz gözü görmemek

“Bir sis, bir sis ki, tam anlamıyla gözün gözü görmediği...” (Çetin Altan, Milliyet, 4 Ocak 2005, s. 4)

Göz kamaştırmak

“Yenilenen mahalleler göz kamaştırıyor.” (Yazgölü Aldoğan, Posta, 23 Ocak 2005, s. 8)

Göz kulak olmak

“Karıma göz kulak olduğun için sağol!” (Arzu Arınel, Posta, 27 Aralık 2004, s. 12)

Göz önünde bulundurmak

“Süddeutsche Zeitung gazetesi, ‘Mahkemenin Daschner’e büyük halk sempatisini göz önünde bulundurarak hafif bir ceza verdiğini’ yazdı.” (Can Dündar, Milliyet, 22 Mart 2005, s. 12)

Göz ucuyla bakmak

“Başkan, uygar ölkelerin telif yasalarına şöyle göz ucuyla baksa yeter de artar bile.” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

Göz yummak

“Devleti ve milleti soyanların ve buna göz yumanların [...]”(Emin Çölaşan, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 5)

“İstanbul’un göbeğinde 7 kaçak katı kim ortaya kondurmuş, kim görmemiş, kim göz yummuş?” (Hasan Pulur, Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 3)

“Hükümet de buna göz yumuyor.” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 2)

“Kuzey Irak’ta Talabani ve Barzani’nin göz yumması sonucu [...]” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 11 şubat 2005, s. 21)

Gözardı etmek

“[...] Her şeyden önce ‘ahde vefa’ ilkesini göz ardı etmek, verilen sözleri unutmak demektir.” (Meral Tamer, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 9)

Gözden düşmek

“Rusya gezisinin olumlu yönleri gözden düşse de, bugün yine bazı ayrıntıları aktaracağım.” (Vahap Munyar, Hürriyet, 17 Ocak 2005, s. 9)

Gözden geçirmek

“[...] Şu NED bağlantılarını lütfen bir gözden geçirsin.” (Umur Talu, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 18)

“Geçen yıl kısaca gözden geçirildiğinde [...]” (M. Ali Yıldırım Türk, Zaman, 3 Ocak 2005, s. 9)

Gözden kaçmak

“Dikkatli okuyucuların gözünden kaçmamıştır.” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 2)

Göze almak

“Engizisyonları göze alabilecek kadar şedit olabilmiş Kilise’nin [...]” (Alev Alatl, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

“Erdoğan referandum riskini göze alır mı?” (Sedat Ergin, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 24)

“Ozanı, uğruna ölümü göze aldığı haklı tarafından taşlanması yıkmış.” (Tufan Türeñç, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 21)

Gözü arkada kalmak

“Yoksa gözüm arkada kalır.” (Yavuz Donat, Sabah, 24 Ocak 2004, s. 21)

Gözü dönmek

“Gözüm döndü bir ara.” (Can Dündar, Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 15)

Gözü ilişmek

“Yürürken, bazen gözüm ilişiyor.” (Çetin Altan, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 4)

Gözü kapalı

“Ankara, AB’ye gözü kapalı ‘evet’ diyemez.” (Çetin Altan, Milliyet, 9 Aralık 2004, s. 4)

Gözü kara

“Tam gözü kara Kürt milliyetçiliği.” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 11)

“O da bizim gözü kara insanlarımızın üzerinde hiçbir etki yaratmadı.” (Tufan Türeñ, Hürriyet, 29 Aralık 2004, s. 20)

Gözü yememek

“Sevk yaptır falan, gözümüz yemedi” (Melih Aşık, 17 Şubat 2005, s. 13)

Gözün aydın.

“Biz de ‘Gözün aydın!’ deyip müjdeyi verelim.” (Hasan Pulur, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 3)

Gözünde büyümek

“Bizim o gözümüzde büyüte büyüte pireyi deve yaptığımız örgüt de anında hak ile yeksâna karışmış.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

Gözüne girmek

“Gözüne girebilmek için onun beğendiklerini giydim.” (Can Dündar, Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 15)

“O savaşlarda patronların gözüne girmeye çalışır.” (Reha Muhtar, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 2)

Gözüne uyku girmemek

“Bakanların da, bazı milletvekillerinin de gözüne uyku girmiyor.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 31 Aralık 2004, s. 21)

Gözünü daldan budaktan esirgememek

“Gözümüzü budaktan esirgemeyiz.” (Bekir Coşkun, Hürriyet, 5 Şubat 2005, s. 3)

Gözünü dikmek

“Gider, kapısına gözümü dikip hayran hayran onu süzerdim.” (Can Dündar, Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 15)

Gözünü seveyim

“Gözünüzü seveyim [...] Yapmayın gözünüzü seveyim!..” (Ercan Güven, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 27)

Gözünü toprak doyursun.

“Bu dünyanın egemenlerinin gözünü ise ancak toprak doyurabiliyor!” (Serpil Yılmaz, Milliyet, 2 Ocak 2005, s. 6)

Gözünün üstünde kaşın var dememek

“Bize de ‘gözün üzerinde kaşın var’ denmez ise müzakereler başlayacak.” (Gazi Erçel, Sabah, 24 Ocak 2005, s. 11)

Gözyaşı dökmek

“Çok sayıda kadın, arkasından gözyaşı döktü.” (Halim Bahadır, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Gururunu okşamak

“B planı yerine sadece gururumuzu okşayan efelenmeler var.” (Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 10 Aralık 2004, s. 25)

Güllük gülistanlık

“Gerisi güllük gülistanlık.” (Ece Temelkuran, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 17)

“Her şeyin bir anda güllük gülistanlık olacağına inancınız tam mı?” (Çetin Altan, Milliyet, 14 Mart 2005, s. 4)

Gülü seven dikenine katlanır.

“Gülü sevmeye kalktın mı dikenlerine katlanacaksın.” (Halim Bahadır, Posta, 26 Ocak 2005, s. 14)

Günahını almak

“Bir daha günahını almayın adamların...” (Pakize Suda, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 6)

Gürültüye gitmek

“Yılmaz’ın şiirleri gürültüye gitmedi!..” (Savaş Ay, Sabah, 20 Ocak 2005, s. 12)

Gürültüye pabuç bırakmamak

“Kuru gürültüye pabuç bırakmadan, toplumsal mutabakatı bozduktan [...]” (Hüseyin Gülerce, Zaman, 17 Aralık 2004, s. 17)

Güvendiği dağlara kar yağmak

“Ancak akıllara bir soru geliyor: Güvendiğimiz dağlara kar mı yağıyor?” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 5)

“Güvendiğimiz dağlara kar mı yağdı?” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 26)

Haddini bilmek

“Haddini bildirmeyi bırakın, AB’yle uzlaşmaya bakın” (Vahap Munyar, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 13)

Hafife almak

“Ermeni iddialarını hafife almamalıyız.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 5 Ocak 2005, s. 13)

Hakkını vermek

“Hakkını vermek...” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 19 Aralık 2004, s. 25)

Hallaç pamuğu gibi atmak

“Hallaç pamuğu gibi atılıyor ortalık.” (Ece Temelkuran, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 15)

Hangi akla hizmet?

“Hürriyet’e yakıştıramadık. Bu karikatür hangi kala hizmettir.” (Doğan Satmış, Hürriyet, 28 Mart 2005, s. 19)

Har vurup harman savurmak

“Devletin parasını har vurup harman savuramazlar.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 8 Ocak 2005, s. 13)

“Har vurup harman savurmuş yakışıklı çapkın.” (Halim Bahadır, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Haraç mezat satmak

“Gazetelerini ve televizyonlarını bugün haraç mezat satacak.” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 2)

Harama uçkur çözmek

“Hiç olur mu, biz harama uçkur çözmeyiz!” (Hasan Pulur, Milliyet, 20 Ocak 2005, s. 3)

“Ben hayatımda harama uçkur çözmedim!” (Hasan Pulur, Milliyet, 13 Şubat 2005, s. 3)

Hariçten gazel okumak

“DPT’nin hariçten gazeli” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 11)

Hatırı sayılır.

“G-8 ülkeleri, aslında GSMH’larının %9-10 gibi hatırı sayılır bir bölümünü sağlığa ayırıyorlar.” (Meral Tamer, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 6)

Havanda su dövmek

“Zira havanda su döverek harcayacak zaman yok!” (Meral Tamer, Milliyet, 19 Ocak 2005, s. 6)

Havaya girmek

“Gördük ki Zonguldak çoktan havaya girmiş.” (Yavuz Donat, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 23)

Havlu atmak

“Beşiktaş ligde çoktan havlu atıyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 11)

Hayat memat meselesi

“Çünkü AB hedefimiz sırf bizim için ‘hayat memat’ meselesi oluşturmuyor.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 20)

Hem suçlu hem güçlü.

“AB ve Rum yönetimi ‘hem suçlu hem güçlü’ durumdadır.” (Fikret Bila, Milliyet, 26 Ocak 2005, s. 14)

Her kafadan bir ses çıkmak

“Tabii, 25 kafadan ayrı bir ses çıkarsa karmaşa daha da artacak.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 9 Aralık 2004, s. 15)

“Bunlar ciddi konular arkadaşlar; her kafadan bir ses çıkmamalı.” (Çetin Altan, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 4)

Her koyun kendi bacağından asılır.

“Eh anlaşıldı, madem her koyun kendi bacağından asılacak, [...] doğru askerlik şubesine yürü.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

“Bundan böyle her koyun kendi bacağından asılacak.” (Can Dündar, Milliyet, 24 Mart 2005, s. 13)

Her telden çalmak

“Ella’da her telden” (Şenay Düdek, Posta, 1 Aralık 2004, s.7)

Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.

“Mesleğimizde her yiğidin yoğurt yiyişi ayırdır elbette.” (Savaş Ay, Sabah, 16 Aralık 2004, s. 16)

Herkes gider Mersin’e, biz gideriz tersine.

“Dünya Mersin’e giderken tersine akan nehirler, ülkedeki ekonomik ve sosyal krizleri daha da derinleştirmekten başka bir işe yaramadı.” (Ali Kırca, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 6)

Hevesi kursağında kalmak

“Avrupa’dan gelen bazı negatif sesler boşuna umutlandırmasın, hevesleri kursaklarında kalır.” (Mustafa Ünal, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 17)

“[...] sınav açıldığını ilan etmişken hevesleri kursaklarında kalıyor.” (Tufan Türenç, Hürriyet, 6 Aralık 2004, s. 18)

“İmza hevesimiz kursağımızda kaldı.” (Yavuz Donat, Sabah, 7 Ocak 2005, s. 21)

“Heves kursakta kalıyor.” (Pakize Suda, Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 6)

“Hevesleri kursaklarında kaldı.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 5)

Hır güür çıkarmak

“İçinde hırgür çıkmış siyasal partilerde, liderlik yarışına girmiş olanlar için anlatılan fıkralardan biri işte...” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Horoz ölür, gözü çöplükte kalır.

“ ‘Horoz ölür, gözü çöplükte kalır.’ türünden, horoz üstüne söylenmiş atasözleri yanında [...]” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Hoş görmek

“Yanlışları hoş görelim...” (Hıncal Uluç, Sabah, 8 Şubat 2005, s. 13)

İç açmak

“Karşı karşıya bulunduğu manzara hiç iç açıcı değil.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 7 Aralık 2004, s. 13)

İç içe

“Aynı deryaya akan coşkun ırmaklar gibi birbirine karışıyor, iç içe geçiyor.” (Can Dündar, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 15)

İçgüveysinden hallice

“İyi dediysek iç güveysinden hallice!” (Ece Temelkuran, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 17)

İçi geçmek

“Üç lider, içleri geçmiş tatlı tatlı uyuyorlar.” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

İçi gitmek

“Hele o uçak gemileri öyle heybetli dururdu ki insanın içi giderdi.” (Savaş Ay, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 12)

İçine doğmak

“Ayrıca beni, sanki içine doğmuş gibi daha geçen gün [...]” (Ahmet Hakan, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 4)

İçine sindirememek

“[...] Bir türlü içime sindiremiyorum.” (Hasan Cemal, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 19)

“Olanları içine sindiremiyor.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 4)

“Aşırı milliyetçi bir grup orada düzenlenen bir seminere solcuların katılmasını içine sindiremiyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 19)

İçini dökmek

“Oturur oturmaz Günay katil başladı içini dökmeye.” (Aydın Ayaydın, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 8)

İçler acısı

“Ülkedeki bu yoksulluğun yanına cehaleti de eklediğiniz vakit durum içler acısı.” (Güler Kazmacı, Posta, 2 Aralık 2004, s. 14)

İğne ile kuyu kazmak

“Eminönü Emniyet Müdürlüğü’ne bağlı asayiş büro dedektifleri iğneyle kuyu kazar gibi başlatıp sürdürdükleri bir operasyonu [...]” (Savaş Ay, Sabah, 6 Aralık 2004, s. 16)

“Öcalan’ın yakalanmasına giden süre de bir iğne ile kuyu kazma süreciydi.” (Feraî Tınç, Hürriyet, 14 Ocak 2005, s. 15)

İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.

“Atalarımız ‘İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.’ falan da demişler ama hiçbirimizin tındığı yok maşallah!” (Pakize Suda, Hürriyet, 26 Aralık 2004, s. 6)

İki gözü iki çeşme

“Fadime iki gözü iki çeşme koşmuş annesinin evine..” (Hıncal Uluç, Sabah, 23 Ocak 2005, s. 13)

İki paralık etmek

“Halk oyunun iki paralık bir değer ifade ettiği dönemlerde [...]” (Mehmet Barlas, Sabah, 10 Ocak 2005, s. 5)

İki ucu boklu değnek

“Halk arasında bunun adı; ‘İki ucu b.... değnek...’ (Bekir Coşkun, Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 3)

İmam osurursa cemaat sıçar.

“İmam cemaat hikayesini bilirsiniz...” (Hasan Pulur, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 3)

“İmam-cemaat” (Erman Toroğlu, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 43)

“Beşiktaş’ta öyle bir imam var ki (yönetim), cemaat ne yapsın (Emre)” (Erman Toroğlu, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 43)

İmana gelmek

“Bu adam bir gün imana gelebilir.” (Emre Aköz, Sabah, 15 Aralık 2004, s. 21)

İnce eleyip sık dokumak

“Bu kadar ince eleyip sık dokunmaz ama yine de incelerdim.” (Savaş Ay, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 18)

İnceldiği yerden kopsun.

“İnsanın ‘İnceldiği yerden kopsun’ diyesi geliyor...” (Erdal Şafak, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 3)

İncik boncuk

“Uzakdoğulu köle çocuk işçiler, kıyıda incik boncuk satanlar...” (Ece Temelkuran, Milliyet, 29 Aralık 2004, s. 15)

İncir çekirdeğini doldurmamak

“İncir çekirdeğini doldurmaz.” (Yüksel Aytuğ, Sabah-Günaydın, 1 Aralık 2004, s. 7)

İpe un sermek

“Kuzey Irak’taki PKK varlığı konusunda Amerika’nın baştan beri ipe un serdiği malum.” (Hasan Cemal, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 17)

İpi koparmak

“Ancak yelkenleri atar, ipleri kolaylıkla koparabiliriz.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 9 Aralık 2004, s. 15)

“ABD ile ipler koptu.” (Doğan Heper, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

İpin ucunu kaçırmak

“Tabii ki boğmanın, ipin ucunu kaçırmamanın, telifi ‘demokrasinin kılıcı’ gibi tepede sallamanın anlamı yok.” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

“17 Aralık yaklaştıkça da istekler konusunda ipin ucunu kaçırdılar.” (Tufan Türeñç, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 21)

“İpin ucu kaçınca!..” (Ömer Tarkan, Posta, 26 Şubat 2005, s. 18)

İpliği pazara çıkmak

“Bu gibilerin ‘ipliğini pazara çıkarmak’ uğruna daha binlerce kez mahkeme kapılarına gitmeye hazırım.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 23)

“İlaç devlerinin ipliği pazara çıkıyor.” (Meral Tamer, Milliyet, 18 Ocak 2005, s. 6)

İpucu vermek

“Yeni ve değişik bir projenin ipuçlarını vermedi.” (Doğan Heper, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

İstemem, yan cebime koy.

“İstemem, yan cebime koy.” (Hıncal Uluç, Sabah 29 Ocak 2005, s. 15)

İş başa düşmek

“İş başa düşerse” (Arzu Arınel, Posta, 7 Şubat 2005, s. 15)

İş inada binmek

“Bu öğrenciler de YÖK gibi inada bindirip başlarını açmadıkları sürece [...]”
(Abbas Güçlü, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 23)

İş işten geçmek

“Ama o zaman iş işten geçmiş olacak.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 5)

“İşte o zaman feleğimizi şaşıracağız ama iş işten geçmiş olacak.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 5)

“Adamın aklı başına gelmiş ama iş işten çoktaaan geçmiş.” (Savaş Ay, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 14)

“Ne zaman ki yumurta kapımıza dayandı, hep birlikte ayıldık ama iş işten geçmiş oldu.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 30 Mart 2005, s. 5)

İş sarpa sarmak

“Büyük hanımlarla küçük hanımlar, iş fazla sarpa sarmadıkça [...]” (Çetin Altan, Milliyet, 17 Ocak 2005, s. 4)

İşi yokuşa sürmek

“[...] Nurettin Sözen’in işi iyice yokuşa sürmesi sonucu 15 yıllık rötarlı gerçek oluyor.” (Meral Tamer, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 6)

“Ancak kırk yıldır AB de işi yokuşa sürüyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 19)

İşine gelmek

“AKP’nin işine geldiği sürece!” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 12 Şubat 2005, s. 5)

İşine gelmemek

“Ya da anlamak işlerine gelmez.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 24 Aralık 2004, s. 5)

İşini bilmek

“Benim memurum işini bilir!” (Hasan Pulur, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 3)

İşler açılmak

“İşler açılmaya başladı (gibi)” (Güngör Uras, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 7)

Kabak tadı vermek

“Semranım da, Sinem de, Kuşum Aydın da, gelinler de, damatlar da, kaynanalar da kabak tadı verdi.” (Mehmet Barlas, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 5)

Kaçan balık büyük olur.

“Kaçan balık büyük olur diyerek olayı sulandırmadan bir değerlendirme yapalım.” (Güngör Uras, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 7)

“2006, Almanya, 3 milyon Türk, dolu tribünler, kaçan balık büyük” (H. İbrahim Ekiz, Zaman-Spor, 30 Aralık 2004, s. 3)

Kadayıfın altı kızardı.

“Kadayıfın altı yavaş yavaş kızarıyor.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

Kafasına koymak

“Ama aslında galiba daha çok hayat yaşamayı kafama koymuşum ben.” (Reha Muhtar, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 2)

“GS ise maçı almayı kafasına koymuş” (Mehmet Ali Birand, Posta, 14 Aralık 2004, s. 13)

“Kafasına koydu ise yandınız..” (Hıncal Uluç, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 15)

Kafayı bulmak

“[...] Türkiye halkından şimdiye dek nelerin gizlenmiş olduğuyla ilgilenerek pekala kafayı bulabilirsiniz.” (Çetin Altan, Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 4)

“Muhtar kafayı bulunca!” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 27 Şubat 2005, s. 5)

Kafayı çekmek

“Kafayı çekerken kimlere nasıl dayak attığınızı anlatmaktan hoşlanıyor musunuz?” (Çetin Altan, Milliyet, 14 Mart 2005, s. 4)

Kafayı yemek

“Kafayı yemek ...” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 21)

Kalıbını basmak

“Odunculuk yapan Abidin köşe yazsın, bunlardan iyi yazmazsa kalıbını basarım!” (İlker Sarier, Sabah, 21 Aralık 2004, s. 8)

Kan ağlamak

“Üretici ise kan ağlıyor.” (Hurşit Güneş, Milliyet, 4 Ocak 2005, s. 9)

“Tekstil sektörü kan ağlıyor.” (Aydın Ayaydın, Sabah, 19 Mart 2005, s. 8)

Kan çekmek

“Kan çekiyor.” (Can Dündar, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 15)

Kan gövdeyi götürmek

“[Musul’da] Kan gövdeyi götürmüş. Cesetler yanık, birinin başı kesilmiş.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 5)

“Irak’ta bir ‘Şiistan’ oluşturmak isterlerse... Kan gövdeyi götürür!” (Taha Akyol, Milliyet, 2 Şubat 2005, s. 17)

“İrak seçimlerinde [...] kan gövdeyi götürecektir.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 3 Şubat 2005, s. 13)

Kan kus, ‘Kızılılık şerbeti içtim.’ de.

“İspanyol müzakereciler, ‘Kan kustuk, kızılılık şerbeti içtik[...]’ derler.” (Hasan Cemal, Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 19)

Kan ter içinde kalmak

“Sağır-dilsiz kan ter içinde işaretle cevap verir.” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Ocak 2005, s. 2)

Kanına dokunmak

“Konya’da 42 katlı alışveriş merkezine ‘Kule City’ adı verilmesi, duyarlı yurttaşların kanına dokunmuştu.” (Melih Aşık, Milliyet, 27 Ocak 2005, s. 11)
“Pamuk’un [...] ülkesini karalaması milletin kanına dokunmuş.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 12 Şubat 2005, s. 23)

Kantarın topunu kaçırmak

“[...] Bir diğeri de sermayedarın itibarını kazanmak için kantarın topunu kaçırarak kadar harcama yapmaktı.” (Hurşit Güneş, Milliyet, 24 Aralık 2004, s. 10)

Kapağı atmak

“Ancak bir işe kapağı atınca, hele evlenince bu yapıp ettiklerini unuttur.” (Hasan Pulur, Milliyet, 19 Ocak 2005, s. 3)

Karınca kararınca

“Her birimiz, karınca kararınca bir katkıda bulunmalıyız.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 13 Aralık 2004, s. 15)

Karnım tok.

“Benim palavralara karnım tok.” (Osman Şenher, Posta, 10 Aralık 2004, s. 25)

Kaş yapayım derken göz çıkarmak

“Kaş yapayım derken göz çıkarmayın.” (Ali Saydam, Sabah, 5 Aralık 2004, s. 12)

“Deyim yerinde ise ‘kaş yaparken göz çıkaran’ bir insana söylenecek çok söz yok.” (A. Yavuz Kocaömer, Posta, 14 Mart 2005, s. 14)

Kaymağını yemek

“En baştaki büyük kaymağı, [...] İspanya yedi bitirdi.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

Kazdığı kuyuya (kendisi) düşmek

“AKP kendi kazdığı kuyuya düşebilir.” (Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 24)

Kazık atmak

“Aydın Doğan’a ciddi bir kazık atılmak, daha da önemlisi, Milliyet batırılmak istendi.” (Umur Talu, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 16)

Kazın ayağı öyle değil.

“Oysa kazın ayağı öyle değildir..” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Ocak 2005, s. 2)

“Bu sefer kazın ayağı pek öyle görünmüyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet 22 Ocak 2005, s. 11)

“Yooo, kazın ayağı öyle değil.” (Hasan Pulur, Milliyet, 12 Mart 2005, s. 3)

Kelle koltukta

“Üstelik de, deyimim tam anlamıyla ‘kelle koltukta’ gittiler.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 2 Şubat 2005, s. 16)

Kellesi koltuğunda olmak

“Yıllarca kelle koltukta yaşayan bir adam...” (Halim Bahadır, Posta, 10 Aralık 2004, s. 6)

Kem küm etmek

“Sorduklarıma da kem küm edip duruyor.” (Mansur Forutan, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 4)

Kemerini sıkmak

“Kamu kemer sıkıyor” (Abdurrahman Yıldırım, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 11)

Kendi düşen ağlamaz.

“Başarılı olamazsa da kendi düşen ağlamaz.” (Meral Tamer, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 6)

Kendi kendine gelin güvey olmak

“Niçin kendi kendine gelin güvey olmuştu?” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 5)

Kendine yontmak

“Herkes taraf tutar gibi tarihi kendine yontarsa, tarih kitapları daha başından romana dönüşür.” (Fevzi Aksoy, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 30)

Kendini kaptırmak

“Yumruklara kendini kaptırmış bazı hainler çıksa da [...]” (Çetin Altan, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 4)

Kervan yolda düzülür.

“Sağlık, ‘Kervan yolda düzülür’ mantığıyla konu edilemez.” (Güneri Cıvaoglu, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 19)

Kesenin ağzını açmak

“Filistinlilerin aş ve iş durumunu bir ölçüde iyileştirmek için kesenin ağzını açmaya hazırlanıyorlar.” (Hasan Cemal, Milliyet, 12 Ocak 2005, s. 19)

Keskin sirke küpüne zarar.

“Keskin sirke küpüne zarar verir; ama dikkat, biraz akıl, biraz ızan.” (Taha Akyol, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 19)

Keyfini çıkarmak

“Bazıları, Ankara’da subaşlarını tutup, İstanbul’da keyfini çıkarsalar da...” (Hasan Pulur, Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 3)

“Dededen aldığı emzikli şekerin keyfini çıkarırmış.” (Halim Bahadır, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Kıçına kına yakmak

“Her iki taraf da münasip yerine kına yaksın.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 18)

Kılavuzu karga olanın burnu boktan çıkmaz.

“Kılavuzu profesör olanın...” (Emre Aköz, Sabah, 15 Aralık 2004, s. 21)

Kılı kıpırdamamak

“Kimsenin kılı bile kıpırdamıyor.” (Hasan Pulur, Milliyet, 24 Ocak 2004, s. 3)

Kılına dokunmamak

“Yoksa 19 gün senin kılına dokunmayan bu adam [...]” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Aralık 2004 , s. 22)

Kıran kırana

“Kıran kırana bir gece” (Feraî Tınç, Hürriyet, 17 Aralık 2004, s. 27)

Kırıp geçirmek

“Gerekirse ortalığı kırıp geçirirler.” (Halim Bahadır, Posta, 7 Ocak 2005, s. 20)

Kırk yılın başı

“Gördünüz mü, kırk yılın başında kapandı diye de yazı yazıyorum!” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Şubat 2005, s. 9)

Kıssadan hisse

“Kıssadan hisse...” (Hasan Pulur, Milliyet, 5 Aralık 2004, s. 3)

“Kıssadan hisse...” (İdris Akyüz, Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

“Kıssadan hisse” (Hasan Pulur, Milliyet, 13 Şubat 2005, s. 3)

Kıyameti koparmak

“[...] ‘Bunu da yazın’ diye kıyamet koparken, maçı anlatan tanımadığım Kanal D spikeri yorum yaptı..” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla

“Yani hani ‘Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla’ durumu vardır ya ...” (Pakize Suda, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 6)

“Gençler size söylüyorum, devlet baba sen dinle!” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 24 Aralık 2004, s. 2)

“Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla misali” (Yavuz Donat, Sabah, 5 Mart 2005, s. 21)

Kızını dövmeyen dizini döver.

“Kızını dövmeyen dizini döver. [...] gibi deyişlerin kullanılması yasaklansın.” (Pakize Suda, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 6)

Kim kime, dum duma.

“Kim kime dum duma.” (Fikret Bila, Milliyet, 31 Aralık 2004, s. 16)

Kim vurduya gitmek

“Mardin’in Kızıltepe’sinde öldürülen bir çocuğun ‘kim vurduya’ gitmesine izin verilmeyeceğini [...]” (Ergun Babahan, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 21)

“[...] Sözler kim vurduya gitti, emekler heba edildi [...]” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

“Çünkü sadece böyle kim vurduya gidecek türden hediyeler değil.” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 23)

“Kim vurduya gitmek!..” (Doğan Heper, Milliyet, 10 Şubat 2005, s. 21)

Kime niyet kime kismet

“Kime niyet kime kismet” (Güler Kazmacı, Posta, 27 Şubat 2005, s. 12)

Kol kırılır, yen içinde kalır.

“Adalet Bakanı Cemil Çiçek, ‘Kol kırılır yen içinde kalır, felsefemiz oldu’ diyeli neredeyse bir yıl olmuş.” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 7 Ocak 2005, s. 1)

Kolları sıvamak

“Onun için kolları sıvadık, yatırıma hazırlanıyoruz.” (Yavuz Donat, Sabah, 16 Aralık 2004, s. 23)

Kolu kanadı kırılmak

“Boşanma davaları, çocukların velayeti, gözyaşı, birbirinin kolunu kanadını kırmalar.” (Halim Bahadır, Posta, 13 Aralık 2004, s. 17)

Komşuda pişer bize de düşer.

“Komşuda pişen bize de düşer.” (Meral Tamer, Milliyet, 1 Şubat 2005, s. 6)

Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür.

“Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür.” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Köprünün altından çok su geçti.

“17 Aralık’a kadar taslak metninin altından tabii ki daha epeyce sular akacak”

(Tamer Korkmaz, Zaman, 8 Aralık 2004, s. 17)

“Yani o güne kadar Tuna’daki köprülerin altından çok sular akacak...” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 18 Aralık 2004, s. 23)

“Köprülerin altından öylesine sular aktı.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 26 Şubat 2005, s. 17)

Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler.

“Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı diyeceksin...” (Bekir Coşkun, Hürriyet, 19 Şubat 2005, s. 3)

Kör ölür, badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur.

“Kör ölür, badem gözlü olur, kel ölür sırma saçlı olur!” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Ocak 2005, s. 21)

Körü körüne

“Körü körüne muhalefet” (Emre Aköz, Sabah, 13 Aralık 2004, s. 21)

Köşe kapmaca oynamak

“Adliyelerde, kapısı kilitli tuvaletlerde oynanan anahtar köşe kapmacasını Batılılar bilmiş olsalar [...]” (İlker Sarier, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 8)

Köşeye sıkışmak

“Libya’yı her yöntemle köşeye sıkıştıran ve [...]” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 5)

“Türkiye yine köşeye mi sıkıştırılıyor?” (Mehmet Barlas, Sabah, 24 Mart 2005, s. 5)

Köşeyi dönmek

“Köşeyi döndük mü?” (Osman Ulagay, Milliyet, 29 Aralık 2004, s. 9)

“AKP’nin ‘bir gün herkes köşeyi dönecek’ diye halkı oyalayabilecek borçlanma olanağı yok.” (Ömer Tarkan, Posta, 23 Şubat 2005, s. 12)

Kraldan çok kralcı olmak

“Devletten çok devletçi olmaya gerek var mı?” (Ekrem Dumanlı, Zaman, 9 Aralık 2004, s. 16)

Kucak açmak

“[...] bugünün ve yarının sanatsal yaratıcılıklarına kucak açan bir mekan [...]” (Meral Tamer, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 6)

Kulağı delik

“Bush hükümetine yakınlığıyla tanınan kulağı delik bir arkadaşı arıyorum.” (Aslı Aydıntaşbaş, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 17)

Kulağına çalınmak

“Salondaki TV’den kulağıma çalınan ve inanmakta hâlâ zorlandığım şu haberi anımsattı.” (Meral Tamer, Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 6)

Kulağına kar suyu kaçmak

“Yeter ki siz bizimkileri şimdiden [...] ürkütmeyin, kulaklarına kar suyu kaçırmayın.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 5)

Kulağına küpe olmak

“Mustafa Kemal Atatürk’ün sözleri kulaklara küpe olmalı..” (Hıncal Uluç, Sabah, 29 Mart 2005, s. 15)

Kulak asmamak

“Felaket tellâllarına kulak asmayınız” (Hüseyin Gülerce, Zaman, 23 Aralık 2004, s. 17)

“Türk askerini Irak’a çağrılarına aman kulak asmayalım.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 3 Şubat 2005, s. 13)

Kulak vermek

“[...] küçük yatırımcıların sesine kulak vererek [...]” (Yavuz Semerci, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 13)

“Okuyun, sonra vatandaşın sesine kulak verin!..” (Savaş Ay, Sabah, 23 Şubat 2005, s. 16)

Kulakları çınlamak

“Selim Edes’in kulakları çınlasın” (Hasan Pulur, Milliyet, 4 Aralık 2004, s.3)

“Sayın Demirel’in kulakları çınlasın.” (Hasan Pulur, Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 3)

“O zamanlarda kulakları çınlatılmış bir ülke, ABD.” (Umur Talu, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 18)

“Başbakan Tayip Erdoğan’ın da epey kulaklarını çınlattık.” (Meral Tamer, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 6)

Kurşuna dizmek

“[...] 33 kişiyi sınıra gönderir, bu insanlar burada kurşuna dizilir.” (Hasan Pulur, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 3)

Kuş uçmaz, kervan geçmez.

“Onlar Anadolu’nun kuş uçmaz, kervan geçmez köylerinde [...]” (Hasan Pulur, Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 3)

Kuyruğa girmek

“Sinema gişesinin önünde kuyruğa girerek...” (Hasan Pulur, Milliyet, 23 Mart 2005, s. 3)

Kuyruk acısı

“Bu arada da kuyruk acısını gidermek için [...]” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

Küçük dilini yutmak

“Bazı AB politikacıları [...] şaşkınlıktan küçük dillerini yutar da, bilmem nerelerinden çıkarırlardı.” (Çetin Altan, Milliyet, 2 Mart 2005, s. 4)

Küçük düşmek

“Bir ülke böyle küçülür mü? Böyle küçük düşürülür mü?” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 5)

Külahını önüne koyup düşünmek

“Ancak geçenlerde kendi doğum günüm olunca şapkayı önüme koyup düşündüm.” (Mansur Forutan, Sabah, 19 Ocak 2005, s. 4)

Laf olsun torba dolsun.

“[...] ‘Laf olsun torba dolsun’ kabilinden ‘köşe’ dolduran yazar (!) taifesine inat; bir köşeye on yazı sığdırıyor sanki.” (Ali Kırca, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 6)

Lâfi ağzında gevelemek

“Usta bin defa haklıdır ve zaten ben de her boy ve soydan fincancı katırını ürküteceğim korkusuyla lâfi ağzında geveleyeceğim.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 22 Ocak 2005, s. 19)

Lamı cimi yok.

“Oysa lamı cimi yok, Türkiye bal gibi de böyle bir taahhüt altına girmek zorunda!” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 13)

Leb demeden leblebiyi anlamak

“Burada ‘leb demeden leblebiyi’ anlamak yetmediği gibi [...]” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 15)

Lokmasını saymak

“O kişi yine lokmalarımızı saydı..” (Mehmet Barlas, Sabah, 1 Ocak 2005, s. 5)

Madalyonun ters (öteki) yüzü

“Madalyonun diğeri tarafında kızları okutmanın edebiyatını yapıp [...]” (Bülent Korucu, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

Mal canın yongasıdır.

“Mal canın yongasıdır” (Emre Aköz, Sabah, 28 Ocak 2005, s. 15)

Mangalda kül bırakmamak

“Çağdaşlık diye diye mangalda kül bırakmayanlar [...]” (Emre Aköz, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 19)

“Fener Başkanı mangalda kül bırakmazken, Profesyonel Ceza Kurulu, Fenerbahçe’ye ceza verdi..” (Hıncal Uluç, Sabah, 18 Aralık 2004, s. 19)

Maşallahı var.

“Buna karşılık erkeğe yönelik şiddetin maşallahı var.” (Pakize Suda, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 6)

Mekik dokumak

“Fransa’yla Almanya arasında mekik dokuyor.” (Hasan Cemal, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 21)

Midesi bulanmak

“Haber midemizi bulandırdı.” (Hıncal Uluç, Sabah, 6 Ocak 2005, s. 15)

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

“Minareyi çalan kılıfını hazırlar!” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

“Minareye kılıf uyduranlar” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Mart 2005, s. 5)

Minareyi kılıfına uydurmak

“Ama bunu başaramıyor. Minareyi kılıfına uyduramıyor.” (Hasan Cemal, Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 17)

Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.

“Depremzede umduğunu değil, bulduğunu yer dediler ve ekmeklerini yediler.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Şubat 2005, s. 9)

Muma dönmek (mum gibi olmak)

“ [...] Ne oldu sana, kaya gibi bir adamken nasıl oldu da muma döndün Tanrı aşkına?” (Halim Bahadır, Posta, 2 Aralık 2004, s. 13)

Mumla aramak

“Bir gün, Annan planını mumla arayabiliriz.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 22 Aralık 2004, s. 17)

Muradına ermek

“Oğlum artık sen de muradına vardın, biz de, millet de...” (Yavuz Donat, Sabah, 24 Ocak 2004, s. 21)

Nal toplamak

“Kalkınma yarışında nal topladı.” (Hasan Cemal, Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 19)

Nalları dikmek

“Türkiye’deki at yetiştiriciliği ‘nalları dikmek’ üzere.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 21)

Nazara gelmek

“Aman ‘nazara’ ya da ‘sakata’ gelmesek.” (Yavuz Donat, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 23)

Ne günlere kaldık.

“Ne günlere kaldık.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 5)

Ne oldum delisi olmak

“Amaca ulaştıktan sonra duayı terk eden kişi ‘ne oldum delisi’ olmakla eşdeğer bir kimseye bürünüp [...]” (Reha Muhtar, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 2)

Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.

“İnsan ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.” (Güler Kazmacı, 10 Ocak 2005, s. 14)

“Ne oldum deme, ne olucam de!” (Hasan Pulur, Milliyet, 26 Şubat 2005, s. 3)

Nevri dönmek

“Frankfurt deyince nevrime döner..” (Hıncal Uluç, Sabah, 18 Ocak 2005, s.15)

Nuh der, peygamber demez.

“Görüşmelerde AB tarafı Nuh diyor peygamber demiyordu.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 18 Aralık 2004, s. 23)

Nutku tutulmak

“Hükümetin nutku acaba kendileri dışında herkesin bildiği gerçeğe karşılansın mı tutuldu?” (Melih Aşık, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 15)

O kadar kusur kadı kızında da bulunur.

“O kadar kusur kadı kızında da bulunur bağışlayın ama, gerisi tıptı tıpına denk geliyor!” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 5 Ocak 2005, s. 18)

“Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur, deriz.” (Hasan Pulur, Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 3)

O yolun yolcusu

“Ben bu oyunda AB adına figüranlık yapanlara kızıyorum... Çünkü onlar bu yolun yolcusu.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 5)

Ocağını söndürmek

“Nice ocaklar sönmüştü.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 5)

Okkanın altına gitmek

“Böylesine mayınlı bir sahnede, okkanın altına gitmesi istenmeyen çocuklar...” (Çetin Altan, Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 4)

Olacakla öleceğe çare bulunmaz.

“Olanla ölene çare yok...” (Bekir Coşkun, Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 3)

Omuz silkmek

“Kadınlar elbetteki buna da omuz silkerler.” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 14)

Omuz vermek

“Gelin omuz verin.” (Can Dünder, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 15)

Ortada fol yok yumurta yok.

“Malûm, ortada fol ve yumurta yokken ‘Acem sorunu’nun (!) birden kritikleşmesi [...]” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 14)

Ortada kalmak

“Şehit eşi Ebru bebeğiyle ortada kaldı.” (Savaş Ay, Sabah, 21 Aralık 2004, s. 16)

Oynamasını bilmeyen kız, ‘yerim dar’ demiş; yerini genişletmişler ‘yenim dar’ demiş.

“Oynamak istemeyen kadın hikâyesindeki gibi ‘Yerim dar’, ‘Yenim dar’ bahanelerinden sonra ‘Ben oyun bilemem ki’ diyebilir!” (Pakize Suda, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 6)

Oynayamayan gelin yerim dar dermiş.

“Hükümet, IMF’ye de AB’ye de öncekilerin savurganlığını tekrarlamama sözü verdi. Yeri dar oynayamıyor.” (Ömer Tarkan, Posta, 23 Şubat 2005, s. 12)

Oyun oynamak

“Böyle el kapılarında yalvardığımız sürece bunlar bizim üzerimizden her türlü oyunu oynayacak.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

Oyuna gelmek

“Oyuna gelmeyelim” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 2)

Öfkeyle kalkan, zararlar oturur.

“Öfkeyle kalkan, zararlar oturur.” (Emre Aköz, Sabah, 27 Mart 2005, s. 19)

Öküz altında buzağı aramak

“Öküz altında buzağı aramak” (Pakize Suda, Hürriyet-Cumartesi, 4 Aralık 2004, s. 11)

Ölçüp biçmek

“Ancak ölçüp biçiyor.” (Can Dünder, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 15)

Ölümden öte köy yoktur.

“Ama olmazsa olmaz işte. Ölümden öte köy mü var yani?” (Mehmet Barlas, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 5)

Ölümü gösterip sıtmaya razı etmek

“Türkiye’nin tepkisini ölçebilmek ve bunun yanında mümkün olabilirse Türkiye’ye ‘ölümü gösterip sıtmaya razı etmek’...” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 2)

“Dikkat buyurulursa, ilk iki çözümün ölümü gösterip sıtmaya razı etmek kabilinden bezmek mahiyetinde oldukları görülecektir.” (Alev Alatl, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

“AB önce ölümü gösterdi, sonra sıtmaya razı etti.” (Yalçın Bayer, Hürriyet, 19 Aralık 2004, s. 20)

Ömür törpüsü

“Gerisi, ömür törpüsü!” (İlker Sarier, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 8)

Öpüp başına koymak

“Kendi başına bıraksanız adamı, öpüp başına koyacaktır eşini.” (Pakize Suda, Hürriyet, 4 Ocak 2005, s. 6)

Özrü kabahatinden büyük.

“Demokrasi adına ‘özrü kabahatinden büyük’ bir ayıplı yasak gerekçesi [...]” (Ömer Lütfi Mete, Sabah, 24 Ocak 2005, s. 14)

Pabuç bırakmamak

“İkinci olarak, yukarıdaki ‘tehdide pabuç bırakmamak’ cesaretine [...]” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 2 Şubat 2005, s. 16)

Pabuç pahalı.

“Ama pabucun pahalı olduğunu görünce imzayı attı.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

Pahalıya mal olmak

“Bu aymazlık çok pahalıya mal olabilir.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

Pamuk ipliğiyle bağlanmak

“Yoksa 2006’ya pamuk ipliği ile bağlıyız, o da kopar gider.” (H. İbrahim Ekiz, Zaman-Spor, 30 Aralık 2004, s. 3)

Parayı veren düdüğü çalar.

“Sözün özü, parayı veren düdüğü çalar.” (Nebil Özgentürk, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 16)

Parmak basmak

“Bugün yine önemli bir konuya parmak basacağız.” (Pakize Suda, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 6)

Parmak ısırarak

“Tuncay’ın parmak ısırtan becerilerle attığı üç muhteşem gol [...]” (Attila Gökçe, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 28)

Patlak vermek

“CHP kurultayında bütün haşmetiyle patlak verdi.” (Yılmaz Çetiner, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 19)

Perde arkası

“Dün bu olayın perde arkasını araştırdım.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 5)

Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.

“Perşembenin gelişi çarşambadan besbelliydi...” (Melih Aşık, Milliyet, 17 Şubat 2005, s. 13)

Peşinde koşmak

“Peşinizde koşmaktan, diller dökmekten, yalvarıp yakarmaktan, canımız çıktı.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 5)

Peşkeş çekmek

“Bu devleti siyasi bir kulübe peşkeş çektiniz.” (Ekrem Dumanlı, Zaman, 9 Aralık 2004, s. 16)

Pılıyı pırtıyı toplamak

“Tatilciler pılısını pırtısını toplayıp kaçıyor.” (Ece Temelkuran, Milliyet, 29 Aralık 2004, s. 15)

Pire için yorgan yakmak

“Böyle bir olumsuzluğu pire için orman²⁰² yakmak diye niteleyenler çoğunlukta...” (Hasan Cemal, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 21)

“Biz pire için yorgan yakarız.” (Derya Sazak, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 23)

Pireyi deve yapmak

“Bizim o gözümüzde büyüte büyüte pireyi deve yaptığımız örgüt de anında hak ile yeksâna karışmış.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

“Cumhurbaşkanı ile Başbakan arasında gerginlik yaşandığı anlatılıyor ve pire deve yapılıyor.” (Ömer Tarkan, Posta, 26 Şubat 2005, s. 18)

Posta koymak

“17 Aralık [...] Erdoğan’ın Avrupa’ya posta koyduğu gün olarak geçecektir tarihe.” (Pakize Suda, Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 6)

“Tüm dünyaya posta koyma babalanmalarıyla avutuluyordu.” (Çetin Altan, Milliyet, 26 Ocak 2005, s. 4)

Postu deldirmek

“Postu deldirmemeye bak.” (Yavuz Donat, Sabah, 1 Aralık 2004, s. 21)

Pusuya düşmek

“Kuzey Irak’ta 5 güvenlik görevlimiz pusuya düşürülüp öldürüldü.” (Melih Aşık, Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 15)

Püf noktası

“ ‘Püf noktası’ kaçırılsa sistem kurulur ama çalışmaz.” (Yaman Törüner, Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 8)

²⁰² Deyimin orijinalindeki “yorgan” sözcüğü, Hasan Cemal tarafından “orman” biçiminde kullanılmıştır.

Rafa kaldırmak

“[...] İçişleri Bakanlığı’nın izin verdiği soruşturma rafa mı kaldırılacak, Sarıgül aklanacak mı?” (Hasan Pulur, Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 3)

Rahmet okutmak

“Semra Hanım, efsane kaynana Kuduruk Makbule’ye bile rahmet okuttu” (Murat Bardakçı, Hürriyet, 10 Aralık 2004, s. 36)

“Geceyarısı Ekspresi’ne rahmet okutacak nitelikteydi.” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 2)

Ramak kaldı.

“İşte bu dönüm noktasına ramak kalmışken lütfen [...]” (Sadi Somuncuoğlu, Zaman, 17 Aralık 2004, s. 16)

Ruhu bile duymamak

“Bir de başkanlık sistemi olsa herhalde ruhumuz duymadan değişecekti...” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Ocak 2005, s. 21)

Sahip çıkmak

“Fransa ve Almanya size daha çok sahip çıkacak?” (Hakan Çelik, Posta, 14 Aralık 2004, s. 14)

Sapla samanı karıştırmak

“Sapla saman karışınca” (Yavuz Baydar, Sabah, 31 Ocak 2005, s. 20)

Sarımsağı gelin etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış.

“Sarımsağı gelin etmişler, 40 gün kokusu çıkmamış.” (Çetin Altan, Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 4)

Seni gidi seni.

“Seni gidi seni, kurnaz külhani...” (Çetin Altan, Milliyet, 9 Aralık 20004, s.4)

Sermayeyi kediye yüklemek

“Başbakan için çizdiğimiz her karikatüre 5 milyar lira ödersek sermayeyi kediye yükledik demektir.” (Melih Aşık, Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 15)

Sıcağı sıcağına

“[...] O kadar düşünmeye gerek yok, sıcağı sıcağına, pazar günü Ali Sami Yen Stadyumu’nda yaşananı görebilirsiniz.” (Hasan Pulur, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 3)

Sırta kadem basmak

“Ailesi de çocuğu alıp sırta kadem basmış.” (Güler Kazmacı, Posta, 2 Aralık 2004, s. 14)

“Torunu olan küçük kızın üzerinde çalışmış şişenin sırta kadem bastığı durumlarda.” (Halim Bahadır, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Sırt çevirmek

“Ağzını açanı kovan, kitle örgütlerine sırt çeviren bir halk partisi olabilir mi?” (Yalçın Bayer, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 15)

Sırtını dayamak

“Ve bilelim ki, sırtını Tahran gibi bir başkente dayayacak [...]” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 14)

Sırtını sıvazlamak

“Kürtlerin sırtını fazla sıvazlamayın.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 3 Şubat 2005, s. 13)

Sinek de küçük ama mide bulandırır.

“Sinek küçük ama ...” (Melih Aşık, Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 15)

“Sinek küçüktür, mide bulandırır.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 8 Ocak 2005, s. 13)

Sineye çekmek

“Ankara, bunu da sineye çekmemelidir.” (Fikret Bila, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 16)

“Ben de Türkiye hasretini sineme çekerek, âdeta zıpkın acısı gibi duyuyorum.” (Abdullah Aymaz, Zaman, 20 Aralık 2004, s. 22)

Sittin sene

“[...] Bizi, sittin sene aralarına sokmazlar.” (İlker Sarıer, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 8)

Size ömür

“Örsan Öyman, 49 yaşında kalp krizi geçirdi... Sizlere ömür...” (Reha Muhtar, Sabah, 17 Şubat 2005, s. 2)

Son gülen iyi güler.

“İyi gülen son güler.” (Nil Karaibrahimgil, Hürriyet-Kelebek, 13 Aralık 2004, s. 15)

Son pişmanlık fayda vermez.

“Son pişmanlık fayda vermez.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 30 Mart 2005, s. 5)

Soyup soğana çevirmek

“Türkiye’yi soyup soğana çeviren bir çeteyle ilgili yazılarımdan dolayı ifade vermeye geldim.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 23)

Su başlarını devler tutmuş.

“Bazıları, Ankara’da subaşlarını tutup, İstanbul’da keyfini çıkarsalar da...” (Hasan Pulur, Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 3)

Su katılmadık

“Hiç kuşkunuz olmasın yüzde yüz su katılmadık bir dangalaksınız.” (Çetin Altan, Milliyet, 14 Mart 2005, s. 4)

Su koy vermek

“Gençliğiyle de, yaşlılığıyla da yaşamın su koyuveren bir yanı olduğu en çok Türkçede ortaya çıkıyor.” (Çetin Altan, Milliyet, 27 Aralık 2004, s. 4)

Su yüzüne çıkmak

“[...] Öte yandan Kürtler arasındaki görüş ayrılıklarını da su yüzüne çıkartıyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet, 11 Aralık 2004, s. 11)

Sudan çıkmış balığa dönmek

“Bu böyle bir bağımlılık ki, kazara bir gün baskıcı olmayan rejimde uyansalar sudan çıkmış balığa dönerler.” (Erdal Şafak, Sabah, 12 Aralık 2004, s. 3)

“Sudan çıkmış balığa döneriz vallahi.” (Pakize Suda, Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 6)

Suya düşmek

“[...] İstanbul Modern Sanat Müzesi hayalinin suya düşmesinden...” (Meral Tamer, Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 6)

“Ermeni tarafının vazgeçmesi nedeniyle suya düşmüş gibi görünüyor.” (Can Dünder, Milliyet, 29 Ocak 2005, s. 15)

Suya sabuna dokunmamak

“[...] Sıkı pazarlık sonrasında suya sabuna dokunmayan tipler ön plana itilip başkan koltuğuna oturtulmaktadırlar.” (Erdoğan Şenay, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 32)

“Köşe yazılarında [...] suya sabuna dokunmadan yazı yazarlar, köşesinde sevgilisini, gittiği lüks restoranlarda tıkındıklarını anlatanlar yine rahat olacak.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 30 Mart 2005, s. 5)

Suyu (çayı, dereyi) görmeden paçayı sıvamak.

“Dereyi görmeden paça sıvanmaz!” (Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet-Taktik, 24 Mart 2005, s. 2)

Suyun yüzüne çıkmak

“[...] Uzun zamandır açıktan telaffuz edilmeyen birçok önemli konunun su yüzüne çıkmasını sağlaması bakımından önemlidir.” (Ali Bulaç, Zaman, 6 Aralık 2004, s. 17)

Suyunu çıkarmak

“Açıkçası suyunu çıkardılar.” (Yavuz Baydar, Sabah, 4 Aralık 2004, s. 22)

“Hediye konusunun suyunu çıkardığını bilmeyen mi kaldı?” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 23)

Sürek avı

“Sürek avında domuzları Ermenistan’a kaçırdık.” (Vahap Munyar, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 14)

Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.

“Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.” (Engin Verel, Posta, 23 Aralık 2004, s. 26)

Sütten çıkmış ak kaşık²⁰³

“Siz Mustafa Kemal’i ‘bir erkek’ ve ‘bir koca’ olarak sütten çıkmış ak kaşık mı sanıyorsunuz?” (Emre Aköz, Sabah, 7 Şubat 2005, s. 17)

Şamar oğlanı

“Yapacaklarının farkındayız ama biz de şamar oğlanı değiliz.” (Hakan Çelik, Posta, 5 Mart 2005, s. 17)

Şeytan tüyü bulunmak

“Adamda şeytan tüyü olduğu için [...]” (Halim Bahadır, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

²⁰³ Bu deyim, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Emin Özdemir’in *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* adlı sözlüklerinde yer almamaktadır.

Şeytana pabucunu ters giydirmek

“Ya onu kandırırlar, ya da yerli Einstein kurnaz çıkar, sana pabucunu ters giydirir.” (İlker Sarier, Sabah, 10 Aralık 2004, s. 8)

Tadı tuzu kalmamak

“Ne tadımız kalacak, ne tuzumuz.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 13 Aralık 2004, s. 15)

Tadını çıkarmak

“Muhteşem yemeklerin tadını çıkarıyorlardı.” (Mansur Forutan, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 4)

Tadını kaçırmak

“Yetti artık, AB işin tadını kaçırıyor.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 9 Aralık 2004, s. 15)

Takke düştü, kel göründü.

“Geçmiş dönemin siyasetçileriyle ilgili çoktaaan takke düştü ve kel göründü.” (Meral Tamer, Milliyet, 12 Aralık 2004, s. 9)

“Ne güzel söylemiş atalarımız... ‘Takke düştü kel göründü... Besle kargayı oysun gözünü.’ ” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 5)

“Ama bu kez şatafata filan kalmamış, takke düşmüş kel görünmüştü.” (Hurşit Güneş, Milliyet, 24 Aralık 2004, s. 10)

“Takkesi düştü keli göründü” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 25 Aralık 2004, s. 5)

Taş çıkartmak

“[...] Sonrası mizah yazarlarına bile taş çıkartır.” (Güler Kazmacı, Posta, 21 Aralık 2004, s. 12)

Tebelleş olmak

“Bir ön araştırma için Google’a tebelleş oluyorum.” (Mansur Forutan, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 4)

Temcüt pilavı gibi ısıtıp ısıtıp koymak

“Bu süreçte, siyaset ve düşünce hayatımızın sofrasının ana yemeği olan ‘Temcüt Pilavı’nın yerine, taze besinler gelecektir.” (Mehmet Barlas, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 5)

Temcüt pilavı

“Yok, söylene söylene artık temcüt pilavına dönen [...]” (Ahmet Hakan, Hürriyet, 23 Ocak 2005, s. 4)

Tencere dibin kara, seninki benden kara.

“Tencere dibin kara davası...” (Hıncal Uluç, Sabah 24 Şubat 2005, s. 15)

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.

“Tencereler ve kapaklar buluştu” (Mehmet Barlas, Sabah, 6 Mart 2005, s. 5)

Tepeden inme

“Bu ‘tepeden inme’ bir karar da olsa” (Sami Kohen, Milliyet, 2 Mart 2005, s. 20)

Tepeden tırnağa

“Doktor, çocuğu tepeden tırnağa süzdükten sonra [...] demiş.” (Melih Aşık, Milliyet, 15 Mart 2005, s. 15)

Tepesi atmak

“Tepesi iyiden iyiye atmaya başlayan doktor [...] demiş.” (Çetin Altan, Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 4)

Ter dökmek

“Şimdi hepsi başka kanalların başarısı için ter döküyor” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Ocak 2005, s. 2)

Terzi kendi söküğünü dikemez.

“Terzi kendi söküğünü bir gün dikecek.” (Ali Saydam, Sabah, 20 Mart 2005, s. 8)

Tıka basa doldurmak

“Salon tıka basa dolu.” (Gila Benmayor, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 13)

Topun ağzında

“Topun ağzında hep biz varız.” (Yavuz Donat, Sabah, 13 Şubat 2005, s. 21)

Turp gibi

“Turp gibiydi” (Savaş Ay, Sabah, 15 Aralık 2004, s. 18)

Tuz biber ekmek

“Sarıgül’ün [...] savunması da iddialara tuz biber ekıyor.” (Şükrü Küçükşahin, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 15)

“Tanıdığım son Yeşil ise, bildiğim tüm yeşillere tuz biber ekıyor.” (Yalçın Doğan, Hürriyet 22 Ocak 2005, s. 11)

Tuzu biberi

“Onlar aşkın, sevginin tuzu biberi..” (Hıncal Uluç, Sabah, 23 Ocak 2005, s.13)

Tuzu kuru

“Tabii ki, işsizlerden değil, tuzu kurulardan!” (Hurşit Güneş, Milliyet, 30 Aralık 2004, s. 10)

“Bunu onların ‘tuzu kuru’ kitleler olmasıyla da izah edemeyiz.” (Ömer Lütfi Mete, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 14)

“Türk Başbakanı’nın ise tuzu kuru” (Mehmet Ali Birand, Posta, 26 Şubat 2005, s. 17)

Tükürdüğünü yalamak

“[...] Kilise’ye tükürdüğünü yalatan gücün, İslâm’a neler yapabileceğini hatırlatmaktadır.” (Alev Alatlı, Zaman, 3 Aralık 2004, s. 16)

“Bizim değişimimizle, Libya’ya tükürdüğünü yalatmışlardı.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 5)

Tüyleri diken diken olmak

“Bunları yapmak zorunda kalacağını kendisine o zaman söyleselerdi herhalde tüyleri diken diken olurdu.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 4)

“Babamın tüyleri diken diken olur.” (Hıncal Uluç, Sabah, 8 Aralık 2004, s.17)

“[...] Mardin’deki terk edilmiş bir köye gittiğinde tüyleri diken diken olmuş.” (Cem Ceminay, Posta, 16 Aralık 2004, s. 10)

Ucu bucağı olmamak

“Bu ender dâhinin politik dünyasını ucu-bucağı görünmeyen tükenmez okyanusa benzetmek” (Dr. İtibar Menedov, Zaman, 17 Aralık 2004, s. 16)

Ununu elemiş, eleğini asmış.

“Sadettin Bilgiç, siyasetten ‘ununu elemiş, eleğini duvara asmış’ bir isim” (Yavuz Donat, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 21)

Üç aşağı beş yukarı

“Artık tarih alacağımızı üç aşağı beş yukarı biliyoruz.” (Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 24)

“Verilen cevaplar üç aşağı beş yukarı aynı.” (Abbas Güçlü, Milliyet, 4 Ocak 2005, s. 19)

“Sonuçta üç aşağı beş yukarı konular [...] aynı.” (Sina Koloğlu, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 22)

Üstesinden gelmek

“[...] Yoksa arsayı alıp ayrıntıların üstesinden gelmeyi sonraya mı bırakırsınız?” (Mehmet Ali Birand, Posta, 2 Aralık 2004, s. 13)

Üzüm üzüme baka baka kararır.

“Fatih Altaylı’nın sınıf arkadaşıdır (ben) ve üzüm üzüme baka baka kararır.” (Bilgin Gökberk, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 31)

Vermeyince Mâbud, ne yapsın Mahmut.

“Vermeyince Mâbud, ne yapsın Mahmut.”(Pakize Suda, Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 6)

Vız gelir.

“Türlere AB vız geliyor.” (Mehmet Barlas, Sabah, 9 Aralık 2004, s. 5)

Vur abalıya.

“Evet ama sormadan, bilgi sahibi olmadan ‘vur abalıya’ yapıyorlar bana.”
(Savaş Ay, Sabah, 17 Aralık 20004, s. 28)

“Vur abalıya Eser Hoca” (Özdemir İnce, Hürriyet, 12 Şubat 2005, s. 18)

Vur dedikse öldür demedik ya.

“Kirada vur deyince öldürmek” (Doğan Heper, Milliyet, 17 Şubat 2005, s.19)

Vurdumduymaz Kör Ayvaz.

“Etkilenme nedenim, vurdumduymaz **kel** ayvaz olmamdan kaynaklanmaz...”
(Reha Muhtar, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 2)

Yağ çekmek

“Sürekli yağ çekeceksiniz.” (İdris Akyüz, Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

Yaka silkmek

“Onun Köşk’teki masasında bizzat İsmet İnönü yaka silkmiyor muydu?”
(Emre Aköz, Sabah, 7 Şubat 2005, s. 17)

Yakası açılmadık

“Muhabbetin sonuna doğru başlıyor biraz yakası açılmadık fıkralar...” (Ömer Tarkan, Posta, 13 Mart 2005, s. 12)

Yakasını bırakmamak

“Ancak kader yakasını bırakmıyor.” (Halim Bahadır, Posta, 13 Aralık 2004, s. 17)

Yakayı ele vermek

“Irak eski liderinin yakayı ele veriş yıldönümünde [...] (Tamer Korkmaz, Zaman, 14 Aralık 2004, s. 17)

Yakayı kurtarmak

“Hani birisi tanır da, ben de yakayı kurtarırım demez mi?” (Reha Muhtar, Sabah, 4 Aralık 2004 , s. 22)

“Umarım bu şahıs [...] bir pişmanlık dilekçesi verip yakayı kurtarır.” (Güler Kazmacı, Posta, 29 Ocak 2005, s. 14)

Yan çizmek

“[...] İş icraata gelince yan çiziyor.” (Emre Aköz, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 19)

Yan gelip yatmak

“Siz yan gelip yatın, millet sizi beslesin.” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

Yangına körükle gitmek

“Kayıtdışı istihdamın boyutları, giderek artarken, bunu adeta cazip kılan düzenlemeler yapılması, yangına körükle gitmek ya da benzin dökmek gibi bir olay...” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 11)

“Yangına körükle gitmek...” (Hıncal Uluç, Sabah, 17 Aralık 2004, s. 19)

“Yangına körükle giderken...” (Yavuz Baydar, Sabah, 27 Aralık 2004, s. 22)

Yangından mal kaçırır gibi

“Rapora göre, bu tarihler Erol Bey’in yangından mal kaçırdığını belgeliyor...”

(Yavuz Semerci, Sabah, 28 Ocak 2005, s. 7)

Yanına kâr kalmak

“Çünkü günümüz medyasında herkesin yaptığı yanına kâr kalıyor..” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

“Üstelik götürülenlerin yanına kâr kaldığı da biliniyor.” (Fikret Bila, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 18)

“Yapanın yaptığı yanına kâr kaldıkça...” (Hasan Pulur, Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 3)

Yaş kesen baş keser.

“Çevre haftası olur, ‘yaş kesen baş keser’ zılgıtı gelir.” (A. Turan Alkan, Zaman, 12 Ocak 2005, s. 17)

Yaşını başını almış.

“Şecereni çok fazla incelemedim ama yaşını başını almış, yakışıklı ve olgun bir adam gibi görünüyorsun.” (Reha Muhtar, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 2)

Yaz çizmek

“AB’den müzakere tarihi gibi yaşamsal bir karara yan çizebiliyor.” (Hasan Cemal, Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 17)

Yedeğe almak

“AB’nin yedeğine alınmak” (Hurşit Güneş, Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 10)

Yenilir yutulur gibi değil.

“Zehir zemberek bir mektuptur bu; yenilir yutulur cinsi değil...” (Hasan Pulur, Milliyet, 17 Ocak 2005, s. 3)

Yerden yere vurmak

“Türkiye’yi yerden yere vuran Uluslar Arası Af Örgütü [...]” (Can Dündar, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 16)

“Yargıtay, laikliği savunanları yerden yere vuran bir yazarın mahkumiyetini bozdu.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 8 Şubat 2005, s. 13)

“Başbakanı yerden yere vuruyorlar.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 26 Şubat 2005, s. 17)

Yerle bir etmek

“O güzelim ülkeyi yere bir etti.” (Mehmet Ali Birand, Posta, 8 Ocak 2005, s. 13)

Yılan hikâyesine dönmek

“Öğrenci affı yılan hikâyesine döndü.” (Abbas Güçlü, Milliyet, 12 Mart 2005, s. 22)

Yokuş aşağı

“Türk-ABD ilişkileri yokuş aşağı” (Sedat Ergin, Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 24)

Yol yordam

“Dolayısıyla, aman yoldaş (!), bari biraz yol yordam göster.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 23)

Yollara düşmek

“Pasaport yenilemek için yollara düştüm.” (Gülse Birsnel, Sabah-Günaydın, 11 Aralık 2004, s. 4)

Yolun açık olsun

“Neyse her şeye rağmen yolunuz açık olsun Sayın Tatlıses.” (Şenay Düdek, Posta, 11 Aralık 2004, s. 22)

Yumurta kapıya dayanmak

“Bilirsiniz bizde yumurta kapıya dayanmadan bazı şeyler fark edilmez.”
(Erdoğan Şenay, Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 32)

“Bi kere bizim halkımız [...] yumurta kapıya dayandığında da bir ekonomi profesöründen daha pratik olabilir.” (İlker Sarier, Sabah, 10 Ocak 2005, s. 6)

“Biz mutad üzere yumurtanın kapıya dayanmasını beklediğimiz için görmezden geliyoruz ama her gün bir takvim sayfası düşüyor.” (Oktay Ekşi, Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 1)

“Böyle bekleye bekleye, bir gün yumurta kapıya dayanınca [...]” (Mehmet Ali Birand, Posta, 15 Şubat 2005, s. 15)

“Yumurta kapıya dayanınca...” (Mehmet Ali Birand, Posta, 16 Mart 2005, s. 13)

“Ne zaman ki yumurta kapımıza dayandı, hep birlikte ayıldık ama iş işten geçmiş oldu.” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 30 Mart 2005, s. 5)

Yuvayı yapan dişi kuştur.

“Gördüğünüz gibi [...] yuvayı yapma görevi yine dişi kuşlara düşüyor.”
(Mehmet Y. Yılmaz, Milliyet 12 Mart 2005, s. 2)

Yük olmak

“Türk ekonomisi AB’ye yük olur mu?” (Kadir Dikbaş, Zaman, 14 Aralık 2004, s. 9)

Yükte hafif pahada ağır.

“İki hırsız salonda yükte hafif pahada ağır ne buldularsa alıp gitmişler.”
(Arzu Arinel, Posta, 23 Şubat 2005, s. 12)

Yüreği ağzında

“Yüreği ağzında olmayı oynamıyor, doğası o.” (Güneri Cıvaoğlu, Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 21)

Yüreği cız etmek

“Mehmet Kamış’ın Mekke izlenimlerini okuyunca yüreğim cızz etti.” (A: Turan Alkan, Zaman, 19 Ocak 2005, s. 17)

Yüreği daralmak

“Hele ülkemin bugünkü durumunu düşününce yüreğim daha da daraldı.” (Tufan Türenç, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 21)

Yüreğinin yağı erimek

“Dün Orhan Pamuk’la ilgili yazdığım yazının pek çok okurumun yüreğinin yağını erittiğini gördüm.” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 12 Şubat 2005, s. 23)

Yüz göz olmak

“Hiç kimseyle yüz göz olmadım.” (Emre Aköz, Sabah, 7 Şubat 2005, s. 17)

Yüz kararı

“Sevgili İçişleri ve Sayın Maliye Bakanlarımızın bu yüz kararı skandala nasıl yanıt vereceklerini doğrusu çok merak ediyorum...” (Hıncal Uluç, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 17)

Yüz vermek

“Şöhrete yönelik sorularımın hiçbirine yüz vermedi.” (Ayşe Arman, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 7)

Yüzü asık

“Ayrı anne babanın kızı olmasına karşın hayata tutunmaya çalışıyor, yüzünü asmıyor.” (Halim Bahadır, Posta, 13 Aralık 2004, s. 17)

Yüzüne gözüne bulaştırmak

“Türkiye’nin çöken Sovyetler’in ardından yüzüne gözüne bulaştırdığı ve Rusya’yı adeta yok sayan kuzey politikası [...]” (Cüneyt Ülsever, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 24)

Zehir zemberek

“Zehir zemberek bir mektuptur bu; yenilir yutulur cinsi değil...” (Hasan Pulur, Milliyet, 17 Ocak 2005, s. 3)

“Genelkurmay Başkanı Hilmi Özkök, zehir zemberek bir tepki gösterdi.” (Hasan Pulur, Milliyet, 25 Mart 2005, s. 3)

Zembereği boşanmak

“Irak’taki böyle bir parçalanma, bölgedeki bütün denge zembereklerinin boşanmasına yol açar.” (Hasan Cemal, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 17)

Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.

“Bizde ‘Zenginin malı züğürdün çenesini yorar’ diye güzel bir söz var.” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 12)

Zevahiri kurtarmak

“Tam bir Küçük Asya akıldaneliğinin ‘zevahiri kurtarma’ makyajcılığı...” (Çetin Altan, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 4)

Zeytinyağı gibi üste çıkmak

“Yani Başbakan ve yandaşları istedikleri kadar zeytinyağı gibi üste çıkmaya çalışsınlar.” (Tufan Türenç, Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 15)

Zılgıt yemek

“Anlaşıldı; yine zılgıt yiyeceğiz” (A. Turan Alkan, Zaman, 12 Ocak 2005, s. 17)

Zırnık vermemek

“İki isimden başka zırnık vermem.” (Ertuğrul Özkök, Hürriyet, 12 Ocak 2005, s. 25)

Zurnada peşrev olmaz, ne çıkarsa bahtına.

“Zanlının ne çıkarsa bahtına!” (İlker Sarier, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 8)

Züğürt tesellisi

“Züğürt tesellisi mi? Galiba..” (Mansur Forutan, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 4)

c. Ara Haberler

Ara haberler, günlük yaşamda karşılaşılan ve okuyucuda ilgi uyandıracağı düşünülen çeşitli olaylarla ilgili konuları ele alan haberlerdir.

Ara haberler, çoğunlukla 10-15 cümleyi geçmeyen kısa ve öz metinler olmalarıyla dikkat çekerler. Ayrıca, yurt ve dünya gündemini pek ilgilendirmeyen, bölgesel ya da yöresel içerikli haberler olmaları belirleyici özellikleridir.

Ara haberler gazetelerin çeşitli sayfalarında yer alabilmektedir; ancak özellikle üçüncü sayfalar, ara haberlerin yoğunluğuyla dikkat çeker. Gazetelerin büyük çoğunluğu, üçüncü sayfalarının tamamına yakını ara haberlere ayırmaktadır. Bununla birlikte, gazetenin önemli bulduğu ara haberlerin ilk sayfada da yer alabildiğini görmekteyiz. Ayrıca gazetelerin birçoğunun son sayfasında da, eğer sayfanın tamamını kapsayacak biçimde bir reklam alınmamışsa, özellikle yurt dışıyla ilgili bir ya da birkaç ara haber mutlaka kullanılmaktadır.

Ara haberlerin herhangi bir sayfayla sınırlandırılmayıp gazetelerin çeşitli sayfalarına “serpiştirilmiş” olmaları; onların, gazete sayfalarındaki boşlukları doldurmak amacıyla kullanıldıkları izlenimini uyandırmaktadır. Buna rağmen, gazetenin tüm haberlerinde olduğu gibi, ara haberlerde de; haberi hazırlayan muhabir ya da yazar, okurun ilgisini çekmek ve haberin okunmasını sağlamak zorundadır. Bu amaçla genellikle, haberle ilgili ancak haber metninden daha çok yer kaplayan fotoğrafların kullanıldığını görmekteyiz.

Ülke gündemini pek ilgilendirmeyen yöresel günlük olayları konu almak, kısa olmak, gazetenin çeşitli sayfalarında yer almak gibi temel özelliklerinin yanında ara haberler; atasözü-deyim kullanımına çokça yer vermeleriyle de dikkat çekerler. Ara haberlerdeki atasözleri ve deyimler, haberi oluşturan muhabir ya da yazarın üslubu çerçevesinde kullanılabildiği gibi, haberle ilgili kişilerin ağzından aktarılan sözlerde de yer alabilmektedir. Ancak, ister yazarın üslup özelliği olsunlar, isterse haberle ilgili kişilerin sözlerinde yer alsınlar, ara haberlerdeki atasözleri ve deyimler; özellikle başlık olarak kullanılmalarıyla dikkat çekmektedirler.

Metne göre daha büyük puntolarla yazılan başlıklar, tabî ki, okurun ilgisini çekmeli ve onu, haberi okumaya yönlendirmelidir. Eğer okur, haberin başlığını ilgi çekici bulursa ayrıntısını da merak edip haberin tamamını okuyacaktır. Bu bakımdan

atasözleri ve deyimlerin ara haberlerde, çarpıcı bir biçimde okurun ilgisini çekebilmek amacıyla özellikle başlık olarak kullanıldıklarını söyleyebiliriz.

Ara haberlerde atasözü ve deyim kullanımıyla ilgili tespitlerimizi şu şekilde aktarabiliriz:

Ağzını açıp gözünü yummak

“Aç ağzını, yum gözünü” (Milliyet, 15 Mart 2005, s. 18)

Ağzını bıçak açmamak

“Uçakta kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.” (Posta, 13 Aralık 2004, s. 28)

Akıl almamak

“Akıl almaz kaza” (Hürriyet, 31 Ocak 2005, s. 5)

“Şimdi bu siteye akıl almaz talep var.” (Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 3)

Akıl sır ermemek

“Hasan Şahan, bunun nasıl olduğuna bir türlü akıl sır erdiremezken [...]”
(Posta, 31 Ocak 2005, s. 24)

Akla karayı seçmek

“Savcı Bey burada akla karayı seçti, araç buldu filan, Diyarbakır’a gönderdi.”
(Posta, 8 Ocak 2005, s. 8)

Aklına gelmek

“Akıllarına yeni geldi” (Posta, 26 Şubat 2005, s. 10)

Analar ne doğurmuş.

“Analar neler doğuruyor!” (Sabah, 21 Ocak 2005, s. 28)

Arap saçına dönmek

“Moda sokakları arap saçına döndü.” (Posta, 22 Ocak 2005, s. 20)

Arap saçı gibi olmak

“Köprü kazası arapsaçı gibi.” (Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 5)

Ateş düştüğü yeri yakar.

“Ateş düştüğü yeri yaktı.” (Sabah, 10 Mart 2005, s. 3)

Atın ölümü arpadan olsun.

“ ‘Atın ölümü...’ [...] Atın ölümü arpadan olsun...”(Sabah, 4 Mart 2005, s.1)

Ayak bağı

“Mehmet Uygun, siyasetin yargıyı ayak bağı olarak gördüğünü söyledi.”
(Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 21)

Ayak uydurmak

“Hyoda, [...] geleneklere çok çabuk ayak uydurmuş.” (Zaman, 24 Ocak 2005, s. 7)

“Afyon’da ‘Karahisar’lı değişime ilk ayak uyduran Emniyet oldu” (Zaman, 1 Şubat 2005, s. 5)

Bağrına taş basmak

“Ama bir dilim ekmeğe muhtaçsanız bağrınıza taş basarsınız.” (Posta, 15 Ocak 2005, s. 3)

Balık istifi

“Polis, kasanın balık istifi insanla dolu olduğunu gördü.” (Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 16)

Bana mısın dememek

“On bir parçayı çalıyor bana mısın demiyor.” (Zaman-Turkuaz, 16 Ocak 2005, s. 7)

Bardağı taşırmak

“Esenboğa baskını bardağı taşırmıştı” (Hürriyet, 4 Aralık 2004, s. 20)

Baş başa kalmak

“Irak’ta öldürülen Türk şoförlerin aileleri sorunlarıyla baş başa kaldı.”
(Zaman, 10 Aralık 2004, s. 4)

Başına devlet kuşu konmak

“İşsiz babanın başına devlet kuşu kondu.” (Milliyet, 6 Ocak 2005, s. 13)

Başını yemek

“Türkiye’ye destek başını yiyecek” (Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 20)

Bekarlık sultanlık

“Bekarlık sultanlıktır diyenlere duyurulur!” (Posta, 15 Aralık 2004, s. 21)

Beli bükülmek

“Hırsızlar yüzünden beli bükülen mahalle sakinleri [...]” (Sabah, 29 Ocak 2005, s. 16)

Besle kargayı oysun gözünü

“Besle kargayı oysun gözünü” (Posta, 19 Aralık 2004, s. 7)

“Besle kargayı oysun gözünü” (Hürriyet, 20 Aralık 2004, s. 24)

“Besle kargayı oysun gözünü” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 1)

“Besle kargayı oysun gözünü” (Posta, 20 Aralık 2004, s. 1)

“Besle kargayı oysun gözünü” (Sabah, 20 Aralık 2004, s. 4)

Beşik kertme nişanlı

“Beşik kertmesini kaçırdı” (Posta, 7 Şubat 2005, s. 13)

Beyninden vurulmuşa dönmek

“Eşi Filiz’i yatakta yabancı bir erkekle gören Çam beyninden vurulmuşa döndü.” (Posta, 26 Mart 2005, s. 5)

Bile bile lades

“Aydınlıkevler kavşağında yaşanan ve ‘Bile bile lades’ dedirten kazalar, ‘Sorumlu kim?’ sorusunu gündeme getirdi.” (Sabah, 4 Aralık 2004, s. 25)
“Bile bile lades” (Milliyet, 6 Aralık 2004, s. 5)

Bindiği dalı kesmek

“RTÜK, bindiği dalı kesiyor!” (Milliyet, 4 Mart 2005, s. 2)

Bir bardak suda fırtına koparmak

“UMP’li dostlarım, bir bardak suda fırtına koparıyorlar.” (Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 20)

Birbirine girmek

“İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde de dün karşıt görüşlü öğrenciler birbirine girdi.” (Posta, 14 Aralık 2004, s. 1)

Bir taşla iki kuş

“Bir taşla 2 cinayet” (Milliyet, 8 Ocak 2005, s. 5)
“Bir taşla iki kuş” (Milliyet, 20 Ocak 2005, s. 1)

Bir yastığa baş koymak

“54 yıldır aynı yastığa baş koyan çifti ölüm bile ayıramadı.” (Posta, 8 Şubat 2005, s. 6)

Burnunun dibinde

“Polisin burnunun dibinde yaraladılar.” (Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 5)

Can atmak

“Birçok personelin Gümrük Müsteşarlığı’nda çalışmak için can attığını söyledi.” (Posta, 18 Ocak 2005, s. 13)

Can çekişmek

“Antalya’da, tartıştığı sevgilisinin tabancayla başından vurduğu Ümmü Gülsüm Aydoğan adındaki genç kız, evinde can çekişirken bulundu.” (Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 5)

“5 milyon kişi can çekiyor.” (Milliyet, 31 Aralık 2004, s. 4)

Can derdine düşmek

“Can derdine düşen yaralılara yardım etme bahanesiyle yaklaşıp hırsızlık yapmaya çalışan [...]” (Posta, 7 Mart 2005, s. 3)

Canına tak etmek

“Sonunda bu dayaklar Bedriye Bulut’un canına tak etti” (Posta, 4 Ocak 2005, s. 4)

Canından bezmek

“Yeni Irak ordusu halkı canından bezdiriyor” (Zaman, 26 Aralık 2004, s. 13)

“Kuyruklarda canlarından bezen SSK’lı hastalar [...]” (Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 16)

“SSK’lı hastayı canından bezdiren 80 kuruşluk katkı payı [...]” (Posta, 26 Şubat 2005, s. 10)

Can pazarı

“Suda can pazarı” (Posta, 12 Ocak 2005, s. 24)

“Çalıntı otomobilde can pazarı” (Posta, 30 Aralık 2004, s. 8)

Cirit atmak

“Nüfusa göre yüzde 106 oranında suç işleyen ülkede hırsızlar cirit atıyor.” (Sabah, 10 Ocak 2005, s. 34)

Çam devirmek

“Kampanyada çam devirdi.” (Milliyet-Cumartesi, 25 Aralık 2004, s. 4)

Çile çekmek

“Savaş yıllarında çok çileler çektik.” (Posta, 20 Ocak 2005, s. 26)

Çileden çıkmak

“Yeni trafik düzenlemesi vatandaşı ve esnafı çileden çıkardı.” (Posta, 22 Ocak 2005, s. 20)

Dalga geçmek

“Polis, dalga geçtiğimi sandı.” (Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 5)

“Korsanlar Telif Yasası’yla dalga geçiyor.” (Zaman, 26 Mart 2005, s. 1)

Darısı başına.

“Darısı Sophia’nın başına” (Posta, 29 Aralık 2004, s. 23)

Devletin malı deniz, yemeyen domuz.

“Devletin malı deniz, yemeyen domuz.” (Posta, 26 Mart 2005, s. 15)

Diken üstünde olmak

“ABD’li Türkler diken üstünde” (Sabah, 11 Ocak 2005, s. 1)

Dil dökmek

“ANAP’tan milletvekili adayı olmam için dil döktü.” (Hülya Karabağlı, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 23)

Dile kolay

“Dile kolay, 16 yıl bitti” (Milliyet, 4 Şubat 2005, s. 17)

Dilinde tüy bitmek

“Dilimizde tüy bitti eylemi” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 16)

“ ‘Dilimizde tüy bitti’li protesto” (Posta, 1 Aralık 2004, s. 14)

Dili olsa da söylese.

“Yani şu Ali Sami Yen’in dili olsa da bir konuşsa...” (Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 18)

Dili varmamak

“Hani ‘Bu da olmamış’ demeye dilimiz varmıyor” (Hürriyet, 4 Mart 2005, s.16)

Doğduğuna pişman olmak

“Doğduğuna pişman oldu” (Milliyet, 6 şubat 2005, s. 5)

Dört elle sarılmak

“ zdemir bu sayede yaşama dört elle sarıldı.” (Posta, 12 şubat 2005, s. 23)

Dünyaevine girmek

“Dünya evine giren Ayako ile Bilal [...]” (Zaman, 24 Ocak 2005, s. 7)

Ecel teri dökmek

“4 saat rehin alma olayı sırasında  ocuk ecel teri dökerken [...]” (Milliyet, 6 Aralık 2004, s. 5)

Ekmeğine yağ sürmek

“Bu dönemde ezan okunmasının karşıtların ‘ekmeğine yağ sürmek’ anlamına geleceği kaydedildi” (Milliyet, 17 şubat 2005, s. 28)

El atmak

“Bir el atın dediği belirlenmişti.” (Zaman, 17 Aralık 2004, s. 3)

Elde avuçta bir şey kalmamak

“Maaşı zaten geçimine yetmeyen Mevlüt Göktepe düğün nedeniyle elde avuçta ne varsa bitirdi.” (Posta, 15 Aralık 2004, s. 6)

“Elde avuçta kalmadı.” (Posta, 30 Ocak 2005, s. 24)

Elden ele dolaşmak

“Porno CD’ler öğrenciler arasında elden ele geziyor” (Posta, 20 Aralık 2004, s. 3)

Ele geçmek

“330 şişe kaçak viski ele geçirildi” (Milliyet, 9 Aralık 2004, s. 14)

Eli sopalı

“İlahi bir afet, IMF denilen dış güçler ve piyasadaki eli sopalıların rollerinin sonucu olduğunu söyledi.” (Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 1)

El koymak

“Bugünlerde TMSF tarafından el konulan birçok yalı, bina, otomobil, eşya ve [...]” (Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 2)

“Üniversitenin 6 tesisine el kondu” (Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 16)

El uzatmak

“Sivil toplum, tsunami mağdurlarına el uzattı.” (Zaman, 18 Ocak 2005, s. 3)

Eşek şakası

“Korku filmi ‘Büyü’nün galasında yangının ‘eşek şakası’ndan çıktığı anlaşıldı.” (Posta, 16 Aralık 2004, s. 1)

“Bunun adı eşek şakası!” (Posta, 18 Ocak 2005, s. 1)

“Depremzedelere eşek şakası” (Posta, 3 Ocak 2005, s. 12)

Faka basmak

“BBC’yi faka bastıran ikili” (Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 20)

“Türk kızı Sibel FBI’ı faka bastırdı.” (Sabah, 16 Ocak 2005, s. 23)

Foyası meydana çıkmak

“Parayı ödeyemeyince foyası ortaya çıktı.” (Posta, 12 Mart 2005, s. 15)

Gönlünü almak

“Fox TV, Müslümanların gönlünü almak istiyor.” (Zaman , 16 Ocak 2005, s. 24)

Gönül almak

“Gönül almaya çalıştı” (Posta, 6 Mart 2005, s. 17)

Görücüye çıkmak

“25 ülkenin el sanatları ilk kez Ankara’da görücüye çıkıyor” (Zaman, 3 Aralık 2004, s. 20)

Göz açtırmamak

“Siber polisler, sayısı giderek artan bilişim suçlularına göz açtırmıyor.” (Zaman, 12 Aralık 2004, s. 3)

“Narkotik ekipler, uyuşturucu tacirlerine göz açtırmıyor.” (Zaman, 29 Ocak 2005, s. 21)

Göze almak

“İki çocuk annesi 32 yaşındaki M.Y., her şeyi göze alıp kocasını uyku hapiyle uyuttuktan sonra [...]” (Hürriyet, 8 Ocak 2005, s. 6)

“Yeni bir zararı daha sineye çekmeyi göze aldı.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 2)

“Trilyonluk zararı göze aldıklarını belirten firmanın CEO’su Yorgancıoğlu, [...] dedi.” (Hürriyet, 8 Mart 2005, s. 23)

Göz göre göre

“Annemi göz göre göre öldürdüler.” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

“Göz göre göre ölüme davetiye” (Milliyet, 6 Aralık 2004, s. 1)

“65 yaşındaki sinemacı Erhan Abacı, göz göre göre yanarak öldü.” (Hürriyet, 18 Aralık 2004, s. 4)

“Göz göre göre ölüm” (Sabah, 27 Şubat 2005, s. 1)

Gözleri dönmek

“İyice gözleri döndü” (Posta, 27 Şubat 2005, s. 5)

Gözü arkada kalmak

“Ailemin gözü arkada kalmıyor.” (Sabah-Cumartesi, 4 Aralık 2004, s. 14)

Gözü dönmek

“Gaspçıların gözü döndü” (Milliyet, 23 Şubat 2005, s. 5)

“Karabatan buna itiraz edince gözü dönmüş gaspçılar tarafından 5 yerinden bıçaklandı.” (Posta, 23 Şubat 2005, s. 1)

Gözü gibi bakmak

“Hayrettin Karaca’nın [...] gözü gibi baktığı fidanları çaldı.” (Sabah, 24 Şubat 2005, s. 1)

Gözyaşı dökmek

“Cesedin başında gözyaşı döktüğünü ve cenazeye de katıldığını söyleyen Bircan Uraz [...]” (Posta, 13 Aralık 2004, s. 5)

Günah keçisi²⁰⁴

“Günah keçisi olduk” (Posta, 16 Aralık 2004, s. 4)

Güneş balçıkla sıvanmaz.

“Ben şunu söylüyorum: Güneş balçıkla sıvanmaz.” (Oğuz Dişli, Hürriyet, 30 Mart 2005, s. 18)

²⁰⁴ Bu deyim, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Emin Özdemir’in *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* adlı sözlüklerinde yer almamaktadır.

Hafakanlar basmak

“Anlattıklarını dinlerken beni hafakanlar bastı inanın.” (Savaş Ay, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 16)

Hafife almak

“Zekâlarını sakın hafife almayın” (Milliyet, 7 Mart 2005, s. 3)

Hapı yutmak

“İlaç firmaları hapı yuttu.” (Sabah, 24 Aralık 2004, s. 40)

Hasır altı etmek

“Hasır altı edilen rapor” (Sabah, 20 Ocak 2005, s. 14)

Haşır neşir olmak

“Uzun bir aradan sonra tekrar kuruluşlarla haşır neşir olacağız.” (Posta, 4 Aralık 2004, s. 13)

Hem nalına hem mihına

“Elkamış’tan hem nalına hem mihına” (Sabah, 15 Mart 2005, s. 22)

Hem ziyaret hem ticaret

“Hem ziyaret hem ticaret” (Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 2)

İçine doğmak

“Eren 10 gündür sürekli olarak beni vuracaklar, beni öldürecekler diyordu. Çocuğun içine doğmuş.” (Sabah, 5 Ocak 2005, s. 3)

İçine kurt düşmek

“Ancak bir süre sonra içine kurt düştü.” (Posta, 29 Ocak 2005, s. 4)

İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.

“Ben içimizde yanlış yapan yok demedim. İğneyi kendimize de batıracağız.”

(Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 1)

İpin ucunu kaçırmak

“Tek amaç reyting kapmak olunca televizyonlar ipin ucunu kaçırdı.” (Zaman,

5 Mart 2005, s. 14)

Kafayı bulmak

“Tayland’ın başkenti Bangkok’ta aşırı dozda Metafematin alıp kafayı bulan

Vantong Kota adlı inşaat işçisi [...]” (Milliyet, 6 Aralık 2004, s. 5)

Kan davası

“Kan davalarını bitirmek için namus sözü verip senet imzaladılar.” (Zaman,

16 Aralık 2004, s. 3)

Kan gövdeyi götürmek

“Bir tokat yüzünden kan gövdeyi götürdü.” (Milliyet, 6 Aralık 2004, s. 5)

Karga tulumba

“Polis, pankart açmasına fırsat vermeden eylemcileri kargatulumba salondan çıkardı.” (Milliyet, 14 Aralık 2004, s.17)

“Kazada yaralanan 7 kişi karga tulumba hastanelere götürülürken [...]”

(Posta, 3 Ocak 2005, s. 5)

“Beni buradan ancak karga tulumba atarlar.” (Posta, 26 Şubat 2005, s. 4)

Kelle koltukta

“Kelle koltukta çalışıyor, iş stresi yüzünden suç ve intihar vakaları artıyor.”

(Sabah, 17 Ocak 2005, s. 1)

Kendini ateşe atmak

“Ev almak için kendini ateşe attı.” (Posta, 15 Ocak 2005, s. 16)

Keyfini çıkarmak

“İstanbulcular güneşin keyfini çıkardı.” (Zaman, 22 Ocak 2005, s. 2)

Keyfinin kâhyası olmamak

“Yeni robotlar keyfimizin kâhyası oldu.” (Zaman-Turkuaz, 6 Şubat 2005, s.2)

Kıl payı

“Boğazda faciaya kıl payı” (Sabah, 21 Ocak 2005, s. 3)

Kılına (bile) dokunmamak

“Bizim kılımıza bile dokunmadılar.” (Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 5)

Kırıp geçirmek

“Kabare My Hoş izleyenleri kırdı geçirdi.” (Sabah, 27 Şubat 2005, s. 2)

Kime niyet kime kismet

“Uyuşturucuya niyet Demirellere kismet” (Milliyet, 22 Ocak 2005, s. 13)

Kirli çamaşırlarını ortaya dökmek

“Hersh, yıllardır politika ve iş dünyasının kirli çamaşırlarını hiç çekinmeden gözler önüne seriyor.” (Milliyet, 18 Ocak 2005, s. 20)

Kol gezmek

“Özetle, TBMM’de ölüm kol geziyor.” (Posta, 4 Aralık 2004, s. 1)

“Ölüm kol geziyor” (Posta, 30 Aralık 2004, s. 4)

Kolları sıvamak

“Milli Kütüphane, Türkiye’nin ‘ses bankası’ için kolları sıvadı.” (Zaman, 31 Ocak 2005, s. 2)

Köşe kapmaca oynamak

“Uzanlar’la köşe kapmaca” (Posta, 2 Mart 2005, s. 12)

Kulağına küpe olmak

“AB’nin mesajı polisin kulağına küpe oldu” (Sabah, 9 Mart 2005, s. 1)

Kulak asmamak

“Yardım çağrısına kimse kulak asmıyor.” (Zaman, 30 Aralık 2004, s. 5)

“Saldırıyı gören kişi hemşirenin ‘Kurtar beni!’ çağrısına kulak asmamış” (Zaman, 7 Ocak 2004, s. 3)

“Enver Paşa, [...] uyarılara kulak asmaz ve taarruz emri verir.” (Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 18)

Kulak kabartmak

“Bizde bir olay varsa ona kulak kabartma kültürü var.” (Hürriyet-Kelebek, 23 Aralık 2004, s. 1)

Kulak vermek

“Gaziye kulak verin” (Posta, 23 Aralık 2004, s. 23)

“Gelin kulak verin” (Savaş Ay, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 16)

“Bu sese kulak verin” (Milliyet, 9 Mart 2005, s. 1)

“Bu sese kulak ver” (Hürriyet, 24 Mart 2005, s. 27)

Kurşuna dizmek

“Dört kişiyi kurşuna dizip üç kişiyi de kaçırdılar.” (Sabah, 4 Ocak 2005, s. 4)

Kuyruğa girmek

“Arap gazeteciler kuyruğa girdi” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 1)

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

“Mart kapıdan baktırıyor. [...] Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.” (Hürriyet, 9 Mart 2005, s. 4)

Meydan dayağı

“Meydan dayağı yiyen kapkaççıları polis kurtardı.” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 6)

“9 yaşındaki öğrenciye müdür yardımcısından medya dayağı” (Zaman, 31 Aralık 2004, s. 23)

“Adliyede avukata meydan dayağı” (Zaman, 3 Şubat 2005, s. 5)

Meydan okumak

“‘Beni yakalayamazsınız’ diye meydan okuyan eski savcı Üyetürk’ü polis şefi de doğruladı.” (Sabah, 4 Aralık 2004, s. 3)

“Bir çiçekle ölüme meydan okudu...” (Milliyet, 5 Aralık 2004, s. 17)

Mızrak çuvala sığmaz.

“Kızıltepe’de mızrak çuvala sığmıyor!” (Milliyet, 1 Ocak 2005, s. 16)

Muradına ermek

“İngiltere tahtının veliahtı Prens Charles, [...] muradına erecek...” (Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 3)

Ocağını söndürmek

“Soba ocak söndürdü” (Posta, 26 Şubat 2005, s. 5)

Oh çekmek

“Herkes bir oh çekmiş” (Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 3)

Ortada kalmak

“Ankara’dan ödenek gelmemesi sebebiyle ortada kalan binaya işyeri sahipleri el attı.” (Zaman, 12 Aralık 2004, s. 7)

“Eşini kaybedince ortada kalan Ebru Aksoylu, oğluyla babasının evine yerleşti.” (Sabah, 21 Ocak 2005, s. 14)

Ortaya çıkmak

“Bu isimle birtakım faaliyetlerin yapıldığını ortaya çıkardık” (Zaman, 11 Aralık 2004, s. 3)

Oyuna getirmek

“ ‘Düğün’ dediler oyuna getirdiler” (Sabah, 2 Aralık 2004, s. 19)

“BBC’yi oyuna getirdiler” (Hürriyet, 4 Aralık 2004, s. 18)

Öfkeyle kalkan zararlar oturur.

“Bakanlık destekli eğitim programına katılan babalar, [...] öfkeyle kalkıp zararlar oturmamayı öğreniyor.” (Milliyet, 18 Ocak 2005, s. 17)

Ölçüyü kaçırmak

“Ölçüyü kaçırdılar” (Milliyet, 10 Mart 2005, s. 18)

Örtbas etmek

“Rum medyası daha otopsiler yapılmadan ‘MİT yaptı’ manşetleriyle olayı örtbas etmeye çalışıyor.” (Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 1)

Pahalıya patlamak

“Kapılarını çalan adamı misafir eden aileye, bu iyilik pahalıya patladı.” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

Parayı veren düdüğü çalar.

“Parayı veren otel, müziği çalar!” (Zaman, 29 Ocak 2005, s. 1)

Parayla saadet olmaz.

“Parayla saadet olmuyor” (Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 1)

Pusu kurmak

“Saat 05.00’te kapı önünde pusu kurdular” (Hürriyet 16 Şubat 2005, s. 3)

Ruhu bile duymamak

“Başından vuruldu ruhu bile duymadı.” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 5)

Sabrı taşmak

“Hakkârî’nin sabrı taşı.” (Milliyet, 28 Ocak 2005, s. 19)

Sahip çıkmak

“Bayrağa sahip çıkan halk, meydanları doldurdu.” (Zaman, 26 Mart 2005, s. 1)

Sakınılan göze çöp batar.

“Sakınan göze çöp batar misali.” (Sabah, 23 Ocak 2005, s. 15)

Sil baştan

“Ders kitapları, önümüzdeki yıldan itibaren silbaştan değişiyor.” (Hürriyet, 23 Aralık 2004, s. 1)

Sineye çekmek

“Yeni bir zararı daha sineye çekmeyi göze aldı.” (Zaman , 19 Ocak 2005, s.2)

Sora sora Bağdat bulunur.

“İstanbul’daki adliyelerin kimisinde yangın çıkışı ‘sora sora Bağdat bulunur’ yöntemiyle bulunuyor.” (Milliyet, 23 Aralık 2004, s. 17)

Sudan ucuz.

“KKTC’de rakı sudan ucuz” (Milliyet, 5 Mart 2005, s. 6)

Su katılmamış

“Su katılmamış muhalif” (Sabah, 27 Şubat 2005, s. 23)

Suya düşmek

“İlk randevuda hayalleri suya düştü.” (Milliyet, 8 Şubat 2005, s. 3)

Tadı damağında kalmak

“İzleyenlerin tadı damağında kaldı” (Sabah, 27 Şubat 2005, s. 2)

Taş çıkartmak

“Ankara Mamak’ta TV dizilerine taş çıkartacak bir olay yaşandı.” (Hürriyet, 8 Ocak 2005, s. 6)

Teraziye vurmak

“[...] adaletin sorunlarını teraziye vuruyor.” (Posta, 8 Ocak 2005, s. 8)

Ters düşmek

“Uzmanlar ters düştü” (Posta, 27 Aralık 2004, s. 3)

Testiyi kıran da bir, suyu getiren de.

“Başbakan yardımcısı Şahin, ‘suyu getirenle testiyi kıran bir olmamalı’ dedi.” (Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 1)

Tuzağa düşmek

“Oğlunu tuzağa düşürdüler” (Hürriyet, 3 Ocak 2005, s. 3)

Tuz (-la) buz olmak

“3 katlı depo tuzla buz oldu.” (Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 3)

Ucuz atlatmak

“TCDD, kazanın ucuz atlatılması sağlayan personeli ödüllendirdi.” (Zaman , 19 Ocak 2005, s. 21)

“Hava limanındaki tehlike ucuz atlatıldı” (Zaman, 8 Şubat 2005, s. 5)

Üstesinden gelmek

“Demokrasiyi savunan insanlar bunun üstesinde gelecek.” (Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 21)

Üstüne ölü toprağı serpilmiş.

“Üzerimize ölü toprağı mı serpildi?” (Milliyet, 5 Ocak 2005, s. 3)

Üstüne yatmak

“ ‘yat’ ın üstüne yatacaktı” (Sabah, 3 Ocak 2005, s. 4)

Vay anasını (canını)

“Hakim: Vay anasını” (Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 17)

Verilmiş sadakanız varmış.

“Verilmiş sadakanız varmış” (Posta, 29 Aralık 2004, s. 23)

Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak

“Yağmurdan kaçarken doluya tutuldular” (Posta, 15 Şubat 2005, s. 5)

Yakayı ele vermek

“10 yıldır polisten kaçan Feza Sesli, kurbanı karşılıksız çekle alınca yakayı ele verdi” (Sabah, 21 Ocak 2005, s. 3)

“Sülün Osman yakayı ele verdi.” (Sabah, 31 Ocak 2005, s. 19)

“Azılı gaspçılar yakayı ele verdi.” (Posta, 6 Şubat 2005, s. 5)

“Anna’nın sapığı yakayı ele verdi.” (Sabah-Günaydın, 10 Şubat 2005, s. 14)

Yalınayak, başı kabak

“Ailelerin kışın öylece sokağa saldığı çocuklar için ‘yalınayak, başı kabak’ yakıştırmasını yapardı eskinin büyükleri.” (Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 20)

Yanına kâr kalmak

“Yanlarına kâr kaldı” (Milliyet, 15 Şubat 2005, s. 1)

Yerinde saymak

“Hipodrom’da 9 yıl önce tasarlanan ancak yerinde sayan Ankara Atatürk Kültür ve Kongre Merkezi [...]” (Hürriyet, 14 Şubat 2005, s. 15)

Yerle bir olmak

“Dünyanın en zenginlerine ait görkemli villaların çoğu yerle bir oldu.”
(Posta, 1 Ocak 2005, s. 1)

Yola düşmek

“Yaklaşan bayram tatili için yola düşenler, yoğun kar yağışı yüzünden zorluk yaşadı.” (Milliyet, 17 Ocak 2005, s. 1)

Yollara düşmek

“120 köylü, İstanbul’a göçmek için kış ortasında yollara düştü.” (Sabah, 24 Aralık 2004, s. 18)

Yol vermek

“Saldırıya seyirci kalmak; vahşete, yeni istilalara, yargısız infazlara yol vermektir.” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 19)

Yuvayı yapan dişi kuştur.

“ ‘Dişi kuş’un devri bitti. Yeni bir ev kurmak için gereken para 16 bin YTL’den fazla.” (Milliyet, 7 Mart 2005, s. 30)

Yüreği hiplamak

“Ankara Esenboğa Havalimanı’nda patlayan silah yürek hiplattı.” (Hürriyet, 10 Aralık 2004, s. 1)

Yüreğine su serpmek

“Demirel katillerin yüreğine su serpti.” (Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 14)

Yüreği yanmak

“Yüreği yanan ailelere destek” (Milliyet, 30 Aralık 2004, s. 16)

Yüz tutmak

“Araçlardan birisi tamamen çürümeye yüz tuttuğundan kullanılmaz hale gelirken [...]” (Zaman, 12 Aralık 2004, s. 7)

Yüzü suyu hürmetine

“Diliyoruz ki, bu bayram ve arifenin yüzü suyu hürmetine [...]” (Necmettin Turinay, Zaman , 19 Ocak 2005, s. 16)

Yüzü tutmamak

“Evet, yüzüm tutmuyor ki!!!” (Sabah, 11 Aralık 2004, s. 23)

Zehir zemberek

“Çocuk Köyü’ne zehir zemberek fezleke” (Hürriyet, 18 Şubat 2005, s. 6)

Zorla güzellik olmaz.

“Zorla güzellik olmadı.” (Posta, 5 Şubat 2005, s. 1)

d. Kùltür-Magazin Haberleri

Kùltür-magazin haberleri; daha çok, toplumun büyük bir kısmı tarafından tanınan popüler kişilerin “özel” yaşamlarına ya da mesleklerine dair bilgilerin yer aldığı haberlerdir.

Kùltür-magazin haberleri genellikle gazetelerin magazin servislerince oluşturulurlar. Bununla birlikte bazı kùltür-magazin haberlerinin, gazetede bir köşesi bulunan köşe yazarlarınca kaleme alındığını da görmekteyiz. Ancak böylesi, köşe yazarlarınca yazılmış kùltür-magazin haberleri, genellikle yazarın köşesinde değil, başka bir sütunda ya da sayfada yer almaktadır.

Kùltür-magazin haberleri, gazetelerin genellikle 2. sayfasında, nadiren de 3. ve 4. sayfalarında yer almaktadır. Bununla birlikte, gündemde önemli bir yer tutan konularla ilgili kùltür-magazin haberlerinin bazen ilk sayfada verildiğini de görmekteyiz. Diğer sayfalarda yer alan kùltür-magazin haberleri ise köşe yazarlarınca kaleme alınmış olanlarıdır.

Çalışmamız kapsamında taradığımız, günlük eki olan Hürriyet ve Sabah gazetelerinde, kùltür magazin haberlerinin daha çok bu eklerde yer aldığını görmekteyiz. Özellikle hafta sonu verilen eklerin ise önemli bir kısmını kùltür-magazin içerikli haberler oluşturmaktadır.

Kùltür-magazin haberlerini, atasözü-deyim kullanımı açısından değerlendirdiğimizde; bu haberlerde sıkça atasözü-deyim kullanımına başvurulduğunu görmekteyiz. Bu haberler, genellikle popüler kişilerin özel yaşamlarını konu edindiklerinden, bir ölçüde “dedikodu” niteliği gösterdikleri söylenebilir. Bu nedenle bu içerikteki haberler, okurla konuşma havası içinde kaleme alınmaktadırlar. Böyle olunca da, günlük konuşma dilinde sıkça kullandığımız atasözleri ve deyimlerin bu haberlerde yer alması; haberin, amacına uygun bir biçimde ve daha rahat okunmasını sağlamaktadır, diyebiliriz.

İncelediğimiz gazeteler içerisinde, **Sabah** gazetesi özellikle **Günaydın** adlı günlük ekiyle kùltür-magazin haberlerinde atasözü-deyim kullanımına en çok yer veren gazete olarak öne çıkmaktadır. Kùltür-magazin haberlerinde atasözü-deyim kullanımına en az yer veren gazetenin ise **Zaman** olduğunu görmekteyiz. Ancak bu durum, Zaman gazetesinin genel dil politikasının yanında, kùltür-magazin haberlerine yok denecek kadar az yer vermesiyle de ilgilidir.

Kültür-magazin haberi de yazan köşe yazarlarına baktığımızda; **Posta** gazetesinin yazarı Yazgülü Aldoğan, yazdığı kültür-magazin haberlerinde sıkça atasözü-deyim kullanmasıyla dikkat çekmektedir.

Diğer haberlerden farklı olarak, atasözleri ve deyimler, kültür-magazin haberlerinde nadiren başlık olarak kullanılmakta; daha çok metnin içinde yer almaktadır. Çünkü kültür-magazin haberleri, bilindik içerikleri dolayısıyla, gazeteyi alan tüm okurlarca değil, belli bir “kitle” tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Bu nedenle kültür-magazin haberlerinin başlıkları, temel hedef kitlenin beklentileri doğrultusunda genellikle, “Gülben’e aile desteği”, “Musti dünyaya söyleyecek” (Sabah-Günaydın, 31 Ocak 2005, s. 2) “Ebru’nun sırları 5 bin sattı” (Posta, 29 Mart 2005, s. 2), “Rimi Rimi Ley mahkemelik oldu” (Posta, 29 Mart 2005, s. 3) biçiminde “özel ad” ekseninde oluşturulmakta ve o kişinin fotoğrafıyla desteklenmektedir. Hedef kitle durumundaki okurların da ilgisi bu popüler kişiler üzerinde olduğundan, başlıkta kişilerin adları kullanılarak yeterince dikkat çekilmektedir.

Kültür-magazin haberlerini ve atasözü-deyim kullanımı açısından durumlarını bu şekilde kısaca değerlendirdikten sonra, kültür-magazin haberlerinde atasözü-deyim kullanımına dair tespitlerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Acı patlıcanı kırağı çalmaz.

“ ‘Acı patlıcanı kırağı çalmaz’ diye bir atasözümüz vardır.” (Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu, Hürriyet-Seyahat, 13 Aralık 2004, s. 2)

Ağırına gitmek

“[...] Her seferinde haksız yere bu parayı ödeyerek ‘eşşek’ yerine konulmak ağırına gidiyor.” (Sunay Akın, Sabah-Cumartesi, 4 Aralık 2004, s. 8)

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

“Ağlamayan deveye Oscar yok!” (Zaman-Turkuaz, 30 Ocak 2005, s. 4)

Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.

“Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar diye boşuna söylememişler.”

(Yazgölü Aldoğan, Posta, 29 Mart 2005, s. 17)

Ağzı açık kalmak

“Bazen ağzımız açık kalıyor, şaşırıyoruz.” (Ayşe Arman, Hürriyet-Pazar, 23

Ocak 2005, s. 2)

Ağzını bozmak

“Benim ağzımı bozmaya niyetim yok” (Hürriyet-Kelebek, 10 Ocak 2005, s.1)

Ahkâm kesmek

“Çok bilmediğim konularda ahkâm kesmek istemiyorum.” (Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 2)

“Belki de çok ahkam kestim, kafanızı şişirdim.” (Tolga Akyıldız, Hürriyet-Cumartesi, 29 Ocak 2005, s. 13)

Ağzı kulaklarına varmak

“[...] Mutluluktan ağzı kulaklarında eve döndüm.” (Filiz Akın, Sabah-Cumartesi, 4 Aralık 2004, s. 4)

Akıl almamak

“2 Oscar ödüllü 1978 yapımı ‘Gece Yarısı Ekspresi’ filmi cezaevinde geçiyor ve Türkiye’yi akıl almaz işkencelerin yapıldığı bir ülke olarak gösteriyordu.”

(Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 1)

Akıl hocası

“Akıl hocası rol arkadaşı” (Posta, 5 Ocak 2005, s. 4)

Aklı başına gelmek

“O zaman aklı başına gelir.” (Feyza Algan, Hürriyet-Kelebek, 25 Ocak 2005, s. 10)

Aklı başında

“Aklı başında Marc mı güvenilirmez Daniel mi?” (Sabah-Günaydın, 11 Aralık 2004, s. 5)

Aklına gelmeyen başına gelmek

“Aklınıza gelmeyen de başınıza gelebilir bilgisi” (Milliyet-Cumartesi, 29 Ocak 2005, s. 2)

Aklına takılmak

“Aklıma takılan etik bir soru var.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 29 Mart 2005, s. 17)

Aklını başından almak

“Bu şehir insanın aklını başından alıyor” (Sabah-Cumartesi, 18 Aralık 2004, s. 10)

Altını üstüne getirmek

“Uludağ’ın altını üstüne getirdi.” (Sabah-Günaydın, 24 Ocak 2005, s. 5)

Ana kuzusu

“Nitekim ‘ana kuzusu’ Ata, Sinem’den ayrıldı.” (Posta, 4 Ocak 2005, s. 3)
“Anasının kuzusu” (Posta, 2 Şubat 2005, s. 26)

Araları açılmak

“Hisse kavgası aralarını açtı.” (Sabah, 15 Şubat 2005, s. 1)

Arının yuvasına çöp dürtmek.

“Arı kovanına çomak sokmak istedim!” (Milliyet, 10 Ocak 2005, s. 14)

Armut piş ağızma düş

“Tayfun’un mizahı ‘armut piş, ağızma düş’ mizahı değil.” (Ali Atıf Bir, Hürriyet-Cuma, 4 Şubat 2005, s. 1)

Aslan payı

“Aslan payı kimin olsun?” (Nurdan Tümbek, Posta-Alışveriş, 5 Mart 2005, s. 2)

Aslı astarı olmamak

“Genellikle de aslı astarı olmadığı için...” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 15 Şubat 2005, s. 16)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

“Ancak Selin, ‘Ateş olmayan yerden duman çıkmaz. [...]’ diyerek Cansu Dere’ye küstü.” (Posta, 7 Ocak 2005, s. 4)

Atın ölümü arpadan olsun.

“Atın ölümü arpadan olsun dedim” (Sabah-Günaydın, 5 Aralık 2004, s. 7)

“Atın ölümü arpadan olsun ekolü var ya, onlar da içiyor.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 6 Mart 2005, s. 16)

Ayağının tozuyla

“Ayağının tozuyla AB yorumu yaptı.” (Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 2)

Başı göğ e ermek

“Başımız göğ e eriyor.” (Ayşe Özyılmazel, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 3)

Başına çorap örmek

“AKP İktidarının son şeklini verdiği Türk Ceza Yasası’nın başımıza ne tür çoraplar ördüğü hakkında bilgilendirilmek için gazetemizin konferans salonunda toplandık.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 29 Mart 2005, s. 17)

Başına iş açmak

“Emre Aşık’ın kayak sevdası başına iş açtı.” (Posta, 4 Mart 2005, s. 2)

Başının etini yemek

“Albüm çıkmadan bizzat biz başının etini yedik Sony Müzik Türkiye’nin.”
(Tolga Akyıldız, Hürriyet-Cumartesi, 22 Ocak 2005, s. 4)

Bıyık altından gülmek

“Bıyık altından gülme efekti!” (Sabah-Günaydın, 18 Ocak 2005, s. 3)

Bir deri bir kemik kalmak

“Sonunda bir deri bir kemik kalan Liz Hurley 47 kiloya düştü.” (Posta, 3 Şubat 2005, s. 3)

Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.

“Biri yer biri bakar, kıyamet ondan koparmış.” (Figen Batur, Hürriyet-Cumartesi, 22 Ocak 2005, s. 13)

Bir taşla iki kuş vurmak

“Bir taşla üç kuş vurun” (Milliyet, 29 Aralık 2004, s. 30)

“10 gün İstanbul’da kalacak olan âşıklar bir taşla iki kuş vurmuş olacak.”
(Posta, 4 Aralık 2004, s. 2)

Boğaz tokluğuna çalışmak

“Boğaz tokluğuna film çekecek” (Posta, 19 Ocak 2005, s. 4)

Boynuz kulağı geçmek

“Boynuz kulağa yetişti” (Sabah, 3 Mart 2005, s. 2)

Boyu boyuna, huyu huyuna uymak

“ ‘Boyu boyuna huyu huyuna’ sözü, bazı ünlü çiftler için geçerli değil.”
(Posta, 4 Şubat 2005, s. 1)

“Onlar, ‘boyu boyuna, huyu huyuna’ sözünü çoktan rafa kaldırdı.” (Sabah-Günaydın, 4 Şubat 2005, s. 1)

Boyun eğmek

“Ben kimseye boyun eğmem” (Sabah-Günaydın, 17 Aralık 2004, s. 1)

Burnu sürtülmek

“Büyük konuşmaları ise hayat çoğu kez bizim burnumuzu sürterek geri yedirir.” (Güler Kazmacı, Posta, 13 Mart 2005, s. 12)

Burnunun direği sızlamak

“Sevgi [...] onu gözetmektir, burnunun direği sızlayarak hatırlamaktır.” (Selin Özkök Karacehennem, Sabah-Günaydın, 18 Ocak 2005, s. 9)

Burun buruna gelmek

“Büyük filminin galasının yapıldığı G-Mall salonlarında çıkan yangın yüzlerce davetliyi ölümle burun buruna getirdi.” (Sabah, 15 Aralık 2004, s. 6)

“Uçağın motoruna bir martı girmesiyle ölümle burun buruna gelmiş.” (Hürriyet-Kelebek, 19 Ocak 2005, s. 10)

Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.

“Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.” (Güler Kazmacı, Posta, 13 Mart 2005, s. 12)

Can kulağıyla dinlemek

“Erkekleri can kulağıyla dinlerseniz bunlar olmayacak.” (Posta, 3 Ocak 2005, s. 6)

Çam sakızı çoban armağanı

“Demet Akbağ ve Erdal Özyağcılar portresini hediye ederlerken, ben çoban armağanı bir karanfil sundum.” (Savaş Ay, Sabah, 29 Mart 2005, s. 2)

Çamur atmak

“Çamur atılıyor” (Sabah-Günaydın, 4 Mart 2005, s. 1)

Çamura yatmak

“Sahibi gelince çamura yatmanın, bozum olmanın anlamı yok.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 20 Şubat 2005, s. 16)

Çığırından çıkmak

“Kuşum Aydın kontrolü sağlayamayınca da program iyice çığırından çıktı.” (Sabah-Günaydın, 18 Ocak 2005, s. 7)

Çiçeği burnunda

“Çiçeği burnunda çiftlere üç boyutlu hatıra” (Sabah-Günaydın, 19 Mart 2005, s. 3)

Çileden çıkmak

“Çileden çıkarmayı başardılar.” (Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 36)

“Çileden çıkardılar.” (Posta, 17 Aralık 2004, s. 6)

“Türk Gambiti Kızıl Ordu’yu çileden çıkardı” (Milliyet, 15 Mart 2005, s. 2)

Çivi çivi söker

“ ‘Çivi çivi söker’ sözüne aldanıp güne içkiyle başlamayın.” (Sabah-Cumartesi, 1 Ocak 2005, s. 1)

Çorbada tuzu bulunmak

“Hadî, çorbada sizin de tuzunuz olsun.” (Bülent Cankurt, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 2)

“Çorbada tuzumuz olsun!” (Sabah-Günaydın, 13 Ocak 2005, s. 2)

Davul dengi dengine diye çalar.

“Davul dengi dengine!” (Sabah-Günaydın, 1 Şubat 2005, s. 1)

Değirmenin suyu nereden geliyor?

“Değirmenin suyu nereden geliyor?” (Bülent Cankurt, Sabah-Günaydın, 8 Aralık 2004, s. 2)

Derdine yanmak

“14 Şubat’ta bomboş evde oturacağım ve derdime yanacağım.” (Hürriyet-Kelebek, 4 Şubat 2005, s. 1)

Devede kulak

“Ancak okuduklarımız devede kulak kaldı.” (Ebru Çapa, Hürriyet-Pazar, 23 Ocak 2005, s. 3)

Dışı eli yakar, içi beni.

“Derler ya ‘dışı seni, içi beni yakıyor.’ (Sabah-Aktüel Pazar, 5 Aralık 2004, s. 16)

Dikiş tutturamamak

“Artık dikiş tutmuyor” (Posta, 30 Aralık 2004, s. 28)

Dilden dile dolaşmak

“Size sosyete de dilden dile gezen bomba bir dedikoduyu aktaracağım.” (Posta, 3 Şubat 2005, s. 2)

Dil dökmek

“Seni affedebilmesi için [...] diller dök.” (Feyza Algan, Hürriyet-Kelebek, 3 Şubat 2005, s. 8)

Dili damağına yapışmak

“Dört saat sonra yorgun, kuruluştan dili damağına yapışmış vaziyette [...]” (Filiz Akın, Sabah-Cumartesi, 4 Aralık 2004, s. 4)

Dillere destan olmak

“Selin Toktay’ın marjinal kimliği dillerle destan...” (Hürriyet-Kelebek, 8 Aralık 2004, s. 2)

Dinimize küfreden müslüman olsa.²⁰⁵

“Hani dinimize küfreden Müslüman olsa misali...” (Cengiz Semercioğlu, Hürriyet-Kelebek, 18 Ocak 2005, s. 7)

Diş bilemek

“Ona karşı diş bilemeye başlayabilirsiniz.” (Sabah-Günaydın, 19 Ocak 2005, s. 10)

Dize getirmek

“Dizide mafyayı dize getiren Polat Alemdar [...]” (Milliyet, 5 Ocak 2005, s.2)

Dolu dizgin

“Dolu dizgin bir aşk” (Sabah-Günaydın, 21 Aralık 2004, s. 6)

Dünyaevine girmek

“Okan bu yıl dünyaevine girecek” (Sabah-Günaydın, 21 Aralık 2004, s. 1)

“Amerikalı emlak kralı Donald Trump [...] dünya evine giriyor.” (Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 7)

Düşmez kalmaz bir Allah.

“Yine anneannem olsaydı, ‘Düşmez kalmaz bir Allah’ derdi.” (Hadi Uluengin, Hürriyet-Pazar, 23 Ocak 2005, s. 10)

Elde etmek

“Erkekleri elde etmenin yolları” (Posta, 29 Aralık 2004, s. 6)

Elinden geleni ardına koymamak

“Figen Erman ile flört ederken de objektiften kaçmak için elinden geleni ardına koymazdı.” (Ahmet Cumalı, Posta, 8 Ocak 2005, s. 2)

²⁰⁵ Bu deyim, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Emin Özdemir’in *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* adlı sözlüklerinde yer almamaktadır.

Eline su dökemez.

“Hiçbir popçu, topçu onun eline su dökemez.” (Milliyet, 28 Mart 2005, s. 2)

Ekmeğini taştan çıkarmak

“Bir insan yeter ki, ekmeğini taştan çıkarsın.” (Feyza Algan, Hürriyet-Kelebek, 25 Ocak 2005, s. 10)

Emeği geçmek

“Diziye emeği geçenlere plaket veren Yağmurdereli [...]” (Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 2)

Eskiye itibar olsaydı bitpazarına nur yağardı.

“İkinci el pazarına nur yağıyor.” (Sabah-Cumartesi, 25 Aralık 2004, s. 8)

Eşek sudan gelinceye kadar dövmek

“Sonunda ne oluyor lan falan derken, eşek sudan gelinceye kadar dövdük hepsini.” (Hürriyet, 17 Ocak 2005, s. 5)

Ev alma, komşu al.

“Ev alma, komşu al” (Posta, 14 Ocak 2005, s. 21)

Gezip tozmak

“Sevgiliyle gönül eğlendirip gezip tozmayı seviyor.” (Güler Kazmacı, Posta, 13 Mart 2005, s. 12)

Göbeği çatlamak

“Avrupa’nın, ABD’nin, Kıbrıs Rum ve Türk kesiminin gerilimden göbeği çatlarken [...]” (Ece Temelkuran, Milliyet-Pazar, 27 Şubat 2005, s. 2)

Göbek atmak

“Bu Noel şarkılarıyla göbek atabilirsiniz!” (Milliyet-Pazar, 19 Aralık 2004, s. 3)

“İki göbek atmadan gitmiyorlar!” (Milliyet, 6 Şubat 2005, s. 2)

Gönlü bol.

“Gönlü bol insanların, fazladan birkaç çayı [...]” (Zaman, 18 Ocak 2005, s. 3)

Gönlünü almak

“Yemekle gönlünü aldı” (Milliyet, 3 Ocak 2005, s. 24)

Gönül eğlendirmek

“Sevgilisiyle gönül eğlendirip gezip tozmayı seviyor.” (Güler Kazmacı, Posta, 13 Mart 2005, s. 12)

Gönül ferman dinlemez.

“Gönül ferman dinlemiyor” (Sabah-Günaydın, 22 Şubat 2005, s. 1)

Görmüş geçirmiş

“Ben görmüş geçirmiş bir sanatçı modeliyim.” (Sabah-Günaydın, 14 Aralık 2004, s. 3)

Görünen köy kılavuz istemez.

“Görünen köy kılavuz istemez.” (Hürriyet-Kelebek, 16 Şubat 2005, s. 1)

“Görünen köy kılavuz istemez.” (Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 2)

Göz açıp kapayıncaya kadar

“Göz açıp kapayıncaya kadar sokaktan çıkmış.” (Posta-Pazar Postası, 13 Mart 2005, s. 11)

Göz ardı etmek

“Ödülü göz ardı ettiler” (Sabah, 4 Aralık 2004, s. 6)

Gözden çıkarmak

“Yeni yıla giren hangi şarkıcı eşliğinde eğleneceğiniz, gözden çıkaracağınız paraya bağlı.” (Milliyet, 29 Aralık 2004, s. 16)

Göze almak

“Ölümü bile göze aldım” (Hürriyet, 5 Mart 2005, s. 5)

Göze batmak

“Yapımcısı Erol Köse’nin ‘Bu cip çok göze batar’ diye uyardığını belirten Gülşen, [...]” (Milliyet, 23 Aralık 2004, s. 3)

Göze çarpmak

“[...] gibi özellikler, kitabın eleştirel bir gözle bakıldığında göze çarpan birkaçı...” (Zaman, 10 Aralık 2004, s. 15)

Göz gözü görmemek

“Müzik çalmıyor, insanlar tıkiş tıkiş, sigara dumanından göz gözü görmüyor.” (Ayşe Özyılmazel, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 3)

Göz kamaştırmak

“Şıklığı göz kamaştırıyordu.” (Posta, 23 Şubat 2005, s. 3)

Gözlerine inanmamak

“Güzel oyuncuyu güneşlenirken görenler gözlerine inanamıyor.” (Sabah, 5 Ocak 2005, s. 2)

Gözlerinin içi gülmek

“Eşinden söz ederken gözlerinin içi gülüyor.” (Hürriyet, 22 Ocak 2005, s. 4)

Gözü gibi sakınmak

“Gözünüze gözünüz gibi bakın” (Sabah-Günaydın, 10 Ocak 2005, s. 1)

Gözü ısırmak

“Göz bir yerden ısırınca” (Yurtsan Atakan, Hürriyet-Kelebek, 19 Ocak 2005, s. 3)

Gözünü dikmek

“Gözü Pasifik’e dikti...” (Sabah-Günaydın, 9 Aralık 2004, s. 2)

Günahını almak

“Günahımı aldılar” (Hürriyet-Kelebek, 29 Mart 2005, s. 12)

Güneş giren eve doktor girmez.

“Oryantal giren eve doktor girmez.” (Sabah, 18 Ocak 2005, s. 30)

Gününü gün etmek

“Sezai Bey, Elif Taşangıl ile gününü gün ederken [...]” (Sabah-Günaydın, 21 Aralık 2004, s. 2)

“Hande Ataizi, [...] Mert İncekara ile gününü gün ediyor.” (Sabah-Günaydın, 25 Ocak 2005, s. 1)

Haddini aşmak

“Haddimi aştım özür dilerim!..” (Milliyet, 10 Şubat 2005, s. 2)

Harama uçkur çözmek

“[...] gözü eşinden başkasını görmeyen, namuslu, harama uçkur çözmeyen tiplerdir.” (Hakan Köksal-Utku Gürtunca, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 4)

Hasret gidermek

“Caroline Koç [...] arkadaşlarıyla hasret giderdiğini söyledi.” (Ahmet Cumalı, Posta, 6 Mart 2005, s. 4)

Hem ziyaret hem ticaret

“Hem ziyaret hem ticaret dedikleri bu olsa gerek!” (Sabah-Günaydın, 20 Ocak 2005, s. 2)

Herkes ektiğini biçer.

“İnsan ektiğini biçer fikrinden yola çıkılıyor.” (Sabah-Aktüel Pazar, 5 Aralık 2004, s. 20)

Hevesi kursağında kalmak

“Dedikoducuların hevesi kursağında kalacak ama gerçek bu.” (Bülent Cankurt, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 2)

“Seben’in hevesi kursağında kaldı.” (Posta, 11 Ocak 2005, s. 2)

Hık demiş burnundan düşmüş.

“İkizler bana göre, hık demiş halalarının burnundan düşmüş sanki.” (Şenay Düdek, Posta-Pazar Postası, 9 Ocak 2005, s. 12)

Hızır gibi yetişmek

“Para Hızır gibi yetişti.” (Posta, 16 Ocak 2005, s. 22)

Huylu huyundan vazgeçmez.

“Ama huylu huyundan vazgeçmiyor işte!” (Ahmet Cumalı, Posta, 8 Ocak 2005, s. 2)

İç güveysinden hallice

“İç güveysinden hallice” (Tolga Akyıldız, Hürriyet-Cumartesi, 29 Ocak 2005, s. 13)

İçi içini yemek

“Tişört bile giyse içim içimi yiyordu.” (Hürriyet Kelebek, 9 Aralık 2004, s. 10)

“İçim içimi yiyor ve büyük bir hevesle intikam zamanını bekliyorum.” (Feyza Algan, Hürriyet-Kelebek, 25 Ocak 2005, s. 10)

İçini dökmek

“Yılın kaynanası Semra Hanım, Armağan Çağlayan’a içini döktü.” (Hürriyet-Kelebek, 8 Şubat 2005, s. 1)

“Birbirimize içimizi döküyoruz.” (Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 2)

“Murat Kekilli içini Yakamoz’a döktü” (Zaman, 17 Şubat 2005, s. 14)

İğne ile kuyu kazmak

“Çocuk yetiştirmek iğneyle kuyu kazmak gibidir.” (Hürriyet-Kelebek, 18 Ocak 2005, s. 11)

İlk göz ağrısı

“Bu yüzden de kayak sporu onun ilk göz ağrısı oldu.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 3)

İnce eleyip sık dokumak

“[...] Çağla Kubat bir yıldır yalnızdı. Peşindeki playboyları ince eleyip sık dokuyordu.” (Halil Kalmuk, Posta, 2 Aralık 2004, s. 21)

İncir çekirdeğini doldurmaz.

“İncir çekirdeğini doldurmayacak sorular” (Hürriyet-Kelebek, 13 Aralık 2004, s. 7)

“Bunlar incir çekirdeğini doldurmayacak şeyler.” (Sabah-Günaydın, 18 Ocak 2005, s. 9)

İpliğini pazara çıkarmak

“Atkins’in ipliği pazara çıktı” (Sabah-Günaydın, 6 Ocak 2005, s. 12)

İstifini bozmamak

“Fotoğrafının çekildiğini fark etmesine rağmen istifini bozmayıp [...]”

(Sabah, 5 Ocak 2005, s. 2)

İş inada binmek

“Çocuk işi inada bindi.” (Hürriyet-Kelebek, 29 Aralık 2004, s. 5)

İş işten geçmek

“Demirer hatasını anlayınca iş işten geçmişti.” (Hürriyet, 13 Mart 2005, s. 2)

İşler yolunda olmak

“İşler yolunda gidecek” (Posta, 9 Aralık 2004, s. 21)

İt ürür, kervan yürür.

“Varsın konuşsunlar, kervan herkese ve her şeye rağmen yürüyor.” (Zaman, 30 Aralık 2004, s. 14)

İyilik eden iyilik bulur.

“İyilik eden iyilik bulur, ya etmeyen!” (Zaman, 27 Aralık 2004, s. 15)

İyilik yap iyilik bul.

“İyilik yaptı iyilik buldu” (Posta, 14 Ocak 2005, s. 11)

İyi olacak hastanın doktor ayağına gelir.

“İyi olacak hastanın doktor ayağına gelirmiş.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 15 Şubat 2005, s. 16)

İyi saatte olsunlar.

“Işıklarınızı açık bırakın! İyi Saatte Olsunlar geliyor.” (Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 7)

Kabuğuna çekilmek

“Gün oldu kabuğumuza çekildik, gün oldu kepenk indirdik!” (Hürriyet-Pazar, 5 Aralık 2004, s. 20)

“Haluk Bilginer ile çıkan aşk dedikoduları yüzünden kabuğuna çekilen Gamze Özçelik[...]” (Sabah, 19 Ocak 2005, s. 2)

Kadının fendi erkeği yendi.

“Türk filminin fendi yabancı filmi yendi” (Sabah-Günaydın 14 Aralık 2005, s. 4)

“Kızımın fendi özgüvenimi yendi.” (Nilüfer Kaş, Hürriyet-Kelebek, 4 Şubat 2005, s. 11)

Kafası şişmek

“Yeter be! Kafamızı şişirdiniz” (Posta, 5 Aralık 2004, s. 22)

“Belki de çok ahkam kestim, kafanızı şişirdim.” (Tolga Akyıldız, Hürriyet-Cumartesi, 29 Ocak 2005, s. 13)

Kafayı üşütmek

“Sonları her anlamda kafayı üşütmektir.” (Hakan Köksal-Utku Gürtunca, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 4)

Kanı kaynamak

“Bir de aynı zamanda kanımız kaynıyor!..” (Milliyet, 24 Şubat 2005, s. 2)

Kan revan içinde

“Genç âşıkları kan revan içinde bırakıyor.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Kapısını aşındırmak

“Suat Yalaz, film çekilirken pek çok ünlünün kapısını aşındırdığını Hürriyet’e anlattı.” (Hürriyet, 7 Şubat 2005, s. 1)

Kara haber

“İstanbul’dan kara haber var.” (Zaman , 5 Ocak 2005, s. 14)

Kara kara düşünmek

“Alman subayın sözlerini tamamlamasının ardından tüm süvariler kara kara düşünmeye başlar.” (Sunay Akın, Sabah-Cumartesi, 4 Aralık 2004, s. 8)

Karnı burnunda

“Karnı burnunda” (Posta, 12 Aralık 2004, s. 3)

... kazan ben kepçe

“Neyse, bayram öncesi ve bayramda İstanbul kazan ben kepçe dolaşıp durdum.” (Şenay Düdek, Posta, 29 Ocak 2005, s. 22)

Kendi kendine gelin güvey olmak

“Şimdiden çok gelin güvey olmamak lazım.” (Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 2)

Kesenin ağzını açmak

“Kesenin ağzını açtı” (Posta-Pazar Postası, 13 Mart 2005, s. 3)

Keyfi kaçmak

“Meltem Cumbul, [...] söylentilerin keyfini kaçırdığını dile getirdi.” (Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 2)

Kıl payı

“Set ekibi hemen her gün bir kaza atlattı, ölümden kıl payı döndü.” (Sabah, 15 Aralık 2004, s. 6)

“Mehmet Ali Erbil, [...] ölümden kıl payı kurtulmuştu.” (Posta, 19 Şubat 2005, s. 1)

Kızını dövmeyen dizini döver.

“Kızını dövmeyen dizini döver!” (Sabah-Günaydın, 10 Ocak 2005, s. 1)

Kirli çamaşırlarını ortaya dökmek

“[...] Dr. Robert Atkins’in kirli çamaşırları ortaya çıktı.” (Sabah-Günaydın, 6 Ocak 2005, s. 12)

Kitabına uydurmak

“Okumayı kitabına uydurduk” (Burhan Eren, Zaman-Turkuaz, 26 Aralık 2004, s. 5)

Kolları sıvamak

“Yeniden evlenmek için kolları sıvadılar” (Sabah-Günaydın, 24 Aralık 2004, s. 20)

Komşuda pişer, bize de düşer.

“Bizde pişti dünyaya düştü.” (Posta, 10 Ocak 2005, s. 3)

“Komşuda pişer, bize de düşer.” (Posta, 14 Ocak 2005, s. 21)

Kök söktürmek

“Ümit Topal’ın ailesine kök söktüren Hande Koskal’ın [...]” (Sabah-Günaydın, 6 Mart 2005, s. 16)

Kucak açmak

“Sonra bir otel sahibi ona kucak açtı” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 2)

Kulak asmamak

“Oğullar, annelerine hiç kulak asmıyor” (Posta, 30 Aralık 2004, s. 1)

Kulaklarını tıkamak

“Ünlü çift, her şeye kulaklarını tıkamış, aşklarını doyasıya yaşıyor.” (Hürriyet-Kelebek, 20 Ocak 2005, s. 3)

Kurşun dökmek

“Gaye Sökmen, mankenlerine kurşun döktürmüş.” (Posta-Pazar Postası, 19 Aralık 2004, s. 4)

Kurtlarını dökmek

“Yarışma öncesi kurtlar döküldü” (Sabah-Günaydın, 9 Aralık 2004, s. 12)

“ ‘Üç Kadın’ ekibi kurtlarını döktü” (Sabah-Günaydın, 31 Mart 2005, s. 12)

Kuş uçmaz kervan geçmez.

“Şu kuş uçmaz kervan geçmez köy yerinden şehre döneceğim.” (Hadi Uulengin, Hürriyet-Pazar, 23 Ocak 2005, s. 10)

Kuş uçurtmak

“Sepetçiler Kasrı’nın etrafında kuş uçurtulmadı” (Hürriyet, 14 Mart 2005, s. 2)

Külahıma anlat.

“Taşıyıcı anneyi külahıma anlat, korkaksın korkak!” (Ayşe Özyılmazel, Sabah-Günaydın, 18 Şubat 2005, s. 3)

Küplere binmek

“Şarkıcı Feridun Düzağaç [...] hakkında çıkan yazılar yüzünden küplere biniyordu.” (Halil Kalmuk, Posta, 3 Ocak 2005, s. 4)

“Kenan’ın sesini duyunca küplere binmiş.” (Ahmet Cumalı, Posta, 7 Mart 2005, s. 2)

“Ama Aylin’in yeni aşkı küplere binmiş.” (Posta, 25 Ocak 2005, s. 2)

Küpünü doldurmak

“Tiyatro sanatçısı Almula Merter, tiyatronun duayenlerinden Ali Poyrazoğlu ve Hadi Çaman’ın küplerini doldurduğunu [...] söyledi.” (Hürriyet-Kelebek, 20 Aralık 2004, s. 4)

Laf atmak

“Gülben Ergen, her fırsatta marka olduğunu söyleyen Hülya Avşar’a laf atmış.” (Halil Kalmuk, Posta, 3 Ocak 2005, s. 4)

Maymun iştahlı

“Tuba maymun iştahlı olmalı!” (Posta, 3 Şubat 2005, s. 4)

Mekik dokumak

“Nehir Erdoğan, dizinin çekimlerinin sürdüğü Gaziantep-İstanbul arasında mekik dokuyor.” (Hürriyet-Kelebek, 10 Ocak 2005, s. 1)

Meydan dayacı

“Zinnur’a meydan dayacı” (Sabah-Günaydın, 28 Aralık 2004, s. 14)

Mumla aramak

“Semranım’ı mumla arayacaksınız!” (Sabah-Günaydın, 17 Şubat 2005, s. 3)

Muradına ermek

“Doktor Aslı muradına erdi” (Posta, 19 Aralık 2004, s. 2)

Nefes nefese

“Spor ekranında nefes nefese” (Sabah-Günaydın, 14 Aralık 2004, s. 7)

Nikahta keramet vardır.

“Resmi nikahta keramet vardır...” (Esra Ceyhan, Posta, 7 Şubat 2005, s. 6)

Ölenle ölülmeyiz

“Ölenle ölülmeyiz” (Hürriyet-Kelebek, 5 Ocak 2005, s. 1)

Ödö patlamak

“Ödö patladı, silikonlar sağlam” (Sabah-Günaydın, 14 Şubat 2005, s. 1)

Pabucu dama atılmak

“Gelişen teknoloji genç adamın pabucunu dama atmıştır” (Posta, 8 Mart 2005, s. 7)

Paçayı kurtarmak

“Ay, bu nasıl sevindi, paçayı kurtardı diye.” (Ayşe Arman, Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 6)

Pamuk ipliğiyle bağlanmak

“İlişkilerin pamuk ipliğine bağlı olduğu Hollywood’da [...]”
(Sabah-Günaydın, 29 Ocak 2005, s. 1)

Paparayı yemek

“Fakat durmuyor, uslanmıyor, Tayyip beyden paparayı yemek bile [...]” (Ece Temelkuran, Milliyet-Pazar, 27 Şubat 2005, s. 2)

Para etmemek

“[...] Daha az mesai sözü verdi ama para etmedi.” (Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 2)

“Türkiye, Avrupa Birliği’ne yaklaştıkça çağdaş sanatın da para etmeye başladığını vurguluyor.” (Zaman, 14 Aralık 2004, s. 18)

Püf noktası

“İş dünyasında başarılı olmanın püf noktasını anlatacak.” (Posta, 15 Şubat 2005, s. 2)

Rafa kaldırmak

“Onlar, ‘boyu boyuna, huyu huyuna’ sözünü çoktan rafa kaldırdı.” (Sabah-Günaydın, 4 Şubat 2005, s. 1)

Renkten renge girmek

“Pınar Altuğ ise bu sözlere çok bozuldu, renkten renge girdi.” (Posta, 8 Şubat 2005, s. 2)

Sabrın sonu selamettir.

“Sabrın sonu selamet” (Kubilay Keskin, Hürriyet Kelebek, 7 Ocak 2005, s. 2)

Sarmaş dolaş olmak

“Doğa ile Volkan önceki gece Etiler Şamdan’da sabaha kadar sarmaş dolaş eğlendi.” (Esin Övet, Posta, 7 Ocak 2005, s. 2)

Sermayeyi kediye yüklemek

“Başbakan’ın neden kedi sevmediği bile konuşuldu, yani sermaye kediye yüklendi.” (Zaman-Turkuaz, 13 Mart 2005, s. 1)

Ser verip sır vermemek

“Ama o, ser verip sır vermeyenlerden” (Sabah-Günaydın, 18 Ocak 2005, s. 2)

Sırt çevirmek

“150 milyara sırt çevirdi.” (Posta, 23 Aralık 2004, s. 4)

Silip süpürmek

“Yarışmanın reytingleri her şeyi silip süpürdü.” (Milliyet, 31 Aralık 2004, s. 22)

Soluğu (bir yerde) almak

“Osman Ağa eve gelip Biricik’in sinemaya gittiğini öğrenince Jennifer’la birlikte soluğu orada alır.” (Posta, 11 Aralık 2004, s. 7)

“Demet, soluğu Türkiye’de almış.” (Posta, 29 Ocak 2005, s. 2)

Söz gümüşse sükut altındır.

“Bazı erkekler vardır ki onlara ‘sükut altındır’ sözünü hatırlatmak gerekir...”

(Sabah-Günaydın, 19 Ocak 2005, s. 10)

Sudan çıkmış balığa dönmek

“Onsuz, sudan çıkmış balığa dönersiniz.” (Sabah-Günaydın, 24 Ocak 2005,

s. 10)

Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.

“Özge Özberk, ‘Artık hayatıma bu camiadan kimse giremez’ diyor. Sütten ağzı yanmış olmalı!” (Halil Kalmuk, Posta, 2 Aralık 2004, s. 21)

“Hediyeden eli yanan bilgisayarı okuyup üfleyerek açarmış.” (Yurtsan Atakan, Hürriyet-Kelebek, 4 Şubat 2005, s. 4)

Şahken şahbaz olmak

“Şahdı şahbaz oldu!..” (Cengiz Semercioğlu, Hürriyet-Kelebek, 25 Ocak 2005, s. 6)

Şeytan dürtmek

“Tam her şey yoluna girmişken şeytan dürtmüş seni!” (Feyza Algan, Hürriyet-Kelebek, 3 Şubat 2005, s. 8)

Şeytanın bacağı kırma

“Balıklar şeytanın bacağı kırıyor” (Sabah-Günaydın, 18 Aralık 2004, s. 1)

“Şeytanın bacağı bu sene kıracaklar” (Sabah-Günaydın, 17 Şubat 2005, s. 12)

Tadı damağında kalmak

“Ege’nin tadı damağında kaldı.” (Hürriyet-Kelebek, 13 Ocak 2005, s. 1)

Taş çıkartmak

“60’larda olan Patricia Reeves’in genç kuşaklara taş çıkartan vücuduna dikkat çekti.” (Posta, 2 Şubat 2005, s. 26)

Ter dökmek

“Yıldız adayları ter dökcek” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 8)

Turşusunu kurmak

“Hülya’nın turşusunu kuracak halim yok” (Hürriyet, 5 Aralık 2004, s. 4)

Tükürdüğünü yalamak

“Tükürdüğümü yalayamam” (Hürriyet, 6 Mart 2005, s. 2)

Uzun lâfin kisası

“Uzun lafin kisası, Safran süper etmiş, Beyoğlu’na hoş gelmiş.” (Ayşe Özyılmazel, Sabah-Günaydın, 3 Aralık 2004, s. 3)

Üstüne titremek

“Bunlar da öğrenmişler, çocuğun üstüne titremişler.” (Elif Tunca, Zaman, 17 Aralık 2004, s. 15)

Verip veriştirmek

“Güzel Sinem Umaş, Semra Hanım ve Ata’ya verdi veriştirdi.” (Sabah-Günaydın, 21 Aralık 2004, s. 1)

Vur patlasın çal oynasın.

“Vur patlasın çal oynasın” (Sabah-Günaydın, 21 Aralık 2004, s. 7)

Yakasını bırakmamak

“13 sayısı yakamı bırakmıyor” (Hürriyet, 10 Ocak 2005, s. 7)

Yanağından kan damlamak

“Bu durumda milletçe yanağımızdan kan damlıyor olması lazım.” (Pakize Suda, Hürriyet, 20 Şubat 2005, s. 6)

Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol.

“Ya görüldüğün gibi ol ya olduğun gibi görün.” (Milliyet-Pazar, 2 Ocak 2005, s. 4)

Yaş tahtaya basmak

“Ama Tayyip Erdoğan bu, yaş tahtaya basmamakta kararlı.” (Yurtsan Atakan, Hürriyet-Kelebek, 4 Şubat 2005, s. 4)

Ye kürküm ye.

“Ye kürküm ye modası” (Posta, 12 Aralık 2004, s. 2)

Yenilir yutulur gibi değil.

“Rebecca White’in, süper model Kate Moss hakkında söyledikleri, yenilir yutulur cinsten değil.” (Sabah, 24 Ocak 2005, s. 30)

Yere bakan yürek yakan

“Nurgül Yeşilçay ‘Emine’ rolünde yere bakıp yürek yakıyor.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 19 Şubat 2005, s. 10)

Yılan hikâyesine dönmek

“İlişkileri yılan hikâyesine döndü.” (Posta, 8 Şubat 2005, s. 2)

“Güzel yıldız Cameron Diaz’ın yılan hikâyesine dönen evliliğini [...]” (Sabah-Günaydın, 28 Ocak 2005, s. 12)

Yiğidin malı meydandadır.

“Yiğidin malı meydanda olur deyip nudist olan çok var.” (Sabah-Aktüel Pazar, 12 Aralık 2004, s. 9)

Yorgan gitti kavga bitti

“Yıllık gitti, kavga bitti (mi?)” (Zaman, 2 Şubat 2005, s. 15)

Yüreği ağzına gelmek

“Meydana gelen kaza Kraliyet Ailesi’nin yüreğini ağzına getirdi.” (Sabah, 13 Mart 2005, s. 34)

Yüz yüze gelmek

“Popçu Nilüfer [...] astım hastalığıyla yine yüz yüze geldi.” (Posta, 3 Ocak 2005, s. 3)

e. Siyaset Haberleri

Siyaset haberleri, iç ve dış siyasete dair günlük gelişmelerin ya da devlet yönetimiyle ilgili genel politikaların aktarıldığı, siyasî gündemin yansıtıldığı haberlerdir.

Siyaset haberleri gazetelerin genellikle “Siyaset”, “Politika” ya da “Gündem” üst başlığını taşıyan sayfalarında verilmektedir. Ancak gündeme damgasını vuran bir siyaset haberi söz konusu olduğunda, manşet haber olarak verildiğini de görmekteyiz.

Siyasetle ilgili olaylar hemen her gazete tarafından yakından takip edildikleri için, gazetelerin aynı günkü baskılarında aşağı yukarı aynı siyaset haberleri yer almaktadır. Ancak gazetelerin siyasî duruşuna ve haber anlayışına göre bu haberleri ne kadar ayrıntılı verdikleri değişken olmaktadır. Aynı haber bir gazetede ayrıntılı bir biçimde ele alınırken, başka bir gazetede kısa birkaç bilgi ve değerlendirmeye âdeta geçirilebilmektedir.

Siyaset haberleri, gazetelerde atasözü-deyim kullanımının sıkça örneklendiği yerlerden biri durumundadır. Ancak siyaset haberleriyle ilgili atasözleri ve deyimlerin, haberi yazan muhabirin üslubu çerçevesinde değil; daha çok habere konu olan siyasetçinin sözlerinin aktarılması sırasında kullanıldığını görmekteyiz. Bu durum da siyaset yapan ve geniş halk kitlelerinden “oy” beklentisi içinde bulunan kişilerin; halkın, günlük konuşma dilinde sıkça kullandığı atasözü ve deyimleri belli bir amaç doğrultusunda, bilinçli bir biçimde kullandıkları gerçeğinin altını çizmektedir.

Çalışmamız kapsamında yaptığımız taramalarla, siyaset haberlerinde atasözü-deyim kullanımına en çok yer veren gazetenin **Zaman** olduğu tespit edilmiştir. Siyaset haberleriyle ilgili tespit ettiğimiz toplam 109 atasözü-deyim kullanımının 43’ü **Zaman** gazetesinde yer almaktadır. Siyaset haberlerinde atasözü-deyim kullanımına en az yer veren gazete ise, tespit ettiğimiz 11 örneğin de doğruladığı gibi, **Posta**’dır. Siyaset haberleriyle ilgili **Hürriyet**’te ve **Sabah**’ta 18’er, **Milliyet**’te ise 19 örnek tespit edilmiştir. Bu konuyla ilgili en çok örneğin Zaman gazetesinde yer alması, Zaman gazetesinde siyaset haberlerine, diğer gazetelerdekine göre çok daha fazla yer ayrılıyor olmasıyla açıklanabilir.

Taradığımız gazetelerin siyaset haberlerinde yer alan atasözü-deyim kullanımıyla ilgili tespitlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

Aceleyle getirmek

“Yasayı aceleyle getirdiler” (Sabah, 14 Mart 2005, s. 15)

Ağaç yaşken eğilir.

“AB yaşken eğilir” (Milliyet, 1 Ocak 2005, s. 19)

Ağız dalaşı

“Rum basını, Papadopoulos’un Brüksel’de İngiltere Başbakanı Blair’le ağız dalaşı yaptığını [...] yazdı.” (Hürriyet, 19 Aralık 2004, s. 21)

Ağız değiştirmek

“Yabancı basına ‘özerklik’ ilanı veren Zana tepkiler üzerine ağız değiştirdi.” (Zaman, 11 Aralık 2004, s. 6)

Al birini vur ötekine

“ ‘Al birini vur öbürüne’ şeklindeki deyim söyleyemedi.” (Hürriyet, 24 Ocak 2005, s. 16)

“Yetenekli isimleri DSP’ye davet Ecevit, [...] adaylar için de ‘al birini, vur ötekine’ değerlendirmesi yaptı.” (Zaman, 24 Ocak 2005, s. 1)

Al gülüm ver gülüm

“Al gülüm ver gülüm olmuş yani.” (Balçıçek Pamir, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 20)

Alttan almak

“Alttan al yenge” (Ece Temelkuran, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 4)

Ara (aralarını) bulmak

“ABD ile aranızı bulun” (Hürriyet, 24 Aralık 2004, s. 25)

Arap saçına dönmek

“Arap saçına döndürdüler” (Posta, 23 Aralık 2004, s. 1)

Aşık atmak

“Kıbrıs konusunda kimse bizimle aşık atmasın.” (Hürriyet 19 Aralık 2004, s. 24)

Ateş püskürmek

“CHP Genel Merkezi, Livaneli’ye ateş püskürdü.” (Posta, 3 Şubat 2005, s. 12)

Ateşten gömlek

“Ateşten bir gömlek giydim ancak bu işten yüzümün akıyla çıkmasını bildim.” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 28)

Ayak uydurmak

“S. Arabistan da bölgedeki demokrasi rüzgârına ayak uydurmaya çalışıyor” (Zaman, 11 Şubat 2005, s. 13)

Ayak üstü

“Ayak üstü görüştü, Güney Asya’ya uçtu.” (Posta, 6 Şubat 2005, s. 1)

Baba ocağı

“Baba ocağında horon tepti.” (Sabah, 7 Ocak 2005, s. 21)

Balık baştan kokar.

“The Economist: Türkiye’de balık baştan kokuyor. [...] Türkiye balığın baştan koktuğu bir ülke.” (Posta, 18 Mart 2005, s. 1)

Bardağı taşıran damla

“Bahçeli’nin olaya el koymasına neden olan bardağı taşıran son damlanın [...] olduğu belirtildi.” (Hürriyet, 12 Mart 2005, s. 22)

Baş ağrısı

“Avrupa Birliği’nin Türkiye baş ağrısı...” (Ebu Bekir Hasan, Zaman, 8 Aralık 2004, s. 18)

Başı ağrımak

“Askeri yargı düzenlenmezse Avrupa’da başımız ağrır.” (Zaman, 9 Aralık 2004, s. 3)

Birbirine düşmek

“Başbakan: CHP’liler birbirine düştü” (Milliyet, 10 Ocak 2005, s. 17)

Boy göstermek

“Bush Hanedanı, 146 üyesiyle Beyaz Saray’da boy gösterdi.” (Hürriyet, 21 Ocak 2005, s. 12)

Boyun eğmek

“Boyun eğmeyiz, sıra Rumlarda” (Milliyet, 5 Aralık 2004, s. 19)

Buzlar çözülmek

“ABD, Filistin’le arasındaki buzları çözüyor.” (Zaman, 8 Şubat 2005, s. 1)

Cirit atmak

“Hortumcuların cirit attığı VIP’te Ecevit konuşamadı.” (Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 1)

Çamur atmak

“Genel başkanın, kendi seçtiği kurul üyelerine bile çamur attığını ifade etti.” (Zaman, 5 Ocak 2005, s. 1)

“O zaman da herkese çamur atarlar.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 6)

Çile doldurmak

“Maalesef Türk yargısı hiçbir zaman çilesini doldurmadı.” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 13)

Damarına basmak

“Rumların damarına bastı” (Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 22)

Dilden dile dolaşmak

“Bakan Hilmi Güler’in yanıtlaması gereken 5 soru dilden dile dolaşıyor.” (Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 1)

El koymak

“Hükümet el koysun” (Hürriyet, 8 Şubat 2005, s. 1)

Elden gitmek

“Rahşan Ecevit: Din elden gidiyor” (Posta, 3 Ocak 2005, s. 1)

Elini çabuk tutmak

“Elinizi çabuk tutun uyarısı” (Sabah, 23 Şubat 2005, s. 1)

Elini vicdanına koyarak söylemek

“Elinizi vicdanınıza koyup söyleyin” (Zaman, 21 Aralık 2004, s. 6)

Gece gündüz demeden

“[...] Erdoğan, yapılması gereken her şeyi gece gündüz demeden iktidarı ve muhalefeti ile yaptıklarını bildirdi.” (Hürriyet, 13 Aralık 2004, s. 23)

Gedik açmak

“Erdoğan vekilleri uyardı: Gensoru gedik açma taktiği, oyuna gelmeyin.” (Zaman, 30 Aralık 2004, s. 6)

Gönlünü almak

“Bu inişli çıkışlı yolun hikayesinde, darbeler, karşılıklı küskünlükler, gönül alan mektuplar var.” (Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 24)

“Erdoğan, çiftçinin gönlünü borç affı ile alacak” (Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 12)

“Tıp Bayramı’nda doktorların gönlünü aldı” (Zaman, 14 Mart 2005, s. 7)

Gövde gösterisi

“Baykal’a karşı gövde gösterisi” (Posta, 10 Ocak 2005, s. 1)

Göz yummak

“Baykal: Ne şiddete ne de yoksulluğa göz yumarız” (Zaman, 6 Şubat 2005, s. 7)

Gözdağı vermek

“Yeni paket spekülörlere gözdağı verdi” (Zaman, 16 Aralık 2004, s. 1)

“Bush [...] İran’a gözdağı verdi.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 12)

Gözden çıkarmak

“Millet sizi gözden çıkarır, Kıbrıs’ı asla” (Hürriyet, 29 Aralık 2004, s. 25)

Gözden geçirmek

“Eleştiri konusu maddeler gözden geçirilecek.” (Zaman, 28 Mart 2005, s. 1)

Gözden kaçmak

“[...] KGB’nin eski bir yöneticisi olan Putin’in bu refleksi gözden kaçmadı.” (Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 22)

Gözü ardında kalmak

“Gelenlerin gözü arkada kaldı” (Zaman, 27 Mart 2005, s. 13)

Gözüne kestirmek

“İsrail, İran’ı gözüne kestirdi!” (Yard. Doç. Dr. Sedat Laçiner, Zaman, 15 Mart 2005, s. 18)

Gözünü dikmek

“Seçimi kaybeden gözünü PM’ye dikecek” (Zaman, 29 Ocak 2005, s. 6)

Güme gitmek

“Güme gitmesin diye parti kurmayı erteledi.” (Zaman, 14 Aralık 2004, s. 6)

Hak getire.

“Erdoğan: Suriye’de diyet miyet hak getire” (Hürriyet, 24 Aralık 2004, s. 1)

Hariçten gazel okumak

“Hariçten gazele hayır!” (Milliyet, 26 Aralık 2004, s. 21)

Havlayan köpek ısırılmaz.

“Ajans ‘Havlayan köpek ısırılmaz’ atasözünü hatırlatarak şu yorumu yaptı:” (Sabah, 19 Ocak 2005, s. 16)

Hesap sormak

“ABD, Irak’ta katliam yapıyor, kimsenin hesap sorduğu yok.” (Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 16)

Hesap vermek

“ABD, hesap versin” (Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 16)

Hop oturup hop kalkmak

“Üst düzey bir Amerikalı yetkiliye göre, ‘Washington hop oturup hop kalktı.’” (Aslı Aydıntaşbaş, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 21)

İçi almamak

“İçi almıyor insanın.” (Ece Temelkuran, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 4)

İşi yokuşa sürmek

“Avusturya işi yokuşa sürmedikçe müzakereleri başlatacağını bekliyoruz”
(Sabah, 19 Ocak 2005, s. 16)

Kâğıt üstünde kalmak

“Türkiye’nin uyarıları kâğıt üstünde kalacak!” (Zaman, 3 Şubat 2005, s. 18)

Kan gövdeyi götürmek

“Orada bu konuşulmuş, ne kan gövdeyi götürmüş, ne tartışma yaşanmış, ne tepki gösterilmiş.” (Balçiçek Pamir, Sabah, 18 Ocak 2005, s. 20)

Kan revan içinde

“Şimdiye kadar hiç olmadığı kadar kan revan içinde.” (Ece Temelkuran, Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 4)

Kargayı bülbül diye satmak

“Kargayı bülbül diye yutturmak imkânsız” (Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 25)

Karnından söylemek

“Baykal, Erdoğan’a ‘Karnından konuşma, dokunulmazlıkları kaldır, gel hesaplaşalım’ karşılığını verdi.” (Posta, 23 Şubat 2005, s. 14)

Kazan kaldırmak

“CHP’de 31 vekil kazan kaldırdı” (Zaman, 31 Mart 2005, s. 1)

Kemerı sıkmak

“Vatandaşa kemerı sıkacak delik kalmadı.” (Milliyet, 30 Mart 2005, s. 1)

Kesenin ağzını açmak

“Kesenin ağzı çiftçiye açıldı.” (Sabah, 19 Ocak 2005, s. 1)

Kıl payı

“Berlusconi ‘kıl payı’yla” (Sabah, 11 Aralık 2004, s. 27)

Kokusu çıkmak

“Kokusu çıkmadan TV’leri satın” (Posta, 15 Şubat 2005, s. 14)

Kol kırılır yen içinde kalır.

“Biz kol kırılır yen içinde kalır diyorduk; ama sizde kol kırıldı hatta kemik görünüyor.” (Zaman, 22 Ocak 2005, s. 6)

Kozunu paylaşmak

“Kozlarını kongrede paylaşacaklar” (Zaman, 4 Ocak 2005, s. 6)

“Kurultay’dan önce kozlarını Anadolu’da paylaşacaklar.” (Zaman, 7 Ocak 2005, s. 1)

Kör dövüşü

“Kör dövüşünü kim kazanırsa kazansın kaybeden parti olacak” (Zaman, 6 Ocak 2005, s. 7)

Köşeye sıkışmak

“Erdoğan, ‘Kimse, Türkiye’yi köşeye sıkıştırma politikasıyla hareket etmesin, ona da gelemeyiz’ diye konuştu.” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 13)

Kulak ardı etmek

“Livaneli, Deniz Baykal’ın parti içinden yükselen sesleri kulak ardı etmeyip çekilmesi gerektiğini de söyledi.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 6)

Mızrak çuvala girmez.

“Mızrak çuvala girmez, arkanızda medya desteği olsa da giremez.” (Hürriyet, 21 Aralık 2004, s. 25)

Nabzını yoklamak

“Zülfü Livaneli de nabız yoklamayı sürdürüyor.” (Sabah, 19 Ocak 2005, s. 19)

“Mumcu CHP’de nabız yokluyor” (Erdal Şafak, Sabah, 17 Şubat 2005, s. 1)

Ok yayadan çıkmak

“Ok yaydan çıktı. Bundan sonra oku ben de tutamam.” (Zaman, 27 Ocak 2005, s. 6)

Oyuna gelmek

“Yazıcıoğlu: Bölücülerin oyununa gelmeyelim” (Zaman, 15 Aralık 2004, s.6)

“Erdoğan vekilleri uyardı: Gensoru gedik açma taktiği, oyuna gelmeyin” (Zaman, 30 Aralık 2004, s. 6)

Pabuç bırakmamak

“İnşallah onlara pabuç bırakmayacağız.” (Milliyet, 18 Ocak 2005, s. 21)

“CHP eşkıyalığa pabuç bırakmaz” (Zaman, 30 Ocak 2005, s. 7)

Paniğe kapılmak

“Paniğe kapılan Rumlar talebi reddetti.” (Milliyet, 12 Şubat 2005, s. 22)

Pire için yorgan yakmak

“Pire için yorgan yakmadık” (Sabah, 24 Aralık 2004, s. 23)

Pot kırmak

“Rumsfeld bu kez de 11 Eylül potu kırdı!” (Sabah, 29 Aralık 2004, s. 25)

Ramak kalmak

“AB, müzakere tarihine ramak kala yan mı çiziyor?” (Zaman, 10 Aralık 2004, s. 18)

Renk vermemek

“Tanınmamış olmasına şaşırmakla birlikte renk vermeyen Florida Valisi [...]” (Hürriyet, 6 Ocak 2005, s. 13)

Rest çekmek

“Başbakan Recep Tayyip Erdoğan resti çekti.” (Zaman, 18 Aralık 2004, s. 1)

Sahip çıkmak

“Fiyatları yuvarlatma, kuruşuna sahip çık” (Sabah, 5 Ocak 2005, s. 9)

Selama durmak

“Rektörler türbanlılara selam duracak.” (Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 18)

Sıcak bakmak

“Arınç’ın ‘protokolü değiştirme’ teklifine Köşk sıcak bakmadı.” (Zaman, 2 Aralık 2004, s. 6)

“Uluslararası bir komisyona sıcak bakmalısınız.” (Hürriyet, 20 Mart 2005, s. 1)

Sırtı yere gelmek

“Üç Y’nin sırtını yere getirmeliyiz... Yoksulluk, yolsuzluk, yasaklar.” (Sabah, 18 Şubat 2005, s. 1)

Sil baştan

“Ukrayna’da yarış sil baştan” (Sabah, 4 Aralık 2004, s. 24)

Soğuk bakmak

“Washington, Barguti’nin adaylığına soğuk bakıyor.” (Zaman, 3 Aralık 2004, s. 12)

Soğuk duş

“Ankara’da soğuk duş etkisi yaratan ilanda [...]” (Hürriyet, 10 Aralık 2004, s. 22)

Şamar oğlanı

“Türkiye’de bazıları ABD ve İsrail’i şamar oğlanı gibi kullanıyor.” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 22)

Taş taş üstünde bırakmamak

“[...] Felluce’de taş üstünde taş bırakılmadığını ifade etti” (Zaman, 3 Aralık 2004, s. 6)

Tekere çomak sokmak

“Tekerine çomak soktuklarım ve rantını kestiklerim beni derin devlet yaptı.” (Zaman, 22 Ocak 2005, s. 7)

Topa tutmak

“DYP’ye katılan Balandı, eski partisini topa tutup Ağar’ı övdü” (Zaman, 12 Şubat 2005, s. 6)

Tuzağa düşmek

“Başbakan Erdoğan, 5 özel timcinin tuzağa düşürüldüğünü söyleyerek [...]” (Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 17)

Yağ çekmek

“Partide yağ çeken değil, hak eden yükselecek.” (Milliyet, 28 Ocak 2005, s. 20)

Yakayı ele vermek

“ ‘Milletvekiliyim’ diyen gazeteci hediye isteyince yakayı ele verdi” (Zaman, 26 Mart 2005, s. 6)

Yan çizmek

“AB, müzakere tarihine ramak kala yan mı çiziyor?” (Zaman, 10 Aralık 2004, s. 18)

Yan gelip yatmak

“Yan gelip yatmak isteyen memur olmak istiyor.” (Posta, 20 Şubat 2005, s. 14)

Yarası olan gocunur.

“ANAP’lılara da ‘Yarası olan gocunur.’ göndermesinde bulundu.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 6)

Yel kayadan ne anlar.

“Ama yel kayadan bir şey anlamadı.” (Zaman, 22 Ocak 2005, s. 7)

Yeşil ışık yakmak

“Chirac’tan yeşil ışık” (Hürriyet, 16 Aralık 2004, s. 1)

Yüz vermemek

“Bahçeli: Bölücü niyetle gelen AB temsilcilerine yüz vermeyin!” (Zaman, 13 Aralık 2004, s. 1)

Yüzü gülmek

“Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, bayram öncesi çiftçinin yüzünü güldürecek açıklamalar yaptı.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 1)

f. Spor Haberleri

Spor haberleri, Türkiye'nin ve dünyanın spor gündemiyle ilgili haberlerdir. Gazetelerin genellikle son sayfadan önceki 7-8 sayfasında yer alan spor haberleri, sporun her dalıyla ilgili olmakla birlikte, en çok futbolla ilgili olmaktadır. Özellikle futbolla ilgili önemli spor olaylarının, spor sayfalarının dışına taşarak sürmanşet ya da doğrudan manşet haber olarak birinci sayfadan verildiğini ve ülkede gündem oluşturduğunu da görmekteyiz.

Sporcular, spor kulüpleri ve spor karşılaşmalarıyla ilgili haberlerin yer aldığı spor sayfaları; genellikle fanatik futbol taraftarlarının dilini andıran, “vurmak, parçalamak, devirmek, dağıtmak” gibi ifadelerin sıkça kullanıldığı bir terminolojiyle kaleme alınmaktadır. Bu nedenle halk diline ait birçok özelliği görebildiğimiz spor sayfaları, atasözü ve deyim kullanımı açısından da oldukça zengin bir görünüm sergilemektedir.

Spor haberlerinde atasözleri ve deyimler, genellikle slogan izlenimi oluşturacak biçimde kısa başlıklar halinde kullanılmaktadır. Bu kullanımların; tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de diğer spor dallarından daha çok ilgi gören futbolla ilgili haberlerde yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Ancak, böyle bir değerlendirmede bulunurken, gazetelerde futbol haberlerinin diğer spor dallarıyla ilgili haberlerden çok daha fazla yer kapladığı gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekir.

Spor haberlerinde tespit ettiğimiz atasözü-deyim kullanımlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Aba altından sopa göstermek

“Suat’a aba altından sopa” (Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 26)

Açtı ağzını yumdu gözünü.

“Galatasaray’da PAF takıma gönderilen Ümit Karan, açtı ağzını yumdu gözünü.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 28)

“Hagi yine açtı ağzını yumdu gözünü.” (Hürriyet, 5 Şubat 2005, s. 39)

Ağzından çıkan kulakları duymak

“Ağzından çıkan kulakları duysun” (Can Bartu, Hürriyet, 8 Mart 2005, s. 39)

Adı çıkmış dokuza, inmez sekize.

“Adı çıkmış dokuza!” (Milliyet, 18 Aralık 2004, s. 30)

Ağzına geleni söylemek

“Hasan Şaş ağzına geleni söyler.” (Hürriyet, 7 Aralık 2004, s. 39)

Ağzından kaçırmak

“Şimdi, ağzından kaçırdıklarını tamamlayamamanın sıkıntısında olmalı kendisi.” (Ercan Güven, Milliyet, 22 Mart 2005, s. 24)

Ağzını açmamak

“Sen oraya gidiyorsun, bütün tribünler küfür ediyor, bize ağzımızı açtırmıyorsun.” (Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 41)

Ağzı yanmak

“Aslan’ın ağzı yanacak” (Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 26)

Akan sular durmak

“Konu Türk Milli Takımı olunca akan sular duruyor.” (Fatih Uraz, Zaman-Spor, 27 Ocak 2005, s. 2)

Akıl hocası

“Akıl hocaları, ya da danışmanları ‘Haklısın padişahım’ zihniyetinde olunca [...]” (Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

Akıl kârı olmamak

“Dört büyükler varken Avrupa’ya transfer olmak akıl kârı değil” (Zaman-Spor, 9 Şubat 2005, s. 1)

Akla kararı seçmek

“Sadettin Saran’la alanda ve uçakta yan yana gelmemek için akla kararı seçti.” (Sabah, 13 Ocak 2005, s. 28)

Aklı başına gelmek

“Sonra aklımız başımıza geldi.” (Ercan Güven, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 23)

Aklını başına toplamak

“Eğer aklınızı başınıza toplamazsınız sonuçlarına katlanırsınız.” (Hürriyet, 18 Aralık 2004, s. 4)

Aklını peynir ekmekle yemek

“Kulüpler akıllarını peynir ekmekle yemediyse bu işin hiçbir oluru bulunmamaktadır” (Özcan Pehlivanoglu, Zaman-Spor, 26 Mart 2005, s. 3)

Aralarından su sızmamak

“Alex de Souza ile Nicolas Anelka’nın aralarından su sızıyor” (Hürriyet, 10 Şubat 2005, s. 36)

“Fenerbahçe’de aralarından su sızmayan Başkan ile Alman hocanın şu sıralarda hiç görüşmediği konuşuluyor.” (Posta, 9 Mart 2005, s. 24)

Arif olan anlasın.

“Arif olan anlar!” (Bilgin Gökberk, Milliyet, 18 Mart 2005, s. 29)

Ateş bacayı sarmak

“Ateş bacayı sardı” (Milliyet, 13 Aralık 2004, s. 28)

“Ateş bacayı sardı” (Milliyet-Taktik, 20 Mart 2005, s. 1)

Ateşe atmak

“Rıza’yı ateşlere attınız!” (Kazım Kanat, Sabah, 28 Ocak 2005, s. 25)

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

“Ateş olmadan duman çıkmaz.” (Hürriyet-Kelebek, 16 Şubat 2005, s. 3)

Ateşle oynamak

“Carew ateşle oynuyor” (Posta, 21 Şubat 2005, s. 25)

Ateş pahası

“Ateş pahası” (Sabah, 21 Aralık 2004, s. 32)

Ateş püskürmek

“[...] Trabzonspor yönetimi ateş püskürdü.” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 23)

“Yönetim, Kamerunlu futbolcuya ve menajeri Abdullah Kılınc’a ateş püskürdü.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 28)

“Trabzonspor Başkanı Atay Aktuğ, Türkiye’de sık sık gündeme gelen masa başı oyunları iddiasına ateş püskürdü.” (Milliyet, 14 Mart 2005, s. 24)

Ateşten gömlek

“Ateşten bir gömlek giydim ancak bu işten yüzümün akıyla çıkmasını bildim.” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 28)

“F.Bahçe, ateşten gömlek giymeye hazırlanıyor.” (Zaman-Spor, 26 Ocak 2005, s. 3)

Atı alan Üsküdar’ı geçti.

“Ancak son on dakikada Hakan Yakın da oyuna alınmasına rağmen atı alan Üsküdar’ı geçmişti.” (Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 32)

At sahibine göre kışner.

“At sahibine göre...” (Sabah, 14 Şubat 2005, s. 32)

Ayağa kaldırmak

“Olympiakos’a 51 sayı fark atan temsilcimiz, Yunanistan’ı ayağa kaldırdı.” (Sabah, 11 Aralık 2004, s. 33)

Ayağını denk almak

“Ayağınızı denk alın” (Milliyet, 7 Mart 2005, s. 26)

Ayak diremek

“Ronaldo ayak diretti” (Milliyet, 3 Ocak 2005, s. 27)

Ayak uydurmak

“Böylece Türkiye de Avrupa’ya ayak uydurmuş olacak.” (Sabah, 18 Ocak 2005, s. 28)

Ayranı yok içmeye, atla gider sıçmaya.

“Ayranımız yok içmeye...” (Milliyet-Taktik, 30 Mart 2005, s. 4)

Bağrına basmak

“Siyah beyazlı taraftarlar, [...] Mircea Lucescu’yu adeta bağrına bastı.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 29)

“Fransız golcü Nicolas Anelka İstanbul’a gelmeden taraftarlar dün onu bağrına bastı...” (Sabah, 31 Ocak 2005, s. 31)

Bal gibi

“Bal gibi penaltı” (Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 1)

Bardağı taşıran damla.

“Belçika’dan dönmemesi bardağı taşıran son damla oldu.” (Zaman-Spor, 7 Ocak 2005, s. 2)

“Siyah-Beyazlıların Türkiye Kupası’ndan da elenmesi bardağı taşıran son damla oldu.” (Zaman, 27 Ocak 2005, s. 1)

Bardağı taşırarak

“Son hafta pazartesiye ertelenen Kayseri Erciyes-Altay maçı bardağı taşırdı.” (Sabah, 1 Aralık 2004, s. 28)

Barut fıçısı

“Barut Fıçısı-Otelde basın mensuplarına bir açıklama yapan Mutlu Çelik kızgın ve öfkeliydi.” (Sabah, 10 Ocak 2005, s. 30)

“Trabzon barut fıçısı” (Posta, 16 Mart 2005, s. 25)

Basireti bağlanmak

“Bu olaydaki kolektif ‘basiret bağlanması’ yüzünden olsa gerek.” (Ercan Güven, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 23)

Başı ağrımak

“Turgay Demirel’in başı ağrıyacak” (Hürriyet, 9 Şubat 2005, s. 37)

Başından kaynar sular dökülmek

“Federico Giunti ‘[...] Başımdan aşağıya kaynar sular döküldü.’ ifadesini kullandı.” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 32)

Belini kırmak

“Çetelerin belini kıracağız” (Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 35)

Bıçak kemiğe dayanmak

“Bıçak kemiğe dayandı” (Milliyet, 7 Ocak 2005, s. 28)

“Bıçak kemiğe dayandı” (Posta, 9 Şubat 2005, s. 22)

Bıçak sırtında

“Bıçak sırtındalar” (Posta, 7 Ocak 2005, s. 23)

Bir gömlek üstün

“Yunanlılar bir gömlek üstün” (Sabah, 9 Aralık 2004, s. 30)

Bir ipte iki cambaz oynamaz.

“Bir ipte iki cambaz” (Hürriyet, 19 Ocak 2005, s. 29)

Bir taşla iki kuş vurmak.

“Bir taşla iki kuş vurmak.” (Hürriyet, 12 Ocak 2005, s. 42)

Bit yeniği

“Ben biliyordum bu işte bir bit yeniği olduğunu.” (Ercan Güven, Milliyet, 30 Mart 2005, s. 26)

Borç yiğidin kamçısıdır.

“Borç Aslan’ın kamçısı!” (Milliyet, 18 Şubat 2005, s. 28)

Boynu bükük

“Telekom’un boynu bükük” (Hürriyet, 31 Aralık 2004, s. 34)

Boynunun borcu

“Şimdi bu olayda boynumun borcu olan iki şey söyleyeceğim.” (Ercan Güven, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 23)

Boyun eğmek

“Tuborg’a son saniyelerde boyun eğdi” (Posta, 6 Mart 2005, s. 23)

Bulunmaz Hint kumaşı mı?

“Bu nedenle İran için bulunmaz Hint kumaşı.” (Hürriyet, 18 Ocak 2005, s. 33)

“Süreyya bulunmaz Hint kumaşı değil” (Hürriyet, 23 Mart 2005, s. 36)

Bundan iyisi can sağlığı.

“Bundan iyisi can sağlığı” (Hürriyet, 16 Ocak 2005, s. 38)

Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?

“Bu ne perhiz böyle!” (Sabah, 3 Ocak 2005, s. 27)

“Bu ne perhiz” (Sabah, 7 Şubat 2005, s. 26)

Buzlar çözülmek (erimek)

“Buzlar eridi.” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 28).

“Yanal, Daum’la buzları eritti” (Zaman-Spor, 13 Ocak 2005, s. 4)

Can çekişmek

“Aslan can çekişiyor!” (Milliyet, 14 Mart 2005, s. 23)

Cicim ayı

“Fener’le cicim ayları biten Hooijdonk kendini içkiye vurdu.” (Sabah, 9 Aralık 2004, s. 35)

“Cicim ayları çabuk bitti” (Milliyet, 29 Aralık 2004, s. 28)

Çam devirmek

“Başkan, sözleriyle çam devirdiğinin farkındır.” (Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

Çanak tutmak

“Bir de sayın milletvekilimizin, olaya farkında olmadan çanak tutan iyi niyetli spor yazarları ayrımı var.” (Ercan Güven, Milliyet, 22 Mart 2005, s. 24)

Çantada keklik

“İspanyol gazeteleri, Real Zaragoza’nın Türkiye’de çantada keklik görüldüğünü [...] ileri sürdüler.” (Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 26)

Çaptan düşmek

“Çaptan düştüğünüz zaman marka değerinin hiçbir hükmü kalmıyor.” (Haydi Beşer, Zaman-Spor, 24 Ocak 2005, s. 2)

Çark etmek

“Cafer Aydın, Hukuk Kurulu’nda çark etti.” (Zaman-Spor, 23 Şubat 2005, s. 1)

Çetin ceviz

“Çetin ceviz” (Sabah, 24 Ocak 2005, s. 27)

Çevir kazı yanmasın.

“Çevir kazı yanmasın.” (Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

Çileden çıkmak

“Karan çileden çıktı” (Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 28)

“Saidou’nun hiçbir takıma gitmemesi herkesi çileden çıkardı.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 28)

Çizmeden yukarı çıkmak

“Pierre çizmeyi aştı” (Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 27)

Çorap söküşü gibi gitmek

“Çorap söküşü gibi gitmek!” (Milliyet, 31 Ocak 2005, s. 24)

Dağ fare doğurdu.

“Dağ fare doğurdu.” (Milliyet, 23 Şubat 2005, s. 29)

Dalga geçmek

“İspanyol basını, F.Bahçe ile dalga geçerken, Anelka’yı da yerden yere vurdu.” (Sabah, 26 Şubat 2005, s. 1)

Darısı başına

“Darısı futbolcuların başına, darısı tüm diğer branşlara.” (Hürriyet, 28 Mart 2005, s. 1)

Defteri kapamak

“Beşiktaş defteri kapadı.” (Posta, 18 Ocak 2005, s. 27)

Demir atmak

“Okur’un Utah’ı dibe demir attı.” (Milliyet, 4 Ocak 2005, s. 23)

Dikiş tutturamamak

“Savunmada dikiş tutmuyor” (Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 38)

“Bu oyuncu hiçbir yerde dikiş tutturamamış.” (Sabah, 19 Ocak 2005, s. 26)

Dil dökmek

“Trabzon yöneticisi Musa Bozoğlu, dün Şenol Güneş’i ikna etmek için 4 saat dil döktü.” (Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 26)

Dile düşmek

“Hem küme düştü hem de dile düştü” (Hürriyet, 28 Mart 2005, s. 1)

Dili çözülmek

“Muhalefetin dili çözüldü!” (Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 27)

Dilini tutmak

“Dilini tutsun, böyle davranmaya devam ederse kendisi zarar görür.”
(Milliyet, 7 Aralık 2004, s. 26)

“Dilini tut Ayhan” (Hürriyet, 23 Mart 2005, s. 36)

Dişine göre

“Dişinize göre rakipler” (Hürriyet, 15 Şubat 2005, s. 38)

Dize gelmek

“Cimbom, 13 maçtır yenilmeyen Beşiktaş’ı Ali Sami Yen’de dize getirdi.”
(Hürriyet, 6 Mart 2005, s. 1)

Dolu dizgin

“Cimbom doludizgin” (Posta, 11 Aralık 2004, s. 27)

Dost acı söyler.

“Dost acı söyledi” (Milliyet, 25 Aralık 2004, s. 30)

Dost kazığı

“Fener’e dost kazığı” (Sabah, 19 Aralık 2004, s. 34)

Dönüm noktası

“5 haftadır gol atamayan Necati için Gençlerbirliği maçı bir dönüm noktası.”
(Sabah, 3 Aralık 2004, s. 30)

Dört dörtlük

“Karakter açısından da eksiksiz ve dört dörtlükler.” (Milliyet, 8 Aralık 2004, s. 3)

Duman attırmak

“Ülker duman attırdı” (Posta, 23 Aralık 2004, s. 24)

Dünya başına yıkılmak

“İşte o anda dünya başıma yıkıldı.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 28)

Düşenin dostu olmaz.

“Adeta düşenin dostu oldu.” (Hürriyet, 12 Mart 2005, s. 37)

Düşman çatlatmak

“Galatasaray Başkanı Özhan Canaydın, kulübü düşman çatlatırcasına çok iyi yerlere getireceklerini iddia etti.” (Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 33)

Ekmeğine yağ sürmek

“Alman basını da Daum’un ekmeğine yağ sürüyordu.” (Milliyet, 31 Aralık 2004, s. 31)

“GS’de inanılmaz bir hata yapan Tomas, [...] Karadeniz ekibinin ekmeğine yağ sürdü.” (Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 32)

Elden çıkarmak

“Beşiktaş, büyük hayal kırıklığı yaratan İsyanyol yıldızı bir türlü elden çıkaramadı.” (Milliyet, 4 Ocak 2005, s. 25)

Eli boş dönmek

“Tunus’ta oyuncu bakan Doğan, eli boş döndü.” (Zaman, 5 Ocak 2005, s. 21)

“Malatyaspor, BB Ankaraspor’u başkentte eli boş gönderdi” (Zaman-Spor, 6 Şubat 2005, s. 2)

Eli boş kalmak

“Dos Santos’un eli boş kaldı.” (Milliyet, 1 Aralık 2004, s. 28)

Eli kolu bağlı olmak

“26 kişilik kadroda kullanmaya değer oyuncularım var ama elim kolum bağlı.” (Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 35)

Eline su dökemez.

“Eline su dökemez” (Sabah, 15 Ocak 2005, s. 34)

Elle tutulur gözle görülür

“[...] Rakip kalede elle tutulur pozisyonumuz yok.” (Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 40)

El üstünde tutmak

“Tuncay el üstünde” (Posta, 10 Aralık 2004, s. 26)

Eteğindeki taşarlı dökmek

“Etekteki taşlar döküldü!” (Milliyet, 27 Aralık 2004, s. 29)

Evdeki hesap çarşıya uymamak

“Evdeki hesap tutmadı.” (Hürriyet, 19 Aralık 2004, s. 37)

“Evdeki hesap çarşıya uymuyor.” (Posta, 7 Ocak 2005, s. 23)

“Fakat futbolda bazı hesaplar çarşıya uymuyor.” (Can Uyguç, Posta, 18 Şubat 2005, s. 24)

“Evdeki hesap tutmadı” (Milliyet, 7 Mart 2005, s. 27)

Faka basmak

“Carew faka bastı” (Milliyet, 2 Mart 2005, s. 28)

Fire vermek

“İki fire verdiler” (Milliyet, 13 Aralık 2004, s. 27)

“Kaptan fire vermedi.” (Milliyet, 14 Mart 2005, s. 24)

Gece kuşu

“Gece kuşu Carew!” (Posta, 18 Aralık 2004, s. 27)

“Meğer gece kuşu değilmiş” (Sabah, 25 Aralık 2004, s. 33)

Gel keyfim gel.

“Gel keyfim gel” (Sabah, 15 Şubat 2005, S. 26)

Gemileri yakmak²⁰⁶

“Ümit, gemileri yaktı” (Sabah, 19 Ocak 2005, s. 25)

Gemisini kurtaran kaptan

“Birçok maçta gemisini kurtaran kaptan ve Daum’un jokeri oldu.” (Zaman-Spor, 3 Aralık 2004, s. 3)

Gölge düşürmek

“Galatasaray yöneticisi Fatih Gökşen, Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım’ın derbiye gölge düşürmeye çalıştığını iddia etti.” (Posta, 14 Aralık 2004, s. 24)

²⁰⁶ Bu deyim, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Emin Özdemir’in *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* adlı sözlüklerinde yer almamaktadır.

Gövde gösterisi

“Sarı lacivertliler, büyük derbi öncesi Galatasaray’a gövde gösterisi yaptı.”

(Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 1)

“Canaydın gövde gösterisi yaptı” (Zaman-Spor, 16 Ocak 2005, s. 1)

Göz açtırmamak

“Rıza göz açtırmıyor.” (Posta, 9 Şubat 2005, s. 22)

Gözardı etmek

“Gözardı edildi.” (Milliyet, 6 Aralık 2004, s. 30)

Gözdağı vermek

“Bosque, Sergen’e de gözdağı verdi” (Zaman-Spor, 22 Aralık 2004, s. 3)

Gözden çıkarmak

“Hooijdonk’u gözden çıkarmadık” (Zaman-Spor, 31 Aralık 2004, s. 1)

“Porto ve M. United’in yüksek rakamları gözden çıkardığı belirtiliyor.”

(Zaman, 28 Ocak 2005, s. 13)

Göz dikmek

“Eczacı gözünü kupaya dikti” (Sabah, 6 Ocak 2005, s. 28)

Gözden düşmek

“Yusuf Gözden Düştü” (Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 36)

“Hooijdonk gözden düştü” (Milliyet-Taktik, 21 Mart 2005, s. 1)

Göz doldurmak

“Ramazan, isabetli paslarıyla göz doldurdu.” (Sabah, 18 Ocak 2005, s. 26)

Göze gelmek

“Sergen göze geldi.” (Sabah, 11 Şubat 2005, s. 29)

Göz kamaştırmak

“51. Yılın Sporcusu anketimizde zirveye çıkanlar, göz kamaştıran bir törenle ödülleri­ne kavuştular.” (Milliyet, 2 şubat 2005, s. 29)

“Nihat Kahveci, İspanya’da futboluyla göz kamaştırıyor” (Zaman-Spor, 15 şubat 2005, s. 4)

“Trabzonspor’un yıldızları göz kamaştırıyor.” (Zaman-Spor, 1 Mart 2005, s. 3)

“Ribery göz kamaştırdı” (Zaman-Spor, 21 Mart 2005, s. 1)

Gözü gibi sakınmak

“Ural Yanal’ın oğlunun hatırası diye gözü gibi baktığı ve villanın bahçesinde [...]” (Hürriyet, 17 Aralık 2004, s. 40)

Gözü kara

“Aktuğ’un gözü kara” (Posta, 14 Aralık 2004, s. 23)

Gözü kararmak

“Rıza’nın gözü karardı” (Sabah, 9 şubat 2005, s. 27)

“Fener’in gözü karardı!” (Milliyet, 22 şubat 2005, s. 28)

Gözüne kestirmek

“Kanarya, Konya’yı gözüne kestirdi.” (Zaman-Spor, 18 Aralık 2004, s. 2)

Gözünün yaşına bakmamak

“Futbol Federasyonu Başkanı Levent Bıçakçı, kimsenin gözünün yaşına bakmayacaklarını, tribün terörünü kökünden kazıyacaklarını söyledi.” (Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 35)

“Diyarbakır, A. Sebat’ın gözünün yaşına bakmadı” (Zaman-Spor, 14 şubat 2005, s. 4)

“Lacivert beyazlılar, uzun oyuncuları bulunmayan Prokom’un gözünün yaşına bakmadı.” (Hürriyet, 24 şubat 2005, s. 34)

Gözü üzerinde olmak

“Gözüm üzerinde. Ceza ligde uygulanmalı.” (Posta, 15 Aralık 2004, s. 24)

Gururunu okşamak

“VG gazetesine konuşan golcü, Barcelona’nın istemesinin gururunu okşadığını söyledi.” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 35)

Güllük gülistanlık

“Her şeyin güllük gülistanlık olacağını söylemek ise hiç de kolay değil.” (Haydi Beşer, Zaman-Spor, 24 Ocak 2005, s. 2)

Gülüp geçmek

“Şimdi Toroğu ya da Çakar’dan birini başkan yapacaklar diye ümit edene güler geçerim.” (Özcan Pehlivanoglu, Zaman-Spor, 26 Mart 2005, s. 3)

Gülü seven dikenine katlanır.

“Gülü seven dikenine katlanır.” (Zaman-Spor, 1 Ocak 2005, s. 1)

Güneş balçıkla sıvanmaz.

“Güneş, yine güneştir. Ne balçıkla sıvanabilir ne de bal çiçeği...” (Posta, 14 Ocak 2005, s. 26)

Göz açtırmamak

“Göz açtırmadılar” (Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 31)

Gözünün yaşına bakmamak

“Futbol Federasyonu Başkanı Levent Bıçakçı, kimsenin gözünün yaşına bakmayacaklarını, tribün terörünü kökünden kazıyacaklarını söyledi.” (Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 35)

Haddini bilmek

“Haddini bil Hagi!” (Posta, 4 Şubat 2005, s. 22)

Hâl hatır sormak

“Daum’a hal hatır sorulmadı.” (Milliyet, 31 Aralık 2004, s. 31)

Hasret kalmak

“Carew gole hasret kaldı” (Sabah, 12 Şubat 2005, s. 35)

Havanda su dövmek

“F. Bahçe havanda su dövdü” (Hürriyet, 19 Mart 2005, s. 42)

Havlu atmak

“Ligde şampiyonluk yarışına havlu atan Beşiktaş, son ümidi UEFA’yı zora soktu.” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 24)

“Havlu atmadık” (Posta, 2 Ocak 2005, s. 23)

“Ligde coşan F.Bahçe, Devler Ligi’nden sonra UEFA’ya da havlu attı” (Hürriyet, 25 Şubat 2005, s. 38)

“Hagi havlu attı” (Sabah, 27 Şubat 2005, s. 30)

Hele şükür.

“Hele şükür” (Milliyet, 8 Ocak 2005, s. 26)

Hesap vermek

“Veremeyeceğimiz hesabımız yok” (Zaman-Spor, 8 Ocak 2005, s. 1)

Hır güür çıkmak

“Madem bu kadar disiplinliydim, orada çıkan hır-güürün manası neydi?” (Faik Gürses, Posta, 2 Aralık 2004, s. 24)

İçi cız etmek

“Hâlâ içim cız ediyor.” (Ercan Güven, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 23)

İçine doğmak

“Gol atacağım içime doğdu.” (Sabah, 26 Ocak 2005, s. 26)

İçini dökmek

“Bosque içini döktü” (Milliyet, 7 Aralık 2004, s. 28)

İnce eleyip sık dokumak

“Yönetim, yabancı oyuncu konusunda geçmişteki hataları tekrarlamamak için ince eleyip sık dokurken [...]” (Zaman-Spor, 7 Ocak 2005, s. 2)

İki arada bir derede kalmak

“İki arada bir derede kaldım.” (Zaman, 11 Aralık 2004, s. 1)

İple çekmek

“Giunti, siyah-beyazlıların 16 Aralık’taki Parma deplasmanını iple çekiyor.” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 32)

İpliği pazara çıkmak

“İplikleri pazara geç çıktı” (Erman Toroğlu, Hürriyet, 16 Şubat 2005, s. 29)

İşi sağlama bağlamak

“İşi sağlama aldı” (Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 31)

Kabak tadı vermek

“Kabak tadı verdi” (Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 30)

Kadının fendi erkeği yendi.

“Ertuğrul Sağlam’ın fendi, Hagi’yi yendi.” (Milliyet, 27 Şubat 2005, s. 32)

Kafa patlatmak

“Daum kafa patlatıyor.” (Sabah, 13 Şubat 2005, s. 28)

Kafa tutmak

“Sarı-Kırmızılılar zaman zaman rakibine kafa tuttu.” (Posta, 13 Aralık 2004, s. 23)

Kasıp kavurmak

“Disiplin kurulu kasıp kavurdu!” (Sabah, 8 Aralık 2004, s. 33)

Kazan kaldırmak

“Fener kazan kaldırdı!” (Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 29)

“Kimsenin kazan kaldırmak, isyan etmek gibi bir niyeti yok.” (Hürriyet 18 Ocak 2005, s. 35)

Kendi düşen ağlamaz.

“Kendi düşen ağlamaz” (Milliyet, 26 Aralık 2004, s. 30)

Kendine gelmek

“Trabzon, Fatih’le kendine geldi.” (Zaman-Spor, 5 Aralık 2004, s. 4)

“Jazz kendine gelemiyor” (Sabah, 4 Ocak 2005, s. 25)

“Ülker kendine geldi” (Posta, 3 Mart 2005, s. 23)

Kesenin ağzını açmak

“Birmingham City, Fenerbahçe’nin genç yıldızı için kesenin ağzını açıyor.” (Hürriyet, 12 Şubat 2005, s. 40)

“Beşiktaş Yönetimi, derbi maç öncesinde kesenin ağzını sonuna kadar açtı.” (Posta, 5 Mart 2005, s. 26)

Keyfi kaçmak

“Fenerbahçe’de Alex, Luciano, Fabiano, van Hooijdonk, Nobre ve Aurelio’nun 22 Aralık’taki Türkiye Kupası maçları nedeniyle keyifleri kaçtı.” (Posta, 2 Aralık 2004, s. 25)

“Vicente Del Bosque’nun keyfi 81. dakikada kaçtı.” (Zaman-Spor, 2 Aralık 2004, s. 1)

Keyfini çıkarmak

“Derbi bahanesiyle buluşan, derbinin keyfini çıkaran taraftarın hayatı [...]” (Ayşe Özyılmazel, Sabah, 14 Aralık 2004, s. 32)

Kılavuzu karga olanın burnu boktan çıkmaz.

“Bir dünya atleti olma şansı ve fırsatı yakalamışken ‘kargaların kılavuzluğunda’ sürekli yanlış yollara sapmak...” (Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 24)

Kılını bile kıpırdatmamak

“Ama bana edilen küfürler karşısında kılınızı bile kıpırdatmıyorsunuz.” (Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 28)

Kıran kırana

“Kıran kırana!” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 32)

Kısa günün kârı az olur.

“Kısa günün kârı az olur.” (Sabah, 21 Şubat 2005, s. 27)

Kime niyet kime kismet

“Kime niyet kime kismet!” (Milliyet, 25 Ocak 2005, s. 24)

Kolları sıvamak

“Denizli kolları sıvadı” (Sabah, 4 Ocak 2005, s. 28)

“F. Bahçe, sözleşmesi bitecek olan Nobre ve Luciano için kolları sıvadı” (Hürriyet, 21 Mart 2005, s. 39)

Koltukları kabarmak

“Aslan’ın koltukları kabardı” (Milliyet, 13 Şubat 2005, s. 32)

Kökünü kazımak

“Futbol Federasyonu Başkanı Levent Bıçakçı, kimsenin gözünün yaşına bakmayacaklarını, tribün terörünü kökünden kazıyacaklarını söyledi.” (Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 35)

Köşe kapmaca oynamak

“Yıldırım-Saran köşe kapmacası” (Hürriyet, 13 Ocak 2005, s. 36)

“Yerde ve gökte köşe kapmaca” (Sabah, 13 Ocak 2005, s. 28)

Köşeye sıkışmak

“Kartal Köşeye Sıkıştı” (Milliyet, 6 Ocak 2005, s. 25)

“Şenol Güneş köşeye sıkıştı!” (Hürriyet, 26 Ocak 2005, s. 33)

“Sadık İlhan köşeye sıkıştı” (Milliyet, 17 Mart 2005, s. 25)

Kulağı çınlamak

“Kulağınız çınladı mı?” (Milliyet, 25 Aralık 2004, s. 29)

Kulaktan kulağa

“Tribünlerde kulaktan kulağa yayılan söylenti, panik yarattı.” (Posta, 13 Aralık 2004, s. 25)

Kuş uçmamak (uçurmamak)

“Kuş uçmadı!” (Milliyet, 2 Aralık 2004, s. 29)

“Güvenlik İnönü’de kuş uçurtmadı.” (Zaman-Spor, 2 Aralık 2004, s. 1)

“Haberî olmadan Kadıköy’de kuş bile uçamaz.” (Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

Küplere binmek

“Galatasaray’da transfer çıkmazı Hagi’yi küplere bindirdi.” (Posta, 14 Ocak 2005, s. 24)

Leke sürmek

“Zafere leke sürmeyin” (Hürriyet, 14 Aralık 2004, s. 41)

Mat etmek

“Kim mat edecek” (Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 42)

Meydanı boş bulmak

“Gelecek yıl Trabzonspor meydanı boş bırakmaz.” (Posta, 14 Ocak 2005, s. 26)

Mumla aramak

“Önüne geleni deviren Barcelona, maziyi mumla arayan Valencia önünde galibiyete çok yakın” (Sabah, 18 Aralık 2004, s. 33)

Muradına ermek

“Özgür erdi muradına” (Sabah, 17 Ocak 2005, s. 31)

Nalıncı keseri gibi kendine yontmak

“Bir özelliğimize değinmekte yarar var; nalıncı keseri gibi her olayı kendimize doğru yontmamız!” (Fatih Uraz, Zaman-Spor, 27 Ocak 2005, s. 2)

Nev’i şahsına münhasır.

“Ancak Sayın Ergun Gürsoy’un son yöneticilik süreci başlı başına yeni bir kategori yaratmaktadır ve nev-i şahsına özgüdür.” (Milliyet, 30 Aralık 2004, s. 23)

Nuh deyip peygamber dememek

“Ronaldo, ‘Nuh’ diyor ‘Peygamber’ demiyor.” (Sabah, 18 Ocak 2005, s. 26)

Oh çekmek

“Fener oh çekti” (Hürriyet, 10 Şubat 2005, s. 36)

Ona göre hava hoş.

“Federasyona gelince; ona göre hava hoş.” (Ercan Güven, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 23)

Ortada kalmak

“İstanbulspor da ortada kaldı.” (Sabah, 14 Şubat 2005, s. 33)

Pabuç eskitmek

“İşte yıllarca habercilikte pabuç eskittikten sonra [...]” (Ercan Güven, Milliyet, 3 Şubat 2005, s. 23)

Parmak ısırarak

“Fenerbahçe karşısında futboluyla parmak ısırtan Cim-Bom’dan dün eser yoktu.” (Milliyet, 18 Aralık 2004, s. 32)

Peşine düşmek

“Manchester United da Nihat Kahveci’nin peşine düştü” (Zaman-Spor, 20 Şubat 2005, s. 13)

Rekor kırmak

“Memo rekor kırdı.” (Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 23)

“17 maçta 102 gol yiyerek rekor kırdı” (Zaman, 10 Şubat 2005, s. 1)

Sahip çıkmak

“Kimse bana sahip çıkmıyor” (Zaman, 11 Aralık 2004, s. 1)

Saldım çayıra, Mevla kayıra.

“Daum’un taktiği adeta ‘saldım çayıra, mevlam kayıra’ gibilerinden.” (Ercan Saatçi Hürriyet, 19 Mart 2005, s. 43)

Ser verip sır vermemek

“Bosque sır vermedi!” (Milliyet, 5 Aralık 2004, s. 26)

Sıkıntı basmak

“Feneri sıkıntı bastı.” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 33)

Sır küpü

“Doğan sır küpü” (Posta, 1 Aralık 2004, s. 23)

Soğuk duş

“Ülker’e soğuk duş.” (Posta, 28 Ocak 2005, s. 27)

Soluğu (bir yerde) almak

“Hakan Yakın’ın, Arjantin’e transferi gerçekleşmeyince, soluğu Galatasaray’da aldığı gün yüzüne çıktı.” (Milliyet, 28 Ocak 2005, s. 32)

Son gülen iyi güler.

“Son gülen!” (Sabah, 13 Aralık 2004, s. 33)

Söz geçirmek

“Bir antrenörün futbolcusuna söz geçirememesi durumunda işi bırakması kadar doğal bir şeyin olamayacağını vurgulayan Aktuğ [...]” (Milliyet, 7 Aralık 2004, s. 26)

Sudan çıkmış balığa dönmek

“Büyük başarılar kazanmasına rağmen İngiltere’de sudan çıkmış balığa döndü.” (Mert Aydın, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 25)

Suya düşmek

“Beşiktaş’ın Norveç’li yıldızı John Carew’in, Barcelona’ya transferi suya düştü...” (Posta, 18 Aralık 2004, s. 27)

Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.

“Sütten ağzı yanan ...” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 28)

Sütten çıkmış ak kaşık²⁰⁷

“Sütten çıkmış ak kaşık değiliz.” (Milliyet, 10 Aralık 2004, s. 3)

²⁰⁷ Bu deyim, Ömer Asım Aksoy’un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, Emin Özdemir’in *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü* adlı sözlüklerinde yer almamaktadır.

Şeytanın bacağını kırmak

“Necati, ‘Şeytanın bacağını Gençlerbirliği karşısında kıracağım.[...]’ şeklinde konuştu.” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 30)

“Şeytanın bacağı kırılacak mı?” (Milliyet, 4 Şubat 2005, s. 31)

Şimşekleri üstüne çekmek

“Beşiktaşlı yönetici Sinan Vardar, tartışılan düdükleriyle şimşekleri üstüne çeken Kuddusi Müftüoğlu’nun üzerine saldırdı.” (Hürriyet, 7 Şubat 2005, s. 40)

Tadı kaçmak

“Tuborg’un tadı kaçtı.” (Milliyet, 23 Şubat 2005, s. 28)

Taş atmak

“G.Saraylı taraftarlar, açtıkları pankartlarla ezeli rakibine taş attı.” (Hürriyet, 13 Aralık 2004, s. 40)

“Hagi, ‘Çok başarılıyım’ dedi ve zirve yarışındaki en önemli rakipleri Fenerbahçe’ye taş attı” (Hürriyet, 22 Aralık 2004, s. 42)

Tatlı sert

“Futbol Federasyonu Başkanı Levent Bıçakçı, hakemlere tatlı sert uyarılarda bulundu.” (Milliyet, 10 Ocak 2005, s. 24)

Tatlıya bağlamak

“Hakan Şükür, maç sonrası Rüştü ile Mondragon arasında yaşanan gerginliği, iki kaleciyi yan yana getirerek tatlıya bağladı.” (Sabah, 13 Aralık 2004, s. 39)

“Tatlıya bağlandı” (Sabah, 2 Ocak 2005, s. 29)

Tepesi atmak

“Daum’un tepesi attı” (Posta, 7 Şubat 2005, s. 22)

Teslim bayrağı çekmek

“[...] Galatasaray, Erdemir önünde oyunun büyük bir bölümünü önde götürmesine karşın uzatmalarda teslim bayrağını çekti.” (Milliyet, 12 Aralık 2004, s. 29)

Topa tutmak

“Trabzonspor, deplasmanda Samsunspor’u topa tuttu.” (Hürriyet, 12 Aralık 2004, s. 40)

Topun ağzında

“Ümit topun ağzında” (Milliyet, 21 Aralık 2004, s. 28)

Tuzağa düşmek

“Tuzağa düştün Ziya Doğan” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 31)

Tüyleri diken diken olmak

“Saraçoğlu’nda tüylerim diken diken oluyor” (Zaman-Spor, 11 Mart 2005, s. 1)

Ucuz atlatmak

“Carew ucuz atlattı.” (Milliyet, 10 Ocak 2005, s. 26)

Üzerine tuz biber eklemek

“Arif ve Hasan’a yapılanların da tüm sıkıntıların üzerine tuz biber ektiğini ifade etti.” (Milliyet, 15 Mart 2005, s. 29)

Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak

“Doping testine bir başkasını sokan milli vücutçu Serdar Aktılga adeta yağmurdan kaçarken doluya tutuldu.” (Sabah, 13 Ocak 2005, s. 26)

Yatağa düşmek

“Nobre ve Önder grip yüzünden yatağa düştü.” (Posta, 11 Aralık 2004, s. 27)

“Demirören yatağa düştü” (Hürriyet, 11 Ocak 2005, s. 34)

“Yıldıray Baştürk yatağa düştü.” (Hürriyet, 26 Şubat 2005, s. 39)

Yerden yere vurmak

“İspanyol basını, F.Bahçe ile dalga geçerken, Anelka’yı da yerden yere vurdu.” (Sabah, 26 Şubat 2005, s. 1)

Yerinde saymak

“Yerimizde sayıyoruz!” (Milliyet, 7 Ocak 2005, s. 29)

Yer yerinden oynamak

“Geçen sezon Bursaspor düşerken yaşananları anlatsam yer yerinden oynar.” (Posta, 8 Mart 2005, s. 26)

Yılan hikâyesi

“Fenerbahçe’ye transferi yılan hikâyesine dönen Fransız futbolcu Nicolas Anelka [...]” (Zaman-Spor, 1 Ocak 2005, s. 1)

Yıldızı parlamak

“Genç yaşta yıldızı parladı.” (Zaman-Spor, 3 Aralık 2004, s. 3)

“ABD’deki basketbolcumuz Atsür’ün yıldızı parladı” (Zaman-Spor, 13 Mart 2005, s. 4)

Yıldızları barışık olmamak

“Galatasaray’da kalmak istediklerini söyleyen iki futbolcu, Rumen teknik adam ile yıldızlarının hiç barışmadığını söyledi.” (Hürriyet, 24 Aralık 2004, s. 42)

Yolu düşmek

“Yolu Diyarbakır’a düşen Oğuz Çetin, Doğu kültürünün samimiyetinden cesaret alıyor.” (Milliyet, 28 Ocak 2005, s. 30)

Yolunu gözlemek

“Konya yol gözlüyor.” (Milliyet, 4 Ocak 2005, s. 25)

Yorgan gitti, kavga bitti.

“Yorgan gitti kavga bitmedi!” (Milliyet, 17 Aralık 2004, s. 33)

Yorgun argın

“[...] Bu da yorgun argın Beşiktaş’ın bir başka dezavantajı idi.” (Faik Gürses, Posta, 2 Aralık 2004, s. 24)

Yüreğine su serpmek

“Düşme potasından kurtulan Sakaryaspor, taraftarın yüreğine su serpti.” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 29)

Yürü ya kulum demiş (Allah ona).

“Euro ya kulum” (Sabah, 18 Şubat 2005, s. 26)

Yüz göz olmak

“Yalakalıktan hoşlanmaz, her önüne gelenle de yüz göz olmaz.” (Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

Yüz tutmak

“Aurelio ile Alex, unutmaya yüz tuttuğumuz futbol güzelliklerini resmettiler” (Milliyet, 22 Aralık 2004, s. 27)

Yüzü gülmek

“Güneş’in yüzü hep gülüyor.” (Sabah, 5 Aralık 2004, s. 32)

“Dört haftanın ardından galip gelen Samsun’da yüzler gülüyor” (Zaman, 7 Aralık 2004, s. 21)

“Hasan Şaş’ın oynayacak duruma gelmesi Hagi’nin yüzünü güldürdü.” (Zaman, 8 Aralık 2004, s. 1)

Yüzünün akıyla çıkmak

“Ateşten bir gömlek giydim ancak bu işten yüzümün akıyla çıkmasını bildim.” (Milliyet, 20 Aralık 2004, s. 28)

Zehir zemberek

“Mutlu Çelik, hakemliği bırakırken zehir zemberek açıklamalar yaptı.” (Sabah, 10 Ocak 2005, s. 30)

Zevkten dört köşe olmak

“Daum dört köşe” (Posta, 4 Aralık 2004, s. 26)

“Rize 4 köşe” (Sabah, 13 Aralık 2004, s. 34)

g. Ekonomi Haberleri

Ekonomi haberleri, yurt ve dünyayla ilgili ekonomik gelişmelerin aktarıldığı haberlerdir. Bu haberlerde genellikle devlet ekonomisi, büyük şirketlerde yaşanan ekonomik gelişmeler, bankaların durumu, döviz kurları ve borsayla ilgili konular haber konusu yapılmaktadır.

Daha çok bir “ekonomi terminolojisi” ile oluşturulan bu haberler, günlük konuşma dilinden uzaklıklarıyla dikkat çekerler. Yine bu haberlerde dikkat çeken önemli bir özellik de rakamların çokça kullanılmasıdır. Çeşitli sıralamalar, yüzdeler, para ve borsa değerleri gibi birçok konu dolayısıyla ekonomi haberlerinde sıkça rakamlar, sayılar kullanılmaktadır. Çoğunlukla “para” ekseninde oluşturulan bu haberler, gazetelerin ekonomi sayfalarında yer almaktadır.

Gazetelerde genellikle birkaç sayfayla sınırlı kalan ekonomi haberlerinde tespit ettiğimiz atasözü-deyim kullanımı, diğer başlıklara oranla çok daha azdır. Bu durum, ekonomi haberlerinin konuşma dilinden uzak bir üslupla yazılıyor olmalarına bağlanabilir. Zaten az da olsa kullanılan atasözü ve deyim, haberi oluşturan yazarın üslubu çerçevesinde değil; genellikle haberle ilgili kişilerin sözleri aktarılırken kullanıldığını görmekteyiz. Buna rağmen, ekonomi haberlerinde az da olsa kullanılan atasözleri ve deyimler, genellikle başlıkta yer almaktadırlar.

Ekonomi haberleri çerçevesinde tespit ettiğimiz atasözü-deyim kullanımlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Açık seçik

“Açık Seçik Yazdık” (Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 9)

A’dan Z’ye

“A’dan Z’ye zam” (Posta, 6 Ocak 2005, s. 9)

Ağır basmak

“Müdahale beklentisi ağır bastı, dolar yukarı döndü.” (Hürriyet, 9 Aralık 2004, s. 14)

Ağızla kuş tutsa.

“Ağzımızla kuş tutsak AB, Türkiye’yi 10 seneden evvel üye yapmayacak.”

(Zaman, 30 Aralık 2004, s. 9)

Altını çizmek

“Kullandıkları her yeni teknolojiyi en geç 4 senede yenilediklerinin altını

çizdi.” (Zaman, 17 Aralık 2004, s. 10)

Aslan payı

“Yatırımda aslan payı ulaştırmanın” (Sabah, 10 Ocak 2005, s. 10)

Ateşten gömlek

“Bu görev ateşten gömlek.” (Sabah, 29 Ocak 2005, s. 7)

Ayağına dolaşmak

“Sezere inat yapılan atamalar hükümetin ayağına dolaşıyor.” (Milliyet, 16

Şubat 2005, s. 7)

Ayağını yorganına göre uzat.

“Hem ayağımızı hem yorganı uzatıyoruz” (Hürriyet, 22 Şubat 2005, s. 8)

Ayak uydurmak

“TÜSİAD: Yabancı sermaye rekabetine ayak uyduralım” (Hürriyet, 19 Şubat

2005, s. 12)

Baş döndürücü

“AB trafiği baş döndürdü” (Zaman, 10 Aralık 2004, s. 10)

Başı ağrımak

“Türkiye’nin başı ağrımasın, çorba reklamını durduruyoruz.” (Hürriyet, 18

Şubat 2005, s. 8)

Beterin beteri var.

“Beterin de beteri var” (Posta, 17 Şubat 2005, s. 9)

Bir bardak suda fırtına koparmak

“Bir bardak suda taksit fırtınası koparılıyor” (Sabah, 2 Aralık 2004, s. 9)

Bir taşla iki kuş

“Koç’tan bir taşla 2 kuş” (Hürriyet, 1 Şubat 2005, s. 1)

Boynuz kulağı geçmek

“Türkiye’yi lider yaptık, boynuz kulağı geçecek” (Hürriyet, 12 Mart 2005, s. 10)

Bugün yarın

“Operasyon bugün yarın bitmez” (Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 9)

Burnu bile kanamamak

“BTC’de 31 milyon saat çalışıldı, bir işçinin bile burnu kanamadı.” (Milliyet, 28 Mart 2005, s. 10)

Canına okumak

“Şarapçının canına okuduk” (Posta, 14 Mart 2005, s. 11)

Canını yakmak

“Paker: Avrupa Birliği birçok işadamımızın canını yakacak” (Sabah, 3 Ocak 2005, s. 1)

Çarçur etmek

“Irak’ta parayı çarçur ettiler.” (Hürriyet, 25 Aralık 2004, s. 36)

Çekidüzen vermek

“Akbank: Kredi kartına taksit furyasına çeki düzen verilsin” (Zaman, 18 Şubat 2005, s. 10)

Çileden çıkmak

“KKTC’ye [...] yapılan gezi Rumları çileden çıkardı.” (Posta, 18 Şubat 2005, s. 9)

Dar gelirli

“Dar gelirliye ucuz tarife projesi yolda” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 11)

Defteri kapamak

“Brezilya, IMF defterini kapattı” (Milliyet, 30 Mart 2005, s. 9)

Dereyi görmeden paçayı sıvamak

“İtalyanlar da ‘dereyi gördü’ ” (Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 1)

Diken üstünde olmak

“Artık diken üstündeyiz!” (Sabah, 24 Mart 2005, s. 11)

Dobra dobra söylemek

“Başkan Ertürk dobra dobra konuştu.” (Sabah, 17 Ocak 2005, s. 7)

El sürmek (sürmemek)

“SSK’lılara el sürdürtmeyiz” (Hürriyet, 3 Aralık 2004, s. 12)

Etekleri tutuşmak

“Etekleri tutuştu” (Milliyet, 12 Mart 2005, s. 7)

Evdeki hesap çarşıya uymamak

“Unutmayalım yanlış alışveriş sonucunda evdeki hesap çarşıya uymayabilir” (Posta, 3 Şubat 2005, s. 11)

Görücüye çıkmak

“Erdemir, yabancı görücüye çıkıyor” (Milliyet, 7 Aralık 2004, s. 9)

“Görücüye çıkan uçan dev Türk hava limanlarına inemeyecek.” (Zaman, 19 Ocak 2005, s. 8)

“100 yaşındaki fuarda 50 model görücüye çıktı.” (Milliyet, 2 Mart 2005, s. 9)

Gözden geçirmek

“[...] Rusya ile ilgili değerlendirmeleri gözden geçirmeye zorlanıyor.” (Milliyet, 11 Aralık 2004, s. 11)

Göz dikmek

“Rakıcılar gözünü ‘sigara’ya dikti” (Sabah, 22 Aralık 2004, s. 11)

“Promosyonda dijital ürünler ajandanın tahtına göz dikti.” (Zaman, 26 Aralık 2004, s. 8)

Göze almak

“Bunu göze alarak kabul ettim.” (Sabah, 29 Ocak 2005, s. 7)

Gözü arkada kalmak

“Temsal Center’ın gözü arkada kalmayacak!” (Sabah, 14 Mart 2005, s. 8)

Göz yummak

“Komisyon fiyat sabitleme ve pazar paylaşım anlaşmalarına asla göz yummayacaktır.” (Hürriyet, 20 Ocak 2005, s. 11)

İçi titremek

“İstikrar ortamı kaybolacak diye içimiz titriyor.” (Zaman, 27 Ocak 2005, s. 10)

İpin ucunu kaçırmak

“Maliye Bakanı Kemal Unakıtan, kredi kartına taksitte ipin ucunun kaçtığını belirterek [...]” (Posta, 3 Ocak 2005, s. 1)

İş sarpa sarmak

“Dolar hızlı düştü, Irak’ta işler sarpa sardı” (Sabah, 3 Aralık 2004, s. 11)

Kafa tutmak

“Rusya’da üreteceğiz, devlere kafa tutacağız” (Milliyet, 10 Mart 2005, s. 10)
“Devlere kafa tutmaya devam edeceğiz...” (Sabah, 10 Mart 2005, s. 9)
“Kerestenin Bafralı ‘Yıldız’ı MDF’yle dünyaya kafa tutuyor” (Hürriyet, 15 Mart 2005, s. 18)

Kafa yormak

“[...] diyen kişinin çözüm konusunda da muhakkak kafa yorması gerekir.”
(Faruk Türkoğlu, Posta, 5 Mart 2005 , s. 9)

Kan ağlamak

“Çarşı esnafı kan ağlıyor” (Posta, 24 Ocak 2005, s. 6)

Kasıp kavurmak

“Çin enerji piyasasında da dünyayı kasıp kavuracak.” (Zaman, 31 Aralık 2004, s. 9)

Kelle koltukta

“Türk işçisi ‘Kelle koltukta’ Irak’a gitti” (Hürriyet, 25 Ocak 2005, s. 11)

Kesenin ağzını açmak

“Bankalar şeffaf KOBİ’ye kesenin ağzını açar.” (Zaman, 6 Aralık 2004, s. 10)
“Hükümet, yeni bilim adamları yetiştirmek için kesenin ağzını açıp TUBİTAK’a 430 milyon YTL kaynak ayırdı.” (Sabah, 23 Ocak 2005, s. 14)

Kırkı çıkmak

“Kırkı çıkmadan Yeni Türk Lirası’nı eskittik.” (Zaman, 30 Ocak 2005, s. 1)

Kokusunu almak

“FT: Yatırımcı, Türk lezzetinin kokusunu aldı” (Milliyet, 16 Şubat 2005, s. 9)

Kuyruğa girmek

“Moda fuarı için kuyruğa girdiler” (Zaman, 3 Aralık 2004, s. 8)

“YTL kuyruğuna girmeyin.” (Posta, 8 Aralık 2004, s. 10)

“30 bin kişi kuyruğa girdi, patronlar da ‘Çırac’ olacak” (Hürriyet, 6 Şubat 2005, s. 9)

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

“Ataşehirde minareyi çalan kılıfını hazırlarmış!” (Sabah, 28 Ocak 2005, s. 8)

Nazar değmek

“Beko’ya nazar değdi.” (Posta, 26 Ocak 2005, s. 11)

Ödö kopmak

“İran’da savaş korkusu piyasaların ödünü kopardı.” (Zaman, 17 Şubat 2005, s. 10)

Önünü almak

“Ekonomi Şurası’nda Ato Başkanı Sinan Aygün, işportacılık ve sosyete pazarlarının önünün alınmasını isterken [...]” (Hürriyet, 6 Ocak 2005, s. 18)

Parayı veren düdüğü çalar.

“Parayı veren düdüğü çalar.” (Milliyet, 2 Şubat 2005, s. 9)

Peşkeş çekmek

“SEKA İzmit’i halka peşkeş çekiyoruz.” (Milliyet, 2 Şubat 2005, s. 6)

Püf noktası

“İşin püf noktası: Doğru seçim” (Sabah, 21 Şubat 2005, s. 4)

Rekor kırmak

“İhracat son üç yılın rekorunu kırdı” (Sabah, 2 Aralık 2004, s. 9)

“Borsa rekor kırdı, dolar 1.36’yı aşan Euro’yla 1.360’ın altında” (Hürriyet, 28 Aralık 2004, s. 12)

“Euro rekor kırdı” (Milliyet, 28 Aralık 2004, s. 8)

Rest çekmek

“Hükümet Seka’ya rest çekti” (Posta, 8 Mart 2005, s. 9)

Sabrı taşmak

“Düşük dolar sabrı taşırdı” (Posta, 6 Şubat 2005, s 11)

Sağır sultan bile duydu.

“Bu ülkede sağır sultanın duyduğunu dahi duymayan, anlamayanlar var.”
(Hürriyet, 29 Aralık 2004, s. 8)

Sırtı yere gelmemek

“Arçelik’in sırtı yere gelmez” (Ali Saydam, Sabah, 20 Şubat 2005, s. 8)

Sil baştan

“Gelir idaresi sil baştan” (Milliyet, 27 Aralık 2004, s. 9)

Şaha kalkmak

“Türkiye ekonomisi şaha kalkacaktır.” (Posta, 9 Ocak 2005, s. 9)

Şapa oturmak

“Para olmazsa şapa otururuz” (Hürriyet, 22 Şubat 2005, s. 8)

Şeytanın bacağı kırarak

“Perpa şeytanın bacağı kırarak” (Sabah, 24 Ocak 2005, s. 9)

Turşusunu kurmak

“Özince: Parayı reel sektöre vermeyip turşusunu kurmuyoruz.” (Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 10) (Milliyet, 8 Aralık 2004, s. 11)

Vur deyince öldürmek

“Vur deyince öldürdüler” (Posta, 4 Mart 2005, s. 9)

Yakayı ele vermek

“Yakayı ele verdiren Mudanya kavşağı oldu” (Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 9)

Yüz akıyla çıkmak

“F1, Türkiye’nin yüz akı olacak” (Sabah, 10 Aralık 22004, s. 11)

h. Reklamlar-İlanlar

Reklam, “Bir mal ya da hizmetin tanıtımını, satışını, bir olgunun başkalarıyla paylaşımını sağlamak için hazırlanan ikna edici iletiler; bir şeyi halka tanıtmak, beğendirmek ve böylelikle sürümünü sağlamak için denenen her türlü yol”²⁰⁸ biçiminde tanımlanmaktadır.

Gazetelerde hemen her sektöre ait reklamları görebilmekteyiz. Ancak taradığımız gazetelerde, özellikle “**otomotiv**” ve “**bankacılık**” reklamlarının çokça yer aldığı tespit edilmiştir.

Günümüzde gazetelerin en önemli gelir kaynakları durumunda olan reklamlara, gazetenin ilk sayfası dahil her sayfasında rastlayabilmekteyiz. Ancak özellikle otomotiv reklamlarının “erkek” okuyucuların daha çok okuduğu spor sayfalarında yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu durum, otomotiv firmalarının erkek okurları temel hedef kitle kabul etmesiyle açıklanabilir.

“Reklam, bir yandan sürekli tüketimi önererek maddî, materyalist bir motivasyon sağlarken diğer yandan, paradoksal bir şekilde, çağdaş reklamcılık bize maddî dünyanın yeterli olmadığını söyler. Ve bir ürünü satmaya çalışırken kültüre, değerlere başvurur. [...] Reklam; kültürün dilini, imajlarını, değerlerini ve mitlerini kullanır.”²⁰⁹ Gazetelerde yer alan reklamlarda da, hedef kitle durumundaki tüketiciyle “**aynı dili konuşmak**” bağlamında atasözleri ve deyimlerin kullanıldığını görmekteyiz.

Zaten okurun dikkatini çeken atasözleri ve deyimlerin, reklamlarda zaman zaman daha çok dikkat çekecek biçimde değiştirilerek kullanıldığını da görmekteyiz. Örneğin Akbank’ın bir fon reklamında, “Son gülen iyi güler.” atasözü, “Fon gülen iyi güler!” (Hürriyet, 11 Ocak 2005, s. 10) biçiminde kullanılmıştır. MAN firmasına ait bir otomotiv reklamında ise, “Yükte hafif pahada ağır.” deyimini değiştirilerek “Yükte **ağır** pahada **hafif** çeker” (Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 29) biçiminde kullanılmıştır.

²⁰⁸ Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: Habercinin El Rehberi/Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural Ve Teknikleri. Anadolu Üniv. İletişim Fak. Yayını, Eskişehir 2001, s. 46.

²⁰⁹ Gillian Dyer: Advertising as Communication, London 1982, s. 7, 13 (Bu alıntı şu kaynaktan aktarılmıştır: Banu Dağtaş: Reklamı Okumak. Ütopya Yayınları, Ankara 2003, s. 86).

Reklamlarda öncelikli amaç, ürünün ya da hizmetin “tüketici” tarafından beğenilmesini ve özümzenmesini sağlamaktır. Bu çerçevede atasözleri ve deyimlerin reklamlarda, öncelikle tüketicinin ilgisini çekmek; sonra da ürünü veya hizmeti özümsetmek amacıyla bilinçli bir biçimde kullanıldıklarını söyleyebiliriz.

Atasözleri ve deyimlerin reklamlarda kullanımına dair tespitlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

Armut piş ağızma düş.

“Armut piş...” (Dışbank-İdeal Kart reklamı, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 20)

(Dışbank-İdeal Kart reklamı, Milliyet, 4 Aralık 2004, s. 17)

Ağzının tadını bilmek

“Ağzının tadını bilenlere!”

(Keskinoglu Piliç reklamı, Sabah-Günaydın, 2 Aralık 2004, s. 1)

(Keskinoglu Piliç reklamı, Sabah-Günaydın, 30 Aralık 2004, s. 1)

Aşka gelmek

“Teknoloji aşka geldi” (CITROEN otomobil reklamı, Zaman, 7 Şubat 2005, s. 24)

Ayak bağı

“Ayak bağı değil, Ayakkabı” (Target ayakkabı reklamı, Zaman, 12 Ocak 2005, s. 12)

Ayak üstü

“HSBC ATM’lerini dilediğiniz an kullanın, ‘ayaküstü’ kazanmaya başlayın!” (HSBC Bank reklamı, Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 8)

Baştan ayağa

“İşimize olan inancımızı [...] koruyarak baştan ayağa yeniledik.” (NİSA Hastanesi reklamı, Zaman, 9 Aralık 2004, s. 14)

Baştan çıkarmak

“... Baştan çıkarır” (Boyner reklamı, Hürriyet, 2 Aralık 2004, s. 2)

“Baştan çıkarıcı teklif!” (Fiat Punto otomobil reklamı, Hürriyet, 10 Aralık 2004, s. 27)

“Amacımız sizi baştan çıkarmak.” (Bonus Card kredi kartı reklamı, Posta, 17 Aralık 2004, s. 3)

“Yeni yılda baştan çıkarın!” (Acqua di Gio kozmetik reklamı, Milliyet-Cumartesi, 18 Aralık 2004, s. 18)

“Baştan çıkarıcı yeni yıl indirimi” (İnci ayakkabı reklamı, Hürriyet-Cumartesi, 25 Aralık 2004, s. 3)

Bir kalemde

“Silerim bi’ kalemde!” (Polisan boya reklamı, Posta-Pazar Postası, 3 Mart 2005, s. 5)

Canına değmek

“Ohh Canımıza değsin!” (Konfor mobilya reklamı, Posta, 18 Ocak 2005, s. 26)

Çoğu gitti, azı kaldı.

“Çoğu gitti azı kaldı, ilginize teşekkürler.” (Oyak İnşaat reklamı, Hürriyet, 26 Şubat 2005, s. 31)

Damlaya damlaya göl olur.

“Damlaya damlaya göl olur!” (HSBC Bank reklamı, Milliyet, 23 Aralık 2004, s. 8)

Değiş tokuş

“Fotokopide değiş tokuş zamanı” (KYOCERA fotokopi&yazıcı reklamı, Posta, 1 Mart 2005, s. 11)

Dört dörtlük

“Dört dörtlük seçim...” (SUBARU otomobil reklamı, Hürriyet, 9 Mart 2005, s. 26)

Düşenin dostu olmaz.

“Düşenin dostu olmaz.. Karda ve buzda emniyetli adımlar için” (SAFE Ayakkabı Zinciri reklamı, Hürriyet, 8 Aralık 2004, s. 2)

Evdeki hesap çarşıya uymaz.

“Evdeki hesaba uyar.” (Mercedes-Benz reklamı, Sabah, 2 Aralık 2004, s. 33)

Evlere şenlik

“Evlere şenlik!” (Albaraka Türk reklamı, Zaman, 27 Aralık 2004, s. 6)

Gece gündüz (dememek)

“Gece gündüz demeden Baymak yanınızda!” (Baymak Termosifon reklamı, Sabah, 3 Aralık 2004, s. 5)

Gz doldurmak

“FHM bu ay da göz dolduruyor...” (FHM dergisi reklamı, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 33)

Gz kamaştırmak

“Göz kamaştıran özel tasarımı antanız HP’den, kusursuz fotoğraflar sizden.” (HP Invent reklamı, Sabah, 2 Aralık 2004, s. 6)

(HP Invent reklamı, Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 6)

“Yeni yılın göz kamaştıran ışığı Lancme’dan!” (Lancme kozmetik reklamı, Milliyet-Cumartesi, 18 Aralık 2004, s. 5)

Gz kırpma

“apkın Punto size göz kırıyor!” (FIAT-Punto otomobil reklamı, Milliyet, 17 şubat 2005, s. 21)

Gözünde büyümek

“İşinizi büyütmeyi gözünüzde büyütmeyin.” (Türkiye İş Bankası reklamı, Hürriyet, 27 Aralık 2004, s. 12)

Hakkını vermek

“Uzun yolun hakkını verir.” (Mercedes-Benz tır reklamı, Hürriyet, 10 Şubat 2005, s. 38)

Hayatını yaşamak

“Hayatını Yaşa” (LORUS Saat reklamı, Posta, 17 Aralık 2004, s. 3)

Hem ziyaret hem ticaret

“Tek bir araçla hem ziyaret, hem ticaret yapmak istiyorum!” (Opel otomobil reklamı, Hürriyet, 19 Şubat 2005, s. 17)

Her kuşun eti yenmez.

“Doğru, her pilicin eti yenmez!” (Keskinoglu Piliç reklamı, Sabah-Günaydın, 4 Aralık 2004, s. 1)

Hodri meydan

“Her türlü yüke, her türlü işe, her türlü yola HODRİ MEYDAN!” (Ford otomobil reklamı, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 33)

İki gönül bir olunca samanlık seyran olur.

“2 gönül bir olunca Maximum Kart’a artı 2 taksit olur.” (Türkiye İş Bankası- Maximum Kart reklamı, Hürriyet-Cuma, 4 Şubat 2005, s. 12)

İçi dışı bir.

“İçi dışı bir rakı budur!” (Efe Rakı reklamı, Hürriyet, 4 Şubat 2005, s. 5)

Kendini bulmak

“[Hürriyet] bazen kendini bulmak.” (Hürriyet gazetesi reklamı, Hürriyet-Kelebek, 5 Ocak 2005, s. 9)

Kendini kaybetmek

“Hürriyet bazen kendini kaybetmektir...” (Hürriyet gazetesi reklamı, Hürriyet-Kelebek, 5 Ocak 2005, s. 9)

Köşeyi dönmek

“Köşeyi döndünüz...” (Denizbank reklamı, Hürriyet, 6 Aralık 2004, s. 29)

Kulağına küpe olmak

“Kulağınıza küpe olsun” (VEGA Elektronik Eşya reklamı, Zaman-Spor, 2 Aralık 2004, s. 2)

“Kulağınıza küpe olsun” (Fatih Üniversitesi tıp Fakültesi&Hastanesi reklamı, Zaman, 21 Mart 2005, s. 21)

Laf aramızda

“DAF aramızda” (DAF Kamyon ve çekici reklamı, Sabah, 13 Aralık 2004, s. 34)

Nal toplamak

“Nal toplatır...” (Mitsubishi otomotiv reklamı, Hürriyet, 28 Aralık 2004, s. 31)

Parmakla gösterilmek

“Parmakla gösterilecek fırsat!” (Praktiker reklamı, Posta-Pazar Postası, 9 Aralık 2005, s. 7)

Rahatına bakmak

“Rahatınıza bakın! Her yerde...” (Hobby Home Collection reklamı, Sabah, 2 Aralık 2004, s. 5)

Sona kalan donakalır.

“Sona kalan, donakalır.” (Land-Rover otomobil reklamı, Milliyet, 19 Aralık 2004, s. 13)

Son gülen iyi güler.

“Fon gülen iyi güler!” (Akbank fon reklamı, Hürriyet, 11 Ocak 2005, s. 10)

Tadını kaçırmak

“Litrelik biraya cam şişe yakışır. Ne hava sızdırır ne tadınızı kaçıırır!”
(Marmara Gold Bira reklamı, Posta, 5 Şubat 2005, s. 2)

Tüyleri diken diken olmak

“Tüylerinizi diken diken edecek bir gerilim!” (Doğan Kitap yayınlarından
çıkılmış Kötü Ruh adlı kitabın reklamı, Milliyet, 4 Şubat 2005, s. 25)

Yükte hafif pahada ağır.

“Yükte ağır pahada hafif çeker”

(MAN otomotiv reklamı, Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 29)

(MAN otomotiv reklamı, Posta, 2 Aralık 2004, s. 25)

i. Sağlık Haberleri

Sağlık haberleri, güncel konularla pek ilgisi olmayan genel sağlık bilgilerinin verildiği ya da okurların sağlıkla ilgili sorunlarını yazdıkları mektup ve elektronik postaların değerlendirildiği haberlerdir.

Sağlık haberleri, bir ara haber niteliğinde kısa haber olarak gazetenin çeşitli sayfalarında yer alabildiği gibi; bir doktorun gazetede günlük düzenli olarak yayınlanan köşesinde de yer alabilmektedir. Örneğin Dr. Haydar Dümen ve Op. Dr. Aybars Akkor, Posta gazetesindeki sağlık köşelerinde düzenli olarak sağlık haberleri yazmaktadırlar. Ancak bu ve benzeri sağlık köşelerinde daha çok okurların, mektup ya da elektronik posta yoluyla doktora ulaştırdığı sorularının aktarılıp yanıtlandığını görmekteyiz.

Gazetelerin hemen her sayfasında olduğu gibi, sağlık haberlerinde de atasözü-deyim kullanımıyla karşılaşmaktayız. Ancak, sağlıkla ilgili bilgilerin verildiği haberler ve sağlıkla ilgili köşeler gazetelerde çok az yer bulabilmektedir. Buna bağlı olarak da sağlık haberlerinde atasözü-deyim kullanımı, diğer başlıklara oranla çok daha düşük düzeydedir.

Sağlık haberlerindeki atasözü-deyim kullanımının önemli bir kısmı; okurların, gazetede bir sağlık köşesi bulunan doktorlara gönderdiği mektuplarda yer almaktadır. Doktorların bu mektuplara, sorulara verdiği yanıtlara baktığımızda; gönderilen mektuptaki üsluba göre bir üslup tercih ettiklerini görmekteyiz. Eğer mektup eğitimli bir kişinin kaleminden çıktığı izlenimini vermemek için; doktor da ona göre, soyut düzeyde açıklamaların da yer alabildiği seçkin bir dil kullanmaktadır. Mektubun üslubu eğitim düzeyi düşük birisi tarafından kaleme alındığını hissettiriyorsa; doktor da halk diline yakın bir üslupla yanıt vermektedir. Ancak bu köşelere gönderilen mektupların büyük çoğunluğu eğitim düzeyi düşük, basit sağlık bilgilerinden bile habersiz kişilerce yazıldıkları izlenimini uyandırmaktadırlar. Doktorlar genellikle, atasözü-deyim kullanımına daha çok rastladığımız bu tür mektuplara verdikleri yanıtlarda atasözü ve deyim kullanmaktadırlar.

Bir doktorun köşesinde yer almayan kısa haber niteliğindeki sağlık haberlerinde ise, atasözleri ve deyimlerin genellikle başlık olarak kullanıldığını görmekteyiz. Burada da yine gazetede kısa haberleri kaleme alan yazarların,

atasözleri ve deyimlerin az sözle çok şey anlatabilme gücünden yararlanmayı amaçladıklarını söyleyebiliriz.

Sağlık haberlerinde atasözü-deyim kullanımıyla ilgili sınırlı sayıdaki tespitlerimizi şöyle sıralayabiliriz:

Akıl almamak

“İlaç sektöründe akıl almaz casusluk faaliyetleri” (Zaman, 10 Ocak 2005, s. 18)

Bağrına taş basmak

“Geliri iyi olmayan çiftler bağrılarına taş basıyordu.” (Milliyet, 30 Ocak 2005, s. 18)

Bekarlık sultanlık

“Bekarlık sultanlık diyen hata eder.” (Milliyet, 3 Ocak 2005, s. 4)

Bıçak kemiğe dayanmak

“Artık bıçak kemiğe dayandı.” (Dr. Haydar Dümen, Posta, 7 Mart 2005, s.14)

Çürüğe çıkmak

“Çürüğe çıkmak istemiyorum!” (Op. Dr. Aybars Akkor, Posta, 7 Mart 2005, s. 17)

Derdini söylemeyen derman bulamaz.

“Derdini söylemeyen derman bulamaz.” (Posta, 9 Aralık 2004, s. 17)

“Derdini söyle dermanını bul” (Hürriyet-Kelebek, 22 Aralık 2004, s. 11)

Gün doğmak

“Cilt tedavilerine lazerle gün doğdu!” (Posta, 29 Ocak 2005, s. 20)

Güneş girmeyen eve doktor girer.

“Nar suyu girmeyen eve doktor girer.” (Milliyet, 18 Mart 2005, s. 3)

“Güneş girmeyen eve doktor girer.” (Posta, 18 Mart 2005, s. 1)

Hafife almak

“Üşütmeyi hafife almayın” (Prof. Dr. Osman Müftüoğlu, Hürriyet, 9 Aralık 2004, s.4)

Kapıya dayanmak

“Grip salgını kapıya dayandı” (Milliyet, 25 Aralık 2004, s. 4)

Kırkından sonra azanı teneşir paklar.

“Kırkından sonra azanı belki eskisi gibi ‘teneşir paklamıyor’ ama, pekala ‘ameliyat masası’ paklayabiliyormuş” (Posta, 25 Aralık 2004, s. 18)

Sözünü balla kestim.

“Lafınızı balla kestik ama...” (Posta, 7 Mart 2005, s. 17)

Turp gibi

“O, turp gibi doğacak!” (Posta, 26 Mart 2005, s. 19)

Yaş yetmiş, iş bitmiş.

“ ‘Yaş yetmiş’ dönemi bitti” (Milliyet, 2 Ocak 2005, s. 1)

Yol yakınken

“Yol yakınken dönün!” (Posta, 9 Şubat 2005, s. 19)

j. **Karikatürler**

Gazetelerin çeşitli sayfalarında yer alan ve “İnsan ve toplumla ilgili her türlü olayı konu alarak abartılı bir biçimde belirten, düşündürücü ve güldürücü resim.”²¹⁰ biçiminde tanımlanan karikatürler, genellikle çeşitli güncel olaylarla ilgilidirler. Bu bakımdan karikatürlerin aslında bir tür haber niteliği taşıdığı düşünülebilir.

Gazetelerin hemen her sütununda olduğu gibi, karikatürlerde de atasözü ve deyim kullanıldığını görmekteyiz. Karikatürlerde atasözü-deyim kullanımı genellikle iki biçimde olmaktadır:

1. Karikatürlerdeki konuşmalarda yer alan atasözleri ve deyimler. Atasözleri ve deyimlerin bu tür kullanımları, karikatüristlerin çizdiği kahramanların, parodisi yapılan olay ya da durumla ilgili sözlerinde bulunmaktadır.
2. Atasözleri ve deyimleri konu alan karikatürler. Bu tür karikatürlerde, atasözleri ve deyimlerde kullanılan sözcüklerin mecaz anlamı bir tarafa bırakılarak gerçek anlamları göz önünde bulundurulmakta ve çizgiler bu şekilde oluşturulmaktadır. Örneğin “**Ekmek aslanın ağzında.**” deyimini “**ağzında ekmek bulunan bir aslan**” figürüyle çizgiye aktarılıp karikatüre konu olabilmektedir.

Çizdiği karikatürlerde atasözü-deyim kullanımına en çok yer veren karikatüristler, Sabah gazetesinden **Salih Memecan** ve **Semih Balcıoğlu**’dur.

Atasözleri ve deyimlerin karikatürlerde kullanımıyla ilgili tespitlerimizi şu şekilde sıralayabiliriz:

Ağzının tadını bilmek

“Bush ağzının tadını bilir.” (Salih Memecan, Sabah, 4 Şubat 2005, s. 1)

Ağzıyla kuş tutmak

“Ağzınla kuş tutsa...” (Salih Memecan, Sabah, 5 Aralık 2004, s. 1)

²¹⁰ Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998, C. II, s. 1220.

Atı alan Üsküdar'ı geçti.

“Çünkü siz atı alıp Üsküdar'ı geçmiş olacaksınız” (Sabah-Çizgi Dünyası, 5 Aralık 2004, s. 1)

Avucunu yalamak

“Avucunu yalarsın...” (Latif Demirci, Hürriyet-Kelebek, 30 Mart 2005, s. 10)

Ayağını denk almak

“Şu fingirdek kızına söyle ayağını denk alsın!” (Dağıstan Çetinkaya, 16 Şubat 2005, s. 17)

Bal tutan parmağını yalar.

“Demokrasi geleneği. Bal tutan parmak yalar.” (Semih Balcıoğlu, Sabah, 24 Şubat 2005, s. 22)

Beş para etmez.

“Sen beş para etmezsin soytarı!” (Dağıstan Çetinkaya, Zaman, 4 Ocak 2005, s. 16)

Büyük balık, küçük balığı yutar.

“Büyük balık, küçük balık olayı” (Salih Memecan, Sabah, 17 Mart 2005, s. 1)

Ciğeri beş para etmemek

“Ciğeri beş kuruş etmezsin birisin” (Erdal Alay, Posta, 12 Ocak 2005, s. 3)

Deveye boynun neden eğri demişler, nerem doğru ki demiş.

“Boynun neden eğri?” (Faruken Bayraktepe, Hürriyet, 21 Şubat 2005, s. 36)

Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak

“Dimyattaki pirinçler erkeğe de el eder. Fakat evdeki bulgurun adı artık yalnızlıktır!..” (Bedri Koraman, Sabah-Çizgi Dünyası, 9 Ocak 2005, s. 1)

Dört gözle beklemek

“Şimdiden Pazar sayfasını dört gözle bekliyorum!...” (Milliyet-Cumartesi, 11 Aralık 2004, s. 13)

Ekmek aslanın ağzında

“Ekmek, aslanın ağzında... Ekmek namlunun ucunda...” (Ercan Akyalı, Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 16)

Eşegi sağlam kazığa bağlamak

“Neme lazım, bu sefer atınızı sağlam kazığa bağlıyorum.” (Dağıstan Çetinkaya, Zaman, 11 Şubat 2005, s. 16)

Gözüne almak

“Son yapılan soruşturmalarda gözüne alınanlar çoğaldı.” (Semih Balcıoğlu, Sabah, 26 Şubat 2005, s. 16)

Gözü üzerinde olmak

“-Gözüm üzerinde” (Semih Balcıoğlu, Sabah, 2 Aralık 2004, s. 16)

Gözünü seveyim

“Gözünü seveyim şu hava muhalefedinin.” (Semih Balcıoğlu, Sabah, 1 Aralık 2004, s. 24)

Hapı yutmak

“SSK hapı yutmak üzereyken..” (Salih Memecan, Sabah, 16 Şubat 2005, s. 1)

İki arada bir derede kalmak

“Sırf ambiens olsun diye demode yabancı pop, disko kasetler toparlamış. Ama gönül Cengiz Kurtoglu’ndan yana, iki arada bir derede...” (Sönmez Karakurt, Sabah, 7 Aralık 2004, s. 4)

İş olacağına varır.

“Zamanla her şey olacağına varır.” (Salih Memecan, Sabah, 11 Aralık 2004, s. 1)

Keyfi kaçmak

“Birilerinin keyfi kaçacağa benzer.” (Salih Memecan, Sabah, 2 Şubat 2005, s. 1)

Kırk bir buçuk maşallah.

“41 kere maşallah...” (Ercan Akyol, Milliyet, 15 Aralık 2004, s. 17)

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla.

“Kızım sana söylüyorum...” (Salih Memecan, Sabah, 18 Mart 2005, s. 1)

Kök söktürmek

“Hava muhalefeti kök söktürdü” (Erdal Alay, Posta, 13 Şubat 2005, s. 3)

Muradına ermek

“[...] Çaresizce dolanıyor ama henüz muradına eremedi.” (Sönmez Karakurt, Sabah, 18 Aralık 2004, s. 4)

Ne Şam’ın şekeri, ne Arap’ın yüzü (zekeri).

“Ya Şam’ın şekeri ya Sam’in yüzü – Bu da Amerikan atasözü!..” (Hürriyet, 17 Mart 2005, s. 21)

Öküzün trene baktığı gibi

“Öküzün trene baktığı gibi”²¹¹ (Faruken Bayraktape, 23 Şubat 2005, s. 40)

Su koyvermek

“Su koyvermeye başladılar!” (Semih Balcıoğlu, Sabah, 8 Aralık 2004, s. 16)

²¹¹ Bu deyim, bu karikatürde bir ifade olarak geçmemektedir. Karikatürdeki konuşmalarla ve çizgilerle, söz konusu deyme göndermede bulunulmuştur.

Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır.

“Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır.” (Erdal Alay, Posta, 11 Şubat 2005, s. 3)

Vakitsiz öten horozun başını keserler.

“Vakitsiz öten horozun başını keserler.” (Dağıstan Çetinkaya, Zaman, 4 Mart 2005, s. 16)

Yumurta kapıya dayanmak

“Yumurta kapıya dayandı!” (Erdal Alay, Posta, 10 Aralık 2004, s. 3)

k. Diğer Kullanımlar

Atasözleri ve deyimlerin -az da olsa- buraya kadar sıraladığımız sınıflandırmanın dışında yer alan kullanımları da vardır. Özellikle; işlev olarak karikatürlere benzeyen ve “**duvar yazısı**” diye adlandırılan güldürücü ve düşündürücü kısa yazılarda atasözü ve deyim kullanıldığını görmekteyiz. Bu konuyla ilgili sınırlı sayıdaki tespitlerimizi şu şekilde aktarabiliriz:

Alı al, moru mor olmak

“AB ülkelerinin kimi renk vermiyor, kimi renkten renge giriyor... Ya alı morlu düğün yapacağız ya da alı al moru mor olacağız...” (Müfit Bozacı, Posta, 2 Aralık 2004, s. 12)

Astarı yüzünden pahalı olmak

“Vekillere derhal zam yapılmalı; yoksa astarı yüzünden pahalıya çıkacak...” (Müfit Bozacı, Posta, 9 Ocak 2005, s. 13)

Kavun değil ki götünü koklayasın.

“Kavun değil ki insanoğlu, koklayasın da anlayasın.” (Alper Mestçi-Hüseyin Özcan, Milliyet, 14 Aralık 2004, s. 14)

Kılı kıpırdamamak

“Çarşıda pazarda yaprak kimildamayınca enflasyon canavarının da kılı kıpırdamıyor yani...” (Müfit Bozacı, Posta, 7 Mart 2005, s. 12)

Kirişi kırmak

“Süleyman Demirel ayağını kırdı ama Murat Demirel kirişi kıramadı!” (Ünal Turgut, Sabah, 29 Ocak 2005, s. 15)

Renkten renge girmek

“AB ülkelerinin kimi renk vermiyor, kimi renkten renge giriyor... Ya alı morlu düğün yapacağız ya da alı al moru mor olacağız...” (Müfit Bozacı, Posta, 2 Aralık 2004, s. 12)

Renk vermemek

“AB ülkelerinin kimi renk vermiyor, kimi renkten renge giriyor... Ya allı morlu düğün yapacağız ya da alı al moru mor olacağız...” (Müfit Bozacı, Posta, 2 Aralık 2004, s. 12)

Saman altından su yürütmek

“Yeterince saman altından su yürütüldü zaten...” (Müfit Bozacı, Posta, 16 Aralık 2004, s. 14)

E. Atasözleri ve Deyimlerin Gazetelerde Kullanım Biçimleri

Buraya kadar aktardığımız tespitler de göstermektedir ki gazetelerde yoğun bir biçimde atasözü ve deyim kullanılmaktadır. Atasözleri ve deyimlerin, gazetelerdeki metinlerde yer açısından ve biçimsel özellikleri bakımından kullanımlarını, birkaç başlık altında değerlendirebiliriz:

c. Kullanıldıkları Yer Açısından

Atasözleri ve deyimler, gazetelerde kullanıldıkları yer açısından üç grupta değerlendirilebilirler:

1. Başlık Olarak Kullanım

Gazetelerde yer alan başlıkların; haberin özetini içermek, kısa ve anlaşılır olmak, okurun dikkatini çekmek gibi birtakım temel niteliklerinin bulunması gerekmektedir.²¹² Atasözleri ve deyimler de kısa, anlaşılır, dikkat çekici ve akılda kalıcı sözler oldukları için gazetelerde başlık olarak sıkça kullanılmaktadırlar.

Atasözleri ve deyimlerin başlık olarak kullanımını gazetelerin hemen her sayfasında görmekteyiz. Yaptığımız tarama çerçevesinde tespit edilen atasözleri ve deyimlerin birçoğu başlık olarak kullanılmıştır. Bu kullanımlara şu şekilde birkaç örnek verebiliriz:

Azı karar çoğu zarar.

“Azı karar çoğu zarar” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 27 Şubat 2005, s. 16)

Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.

“Büyük lokma ye, büyük söz söyleme” (Güler Kazmacı, Posta, 13 Mart 2005, s. 12)

Çevir kazı yanmasın.

“Çevir kazı yanmasın” (Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

²¹² Erkan Yüksel-Halil İbrahim Gürçan: Habercinin El Rehberi/Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural Ve Teknikleri. Anadolu Üniv. İletişim Fak. Yayını, Eskişehir 2001, s. 44.

Dağ fare doğurdu.

“Dağ fare doğurdu.” (Milliyet, 23 Şubat 2005, s. 29)

Gözüne kestirmek

“İsrail, İran’ı gözüne kestirdi!” (Yard. Doç. Dr. Sedat Laçiner, Zaman, 15 Mart 2005, s. 18)

Günahını almak

“Günahımı aldılar” (Hürriyet-Kelebek, 29 Mart 2005, s. 12)

Kesenin ağzını açmak

“Kesenin ağzını açtı” (Posta-Pazar Postası, 13 Mart 2005, s. 3)

Kime niyet kime kismet

“Kime niyet kime kismet” (Güler Kazmacı, Posta, 27 Şubat 2005, s. 12)

Kulak vermek

“Bu sese kulak ver” (Hürriyet, 24 Mart 2005, s. 27)

Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.

“Perşembenin gelişi çarşambadan besbelliydi...” (Melih Aşık, Milliyet, 17 Şubat 2005, s. 13)

Tadı kaçmak

“Tuborg’un tadı kaçtı” (Milliyet, 23 Şubat 2005, s. 28)

Vur dedikse öldür demedik ya.

“Kirada vur deyince öldürmek” (Doğan Heper, Milliyet, 17 Şubat 2005, s. 19)

2. Metnin İçinde Kullanım

Atasözleri ve deyimler, her türlü haberin ve köşe yazılarının içinde farklı yerlerde kullanılmaktadırlar. Bu durum yazarın üslubuna ve konuya bağlı olarak değişebilmektedir. Atasözleri ve deyimlerin metin içinde kullanımlarına da birkaç örnek verebiliriz:

Al birini vur ötekine.

“Yetenekli isimleri DSP’ye davet eden Ecevit, [...] adaylar için de ‘al birini, vur ötekine’ değerlendirmesini yaptı.” (Zaman, 24 Ocak 2005, s. 1)

Gece gündüz demeden

“[...] Erdoğan, yapılması gereken her şeyi gece gündüz demeden iktidarı ve muhalefeti ile yaptıklarını bildirdi.” (Hürriyet, 13 Aralık 2004, s. 23)

İnce eleyip sık dokumak

“[...] Çağla Kubat bir yıldır yalnızdı. Peşindeki playboyları ince eleyip sık dokuyordu.” (Halil Kalmuk, Posta, 2 Aralık 2004, s. 21)

Küpünü doldurmak

“Tiyatro sanatçısı Almula Merter, tiyatronun duayenlerinden Ali Poyrazoğlu ve Hadi Çaman’ın küplerini doldurduğunu [...] söyledi.” (Hürriyet-Kelebek, 20 Aralık 2004, s. 4)

Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.

“Özge Özberk, ‘Artık hayatıma bu camiadan kimse giremez’ diyor. Sütten ağzı yanmış olmalı!” (Halil Kalmuk, Posta, 2 Aralık 2004, s. 21)

3. Son Söz Olarak Kullanım

Özellikle köşe yazılarında atasözleri ve deyimlerin yaygın bir biçimde son söz olarak kullanıldıklarını da görmekteyiz. Köşe yazarları, gazete sütunlarının kendilerine ayrılan kısa köşelerinde sınırlı sayıda sözcükle oluşturmak zorunda

oldukları yazılarını, yazının içeriğiyle ilgili ve âdeta yazıyı özetleyen bir atasözü ya da deyimle noktalararak, vermek istedikleri mesajı daha çarpıcı ve kalıcı bir biçimde iletmektedirler. Atasözleri ve deyimlerin son söz olarak kullanımına da tespitlerimiz arasından birkaç örnek verebiliriz:

Ayrılanı yok içmeye, faytonla (atla, tahtırevanla) gider sıçmaya.

“Ayrılanımız yok içmeye, Aceh’e gidiyoruz.....” (Fatih Altaylı, Hürriyet, 8 Şubat 2005, s. 21)

Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak

“Sigara, içki ve akaryakıtta Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan oluyoruz...” (Şükrü Kızılot, Hürriyet, 2 Şubat 2005, s. 11)

İçgüveysinden hallice

“İyi dediysek iç güveysinden hallice!” (Ece Temelkuran, Milliyet, 11 Şubat 2005, s. 17)

Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla.

“Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla misali.” (Yavuz Donat, Sabah, 5 Mart 2005, s. 21)

d. Biçimsel Özellikleri Açısından

Atasözleri ve deyimler, her yerde olduğu gibi gazetelerde de ya olduğu gibi ya da bağlama göre kısmen biçimsel değişikliğe uğratarak kullanılmaktadır. Bu değişiklik; özellikle müstehcen ifadelerin yer aldığı atasözü ve deyimleri yarım bırakıp anlamı üç nokta ile okuyucuya bırakma, konuyla ilgili başka bir sözcük kullanma, atasözü ya da deyim başka sözcüklerle ifade etme gibi çeşitli biçimlerde gerçekleşmektedir.

Bu biçimsel değişikliğin yanında atasözleri ve deyimlerin, sınırlı birkaç örnekte de olsa, anlamsal değişikliğe uğratarak kullanıldıklarını da görmekteyiz. Bu anlamsal değişiklik, atasözü ya da deyim oluşturan sözcükleri mecaz anlamlarıyla

değil, gerçek anlamıyla kullanmak şeklinde yapılmaktadır. Böylesi anlamsal değişikliğe uğratılmış ifadeler genellikle başlık olarak kullanılmaktadır. Normalde bir atasözü ya da deyim olan bu ifadelerin aslında atasözü ya da deyim olarak kullanılmadıkları, ancak haberi okuyup ifadeyi bağlamında değerlendirdikten sonra anlaşılmaktadır. Yazarların, atasözleri ve deyimlerin anlatım zenginliğinden ve anlam inceliğinden yararlanmak için böylesi bir yola başvurdıkları söylenebilir. Bu çerçevede tespit ettiğimiz birkaç örneği şu şekilde aktarabiliriz:

“ ‘Ana’ gibi yar olmaz” (Sabah, 10 Mart 2005, s. 32)

“Ana gibi yâr olmaz.” atasözünde geçen “ana” bilindiği gibi, “anne”dir. Ancak burada, “Ana Beatriz Barros” adlı yabancı “güzel manken”den söz edilmektedir. Haberin hemen yanında, mankenin bir de fotoğrafı bulunmaktadır.

“Semazenler MUM’a döndü!” (Ali Sami Palaz, Zaman-Turkuaz, 12 Aralık 2004, s. 18)

Burada, “Sinirliliği, hırçınlığı geçmek.” anlamındaki **“muma dönmek”** deyiminin kullanıldığını görmekteyiz. Ancak bu haberde semazen Mevlevî dervişi görünümünde üretilmiş mumlardan bahsedilmektedir.

“Denize düştü, yılanı sarıldı” (Milliyet, 31 Aralık 2004, s. 3)

Bu kullanım, “Zor durumda kalan biri, kurtulmak için tehlikeli yollara da başvurabilir.” anlamındaki “Denize düşen yılanı sarılır.” atasözünü çağrıştırmaktadır. Ancak bu haberde, Endonezya’daki tsunami felaketi sırasında gerçekten, denizde dev dalgaların arasında kalan ve boğulma tehlikesinden “telefon direği uzunluğundaki bir piton yılanı”na sarılarak kurtulan bir kadından bahsedilmektedir.

Genel bir fikir oluşturması bakımından atasözleri ve deyimlerin biçimsel değişikliğe uğratılarak kullanımlarını da birkaç örnekle şu şekilde gösterebiliriz:

At sahibine göre kişner.

“At sahibine göre ..” (Sabah, 14 Şubat 2005, s. 32)

Ayağını yorganına göre uzat.

“Hem ayağımızı hem yorganı uzatıyoruz” (Hürriyet, 22 Şubat 2005, s. 8)

Ayrarı yok içmeye, atla gider sıçmaya.

“Ayrarımız yok içmeye...” (Milliyet-Taktik, 30 Mart 2005, s. 4)

Borç yiğidin kamçısıdır.

“Borç Aslan’ın kamçısı!” (Milliyet, 18 Şubat 2005, s. 28)

Çantada keklik

“Gökay, İstanbul’un adeta **cepte** keklik olduğunu söylemişti.” (Doğan Heper, Milliyet, 24 Mart 2005, s. 19)

Evdeki hesap çarşıya uymamak

“Evdeki hesap tutmadı.” (Hürriyet, 19 Aralık 2004, s. 37)

“Fakat futbolda bazı hesaplar çarşıya uymuyor.” (Can Uyguç, Posta, 18 Şubat 2005, s. 24)

Güneş girmeyen eve doktor girer.

“Nar suyu girmeyen eve doktor girer.” (Milliyet, 18 Mart 2005, s. 3)

Kıçına kına yakmak

“Her iki taraf da münasip yerine kına yaksın.” (Hadi Uluengin, Hürriyet, 29 Mart 2005, s. 18)

Minareyi çalan kılıfını hazırlar.

“Minareye kılıf uyduranlar” (Emin Çölaşan, Hürriyet, 1 Mart 2005, s. 5)

Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.

“Depremzede umduğunu değil, bulduğunu yer dediler ve ekmeklerini yediler.” (Yazgülü Aldoğan, Posta, 8 Şubat 2005, s. 9)

Oynayamayan gelin, yerim dar dermiş.

“Hükümet, IMF’ye de AB’ye de önceliklerin savurganlığını tekrarlamama sözü verdi. Yeri dar oynayamıyor.” (Ömer Tarkan, Posta, 23 Şubat 2005, s. 12)

Son gülen iyi güler.

“Fon gülen iyi güler!” (Akbank reklamı, Hürriyet, 11 Ocak 2005, s. 10)

Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.

“Tencereler ve kapaklar buluştu” (Mehmet Barlas, Sabah, 6 Mart 2005, s. 5)

Yürü ya kulum demiş (Allah ona).

“Euro ya kulum” (Sabah, 18 Şubat 2005, s. 26)

F. Gazete ve Yazarların Atasözü-Deyim Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi

a. Gazeteler

Araştırmamız kapsamında 4 ay boyunca taranan 5 gazetede ve günlük-haftalık eklerinde atasözü ve deyim kullanımıyla ilgili toplam 1905 tespitte bulunulmuştur. Bu tespitlerin gazetelere göre dağılımı şu şekildedir:

Milliyet.....	507
Sabah.....	433
Hürriyet.....	420
Posta.....	347
Zaman.....	198

Yukarıdaki sayılara bakıldığında Milliyet, Sabah ve Hürriyet gazetelerinde; Posta ve Zaman gazetelerine göre çok daha fazla atasözü deyim kullanıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak bu gazetelerin sayfa sayıları, dolayısıyla hacimleri arasında ciddi farklar vardır. Buna bir de günlük ve haftalık ekleri dahil ettiğimizde bu fark daha da derinleşmektedir.²¹³

Hürriyet gazetesi 40 sayfa civarında çıkmaktadır. Bununla birlikte Hürriyet'in günlük verdiği 10 sayfalık **Kelebek** adlı eki de bulunmaktadır. Ayrıca bu gazete değişik sayfa sayısında **Cuma**, **Cumartesi** ve **Pazar** ekleri de vermektedir. Günlük ve haftalık eklerini de göz önünde bulundurarak ortalama bir değer aldığımızda Hürriyet gazetesi günlük, yaklaşık 60-65 sayfa olarak çıkmaktadır.

Günlük ortalama 30 sayfa olarak çıkan **Sabah** gazetesi de Hürriyet'e benzer bir durumdadır. Sabah da 12 sayfalık günlük eki **Günaydın**'ın yanında hafta sonları **Cumartesi** ve **Aktüel Pazar** eklerini vermektedir. Sabah'ın da haftalık sayfa sayısını güne böldüğümüzde, günlük yaklaşık olarak 50 sayfa civarında çıktığını söyleyebiliriz.

Yaklaşık 25-30 sayfa olarak çıkan ve düzenli bir günlük eki olmayan **Milliyet** gazetesi sadece hafta sonları **Cumartesi** ve **Pazar** ekleri vermektedir. Bir de, tarama

²¹³ Gazetelerin eklerinin de değerlendirildiği bu bölümde sadece atasözü ve deyim kullanımı tespit ettiğimiz eklerin adı anılmaktadır. Söz konusu gazetelerin adını andıklarımızın dışında çeşitli içeriklerde düzenli-düzensiz birçok eki bulunmaktadır.

sürecimiz esnasında çıkmaya başlayan, spor içerikli **Taktik** eki bulunmaktadır. Bu ekleri de hesaba kattığımızda Milliyet'in günlük ortalama 30 sayfa civarında çıktığını söyleyebiliriz.

Günlük, genellikle 24 sayfa olarak çıkan **Posta** gazetesinin düzenli günlük eki bulunmamaktadır. Sadece pazar günleri 20 sayfalık **Pazar Postası** ekini veren Posta'nın haftalık sayfa sayısını gün olarak değerlendirdiğimizde, günlük ortalama 27 sayfa civarında çıktığını söyleyebiliriz.

Zaman gazetesi de sayfa sayısı bakımından Posta'ya çok benzemektedir. Günlük 24 sayfa olarak çıkan Zaman, günlük ek olarak 4 sayfadan ibaret **Zaman Spor**'u vermektedir. Bir de pazar günleri verilen 20 sayfalık **Turkuaz** ekini göz önünde bulundurup Zaman'ın haftalık sayfa sayısını gün olarak değerlendirdiğimizde, günlük ortalama 30 sayfa civarında çıktığını söyleyebiliriz.

Ancak tüm bu değerlendirmeleri bir tarafa bırakıp mevcut rakamları göz önünde bulundurduğumuzda; atasözü-deyim kullanımına en çok yer veren gazetenin **Milliyet**, en az yer verenin de **Zaman** olduğu görülmektedir.

b. Yazarlar

Gazetelerde düzenli olarak yazıları çıkan yazarlar, doğal olarak, köşe yazarlarıdır. Çalışmamızın, köşe yazılarında atasözü-deyim kullanımıyla ilgili başlığı altında da değindiğimiz gibi, gazetelerin en çok köşe yazılarına ayrılmış sütunlarında atasözü-deyim kullanımına rastlamaktayız.

Ancak atasözü-deyim kullanımı, tabii ki, her köşe yazarı için aynı düzeyde değildir. Konumuz bağlamında, bazı yazarlar çokça atasözü-deyim kullanmalarıyla dikkat çekerlerken; bazı yazarlar da neredeyse hiç atasözü-deyim kullanmamalarıyla dikkat çekmektedir.

Atasözü-deyim kullanmayı bir üslup özelliği haline getirmiş olduklarını söyleyebileceğimiz ve dolayısıyla çokça atasözü-deyim kullanan yazarlarımızı şu şekilde belirleyebiliriz:

Hasan Pulur (Milliyet)

Çetin Altan (Milliyet)

Fatih Altaylı (Hürriyet)

Mehmet Ali Birand (Posta)

Hıncal Uluç (Sabah)
Hadi Uluengin (Hürriyet)
Emin Çölaşan (Hürriyet)
Reha Muhtar (Sabah)
Pakize Suda (Hürriyet)
Melih Aşık (Milliyet)
Savaş Ay (Sabah)

Yazılarını oluştururken atasözü-deyim kullanımına neredeyse hiç başvurmayan yazarlar arasında da şu isimleri sayabiliriz:

Doğın Hızlan (Hürriyet)
Mehmed Niyazi (Zaman)
Mehmet Altan (Sabah)
Gazanfer Gür (Posta)
Ali Bulaç (Zaman)
Derya Sazak (Milliyet)
Faik Öztrak (Milliyet)
Arzu Arinel (Posta)
Ekrem Dumanlı (Zaman)
Ömer Lütü Mete (Sabah)

III. SONUÇ

Günlük çıkarılması ve geniş kitlelere hitap etmesi bakımından önemli bir kitle iletişim aracı olan gazete, diğer kitle iletişim araçları gibi, aynı zamanda bir ticaret aracıdır da. Bu bakımdan sahibine ve çalışanına para ve güç kazandırmaktadır. Durum böyle olunca, gazeteyi de kapsayan “medya” kavramı günümüzde önemli bir sektör hâline gelmiştir. Hızla büyümekte olan bu sektörün içindeki kuruluşlar birbirleriyle ciddi bir rekabet içerisinde. Böylesi bir rekabet ortamında gazetelerin ayakta kalıp varlığını devam ettirebilmeleri için öncelikle “hedef kitle” durumundaki okurlarınca düzenli olarak satın alınmaları gerekmektedir. Bu noktada gazetenin, okurlar tarafından ilgi görmesini ve talep edilmesini sağlamak amacıyla dönem dönem düzenlenen promosyon verme ve sponsor olma gibi kampanyaların yanında, genel bir yayın politikası da bulunmaktadır. Gazetede kullanılan dil de bu yayın politikası içinde yer almakta ve ona göre şekillenmektedir.

Gazetenin, hedef kitlesi tarafından düzenli olarak “tüketilmesi” için okurlarının anlayacağı, onlara hitap eden bir dil kullanması zorunluluktur. Aksi takdirde gazete; doğru ve tatmin edici bir şekilde anlaşılamayacağı için “iletişim aracı” olma özelliğini, satılıp para kazandıramayacağı için de “ticaret aracı” olma özelliğini kaybedecektir. Gazeteler, geniş halk kitlelerine hitap eden bir üslupla kaleme alındıklarında daha çok okurla, daha sağlıklı bir iletişim kurabilmektedir. Okurlarla daha rahat ve etkileyici bir iletişim kurmak amacıyla, kullanılan dil konusunda gazetelerin başvurduğu yollardan birisi, metinleri oluştururken atasözleri ve deyimlerden faydalanmaktır. Çünkü günlük, bireysel iletişimde kullanıldığı gibi kitlesel iletişimde de kullanılmakta olan atasözleri ve deyimler, az sözle çok şey anlatmaya yarayan söz varlıklarıdır. Aynı kültürü paylaşan insanlar bu sözlere vâkıf olduklarından; atasözü-deyim kullanımı, iletişim sürecini kolaylaştırdığı gibi gönderilmek istenen iletinin karşı tarafa daha etkileyici ve doğru iletilmesini de sağlamaktadır.

Hem buraya kadar yaptığımız genel değerlendirmelerden, hem de gazetelerde atasözü-deyim kullanımına dair yukarıda aktardığımız tespitlerimizden hareketle; atasözleri ve deyimlerin gazetelerde çokça kullanıldığını söyleyebiliriz.

Çalışmamızın araştırma, gazete tarama ve değerlendirme aşamalarında elde ettiğimiz verilerin ışığında, basın dilinde atasözü-deyim kullanımının nasıl olduğuna dair ulaştığımız sonuçları maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1. Gazetelerde yaygın bir biçimde atasözü ve deyim kullanılmaktadır. Ancak bu kullanımın yoğunluğu, doğal olarak, gazeteden gazeteye farklılık göstermektedir. Çalışmamız kapsamında taranan gazeteler içerisinde atasözü-deyim kullanımına en çok başvuran gazetenin **Milliyet** olduğu saptanmıştır. Atasözü-deyim kullanımı açısından Milliyet'i sırayla Sabah, Hürriyet, Posta ve Zaman gazeteleri izlemektedir.

2. Atasözleri ve deyimler, gazetelerin hemen her sayfasında kullanılmaktadır. Gazetelerde tespit ettiğimiz atasözleri ve deyimler kullanıldıkları haber konusuna göre Manşet Haberler, Köşe Yazıları, Ara Haberler, Kültür-Magazin Haberleri, Siyaset Haberleri, Spor Haberleri, Ekonomi Haberleri, Reklamlar-İlanlar, Sağlık Haberleri, Karikatürler ve Diğer Kullanımlar olmak üzere toplam 11 başlık hâlinde incelenmiştir. Buna göre, gazetelerde atasözü ve deyimlerin en çok kullanıldığı yerlerin “**Köşe Yazıları**” olduğu saptanmıştır. Gazetelerin birçok sayfasında bir ya da birkaç köşe yazısının bulunması; köşe yazılarının, gazetelerde oldukça fazla yer tutmasına neden olmaktadır. Haber aktarmak ya da bilgi vermek yerine, daha çok yorumların yapıldığı köşe yazılarında yazarın üslubu; genellikle, hedef kitlesi olan okurlarla konuşma havası içinde olmaktadır. Ayrıca köşe yazılarında yazarlar, anlatmak istediklerini, gazete sütunlarının kendilerine ayrılan kısa köşelerinde sınırlı sayıda sözcükle anlatmak zorunda olduklarından, az sözle çok şey anlatmak durumundadırlar. Bütün bunlar, konuşma dilinde sıkça kullanılan atasözü ve deyimlerin gazetelerde özellikle köşe yazılarında daha çok kullanılmaları sonucunu doğurmaktadır.

Atasözleri ve deyimlerin, gazetelerde köşe yazılarından sonra en çok **Spor Haberleri, Kültür-Magazin Haberleri ve Ara Haberler**'de kullanıldığı saptanmıştır.

3. Anlatıma zenginlik ve güç kazandırmak için başvuru söz varlıklarından olan atasözleri ve deyimler, gazetelerde farklı biçimlerde

kullanılmaktadır. Kullanıldıkları yer açısından bakıldığında atasözleri ve deyimler, metin içerisinde yer almalarının yanında, bir yazının başlığı ya da son sözü olarak da kullanılmaktadır. Yapılan tarama ve değerlendirmelerin sonucunda atasözleri ve deyimlerin kısa, anlaşılır, dikkat çekici ve akılda kalıcı sözler olmaları dolayısıyla gazetelerde özellikle başlık ve son söz olarak sıkça kullanıldıkları saptanmıştır.

4. Biçimsel açıdan bakıldığında atasözleri ve deyimlerin, ya oldukları gibi ya da bağlama göre kısmen değiştirilerek kullanıldıkları görülmektedir. Bu değişikliklerin, daha önce de değinildiği gibi, özellikle müstehcen ifadelerin yer aldığı atasözü ve deyimleri yarım bırakıp anlamı üç nokta ile okuyucuya bırakma, konuyla ilgili başka bir sözcük kullanma, atasözü ya da deyim başka sözcüklerle ifade etme gibi çeşitli biçimlerde olduğu saptanmıştır.

5. Başta köşe yazıları olmak üzere, gazete sütunlarında yer alan atasözleri ve deyimlerin, ya yazarın/muhabirin üslubu çerçevesinde ya da haberle ilgili kişilerin aktarılan sözleri içerisinde kullanıldıkları saptanmıştır. Atasözü-deyim kullanmayı bir üslup özelliği haline getirmiş yazarların yanında, nerdeyse hiç atasözü ve deyim kullanmayan yazarlar da bulunmaktadır. Örneğin **Doğan Hızlan** (Hürriyet), **Mehmed Niyazi** (Zaman), **Mehmet Altan** (Sabah), **Gazanfer Gür** (Posta) ve **Faik Öztrak** (Milliyet) gibi yazarlar neredeyse hiç atasözü ve deyim kullanmamaktadırlar. Ancak **Hasan Pulur** (Milliyet), **Çetin Altan** (Milliyet), **Fatih Altaylı** (Hürriyet), **Mehmet Ali Birand** (Posta), **Hıncal Uluç** (Sabah), **Hadi Uluengin** (Hürriyet), **Reha Muhtar** (Sabah), **Pakize Suda** (Hürriyet), **Melih Aşık** (Milliyet) ve **Savaş Ay** (Sabah) gibi yazarlar ise atasözü ve deyim kullanımına sıkça başvurmaları ile dikkat çekmektedirler. Bu isimlerin çoğunun “köşe yazarlığı”nın yanında “televizyon”da da sıkça yer alan kişiler olması, onları daha popüler hale getirmiştir. Bu popülerliğin bir getirisi olarak bu yazarların, “kitlesele” iletişimin inceliklerine daha vâkıf oldukları düşünülebilir. Bu açıdan bakıldığında; bu kişilerin, geniş kitlelerce tanınma ve kabul görme konusunda işin püf noktalarını görmüş olduklarını ve atasözü-deyim kullanımı konusunda bilinçli bir duruş sergilediklerini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, daha önce de zaman zaman değindiğimiz gibi, atasözleri ve deyimler basın dilinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadırlar. Bu durum, bir taraftan bu sözlerin varlığını devam ettirip canlılığını korumasına önemli katkılarda bulunurken; diğer taraftan da gazetelerde kullanılan dilin daha zengin ve etkileyici olmasını sağlamaktadır, diyebiliriz.

IV. ÖZET

Anlam zenginliğine ve anlatım inceliğine sahip ifadeler olan atasözleri ve deyimler, bir dil için önemli söz varlıklarıdır.

Atasözleri ve deyimler, az sözle çok şey anlatabildikleri için; iletişim sürecini kolay ve etkileyici kılmaktadırlar. Bu nedenle atasözleri ve deyimlerin, bireysel iletişimde olduğu gibi, kitle iletişiminde de sıkça kullanıldığını görmekteyiz.

Bugün genel olarak “**medya**” diye adlandırılan ve radyo, televizyon ve gazeteyi kapsayan kitle iletişim araçları, atasözü ve deyim kullanarak; vermek istedikleri mesajları uygun kişilere, uygun biçimlerde ulaştırma olanağı bulmaktadırlar.

“Basın Dilinde Atasözleri ve Deyimler” adını taşıyan bu çalışma, atasözleri ve deyimlerin gazetelerde kullanımı üzerine odaklanmaktadır. Gazetelerin, atasözleri ve deyimleri hangi amaçlarla ve nasıl kullandıklarını ortaya koymak, çalışmanın temel amacıdır. Bu amaç doğrultusunda Türkiye’nin en çok satan gazeteleri olan Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah ve Zaman’ın; 1 Aralık 2004-31 Mart 2005 tarihleri arasında kapsayan 4 aylık yayımları düzenli olarak taranmıştır. Yapılan bu taramalar sonucunda, atasözleri ve deyimlerin; hangi gazetelerin hangi sayfalarında ve hangi yazarlarınca, nasıl ve niçin kullanıldıkları saptanmıştır.

Yaptığımız belirlemelerin de gösterdiği gibi, atasözleri ve deyimler, basın dilinde sıkça kullanılmaktadır. Böylece, aslında geleneksel sözlü kültür ürünleri olan atasözleri ve deyimlerin, basın dilinde de varlıklarını devam ettirdikleri sonucu ortaya çıkmaktadır.

Ortaya çıkan sonuçlardan birisi de; gazetelerin, atasözleri ve deyimleri, okurlarıyla rahat ve etkileyici bir iletişim kurmak amacıyla bilinçli bir şekilde kullandıklarıdır.

V. ABSTRACT

Proverbs and phrase that have rich meaning and elegance expression are very crucial entities for any language.

Since proverbs and phrase say many things with few words, they make communication process much more easier and effective. Therefore, it can be seen that they are often used in mass communication like in individual communication.

Mass communication tools including radio, television and newspaper that are generally called “media” today, find opportunity to give messages with suitable forms to suitable people by using proverbs and phrase.

This study called “Proverbs and phrases in the Language of Fourth Estate” focuses on the using proverbs and phrases in the newspapers. The main aim of the study is to put out the aims of using proverbs and phrase of newspapers and how they are used in the newspapers. Therefore, the publications from 1 December 2004 to 31 Marc 2005 of Hürriyet, Milliyet, Posta, Sabah and Zaman that are the most sold newspapers in the Turkey were scanned regularly. In other words, these newspapers were scanned in each day of four months. Thus, it is assigned that in which newspaper, in which page and by which writers, how and why proverbs and phrase are used.

As our determinations display, proverbs and phrase have been often used in the language of fourth estate. Therefore, the result appears that proverbs and phrase which are the products of verbal culture have being existed in the language of fourth estate.

Another result is that newspapers use proverbs and phrase consciously to communicate effectively and easily with the readers.

VI. KAYNAKLAR

- Aça**, Mehmet - A. Müge Ercan: “Anonim Halk Edebiyatı”. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, 3. b., Grafiker Yayınları, Ankara 2005.
- Adıgüzel**, Hüseyin: Açıklamalı-Örnekli Türkçe Deyim Hazinemiz. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1990.
- Ahmet Vefik Paşa**: Atalar Sözü/Müntehabat-ı Durûb-ı Emsâl. Haz.: Doç. Dr. Recep Duymaz, Gökkubbe Yayınları, İstanbul 2005.
- Akçalı**, Selda İçin: Türkiye’de Araştırmacı Gazetecilik. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, y.y., 2002.
- Aksoy**, Ömer Asım: Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. İnkılap Kitabevi Yayını, y. y., t. y.
- Aktaş**, Şöhret Türkmen: Seçme Atasözleri ve Eleştirmeli Açıklamaları. Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- Asanaliyevna**, Prof. Dr. Nurbübü Asipova: “Gençlerin Sosyal Yönden Şekillendirilmesinde Halk Edebiyatından Faydalanmanın Yolları ve Şekilleri”. Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002, s. 87.
- Atalar Sözü**. Haz. Velet İzbudak, Devlet Basımevi, İstanbul 1936.
- Aytaç**, Gürsel: Edebiyat ve Medya/Kitaptan Ekran Edebiyat. Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002.
- Bahadınlı**, Yusuf Ziya: Deyimlerimiz ve Kaynakları. 2. b., Hür Yayınları, İstanbul 1958.
- Bahadınlı**, Yusuf Ziya: Türkçe Deyimler Sözlüğü. Hür Yayınları, İstanbul 1971.
- Başgöz**, Prof. Dr. İlhan: “Bir Atasözümüz’ün Yedi Yüz Yıllık Tarihi”. İpek Yolu Uluslararası Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1995, s. 79-84.
- Beyzadeoğlu**, Prof. Dr. Süreyya (Haz.): Şinasi - Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye. MEB Yayını, İstanbul 2003.
- Boratav**, Prof. Pertev Naili: 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. 8. b., Gerçek Yayınevi, İstanbul 1997.

- Boyraz, Şeref:** “Halk Kültürü Unsurlarının Televizyon Reklamlarında Kullanılması”. Uluslar Arası Türk Dünyası Halk Edebiyatı Kurultayı Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 2002, s.123.
- Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II.** 3. b., TDK Yayınları, Ankara 2004.
- Çakıroğlu, Aylin:** Kitle İletişim Araçlarında Beden Dili Kullanımının Sosyolojik Analizi. Basılmamış lisans tezi, A.Ü. DTCTF Sosyoloji Bölümü, Ankara 2002.
- Çevik, Mehmet:** “Türkiye’de 1980 Sonrasında Halk Anlatıları Araştırmaları”. Folklor/Edebiyat, C. X, S. 38, 2004/2, s. 102.
- : “Anlamca Çelişen Atasözleri”. XII. Uluslararası KIBATEK Edebiyat Şöleni (Bakü-Azerbaycan, 9-16 Mayıs 2006)’nde sunulmuş bildiri.
- Dağtaş, Banu:** Reklamı Okumak. Ütopya Yayınları, Ankara 2003.
- Demir, Ö. -M. Acar:** Sosyal Bilimler Sözlüğü. Vadi Yayınları, Ankara 1997.
- Dilçin, Cem:** Örneklerle Türk Şiir Bilgisi. 4. b., TDK Yayını, Ankara 1997.
- Dilçin, Dehri:** Edebiyatımızda Atasözleri. 2. b., TDK Yayını, Ankara 2000.
- Dönmezer, Ord. Prof. Dr. Sulhi:** Toplumbilim. 12. b., Beta Yayınları, İstanbul 1999.
- Duymaz, Doç. Dr. Recep (Haz.):** Ahmet Vefik Paşa - Atalar Sözü/Müntehabat-ı Durûb-ı Emsâl. Gökkubbe Yayınları, İstanbul 2005.
- Eker, Gülin Ögüt -M. Ekici-M. Ö. Oğuz-N. Özdemir:** Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar. Millî Folklor Yayınları, Ankara 2003.
- Elçin, Dr. Şükrü:** “Türk Dilinde Atalar Sözü”. Hacettepe Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi, C. I, S. 2, s. 176.
- Elçin, Prof. Dr. Şükrü:** Halk Edebiyatına Giriş. Akçağ Yayınları, Ankara 1993.
- : Halk Edebiyatı Araştırmaları I-II. 2. b., Ankara 1997.
- : “Atalar Sözü”. Türk Dünyası El Kitabı, 3. b., TKAE Yayını, Ankara 1998.
- Emir, Sabahat:** Örnekleriyle Açıklamalı Deyimler Sözlüğü. 2. b., Emir Yayınları, İstanbul [1972(?)].
- Erdoğan, İrfan:** İletişimi Anlamak. 2. b., Erk Yayınları, Ankara 2005.
- Ergin, Prof. Dr. Muharrem:** Orhun Abideleri. 24. b., Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1999.

- Erkoçak**, Mehmet: Bütün Yönleriyle Osmaniye Folkloru. OFAD Yayınları, Osmaniye 2003.
- Evliyaoğlu**, Yard. Doç. Dr. Sait -Şerif Baykurt: Türk Halkbilimi. 2. b., Ankara 1988.
- Fiske**, John: İletişim Çalışmalarına Giriş. Çev.: Süleyman İrvan, Bilim Sanat/Ark Yayınları, Ankara 1996.
- Gökçe**, Prof. Dr. Orhan: İletişim Bilimine Giriş. 2. b., Turhan Kitabevi Yayını, Ankara 1998.
- Hatiboğlu**, Prof. Dr. Vecihe: Türkçenin Sözdizimi. TDK Yayını, Ankara 1972.
- İnuğur**, M. Nuri: Basın ve Yayın Tarihi. 3. b., Der Yayınları, İstanbul 1993.
- İspirli**, Muhammet: Medya Gerçeği ve Haberciler. Akçağ Yayınları, Ankara 2000.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü**. 2. b., Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1991.
- Kaygılı**, Osman Cemal: Argo Lugatı. Haz. Tahsin Yıldırım, Selis Kitaplar, İstanbul 2003.
- Koç**, Nurettin: İslamlıktan Önce Türk Dili ve Edebiyatı. İnkılâp Yayınları, İstanbul 2002.
- Kongar**, Emre: Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği. 10. b., Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.
- Marshall**, Gordon: Sosyoloji Sözlüğü. Çev.: Osman Akınhay-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1999.
- McQuail**, Denis-Sven Windahl: İletişim Modelleri. 2. b., Çev.: Konca Yumlu, İmge Kitabevi, Ankara 2005.
- Mehmed Neşrî**: Kitâb-ı Cihan-nüma/ Neşrî Tarihi. 3. b., Haz.: Faik Reşit Unat-Prof. Dr. Mehmed A. Köymen, Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara 1995.
- Millî Kütüphane Genel Müdürlüğü**: Türk Atasözleri ve Deyimleri I-II. MEB Yayınları, İstanbul 1970.
- Mutlu**, Erol: İletişim Sözlüğü. 4. b., Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2004.
- Oğuz**, Doç. Dr. M. Öcal: “Türk Dünyası Folklorunda Yeni Yöntem Arayışları”. Millî Folklor, S. 33, Bahar 1997, s. 7.
- : “Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eşmetin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu”. Millî Folklor, C. 6, S. 42, s. 2-5.
- Oktay**, Ahmet: Toplumsal Değişme ve Basın. Bilim/Felsefe/Sanat Yayınları, y.y, t.y.

Ong, Walter J.: Sözlü ve Yazılı Kültür/Sözün Teknolojileşmesi. 2. b., Metis Yayınları, İstanbul 1999.

Özdemir, Emin: Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü. 8. b., Bilgi Yayınevi, y.y., 2000.

Özdemir, Prof. Dr. Hasan: “Kambur Kambur Üstüne...[Atasözleri ve Halk Anlatıları-I]”. Folklor/Edebiyat , S. 1, Aralık 1994, s. 5-10.

— : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-II”. Folklor/Edebiyat , S. 2, Şubat 1995, s. 7-13.

— : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-III”. Folklor/Edebiyat, S. 4, Eylül 1995, s.7-13.

— : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-IV”. Folklor/Edebiyat, S. 5-6, Ocak 1996, s.19-26.

— : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-V”. Folklor/Edebiyat, S. 7, Haziran 1996, s.15-22.

— : “Halk Anlatıları ve Atasözleri-VI”.Folklor/Edebiyat , S. 9, Mart 1997, s. 19-27.

— : “Atasözleri ve Halk Anlatıları-VII”. Folklor/Edebiyat , S. 11, Eylül-Ekim 1997, s. 23-30.

Püsküllüoğlu, Ali: Türk Atasözleri Sözlüğü. Arkadaş Yayınevi, Ankara 2002.

Sarıca, Salih: Atasözleri ve Özdeyişler. Fil Yayınevi, İstanbul, t.y.

Seydi [Ali] Reis: Miratü’l-Memâlik. Dersaadet-İkdam Matbaası, 1313.

Şavk, Ülkü Çelik: Kırgız Atasözleri. TDK Yayını, Ankara 2002.

Şemsettin Sami: Kâmûs-ı Türkî. İkdam Matbaası, Dersaadet 1317.

Şenyapılı, Önder: Toplum ve İletişim. Turhan Kitabevi Yayını, Ankara 1981.

Şinasi: Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye. [Tasvir-i Efkâr Matbaası, h. 1280].

— : Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye. Haz.: Prof. Dr. Süreyya Beyzadeoğlu, MEB Yayını, İstanbul 2003.

Tatlı, İrfan: Deyimlerden Öyküler. Papatya Yayınları, İstanbul 2005.

Tekin, Talat: Orhon Yazıtları. 2. b., Simurg Yayınevi, İstanbul 1998.

Tezcan, Semih: “En Eski Türk Dili ve Yazını”. Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe, TTK Yayını, Ankara 1978.

Topuz, Hıfzı: II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi. Remzi Kitabevi, İstanbul 2003.

Türkçe Sözlük. 9. b., TDK Yayını, Ankara 1998.

www.medyatava.com

Yeni Türk Ansiklopedisi. Ötüken Yayınları, İstanbul 1985, C. I, s. 226.

Yıldırım, Dursun: Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları. Akçağ Yayınları, Ankara 1999.

Yüksel, Erkan-Halil İbrahim Gürcan: Habercinin El Rehberi/Soru ve Örneklerle Haber Toplama ve Yazma Kural ve Teknikleri. Anadolu Üniv. İletişim Fak. Yayını, Eskişehir 2001.

Zıllıoğlu, Merih: İletişim Nedir?. 2. b., Cem Yayınevi, İstanbul 2003.

Zülfikar, Doç. Dr. Hamza: “Ata Sözü Terimi, Kaynağı ve İmlâsı”. Türk Dili, C. LV, S. 438, Haziran 1988, s. 328.

VII. EKLER

EK-1:

ATASÖZÜ-DEYİM LİSTESİ

Çalışma kapsamında taranan gazetelerde tespit edilip tezde kullanılan atasözleri ve deyimler alfabetik düzende topluca şöyledir:

a. Atasözleri

Abdala malûm olur.

Aç tavuk, kendini buğday ambarında sanır.

Acı patlıcanı kırağı çalmaz.

Adam adamdır olmasa da pulu, eşek eşektir olsa da çulu.

Ağaç yaşken eğilir.

Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar.

Aklın yolu birdir.

Alma mazlumun ahını, çıkar aheste aheste.

Anlayana sivrisinek saz, anlamayana davul zurna az.

At sahibine göre kişner.

Ateş düştüğü yeri yakar.

Ateş olmayan yerden duman çıkmaz.

Ateşle barut bir arada bulunmaz.

Atın ölümü arpadan olsun.

Atlar nallanırken kurbağa bacağını uzatmaz.

Ayağını yorganına göre uzat.

Azı karar çoğu zarar.

Balık baştan kokar.

Bal tutan parmağını yalar.

Bana dokunmayan yılan bin yaşasın.

Başa gelen çekilir.

Bekâra karı boşamak kolay.

Bekarlık sultanlık.

Beni sokmayan yılan bin yaşasın.
Besle kargayı oysun gözünü.
Beterin beteri var.
Bir deli kuyuya bir taş atmış, kırk akıllı çıkaramamış.
Bir ipten iki cambaz oynamaz.
Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar.
Borç yiğidin kamçısıdır.
Bozacının şahidi şıracı.
Böyle gelmiş, böyle gider.
Büyük balık, küçük balığı yutar.
Büyük lokma ye, büyük söz söyleme.
Cana gelecek mala gelsin.
Çivi çiviye söker.
Çocuktan al haberi.
Damlaya damlaya göl olur.
Davul dengi dengine diye çalar.
Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
Deli deliyi görünce çomağını saklar.
Derdini söylemeyen derman bulamaz.
Dereden geçerken at değiştirilmez.
Deveye boynun neden eğri demişler, nerem doğru ki demiş.
Devletin malı deniz, yemeyen domuz.
Dost acı söyler.
Düşenin dostu olmaz.
Düşmez kalmaz bir Allah.
Eğri oturalım, doğru konuşalım.
Emeksiz yemek olmaz.
Eskiye itibar olsaydı bitpazarına nur yağardı.
Ev alma, komşu al.
Evdeki hesap çarşıya uymaz.
Gönül ferman dinlemez.
Görünen köy kılavuz istemez.

Gülü seven dikenine katlanır.
Güneş balçıkla sıvanmaz.
Güneş girmeyen eve doktor girer.
Havlayan köpek ısırılmaz.
Her koyun kendi bacağından asılır.
Her kuşun eti yenmez.
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.
Herkes ektiğini biçer.
Horoz ölür, gözü çöplükte kalır.
Huylu huyundan vazgeçmez.
İğneyi kendine, çuvaldızı başkasına batır.
İki gönül bir olunca samanlık seyrân olur.
İmam osurursa cemaat sıçar.
İt ürür, kervan yürür.
İyi olacak hastanın doktor ayağına gelir.
İyilik eden iyilik bulur.
İyilik yap iyilik bul.
Kaçan balık büyük olur.
Kadının fendi, erkeği yendi.
Kan kus, 'Kızılcık şerbeti içtim.' de.
Kara haber tez duyulur.
Kendi düşen ağlamaz.
Kervan yolda düzülür.
Keskin sirke küpüne zarar.
Kılavuzu karga olanın burnu boktan çıkmaz.
Kırkından sonra azanı teneşir paklar.
Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla.
Kızını dövmeyen dizini döver.
Kol kırılır, yen içinde kalır.
Komşuda pişer, bize de düşer.
Komşunun tavuğu, komşuya kaz görünür.
Köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler.

Kör ölür, badem gözlü olur; kel ölür, sırma saçlı olur.
Mal canın yongasıdır.
Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
Mızrak çuvala sığmaz.
Minareyi çalan kılıfını hazırlar.
Misafir umduğunu değil, bulduğunu yer.
Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli.
Nikâhta keramet vardır.
Olaakla öleceğe çare bulunmaz.
Oynamasını bilmeyen kız, ‘yerim dar’ demiş; yerini genişletmişler ‘yenim dar’
demiş.
Öfkeyle kalkan, zararla oturur.
Ölenle ölünmez.
Ölümünden öte köy yoktur.
Parayı veren düdüğü çalar.
Parayla saadet olmaz.
Perşembenin gelişi çarşambadan bellidir.
Sabrın sonu selamettir.
Sakınılan göze çöp batar.
Sarımsağı gelin etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış.
Sinek de küçük ama mide bulandırır.
Son gülen iyi güler.
Son pişmanlık fayda vermez.
Sona kalan donakalır.
Sora sora Bağdat bulunur.
Söz gümüşse sükut altındır.
Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.
Terzi kendi söküğünü dikemez.
Tilkinin dönüp dolaşıp geleceğı yer kürkçü dükkanıdır.
Üzüm üzüme baka baka kararır.
Vakitsiz öten horozun başını keserler.
Vermeyince Mâbud, ne yapsın Mahmut.

Ya olduğu gibi görün, ya görüldüğü gibi ol.
Yarası olan gocunur.
Yaş kesen baş keser.
Yaş yetmiş, iş bitmiş.
Yel kayadan ne anlar.
Yiğidin malı meydandadır.
Yuvayı yapan dişi kuştur.
Zenginin malı züğürdün çenesini yorar.
Zorla güzellik olmaz.
Zurnada peşrev olmaz, ne çıkarsa bahtına

b. Deyimler

A'dan Z'ye
Aba altından sopa göstermek
Abayı yakmak
Ablukaya almak
Aceleye gelmek
Aceleye getirmek
Acısını çıkarmak
Açık seçik
Açtı ağzını yumdu gözünü.
Adam etmek
Adam olmak
Adam sen de!
Adı çıkmış dokuza, inmez sekize.
Ağır basmak
Ağırdan almak
Ağırına gitmek
Ağız dalaşı
Ağız değiştirmek
Ağız açık kalmak

Ağı kulaklarına varmak
Ağı sulanmak
Ağı var dili yok.
Ağı yanmak
Ağına bakmak
Ağına bir parmak bal çalmak
Ağına geleni söylemek
Ağından bal akmak
Ağından çıkanı kulakları duymak (duymamak)
Ağından kaçırmak
Ağından yel alsın.
Ağını açıp gözünü yummak
Ağını açmamak
Ağını bıçak açmamak
Ağını bozmak
Ağını öpeyim.
Ağının suyu akmak
Ağının payını vermek
Ağının tadı kaçmak
Ağının tadını bilmek
Ağıyla kuş tutmak
Ahı gitmiş, vahı kalmış
Ahı tutmak
Ahkâm kesmek
Akan sular durmak
Akıl almamak
Akıl hocası
Akıl kârı olmamak
Akıl sır ermemek
Akıllara ziyan
Akıntıya kürek çekmek
Akla karayı seçmek

Aklı almamak/Havsalası almamak
Aklı başına gelmek
Aklı başında
Aklı karışmak
Aklına gelmek
Aklına gelmeyen başına gelmek
Aklına koymak
Aklına takılmak
Aklından geçirmek
Aklını başına toplamak
Aklını başından almak
Aklını peynir ekmekle yemek
Aklının köşesinden geçirmemek
Al birini, vur ötekine.
Al gülüm ver gülüm.
Alavere, dalavere, Kürt Mehmet nöbete.
Alı al, moru mor olmak
Alıcı gözüyle bakmak
Allah “Yürü ya kulum” demiş.
Allak bullak olmak
Altı kaval üstü şişane
Altından Çapanoğlu çıkmak
Altından kalkmak
Altını çizmek
Altını üstüne getirmek
Alttan almak
Ana kuzusu
Analar ne doğurmuş.
Anası ağlamak
Anasından doğduğuna pişman etmek
Apar topar
Ara (aralarını) bulmak

Arabanın tekerine çomak sokmak
Araları açılmak
Aralarından su sızmamak
Arap saçı gibi olmak
Arap saçına dönmek
Ardı arkası kesilmemek
Arının yuvasına çöp dürtmek.
Arif olan anlasın.
Arkadan vurmak
Armut piş ağzıma düş.
Askıya almak
Aslan payı
Aslı astarı olmamak
Astarı yüzünden pahalı olmak
Astığım astık, kestiğim kestik.
Aşağı kalır yeri olmamak
Aşık atmak
Aşka gelmek
Ateş bacayı sarmak
Ateş pahası
Ateş püskürmek
Ateşe atmak
Ateşle oynamak
Ateşten gömlek
Atı alan Üsküdar'ı geçti.
Avucunu yalamak
Avucunun içine almak
Ayağa kaldırmak
Ayağı yere değme(me)k
Ayağına dolaşmak
Ayağına gelmek
Ayağını denk almak

Ayağının tozuyla
Ayak bağı
Ayak diremek
Ayak sürmek
Ayak uydurmak
Ayak üstü
Ayaklar altına almak
Ayıkla pirincin taşını.
Ayılıp bayılmak
Ayrarı kabarmak
Ayrarı yok içmeye, faytonla (atla, tahtirevanla) gider sıçmaya.
Az buçuk
Azıcık aşım, kaygısız başım.
Baba ocağı
Bağrına basmak
Bağrına taş basmak
Bal gibi
Balık istifi
Baltayı taşa vurmak
Bamteline basmak
Bana mısın dememek
Bardağı taşıran damla.
Bardağı taşırmaq
Barut fıçısı
Basireti bağlanmak
Baş ağrısı
Baş başa kalmak
Baş döndürücü
Baş tacı etmek
Başgöz etmek
Başı ağrımaq
Başı bağlı olmak

Başı dik
Başı göğre ermek
Başı sıkışmak
Başına çalmak
Başına çorap örmek
Başına devlet kuşu konmak
Başına iş açmak
Başından kaynar sular dökülmek
Başını belaya sokmak
Başının altından çıkmak
Başının çaresine bakmak
Başını yemek
Başının etini yemek
Baştan ayağa
Baştan çıkarmak
Baştan savmak
Battı balık yan gider.
Bayram etmek
Bel bağlamak
Beli bükülmek
Belini kırmak
Beş para etmez.
Beşik kertme nişanlı
Beyin yıkamak
Beyninden vurulmuşa dönmek
Bıçak kemiğe dayanmak
Bıçak sırtında
Bıyık altından gülmek
Bildiğini okumak
Bile bile lades
Bindiği dalı kesmek
Bir ayağı çukurda olmak

Bir bardak suda fırtına koparmak
Bir deri bir kemik kalmak
Bir gömlek üstün
Bir kalemde
Bir kaşık suda boğmak
Bir taşla iki kuş vurmak
Bir yastığa baş koymak
Birbirine düşmek
Birbirine girmek
Bit yeniği
Boğaz tokluğuna çalışmak
Bokunu çıkarmak
Bol keseden
Borusu ötmek
Boy göstermek
Boynu bükük
Boynunun borcu
Boynuz kulağı geçmek
Boyu boyuna, huyu huyuna uymak
Boyun eğmek
Boyunun ölçüsünü almak
Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?
Bugün yarın
Bulunmaz Hint kumaşı mı?
Bundan iyisi can sağlığı.
Burnu bile kanamamak
Burnu büyümek
Burnu sürtülmek
Burnundan kıl aldırılmamak
Burnundan solumak
Burnunu sokmak
Burnunun dibinde

Burnunun direği sızlamak
Burnunun ucunu görmemek
Burun buruna gelmek
Burun kıvırmak
Buzlar çözülmek (erimek)
Cadı kazanı
Can atmak
Can çekişmek
Can derdine düşmek
Can havliyle
Can kulağıyla dinlemek
Can kurban
Can pazarı
Cana yakın
Canı çıkmak
Canı sıkılmak
Canına değmek
Canına minnet
Canına okumak
Canına tak etmek
Canından bezmek
Canını sıkmak
Canını yakmak
Canla başla çalışmak
Cicim ayı
Ciğeri beş para etmemek
Cin fikirli
Cirit atmak
Cuk oturmak
Çalmadan oynamak
Çam devirmek
Çam sakızı çoban armağanı

Çamur atmak
Çamura yatmak
Çanak tutmak
Çantada keklik
Çaptan düşmek
Çarçur etmek
Çark etmek
Çekidüzen vermek
Çetin ceviz
Çevir kazı yanmasın.
Çığırından çıkmak
Çırak çıkmak
Çıt çıkarmamak
Çiçeği burnunda
Çiğ yemedim ki karnım ağrısın.
Çil yavrusu gibi dağılmak
Çile çekmek
Çile doldurmak
Çileden çıkmak
Çizmeden yukarı çıkmak
Çoğu gitti, azı kaldı.
Çorap söküşü gibi gitmek
Çorbada tuzu bulunmak
Çürüğe çıkmak
Dağ fare doğurdu.
Daldan dala gezinmek
Dalga geçmek
Damarına basmak
Dananın kuyruğu kopmak
Danışıklı dövüş
Dar gelirli
Darısı başına

Dediği dedik, çaldığı düdük.
Dediğim dedik
Defteri kapamak
Değirmenin suyu nereden geliyor?
Değiş tokuş
Değme keyfine.
Deli saçması
Demir atmak
Derdine yanmak
Dereyi görmeden paçayı sıvamak
Dert ortağı
Dert yanmak
Devede kulak
Deveyi havutuyla yutmak
Devlet kuşu
Dışı eli yakar, içi beni.
Dik âlâsı
Dik dik bakmak
Diken üstünde olmak
Dikiş tutmamak
Dikiş tutturamamak
Dil dökmek
Dil uzatmak
Dilden dile dolaşmak
Dile düşmek
Dile kolay.
Dili çözülmek
Dili damağına yapışmak
Dili döndüğü kadar
Dili olsa da söylese.
Dili varmamak
Dilinde tüy bitmek

Dilini tutmak
Dillere destan olmak
Dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak
Dinimize küfreden müslüman olsa.
Diş bilemek
Dişe dokunur.
Dişinden tırnağından artırmak
Dişine göre
Diz boyu
Dize gelmek
Dize getirmek
Dobra dobra söylemek
Doğduğuna pişman olmak
Dolu dizgin
Dost kazığı
Dostlar alışverişte görsün.
Dönüm noktası
Dört başı mamur
Dört dörtlük
Dört elle sarılmak
Dört gözle beklemek
Dudak bükme
Duman attırmak
Duman etmek
Dut yemiş bülbüle dönmek
Düğün değil, bayram değil, eniştem beni niye öptü?
Dünya başına yıkılmak
Dünyaevine girmek
Düşman çatlatmak
Ecel teri dökmek
Ekmeğine yağ sürmek
Ekmeğini taştan çıkarmak

Ekmek aslanın ağzında.
El altından
El atmak
El ayak çekilmek
El değmemiş
El etek öpmek
El kapısı
El koymak
El pençe divan durmak
El sürmek (sürmemek)
El uzatmak
El üstünde tutmak
Elde avuçta bir şey kalmamak
Elde etmek
Elden çıkarmak
Elden ele dolaşmak
Elden geçirmek
Elden gitmek
Ele ele vermek
Ele geçirmek
Ele geçmek
Eli boş dönmek
Eli boş kalmak
Eli kolu bağlı olmak
Eli maşalı
Eli sopalı
Elifi görse mertek sanır.
Elinden geleni ardına koymamak
Elinden gelmek
Eline su dökemez.
Elini çabuk tutmak
Elini kolunu sallaya sallaya gelmek (gitmek)

Elini vicdanına koyarak söylemek
Elinin körü
Elle tutulur, gözle görülür.
Emeği geçmek
Emir kulu
Enine boyuna
Ensesinde boza pişirmek
Es geçmek
Esamesi okunmamak
Eski tas eski hamam
Eşegi sağlam kazığa bağlamak
Eşek sudan gelinceye kadar dövmek
Eşek şakası
Eşref-i saat
Eteğindeki taşarlı dökmek
Etekleri tutuşmak
Etme bulma dünyası
Evlerden ırak
Evlere şenlik
Eyvallah demek
Faka basmak
Felaket tellallığı yapmak
Feleğin çemberinden geçmiş.
Fırsat kollamak
Fincancı katırını ürkütmek
Fink atmak
Fire vermek
Fiyat kırmak
Foyası meydana (ortaya) çıkmak
Gam yememek
Gece gündüz (dememek)
Gece kuşu

Gedik açmak
Gel keyfim gel.
Gel zaman, git zaman.
Gemisini kurtaran kaptan
Gezip tozmak
Gıkı çıkmamak
Göbeği çatlamak
Göbek atmak
Göğsü kabarmak
Gölge düşürmek
Gölge etmek
Gölgede bırakmak
Gönlü bol.
Gönlünü almak
Gönül almak
Gönül eğlendirmek
Görmemişin oğlu olmuş, çekmiş çükünü koparmış.
Görmezden gelmek
Görmüş geçirmiş
Görücüye çıkmak
Göt (yürek) ister (Bir şey yapmaya).
Gövde gösterisi
Göz açıp kapayıncaya kadar
Göz açtırmamak
Göz ardı etmek
Göz atmak
Göz boyamak
Göz dikmek
Göz doldurmak
Göz göre göre
Göz gözü görmemek
Göz kamaştırmak

Göz kırpmaq
Göz kulak olmak
Göz önünde bulundurmak
Göz ucuyla bakmaq
Göz yummaq
Gözaltına almak
Gözardı etmek
Gözdağı vermek
Gözden çıkarmak
Gözden düşmek
Gözden geçirmek
Gözden kaçmak
Gözden sürmeyi çalmak
Göze almak
Göze batmak
Göze çarpmak
Göze gelmek
Göze girmek
Gözleri dönmek
Gözlerine inanmamak
Gözlerinin içi gülmek
Gözü arkada kalmak
Gözü dönmek
Gözü gibi bakmaq
Gözü gibi sakınmaq
Gözü ısırmaq
Gözü ilişmek
Gözü kapalı
Gözü kara
Gözü kararmak
Gözü üzerinde olmak
Gözü yememek

Gözün aydın.
Gözünde büyümek
Gözüne girmek
Gözüne kestirmek
Gözüne uyku girmemek
Gözünü daldan budaktan esirgememek
Gözünü dikmek
Gözünü seveyim
Gözünü toprak doyursun.
Gözünün üstünde kaşın var demek
Gözünün yaşına bakmamak
Gözyaşı dökmek
Gururunu okşamak
Güllük gülistanlık
Gülüp geçmek
Güme gitmek
Gün doğmak
Günah keçisi
Günahını almak
Gününü gün etmek
Gürültüye gitmek
Gürültüye pabuç bırakmamak
Güvendiği dağlara kar yağmak
Haddini aşmak
Haddini bilmek
Hafakanlar basmak
Hafife almak
Hak getire
Hakkını vermek
Hal hatır sormak
Hallaç pamuğu gibi atmak
Hangi akla hizmet?

Hapı yutmak
Har vurup harman savurmak
Haraç mezat satmak
Harama uçkur çözmek
Hariçten gazel okumak
Hasır altı etmek
Hasret gidermek
Hasret kalmak
Haşır neşir olmak
Hatırı sayılır.
Havanda su dövmek
Havaya girmek
Havlu atmak
Hayat memat meselesi
Hayatını yaşamak
Helal olsun.
Hele şükür.
Hem nalına hem mihına
Hem suçlu hem güçlü
Hem ziyaret hem ticaret
Her kafadan bir ses.
Her telden çalmak
Herkes gider Mersin'e, biz gideriz tersine.
Hesap sormak
Hesap vermek
Hevesi kursağında kalmak
Hık demiş burnundan düşmüş.
Hır gür çık(ar)mak
Hızır gibi yetişmek
Hodri meydan
Hop oturup hop kalkmak
Hoş görmek

İç açmak
İç içe
İçgüveysinden hallice
İçi almamak
İçi cız etmek
İçi dışı bir.
İçi geçmek
İçi gitmek
İçi içini yemek
İçi titremek
İçine doğmak
İçine kurt düşmek
İçine sindirememek
İçini dökmek
İçler acısı
İğne ile kuyu kazmak
İki arada bir derede kalmak
İki gözü iki çeşme
İki paralık etmek
İki ucu boklu değnek
İlk göz ağrısı
İmana gelmek
İnce eleyip sık dokumak
İnceldiği yerden kopsun.
İncik boncuk
İncir çekirdeğini doldurmamak
İpe un sermek
İpi koparmak
İpin ucunu kaçırmak
İple çekmek
İpliği pazara çıkmak
İpliğini pazara çıkarmak

İpucu vermek
İstemem, yan cebime koy.
İstifini bozmamak
İş başa düşmek
İş inada binmek
İş işten geçmek
İş olacağına varır.
İş sarpa sarmak
İşi sağlama bağlamak
İşi yokuşa sürmek
İşine gelmek
İşine gelmemek
İşini bilmek
İşler açılmak
İşler yolunda olmak
İyi saatte olsunlar
Kabak tadı vermek
Kabuğuna çekilmek
Kadayıfın altı kızardı.
Kafa patlatmak
Kafa tutmak
Kafa yormak
Kafası şişmek
Kafasına koymak
Kafayı bulmak
Kafayı çekmek
Kafayı üşütmek
Kafayı yemek
Kâğıt üstünde kalmak
Kalıbını basmak
Kan ağlamak
Kan çekmek

Kan davası
Kan gövdeyi götürmek
Kan revan içinde
Kan ter içinde kalmak
Kanı kaynamak
Kanına dokunmak
Kantarın topunu kaçırmak
Kapağı atmak
Kapı dışarı etmek
Kapısını aşındırmak
Kapıya dayanmak
Kara haber
Kara kara düşünmek
Kara para
Karga tulumba
Kargayı bülbül diye satmak
Karınca kararınca
Karnı burnunda
Karnım tok
Karnından söylemek
Kasıp kavurmak
Kaş yapayım derken göz çıkarmak
Kavun değil ki götünü koklayasın.
Kaymağını yemek
... kazan ben kepçe
Kazan kaldırmak
Kazdığı kuyuya (kendisi) düşmek
Kazık atmak
Kazın ayağı öyle değil.
Kelle koltukta
Kem küm etmek
Kemerı sıkmak

Kendi kendine gelin güvey olmak
Kendine gelmek
Kendine yontmak
Kendini ateşe atmak
Kendini bulmak
Kendini kaptırmak
Kendini kaybetmek
Kesenin ağzını açmak
Kesenin ağzını açmak
Keyfi kaçmak
Keyfini çıkarmak
Keyfinin kâhyası olmamak
Kıçına kına yakmak
Kıl payı
Kılı (bile) kıpırdamamak
Kılına (bile) dokunmamak
Kıran kırana
Kırıp geçirmek
Kırk bir buçuk maşallah.
Kırk derden su getirmek
Kırk yılın başı
Kırkı çıkmak
Kısa günün kârı az olur.
Kıssadan hisse
Kıyameti koparmak
Kim kime dum duma.
Kim vurduya gitmek
Kime niyet kime kismet.
Kirişi kırmak
Kirli çamaşırlarını ortaya dökmek
Kitabına uydurmak
Kokusu çıkmak

Kokusunu almak
Kol gezmek
Kolları sıvamak
Koltukları kabarmak
Kolu kanadı kırılmak
Kozunu paylaşmak
Kök söktürmek
Kökünü kazımak
Köprünün altından çok su geçti.
Kör dövüşü
Körü körüne
Köşe kapmaca oynamak
Köşeye sıkışmak
Köşeye sıkıştırmak
Köşeyi dönmek
Kraldan çok kralcı olmak
Kucak açmak
Kulağı çınlamak
Kulağı delik
Kulağına çalınmak
Kulağına kar suyu kaçmak
Kulağına küpe olmak
Kulak ardı etmek
Kulak asmamak
Kulak kabartmak
Kulak vermek
Kulakları çınlamak
Kulaklarını tıkamak
Kulaktan kulağa
Kurşun dökmek
Kurşuna dizmek
Kurtlarını dökmek

Kuş uçmamak (uçurmamak)
Kuş uçmaz, kervan geçmez.
Kuyruğa girmek
Kuyruk acısı
Küçük dilini yutmak
Küçük düşmek
Külâhıma anlat
Külâhını önüne koyup düşünmek
Küplere binmek
Küpünü doldurmak
Laf aramızda
Laf atmak
Laf olsun torba dolsun.
Lâfi ağzında gevelemek
Lamı cimi yok.
Leb demeden leblebiyi anlamak
Leke sürmek
Lokmasını saymak
Madalyonun ters (öteki) yüzü
Mangalda kül bırakmamak
Maşallahı var.
Mat etmek
Maymun iştahlı
Mekik dokumak
Meydan dayağı
Meydan okumak
Meydanı boş bulmak
Midesi bulanmak
Minareyi kılıfına uydurmak
Muma dönmek (mum gibi olmak)
Mumla aramak
Muradına ermek

Nabzını yoklamak
Nal toplamak
Nalıncı keseri gibi kendine yontmak
Nalları dikmek
Nazar değmek
Nazara gelmek
Ne günlere kaldık.
Ne oldum delisi olmak
Ne Şam'ın şekeri, ne Arap'ın yüzü (zekeri).
Nefes nefese
Nefesi kesilmek
Nev'i şahsına münhasır.
Nevri dönmek
Not etmek
Nuh deyip peygamber dememek
Nutku tutulmak
O kadar kusur kadı kızında da bulunur.
O yolun yolcusu
Ocağını söndürmek
Oh çekmek
Ok yaydan çıkmak
Okkanın altına gitmek
Omuz silkmek
Omuz vermek
Ona göre hava hoş.
Ortada fol yok yumurta yok.
Ortada kalmak
Ortaya çıkmak
Oyun oynamak
Oyuna gelmek
Oyuna getirmek
Ödü kopmak

Ödü patlamak
Öküz altında buzağı aramak
Öküzün trene baktığı gibi
Ölçüp biçmek
Ölçüyü kaçırmak
Ölümü gösterip sıtmaya razı etmek
Ömür törpüsü
Önünü almak
Öpüp başına koymak
Örtbas etmek
Özrü kabahatinden büyük.
Pabucu dama atılmak
Pabuç bırakmamak
Pabuç eskitmek
Pabuç pahalı.
Paçayı kurtarmak
Pahaliya mal olmak
Pahaliya patlamak
Pamuk ipliğiyle bağlanmak
Paniğe kapılmak
Paparayı yemek
Para etmemek
Parmak ısırmak
Parmakla gösterilmek
Patlak vermek
Perde arkası
Peşinde koşmak
Peşine düşmek
Peşkeş çekmek
Pılıyı pırtıyı toplamak
Pire için yorgan yakmak
Pireyi deve yapmak

Posta koymak
Postu deldirmek
Pot kırmak
Pusu kurmak
Pusuya düşmek
Püf noktası
Rafa kaldırmak
Rahatına bakmak
Rahmet okutmak
Ramak kalmak
Rekor kırmak
Renk vermemek
Renkten renge girmek
Rest çekmek
Ruhu bile duymamak
Sabrı taşmak
Sağır sultan bile duydu.
Sahip çıkmak
Saldım çayıra, Mevlâ kayıra.
Saman altından su yürütmek
Sapla samanı karıştırmak
Sarmaş dolaş olmak
Selama durmak
Seni gidi seni.
Ser verip sır vermemek
Sermayeyi kediye yüklemek
Sıcağı sığına
Sıcak bakmak
Sıkıntı basmak
Sır küpü
Sırra kadem basmak
Sırt çevirmek

Sırtı yere gelmek (gelmemek)
Sırtını dayamak
Sırtını sıvazlamak
Sil baştan
Silip süpürmek
Sineye çekmek
Sittin sene
Size ömür
Soğuk bakmak
Soğuk duş
Soluğu (bir yerde) almak
Soyup soğana çevirmek
Söz geçirmek
Söz vermek
Sözünü balla kestim.
Sözünü tutmak
Su başlarını devler tutmuş.
Su katılmadık
Su katılmamış
Su koyvermek
Su yüzüne çıkmak
Sudan çıkmış balığa dönmek
Sudan ucuz.
Suya düşmek
Suya sabuna dokunmamak
Suyu (çayı, dereyi) görmeden paçayı sıvamak.
Suyun yüzüne çıkmak
Suyunu çıkarmak
Sürek avı
Sütten çıkmış ak kaşık
Şaha kalkmak
Şahken şahbaz olmak

Şamar oğlanı
Şapa oturmak
Şeytan dürtmek
Şeytan tüyü bulunmak
Şeytana pabucunu ters giydirmek
Şeytanın bacağına kırmak
Şimşekleri üstüne çekmek
Tadı damağında kalmak
Tadı kaçmak
Tadı tuzu kalmamak
Takke düştü, kel göründü.
Tanrı misafiri
Taş atmak
Taş çıkartmak
Taş taş üstünde bırakmamak
Tatlı sert
Tatlıya bağlamak
Tebelleş olmak
Tekere çomak sokmak
Temcit pilavı
Temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp koymak
Tencere dibin kara, seninki benden kara.
Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.
Tepeden inme
Tepeden tırnağa
Tepesi atmak
Ter dökmek
Teraziye vurmak
Ters düşmek
Teslim bayrağı çekmek
Testiyi kıran da bir, suyu getiren de.
Tıka basa doldurmak

Topa tutmak
Topun ağzında
Turp gibi
Turşusunu kurmak
Tuz (-la) buz olmak
Tuz biber ekmek
Tuzağa düşmek
Tuzu biberi
Tuzu kuru
Tükürdüğünü yalamak
Tüyleri diken diken olmak
Ucu bucağı olmamak
Ucuz atlatmak
Ununu elemiş, eleğini asmış.
Uzun lafın kıyası
Üç aşağı beş yukarı
Üstesinden gelmek
Üstüne ölü toprağı serpilmiş.
Üstüne titremek
Üstüne yatmak
Üzerine tuz biber ekmek
Vay anasını (canını)
Verilmiş sadakanız varmış.
Verip veriştirmek
Vız gelir.
Vur abalıya.
Vur dedikse öldür demedik ya.
Vur deyince öldürmek
Vur patlasın çal oynasın.
Vurdumduymaz Kör Ayvaz
Yağ çekmek
Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak

Yaka silkmek
Yakası açılmadık
Yakasını bırakmamak
Yakayı ele vermek
Yakayı kurtarmak
Yalınayak, başı kabak
Yan çizmek
Yan gelip yatmak
Yanağından kan damlamak
Yangına körükle gitmek
Yangından mal kaçırır gibi
Yanına kâr kalmak
Yaş tahtaya basmak
Yaşını başını almış
Yatağa düşmek
Yan çizmek
Ye kürküm ye.
Yedeğe almak
Yenilir yutulur gibi değil.
Yer yerinden oynamak
Yerden yere vurmak
Yere bakan yürek yakan
Yerinde saymak
Yerle bir etmek
Yerle bir olmak
Yeşil ışık yakmak
Yılan hikâyesine dönmek
Yıldızı parlamak
Yıldızları barışık olmamak
Yokuş aşağı
Yol vermek
Yol yakinken

Yol yordam
Yola düşmek
Yolu düşmek
Yolun açık olsun.
Yolunu gözlemek
Yorgan gitti, kavga bitti.
Yorgun argın
Yumurta kapıya dayanmak
Yük olmak
Yükte hafif pahada ağır.
Yüreği ağzına gelmek
Yüreği ağzında
Yüreği cız etmek
Yüreği daralmak
Yüreği hoplamak
Yüreği yanmak
Yüreğine su serpmek
Yüreğinin yağı erimek
Yürü ya kulum demiş (Allah ona).
Yüz akıyla çıkmak
Yüz göz olmak
Yüz karası
Yüz tutmak
Yüz vermek (vermemek)
Yüz yüze gelmek
Yüzü asık
Yüzü gülmek
Yüzü suyu hürmetine
Yüzü tutmamak
Yüzüne gözüne bulaştırmak
Yüzünün akıyla çıkmak
Zehir zemberek

Zembereği boşanmak
Zevahiri kurtarmak
Zevkten dört köşe olmak
Zeytinyağı gibi üste çıkmak
Zılgıt yemek
Zırnık vermemek
Züğürt tesellisi

EK-2:

ÖRNEK GAZETE KUPÜRLERİ

Çevir kazı yanmasın

Başkan Aziz Yıldırım, F.Bahçe tarihine özellikle tesisleşme ve kurumsallaşma konusunda yaptıklarıyla **"Anıt adam"** olarak geçecek. (Heykeli bile dikilmesi gerekir) Buna hiçbir F.Bahçeli'nin itiraz edeceğini sanmıyorum. Medyadan sıkılan, TV kameralarını sevmeyen Sayın Yıldırım genelde **"Düz başkan"**dır. **Yalalakalıktan** hoşlanmaz, her önüne gelenle de **yüz göz** olmaz. Kızdığında gözü önünü görmez, ama izni ve haberi olmadan da Kadıköy'de kuş bile uçamaz.

Ancak başkanın tek defosu doğru danışmanlara sahip olamamasıdır. Kararları genelde **tek başına alır**; bazen çevresinin dolduruşuyla **"Züccaciye dükkanına giren fil"** örneği, hasar yaratacak ifadeler kullanır.

Sayın Yıldırım'ın, **"Bir zamanlar sporu sadece"**

sahada oynanıyor sanıyorduk, kaybettik. Zamanla bazı şeyleri öğrendik" ifadesi asla tesisleşme, kurumsallaşma ile eşdeğer değildir. Bu, **"Masa başında kaybettik, masa başında kazanmaya çalışıyoruz"** anlamındadır. Başkan sözleriyle çam devirdiğinin farkındadır, **"Çevir kazı yanmasın"** yapmaktadır. Oysa söyleyeceklerini kaleme alıp kağıda dökse ve adam gibi birilerine okutsa bu hatalara düşmez. Akıl hocaları, ya da danışmanları, **"Haklısın padişahım"** zihniyetinde olunca çamların devrilmesi de kaçınılmaz olur.

Sayın Yıldırım son basın toplantısında eleştirdiği Erman Toroğlu gibiydi. Tek ekşiği yanında, **"Oynatalım Uğur"** un olmamasıydı. Ancak başkanın **"Denizlispor'un 3 oyuncusu neden bizim maçtan önce değil de daha önce sarı kart gördü"** serzenişini nedense medyada yer almadı.

Sayın başkan; Denizlili **Ersen, Serhat ve Timuçin**'in kart görmelerine **"Bilinçli tezgah"** diyorsunuz. Ardından bu olayı geçen yıl size karşı oynamayan **Cenk ve Zafer Biryol** ile birleştiriyorsunuz.

Oysa Giray Bulak, **"Ligdeki F.Bahçe maçı kupa maçının provası olacak. F.Bahçe'ye tam kadro çıkmak istiyorum. 3 oyuncuma Diyarbakır maçında kart görmelerini ben talimatladım"** demişti. Belli ki bu açıklamayı okumamışsınız. İyi de danışmanlarınızdan biri sizi uyarmadı mı? Uyarısaydınız taca çıkmazdınız Sayın Başkan. Kritik 9 haftaya giriyoruz. Siz de, G.Saray da şampiyon olmak istiyor. Ama bu uğurda tamiri olmayacak sözler sarfederseniz, tahrike neden olabilirsiniz.

"Çevir kazı yanmasın."

"Yüz göz olmak"

"Çam devirmek"

(Levent Tüzemen, Sabah, 26 Mart 2005, s. 35)

Sütten ağzı yanan...

Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer. Ne güzel söylemiş atalarımız. 21 yıldır Türkiye Kupası'na hasret olan Fenerbahçe, bu zaman süreci içerisinde tarihe facia olarak geçen maçları kaybetti. En yakını Pendik yenilgisi. Bu maçın teknik ve taktik

yönüne fazla girmek istemiyorum. Zaten skor her şeyi belli ediyor. Benim bu maçta takdir ettiğim hem teknik heyetin hem

de futbolcuların Uşakspor karşısında son derece ciddi ve disiplinli olmasıydı. Bazı takımlar gibi yabancı futbolcularına erken tatil izni vermeyip, Uşak karşısına

Rüştü hariç ideal kadrosuyla çıkmasından dolayı çoğu zaman eleştirdiğim Daum'u tebrik ediyorum. Ayrıca futbolcuların atılan her gol sonrası sanki zorlu bir rakibin ağlarını sallamış gibi sevinmeleri maça ne derece motive olduklarını da gösterdi. Bu nedenle futbolcuları da kutluyorum. Daum'a bir tek yönden eleştiri getiriyorum. O da karşılaşma 3-0 olduktan sonra oyuncu değişikliklerini yapıp, gençlere şans verebilirdi. Bu genç yetenekler Fenerbahçe formasına nasıl alıacak? Nitekim ben sonradan oyuna giren Gürhan'ı beğendim. Mahmut Hanefi ile Semih'i zaten biliyorduk. Mahmut attığı şık golle alkışlanırken sanırım kendine güveni de gelmiştir. Alex ve Nobre'nin şovlarından sanıyorum centilmen Uşaklılar da benim gibi büyük zevk almıştır.

E-mail: everel@posta.com.tr

“Sütten ağzı yanan, yoğurdu üfleyerek yer.”

(Engin Verel, Posta, 23 Aralık 2004, s. 26)

At sahibine göre..

● **BEŞİKTAŞ'IN** defansında savaşçı kişiliğiyle önemli bir görev üstlenen Çağdaş, Rıza Çalmbay'ın gelişiyle yeniden doğduklarını belirterek “Del Bosque zamanında bir gevşeklik vardı. Aşırı rahattı... Rıza Hoca ile takıma bir motivasyon geldi. Antrenmanlarda da daha çok çalışıyoruz. Bu sahaya da yansıyor. İşte Rıza Hoca'nın farkı da burada” diye konuştu.

“At sahibine göre kişner.”

(Sabah, 14 Şubat 2005, s. 32)

Süreyya, bulunmaz Hint kumaşı değil

MİLLİ atlet Süreyya Ayhan Kop ile spor teşkilatı arasındaki kriz büyüyor. Süreyya'nın kendisine haksız yere ceza verildiği ve bu nedenle ülkeyi terkedebileceği iddiasıyla genelde spor teşkilatını, özel olarak da Gençlik ve Spor Genel Müdürü Mehmet Atalay'ı suçlaması, Spordan Sorumlu Devlet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in sert tepkisine yol açtı. Ankara'da 2005 Üniversite Yaz Spor Oyunları'nın toplantısına katılan Bakan Şa-

hin, gazetecilerin konu ile ilgili soruları üzerine, "Sporcular, başarılarıyla ve kollarıyla konuşur, dilleriyle değil. Hiç kimse bulunmaz Hint kumaşı değil. Türkiye'de kumaşı iyi birçok sporcu var. Onlar başarıları ile yakın zamanda Türkiye'nin adını duyuracaktır. Herkes bunu bilerek hareket etsin" dedi. Bakan Şahin, millet ve devlet olarak Süreyya Ayhan Kop'a her türlü desteği verdiklerinin altını çizirken, "Ancak Süreyya, borcunu eksik bıraktı. Biz onun bu borcunu ödemesini beklerdik" dedi. ■ Özgür ŞAHİN

ŞAHİN

"Bulunmaz Hint kumaşı mı?"

(Hürriyet, 23 Mart 2005, s. 36)

Bosque içini döktü

'Utaniyorum'

TEKNİK Direktör Del Bosque, kendisi hakkında "Yeniköy kasabı" benzetmesi yapan kongre üyesi Nevzat Demir konusundaki rahatsızlığını yönetime açtı. Medyaya "Kalbimden geçenleri söyleyemem" diyen İspanyol hoca'nın yöneticilere, "Tesislere her gelişimde kapıdaki ismi görünce kendi adıma utaniyorum" dediği ve güçlüklerle sakinleştirildiği öğrenildi.

'İsim değişebilir'

OCAK ayında yapılacak mali kongrede ise bazı üyelerin, Ümraniye'deki Nevzat Demir Tesisleri'nin adının değiştirilip, "Kartal Yuvası" olması için önerge vermeye hazırlandıkları bildirildi. Bu arada yönetim de Parma maçından sonra UEFA vizesinin alınması halinde Teknik Direktör Del Bosque'nin sözleşmesini beş yıla çıkarmayı planlıyor.

■ ORHAN YILDIRIM

"İçini dökmek"

(Milliyet, 7 Aralık 2004, s. 28)

Adı çıkmış dokuz!

Barcelona'nın
John Carew'in
transferinden
Valencia'daki gece
hayatı nedeniyle
vazgeçtiği ileri sürüldü

Marca ve VG yazdı

KARTAL'DAN Carew'i transfer etmek için girişimde bulunan Barcelona'nın, bu futbolcudan Valencia'daki gece hayatından dolayı vazgeçtiği ifade edildi. İspanyol Marca gazetesindeki habere göre alıntı yapan Norveç'in en büyük gazetesi VG, iddiaları Carew'e sordu, "Çok eski bir olayı şimdiden ileri sürüyorlar" yanıtını verdiğini yazdı.

'Mazide kaldı'

CAREW'İN, Valencia'da oynarken gece hayatı olduğunu kabul eden menajeri ve avukatı Per A. Flod, "Geçmişte tekrar tekrar konuşmanın anlamı yok" açıklamasını yaptı. Flod, Carew'in gece hayatını inkar etmezken, Beşiktaşlı futbolcunun son 3 yıldır özel hayatı konusunda çok dikkatli davrandığını belirtti.

■ İRFAN KURTULMUŞ

"Adı çıkmış dokuz, inmez sekize."

(Milliyet, 18 Aralık 2004, s. 30)

F.Bahçe havanda su dövdü

Topla oynama oranında yüzde 63'e 37 üstünlük sağladığı maçta 17 şut, 14 korner attı, ancak gole ulaşamadı.

DENİZLİSPOR
FENERBAHÇE

: 2
: 0

“Havanda su dövmek”

(Hürriyet, 19 Mart 2005, s. 42)

Kabak tadı verdi

Süreyya Ayhan'ın dünkü duruşması bu kez 1 Şubat'a ertelendi. Ayhan, bu gecikmeler nedeniyle yeni sezon için kamplara başlayamıyor, hazırlanamıyor ve konsantre olamıyor

“Kabak tadı vermek”

(Milliyet, 14 Ocak 2005, s. 30)

M.H.K. BAŞKANI SABRİ ÇELİK

Bu ne perhiz böyle!

Genç hakemlere destek verilmesini isteyen MHK; 28 yaşındaki Cüneyt Çakır yerine 34'lük Metin Aydoğan'ı FIFA listesine aldı

Merkez Hakem Kurulu, genç hakemlere her zaman güvendiğini ifade etmesine karşın tam tersini yaptı ve 28 yaşındaki Cüneyt Çakır'ın yerine 34 yaşındaki Metin Aydoğan'ı FIFA listesine aldı. Cüneyt Çakır, geçen sezon Kuddusi Müftüoğlu'nun arkasından ikinci, bu sezon ise ilk yarıda en başarılı hakem olmuştu. Metin Aydoğan ise bu sezon en düşük ortalama puanlı hakemler arasında yer alırken, Cüneyt Çakır'ın ortalaması en yüksek hakemler

arasında bulunmasına rağmen FIFA listesine alınmaması şaşkınlık yarattı.

50 metreyi koşamamıştı

Aydoğan'ın FIFA listesine olmasında en büyük etkenin, aynı hastanede (Cerrahpaşa) görev yapan Muhtittin Boşat'ın olduğu iddia edildi. Ankara'da üç yıl önce yapılan 50 metrelik koşuda başarılı olmayan Metin Aydoğan daha sonra yanlış ölçüm yaptığı belirtilerek Süper Lig hakemliğine alınmıştı. ● **ALİ ERDOĞAN**

METİN AYDOĞAN

"Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?"

(Sabah, 3 Ocak 2005, s. 27)

Evdeki hesap tutmadı

Trabzon, Türkiye Kupası'ndaki farklı Gaziantep galibiyetinin sevincini ligde yaşayamadı. Bordo-Mavili takım, Fatih ile öne geçti, ev sahibi El Taibe, Jaziri ile yanıttı. Symkowiak eşitledi, Sedat üç puanı müjdeledi

105 gün sonra yıkıldı
KARADENİZ ekibi, üç gün önce 3-0'lık skorla kupanın dışına ittiği Gaziantep'e deplasmanda boyun eğdi, 105 gün sonra kaybetti. Geldiği günden bu yana ikisi kupa, toplam 7 maçta da gülen Şenol Güneş ilk kez yenilgi ile tanıştı. Fatih Tekke'nin golüyle öne geçen Trabzon, daha sonra üstünlüğü ev sahibine kaptırdı. 27'de Tank El Taibe sık bir vuruşla skoru dengeledi. 60'da Jaziri ile öne geçen Gaziantep'e dört dakika sonra Symkowiak yanıttı. 86'da Sedat'ın golü Trabzon'u yere serdi.

“Evdeki hesap çarşıya uymaz.”

(Milliyet, 7 Mart 2005, s. 7)

16 Mart 2005 Çarşamba

POSTA

postaspor@posta.com.tr

25 SPOR

Trabzon barut fıçısı

Başkan Atay Aktuğ, Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım'a çattı. Basın Sözcüsü İbrahim Şahin ise “Bir hafta önce bana tepki gösterenler, Daum’un, Gençlerbirliği maçından sonra söylediklerini neden görmezden geliyor” diye sert çıktı

“Barut fıçısı”

(Posta, 16 Mart 2005, s. 25)

Fener kazan kaldırdı!

Sarı-Lacivertliler FIBA Avrupa Ligi'nde Rusya'da yenildiği Unics Kazan'a Abdi İpekçi'de şans tanımadı, yedinci maçında beşinci galibiyetini alarak grup birinciliği yolunda önemli bir adım attı

FENERBAHÇE, FIBA Avrupa Ligi A Grubu'ndaki yedinci maçında Rusya'da üç sayıyla yenildiği Unics Kazan'ı Abdi İpekçi'de farklı devirdi, beşinci galibiyetini alarak grup birinciliği yolunda önemli bir adım attı. Erken faul problemine giren ancak savunmasıyla bu açığı kapayan Fenerbahçe, dış sutralarda skoru önde götürülseye de Unics Kazan, son çeyreğe kadar Williams ve Miloserdov ile maça ortak oldu. Ancak son 10 dakikalık bölümde rakibinin de faul sınırtısı yaşamamasını iyi değerlendiren, Sarı - Lacivertliler, Salyers, Masic ve Omer'in dış atışlarıyla farkı yakaladı.

“Kazan kaldırmak”

(Milliyet, 16 Aralık 2004, s. 29)

“Kızını dövmeleyen,
dizini döver.”

(Sabah-Günaydın,
10 Ocak 2005, s. 1)

Kızını dövmeleyen Ediz Hun kızını dizini döver

Ediz Hun kızını
fena tokatladı

Aynı dizide rol alan kızı Bengü'ye rol gereği sert bir tokat atan Ediz Hun: İşte bunlar oyunculüğün zor yönleri. Ona ilk kez tokat attım

ÖZEL
HABER

“EN ZOR ROLÜM BU”

USTA oyuncu Ediz Hun, önceki gün oyunculuk hayatının en zor günlerini yaşıyor. Hun, aynı dizide rol alan kızı Bengü'ye rol gereği tokat atmak zorunda kaldı. ‘Azize’ adlı dizide babasıyla birlikte oynayan Bengü, “Babamdan ilk kez dayak yedim” dedi.

“İSTIRAP HİSSETTİM”

BU nedenle bir an için sinirlerinin bozulduğunu ve ağladığını söyleyen Bengü'yu babası sakinleştirdi. “Ona vururken çok büyük yük ıstırap hissettim” diye konuşan Ediz Hun, “Bu ilk ve son” dedi. **4TE**

ZAFER
AKBAĞ
MAGAZİN

Balıklar şeytanın bacağını kırıyor

Finans ve kariyer konularında çok şanslı olmayan Balık burcu mensupları, 2005 yılında şeytanın bacağını

kırıyor. Gerçekleşecek olan iki güneş tutulması, parasal konularda aksayan yönleri ortaya çıkaracak.

FİLİZ ÖZKOL'UN HAZIRLADIĞI YAZI DİZİSİ 5'TE

“Şeytanın bacağını kırmak”

(Sabah-Günaydın, 18 Aralık 2004, s. 1)

Türk filminin fendi yabancı filmi yendi

Mehmet ÇALIŞKAN / Magazin

Cem Yılmaz'ın G.O.R.A.'sı ve Yılmaz Erdoğan'ın Vizonte- le Tuuba'sının gişedeki başarıları, Türk filmlerinin yabancı filmler karşısında önemli bir hakimiyet kurmasına neden oldu. Zira bu iki film, Türk filmlerinin pazardaki payını bir yılda yüzde 19 oranında artırdı. 2 Ocak 2003 - 2 Aralık 2003 tarihleri arasında Türkiye pazarındaki payı yüzde 21 olan Türk filmleri; 2 Ocak 2004 - 2 Aralık 2004'de yüzde 40'a çıktı.

“Kadının fendi,
erkeği yendi.”

(Sabah-Günaydın,
14 Aralık 2004, s. 4)

NICOLETTA SHERIDAN
NIKLAS SODERBLOMST

Ülkemizde de gösterilmeye başlayan 'Desperate Housewives' dizisinin 'Edie'si' Nicoletta Sheridan, geçtiğimiz Noel'de İsveçli aktör Niklas Soderblom ile nişanlandı. Çiftin bu sene bitmeden evlenmesine kesin gözüyle bakılıyor.

JUDE LAW
SIENNA MILLER

Genç oyuncu Sienna Miller ile nişanlanarak kadın hayranlarını üzen Jude Law, bu yıl evlenmeye kararlı. Yakıskılı aktör daha önce başından bir nikah geçmişi olmasına rağmen, hayli hevesli.

MICHELLE YEOH
JEAN TODT

Ünlü Çinli yıldız Michelle Yeoh ve Ferrari'nin patronu Jean Todt nişanlanarak herkesi şaşırttı. Çift, en kısa zamanda evlenmek istediklerini belirtiyor.

Şeytanın bacağını bu sene kıracaklar

Mesleki başarıları kadar özel hayatlarıyla da gündeme gelen bekar yıldızlar, bu yıl birer birer dünyaevine girecek. Uzun süren beraberlikler 2005'te mutlu sona erecek

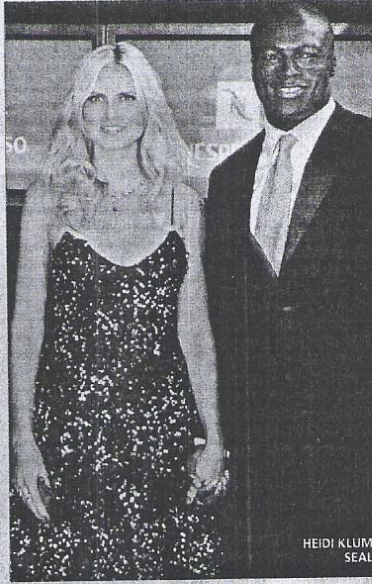
LIZ HURLEY
ARUN NAYAR

2004'ün ilk aylarında birlikte olmaya başlayan Liz Hurley ve Arun Nayar, uzun süre Nayar'ın eşinden boşanmasını bekledi. Mayıs'ta eşinden resmen ayrılan Hintli isadami, hemen Liz Hurley'e evlenme teklifi etti. Cevap, olumlu oldu!

JUSTIN TIMBERLAKE
CAMERON DIAZ

Justin Timberlake, annesine rağmen uzun zamandır birlikte olduğu Cameron Diaz'la evlenmeye kararlı! Geçtiğimiz günlerde güzel yıldız evlenme teklifi eden ünlü şarkıcı, 'evet' cevabını alınca çok mutlu oldu. Çift, bu sene şeytanın bacağını kıracağı benziyor.

HEIDI KLUM
SEAL

Alman top model Heidi Klum ile ünlü şarkıcı Seal da evlilik kararına katılacak çiftler arasında. Kanada'da kayak tatili yaptıkları sırada Seal'den evlenme teklifi alan Klum, 1997'de tanınmış kuaför Ric Pipino ile evlenmiş, 2000 yılında da boşanmıştı.

Hollywood'un dünyaca ünlü çiftleri, nikâhsız beraberliklerine bu yıl son verme telaşı içinde. 'Ne zaman evleneceksiniz?' sorusuna 'yakın bir gelecekte' cevabı vermeye alışan yıldızlar, 2004'ün sonlarına doğru birer birer nişanlandı. İngiltere'nin ünlü gazetelerinden Daily Mail'in internet sitesinde yer alan bir haber, bu sene evlenmelerine kesin gözüyle bakılan çiftleri tanıttı. Hayranların bekar kalmalarını tercih ettiği yıldızlar, evlenmeye kararlı!

KELLY BROOK
BILLY ZANE

Kelly Brook, aktör Jason Statham'dan ayrılıp, Billy Zane ile birlikte olmaya başladı. Çift evli gibi yaşıyor ve bu yıl kesin nikah görünüyor.

“Şeytanın bacağını kırmak”

(Sabah-Günaydın, 17 Şubat 2005, s. 12)

Dağ fare doğurdu

Hukuk Kurulu, teşvik iddialarında adı geçen isimleri dün dinledi. Adı geçen isimler teşviği inkar ederken, zaman aşımı nedeniyle kimse hakkında yasal bir işlem yapılamayacak

'Federasyon çözer'

ATINA'DAN dün dönen Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali Şahin, futbol gündemine oturan teşvik primi iddialarına Futbol Federasyonu nun çözeceğine inandığını söyledi. Futbolun diğer bir alanda bulunduğuna dikkat çeken Şahin, Cafer Aydın'a da zamanlama konusunda tepki gösterdi. Bakan, "Bu bilgisi neden 4 yıl önce değil de eski hocam Milli Takımlar Teknik Direktörü' olduktan sonra açıklama ihtiyacını duymuşur?" diye konuştu.

Cafer Aydın'ın iddiaları nedeniyle sonuşturma başlatılan Hukuk Kurulu Ankara'da dün dinledi.

İfadeleri alındı

FUTBOL Federasyonu Hukuk Kurulu, Cafer Aydın'ın ortaya attığı teşvik iddiaları nedeniyle geniş bir sonuşturma başlattı. Ankara'da Başkan Hüsnü Özkara, Futbol Federasyonu Başkanı Cemal Aydın, Futbolcular İsmet Yılmaz, Kulüp Müdürü Aslan Gülsoy, görevi Ercan Özer ve iddia sahibi Cafer'ın ifadelerine başvurdu. Kurul, hazırlayacağı dosyayı Cuma günü Federasyona ileteceği belirtildi. Ancak zaman aşımı nedeniyle yasal bir işlem yapılamayacağı bildirildi.

Cafer kaçırıldı!

ANKARAGÜÇÜ taraftarının protestosuna katılan Cafer, federasyona guralı kapısından girip ve resmi bir araca binerek polis gözleminde binayı terk etti. Cafer'ın sun'ı ile aramızda huzur vardı. O yüzden böyle konuştum. O zaman kulübün verdiği galibiyet primini aldık. Bu primi de kapta ve hoca dağıttı, hep böyle olurdu dedi. Diğer tarafların da iddiaları reddettileri bildirildi. Cemal Aydın ise, "Zaman aşımına uğramış bir konu arşınıyor" diye konuştu. ■ NECMİ KEPCETUTAN

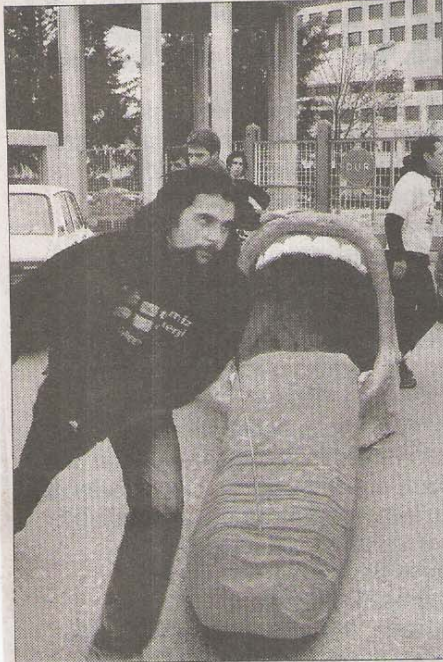

Şaibeli maça soruşturma

FUTBOL Federasyonu, Şike Tahlil Kurulu'na, 12 Şubat'taki Giresun Belediyespor-Kütahyaspor karşılaşmasıyla ilgili soruşturma başlatılması talebini, verdi. İddia kupalarında da yer alan ve yasal olmayan internet sitelerinde yüzde 40'ın üzerinde bahis oynatması üzerine şike şüphesiyle iptal edilen maç, kurul tarafından araştırılacak. Kurul her iki takım futbolcuları, maç hakemleri ve gözlemcilerini görüşlerine başvurarak, yöneticilerin ifadelerini alacak.

"Dağ fare doğurdu."

(Milliyet, 23 Şubat 2005, s. 29)

Dev dilli eylem dikkat çekti.

'Dilimizde tüy bitti'li protesto

Çevreci örgüt Greenpeace üyesi bir grup dün Devlet Bakanı Ali Babacan'ı, üzerinde tüy bitmiş dil maketiyle protesto etti. Ankara'daki Hazine Müsteşarlığı binasının ana giriş kapısına 3 metre uzunluğundaki 'dil' bırakan eylemciler, "Dilimizde tüy bitti, rüzgar, güneş şimdi" yazılı pankart astı.

Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Yasa'nın çıkmasını engellediği gerekçesiyle Babacan'ı protesto eden eylemciler, nükleer enerji yerine rüzgar ve güneş gibi alternatif enerji yöntemlerini önermekten 'dillerinde tüy bittiği'ni savundu. Eylem olaysız sona erdi.

"Dilinde tüy bitmek"

(Posta, 1 Aralık 2004, s. 14)

RTÜK, bindiği dalı kesiyor!

RTÜK Başkanı Karaca'nın 'reality şov'lara yasak çıkışı için Kanal D Genel Müdürü Saygı, 'Bu yaklaşım tehlikeli' dedi

MAGAZİN SERVİSİ

Kanal D Genel Müdürü Murat Saygı, 'gelin-kaynana programları' konusundaki eylemle ilgili olarak RTÜK Başkanı Fatih Karaca'ya tepki gösterdi. Reality şovlarla ilgili basın toplantısını yersiz ve anlamsız bulan Saygı, yazılı açıklamasında şu görüşlere yer verdi:

"Karaca'nın ifadeleri içinde vahşi kapitalizmin ürünü, reklam veren, kanal, rating sadet zinciri gibi değişler kullanılmıştır ki, bunlar maksadını aşan talihiz beyanatlardır. Dünyadaki tüm TV kanalları bu üçgen içinde yaşarlar, bu son derece doğaldır. Buna yozlaşma ifadesiyle yaklaşmak son derece tehlikelidir, zira RTÜK bu reklamlardan ödenen paylarla ayakta durmaktadır."

"Bindiği dalı kesmek"

(Milliyet, 4 Mart 2005

s. 2)

Kızıltepe'de mızrak Çuvala sığmıyor!

Kartvizitler
bile kanıt
sayıldı

Kızıltepe iddianamesinde ifadeleriyle polis operasyonunun başlamasına gerekçe gösterilen itirafların birgün sonra yakalandığı ortaya çıktı. Evde bulunan iki avukata ait kartvizitler "örgüt üyeliği" için kanıt olarak gösterildi

"Mızrak çuvala sığmaz."

(Milliyet, 1 Ocak 2005, s. 16)

Ateş düştüğü yeri yaktı

Tesadüfen geçtiği yolda kamyon altında kalan kızının kanlı bedeniyle karşılaşan Yalçın Apak o sahnenin hâlâ gözünün önünden gitmediğini gözüne uyku girmediğini söylüyor

“Ateş düştüğü yeri yakar.”

(Sabah, 10 Mart 2005, s. 23)

Besle kargayı oysun gözünü

■ Bodrum Hayvan Hakları Derneği yönetim kurulu üyeliği ve sözcülüğünün yanı sıra, bir tatil köyünde yöneticilik yapan B.G., sokak hayvanlarını sürekli tedavi ettirdiği Pethane Veteriner Kliniği'nin yöneticileri Erkan Tüzüner ve Ercüment Yıldırım'la önceki akşam yemeğe gitti.

■ Yemek sonrasında Tüzüner ile Yıldırım'ın şoförü Alper Özer önce veterinerleri, ardından da B.G.'yi Eskiçeşme Mahallesi'ndeki evine bıraktı. Alper Özer, tuvalet bahanesiyle girdiği evde B.G.'yi öpmek istedi.

■ Karşı koyan B.G.'nin yüzüne ve kafasına yumruk atan Özer, tecavüze yeltendi ancak gürültüye gelen komşular tarafından etkisiz hale getirilip, polise teslim edildi. B.G., Alper Özer'e sürekli yardım ettiğini belirterek, "Bunu hayvan bile yapmaz" diye konuştu.

Alper Özer

Tek başına yaşayan B.G. kendisine tecavüze yeltenen Alper Özer'den şikayetçi olarak tutuklanmasını istedi.

"Besle kargayı, oysun gözünü."

(Posta, 19 Aralık 2004, s. 7)

Mart kapıdan baktırıyor

HAFTA sonu bahar havası yaşayan İstanbullular, dün sabah erken saatlerde lapa lapa yağan karla, soğuk kış günlerini yeniden yaşamaya başladı. Kar yağışı kent trafiğinde önemli ölçüde aksamaya yol açmadı ancak duraklarda otobüs bekleyen yolcular, zaman zaman tipiye dönen yağış nedeniyle, zor anlar yaşadı. “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır” sözünü hatırlatan kar yağışı, öğle saatlerine doğru etkisini kaybetti. Kar yağışı nedeniyle Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet köprüleri O-1, O-2 karayolları ve bağlantı yollarında, uzun süreli tıkanmaya yol açmayan yoğunluklar yaşandı.

Soğuk havanın, hafta sonuna kadar etkisini sürdüreceğini

belirten İstanbul Meteoroloji Bölge Müdürü Mustafa Yıldırım, kar yağışının kentin yüksek kesimlerinde daha etkili olduğunu belirterek, yağışın sahil kesimlerinde yağmur ve karla karışık yağmur şeklinde görüldüğünü söyledi. Yıldırım, hava sıcaklığının hafta sonundan itibaren de artacağını ifade etti.

■ Gürkan ÖZTEKİN/İSTANBUL

“Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.”

(Hürriyet, 9 Mart 2005, s. 4)

'Çetelerin belini kıracağız'

Futbol Federasyonu Başkanı Levent Bıçakcı, kimsenin gözünün yaşına bakmayacaklarını, tribün terörünü kökünden kazıyacaklarını söyledi

'Bunlara teslim olmayız'

FUTBOLU şiddetin kışkırtıcılarından kurtarmak için çalışmalarını yoğunlaştıran Futbol Federasyonu, dün Süper Lig takımlarının temsilcileri ile İstanbul'da bir toplantı yaptı. Yaklaşık iki saat süren zirvenin ardından çarpıcı açıklamalar yapan Federasyon Başkanı Levent Bıçakcı, "Futbol bir avuç çeteye teslim olamaz. Futbol rant elde etmek için tribünleri kuşatanların da tutsağı olmaz. O çetelerin belini kıracağız" dedi.

'Azimliyiz, kararlıyız'

SPOR sahalarını bu karanlık düşüncelerden temizlemek için kararlı olduklarını vurgulayan Bıçakcı, şöyle devam etti: "Yılların ihmalıyla gelişen bu iğrençlikleri artık sadece nefretle karşılamak değil, yok etmek kararlıyız. Şiddeti tribünden kovacağız. Futbolu güven ve huzur ortamıyla buluşturacağız. Yetkilerimizi sonuna kadar kullanacağız".

Temizleme sözü verdi

LEVENT Bıçakcı, olayların önüne geçilmesi adına hükümet, kulüpler ve kamuoyu ile ortak hareket ettiklerinin altını çizdi. Federasyon Başkanı, "Kimsenin gözünün yaşına bakılmayacak. Bu ilkel sahneleri artık hiç kimse görmek istemiyor. Futbola musallat olan bu baş belalarını tribünlerden defedeceğiz. Söz veriyorum; korkuyu, endişeyi dağıtacak, tribün terörünü kökünden kazıyacağız" diye konuştu.

"Belini kırmak"

(Milliyet, 3 Aralık 2004, s. 35)

‘Atın ölümü...’

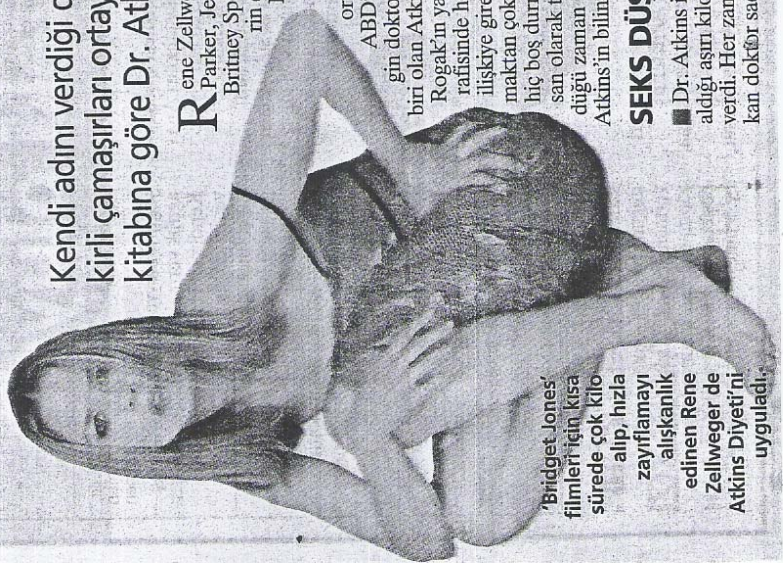
RAKININ tadını kaçıran ölümler akşamcıları nasıl etkiledi? İşte Çiçek Pasajı ve Nevizade yorumları: “Bu bir rakı savaşı, komplo olduğunu düşünüyorum... Yeni Rakı’nın adı lekelenmemeli... Evde içmekten korkuyoruz... Atın ölümü arpadan olsun...” ÖZLEM YURTCU’NUN HABERİ 16’DA

“Atın ölümü arpadan olsun.”

(Sabah, 4 Mart 2005, s. 1)

Atkins'in ipliği pazara çıktı

Kendi adını verdiği diyetle yıldızlaşan Dr. Robert Atkins'in kirli çamaşırları ortaya çıktı. Lisa Rogak'ın yazdığı biyografi kitabına göre Dr. Atkins, hastalarının çoğuyla ilişkiye girdi

'Bridget Jones' filmleri için kısa sürede çok kilo alıp, hızla zayıflamayı alışkanlık edinen Rene Zellweger de Atkins Diyeti'ni uyguladı.

Rene Zellweger, Sarah Jessica Parker, Jennifer Aniston ve Britney Spears gibi ünlü isimlerin de uyguladığı Atkins Diyeti'nin yaratıcısı öldü ama zaatları yeni ortaya çıktı.

ABD'nin en zengin doktorlarından biri olan Atkins, Lisa Rogak'ın yazdığı biyografisinde hastalarıyla ilişkiye giren, aç kalmaktan çok korkan ve hiç boş durmayan bir insan olarak tanıtıldı. İşte, öldüğü zaman 116 kilo olan Dr. Atkins'in bilinmeyen yanları:

SEKS DÜŞÜNÜ

■ Dr. Atkins ilt kez 33 yaşındayken aldığı aşm kiloları vermeye karar verdi. Her zaman aç kalmaktan korkan doktor sadece fiziksel açıktan

değil başarısızlık ve kadınlarla ilişki kuramamaktan da hep korktu.

■ Doktor Atkins, fiziksel açlığını yemek yiyerek tatmin etse de psikolojik açlığını ne kadar çok kadınlara flört ederse etsin gideremiyordu.

Hemsire Barbara Stinson, "Hepinizle flört ederdi. Bizi geceleri evine çağırmak için fırsat kollardı" dedi.

■ Ünlü doktor, kendini yatakta kadınlara ispat etmek istiyor ve çoğu hastasıyla cinsel ilişkiye giriyordu. Dr. Atkins, ise aldığı

hemşireleri fiziksel özelliklerini ne göre seçiyordu. Onların güzel olmasına dikkat ediyor ve onlara təcizde bulunuyordu.

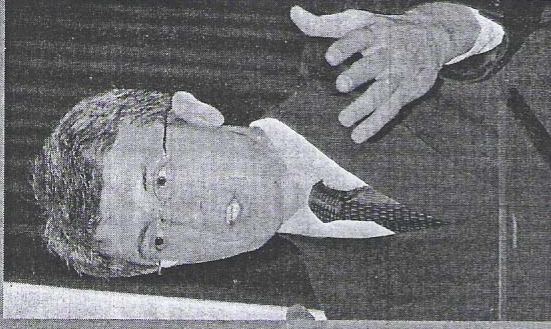
■ Sanatçılarla çok iyi diyaloglar kuran Dr. Atkins, güzel dansçılarla ve şov kızlarıyla aynı çevrede bulunmaktan çok hoşlanıyordu. Atkins Kliniği'nin bekleme salonu güzel dansçı kızlarla dolup taşardı.

"İpliği pazara çıkımkak"

(Sabah-Günaydın, 6 Ocak

2005, s. 12)

Özince: Parayı reel sektöre vermeyip turşusunu kurmuyoruz

TÜRKİYE Bankalar Birliği ve Türkiye İş Bankası Genel Müdürü Ersin Özince, Türk bankalarının reel sektöre yeterince kaynak aktarmadığı eleştirilerine "Paramın turşusunu kurmuyoruz" yanıtı verdi.

Hacettepe Üniversitesi İşletme Topluluğu tarafından düzenlenen panelde konuşan Özince, Türkiye'de paranın fiyatını devletin te borçlanmasının belirlediğine dikkat çekti. Devlete para vermenin suç olmadığını söyleyen Özince, reel sektöre yeterince kaynak aktarılmadığı iddialarını de yanıtladı.

"Türk bankaları reel sektöre para vermeyip de turşusunu kurmuyorlar? Türk bankaları paraları saklamıyorlar" diyen Özince, daha sonra "turşusunu

BANKALAR Birliği Başkanı Ersin Özince, bankaların reel sektöre yeterince kaynak aktarmadığı yönündeki eleştirilere, "Türk bankaları reel sektöre para vermeyip de turşusunu kurmuyorlar. Türk bankaları paraları saklamıyorlar" yanıtını verdi.

kurma" deyiminin spekülasyon olarak değerlendirilebileceği endişesini dile getirdi.

KRİZDE SAĞLAM DURDUK

Bankacılık sektörünün kriz döneminde sağlam durduğunu ifade eden Özince, "Biz bu sektöre çok ciddi şekilde hırpaladık. Bankacılık sektörü sağlam

durnasaydı kriz döneminde ülkemiz mali yönden çok daha büyük bir uçuşuma yuvarlanırdı. Kötü hale düşmesi mevzu bahis olurdu" diye konuştu.

Özince, sözlerine şöyle devam etti: "Bankalar reel sektöre kredi vermiyor, diyenlerin baklı gerekçeleri olabilir. Reel sektöre kredi vermekte istekli olmayan bankalar olabilir. Krediyi hakeden reel

sektör kuruluşları alıyor, hak etmeyenler daha az alıyor olabilir. Ama Türk bankaları Türkiye Cumhuriyeti devletinin riskini almasalar hiç de iyi şeyler olmaz. Ne olur? Devletin hazinesi çıkp borçlanamaz ya da fiyatlar yükselir. Neyin, nerede, Türk vatandaşının hangi parasının nerede olduğunu bilmeden değerlendirmek yapmak doğru değil."

"Turşusunu kurmak"

(Milliyet, 8 Aralık 2004, s. 11)

Ayranimiz yok içmeye!!!

Yabancı umutlar

Genel Müdürlük 2008 için şimdiden kolları sıvadı. Oyuncuları madalya kazandıran branşlara yabancı sporcu ve antrenör getirecek deni GSGM, birinci basamakta da konuyla ilgili talimat verdi.

GSGM'nin başarısız bulduğu branşlara yabancı antrenör getirme düşüncesine Türk sporuna yıllardır hizmet eden isimler sert tepki gösterdi: "Önce tesis ve malzeme sorunu halledilsin"

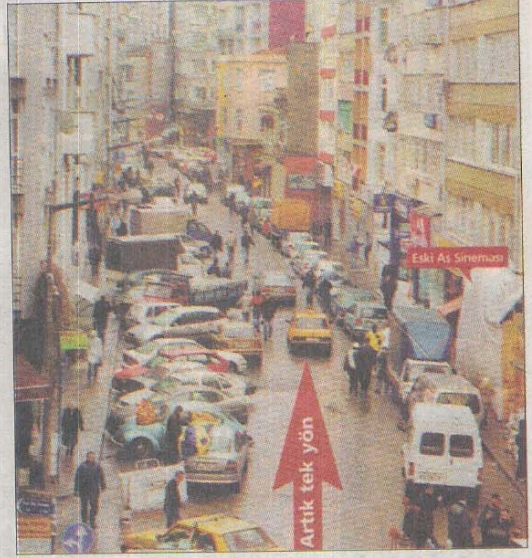
"Ayranı yok içmeye, atla gider sıçmaya."

(Milliyet-Taktik, 30 Mart 2005, s. 4)

Moda sokakları arap saçına döndü

İstanbul Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü'nün Kadıköy Moda Caferağa Mahallesi'nde yaptığı yeni trafik düzenlemesi vatandaşları ve esnafı çileden çıkardı. Caferağa Mahallesi'ndeki Moda Caddesi'nde trafik tek yön haline getirildi. Araçlar zaten çok dar olan ara sokaklara yönlendirildi. Trafik de içinden çıkılmaz bir hale geldi.

Semt sakinleri bu durum karşısında evlerine ve işlerine ulaşmanın saatler aldığından, esnaf ise mağazalarına mal getirememekten şikayetçi. Esnaf ve mahalle sakinleri trafik düzeninin eski haline getirilmesini istiyor.

“Arap saçına dönmek”

(Posta, 22 Ocak 2005, s. 20)

Öküz altında buzağı aramak

Deyimler ve atasözleri ne kadar önemlidir bir milleti anlamak ve anlatmak açısından... Mesela bir memlekette “Partiyi vurmak” diye bir deyim ihtiyacı duyulduysa, bu, orada onu bunu dolandırmaya, üçkâğıda meyilli insanların bolca bulunduğu anlamına gelmez mi?

Aslında yasalar yerine bizim atasözleri ve deyimler sözlüklerinden birine bakacaktı AB... Misal “Öküz altında buzağı aramak” deyiminin peşine takılıp “işkence”ye kadar gidebilirdi.

psuda@hurriyet.com.tr

“Öküz altında
buzağı aramak”

(Pakize Suda,
Hürriyet-Cumartesi,
4 Aralık 2004, s. 11)

YETER SÖZ MİLLETİN

YALÇIN BAYER

Fax:(212) 677 03 20-677 03 27
ybayer@hurriyet.com.tr

İzlenimler

AB önce ölümü gösterdi, sonra sıtmaya razı etti

BRÜKSEL'den akşamüzeri (dün) dönüyoruz. **Conrad Otel** boşaldı. **İstanbul Conrad Oteli**'nden gelen Rus kökenli Müdür **Ivan Hiel**, "Elhamdulillah... Bu işi atlattınız" diyor.

Avrupa Konseyi'nin binası öğle saatlerinde ancak temizleniyor. Canlı yayın araçları gitmiş. Herkeste bir rehavet, aynen hamamdan çıkmış gibi... Birkaç kafede **Türk** gazeteciler kahve içerek **Brüksel**'i az da olsa tanımak istiyorlar, bitpazarını geziyorlar. **Brüksel**'in ünlü **Sablon Meydanı** çam ağaçlarıyla süslenmiş, **Avrupa Noel**'e hazırlanıyor.

AB nezdindeki daimi temsilcimiz **Oğuz Demiralp**, diplomatları uğurlarken bizlere "Merak etmeyin, yola devam..." diyor... Bir başka diplomat "Aldıklarımıza ve verdiklerimize bakıyoruz; ama elimizde bir tarih olması önemli değil mi?" diye konuşuyor.

Brüksel'in özeti, 'Avrupa bize önce ölümü gösterdi, sonra sıtmaya razı etti!'

"Ölümü gösterip

sıtmaya razı etmek"

(Yalçın Bayer, **Hürriyet**,

19 Aralık 2004, s. 20)

MEHMET Y. YILMAZ

DMC 34204 Bağlar - İSTANBUL Fax: 0 212 505 62 70 mehmet.yilmaz@milliyet.com.tr

Dereyi görmeden paça sıvanmaz!

Lider Fenerbahçe ile takipçisi Galatasaray arasındaki puan farkının ikiye inmesinin ardından gazetelerde yayınlanan demeçlere ve yorumlara bakılırsa yarış çoktan bitmiş durumda.

Sadece gazetelere yansayanlar değil...

Uzun süredir "Bu yıl şampiyon olmayız" havasındaki Galatasaraylı arkadaşlarım bile hafta başından beri sarı kırmızı kravatlar takıyorlar... Neredeyse otomobilleri atlayıp şampiyonluk turuna çıkacaklar...

Daha oynanacak 9 maç var... Ve şampiyonluğun iki adayı Kadıköy'de karşılaşacaklar...

Paçaları sıvanmak için çok erken gibi geliyor bana...

Galatasaray'ın, Samsun yenilgisinin ardından "Bu iş bitti" diyenler

ne kadar yanıldırsa, Fenerbahçe'nin Denizli yenilgisinin ardından şampiyonluk turuna çıkmaya hazırlanıyorlar da o kadar yanıylıyorlar.

Fenerbahçe, bugünkü kadro yapısıyla Türkiye liglerinin en güçlü takımı.

Birçok kişi aksini düşünse bile Teknik Direktörü de kolayca deli di-

ye geçirilemeyecek birisi.

Burada sorulması gereken soru şu: Fenerbahçe, ligin ilk yarısının ortalarından itibaren oynadığı öldürücü futbolu (Bu tanımı Del Bosque yapmıştı), neden ikinci yarının başında ortaya koymadı?

Ligin ilk yarısının son haftalarında Fenerbahçe'nin öldürücü bir futbol oynamasının ardında Van Hooijdonk'un sakatlanıp kadrodan çıkması yatıyor.

Hooijdonk çıkınca Selçuk kad-

roya girmişti ve Fenerbahçe Aurelio - Selçuk orta sahasıyla yıldızlarının bireysel yeteneklerini ortaya koyabilecekleri mücadele güce sahip olmuştu...

Şimdi aynı futbol ortaya konmıyor, çünkü Anelka'nın da kadroya girmesi takımın dengesini bozdu... Tıpkı sezon başındaki gibi.

Daum'un bunu görmesi için puan farkının ikiye inmesi gerekiyordu aslında...

tek tarafı olarak feshetti.

Sebebi Sami'nin son hafta oynanan maçta rakibine kasti tekme atması.

Bunu istemek çok saflık belki ama, darısı birinci ligdeki takımlarımızın başına!

Alkışlayın Muğla'yı

Belki dikkatinizden kaçmıştı diye tekrarluyayım.

İkinci Lig B Kategorisi takımlarından Muğlaspor, oyuncusu Sami Uğurlu'nun sözleşmesini

"Dereyi görmeden paçayı sıvamak"
(Mehmet Y. Yılmaz,
Milliyet-Taktik,
24 Mart 2005, s. 2)

Yumurta kapiya dayanınca...

Adalet Bakanı **Cemil Çiçek**'in pazartesi günleri Bakanlar Kurulu sonrası açıklamaları hep bizim MANŞET (CNN TÜRK, hafta içi her gün 17:00) programına rastlar. Bu defa da öyle oldu. Ancak Allahtan, biz de aynı konuyu (TCK'ı) tartışıyorduk. Sanki MANŞET'e katılmıştı, biz de **"Sayın Bakan bunca eleştiriye karşı ne diyorsunuz?"** sorusunu sormuşuz

gibi, Çiçek açtı ağzını yumdu gözü. Nokta virgülsüz konuştuğundan dolayı, nefes nefese heyecan içinde dinledik.

Söylediklerinin içinde bir bölüm vardı ki, beni çok düşündürdü.

Bakan, TCK taslak

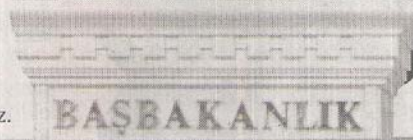
durumundayken herkese yollanıp görüş sorulduğuna ancak sadece iki yerden doğru dürüst yanıt alınabildiğine değindi.

İçim sızladı.

Demek ki, eski hastalığımız geçmemiş. Hâlâ ilgisiz ve aklı başına sonradan gelen bir toplumuz.

Cemil Çiçek

Hâlâ alışkanlıklarımızdan kurtulamamışız.

Çocukluğumdan beri, ben de dahil olmak üzere, hepimizde genel bir ilgisizlik, toptan bir tembellik izleri vardır. İster kişi, ister kurum veya şirket olsun, çıkarlarımızla ilgili konularda daima son dakikayı bekleriz. Harekete geçebilmemiz için, mutlaka yumurtanın kapiya dayanması gerekir.

Son noktaya gelene kadar kimbilir kaç defa kapımız çalınmıştır. Fikrimiz sorulmuştur, ancak göz göre göre, birçok konuyu son dakikaya bırakmışızdır.

Harekete geçtiğimizde de yeri göğü inletir, fırtınalar kopartırız. Ancak çoğu zaman iş işten geçmiş olur. Ardından, uzun süreli bir mücadele dönemi açılır.

Cemil Çiçek'i dinlerken aklıma aynı şekilde görmezden geldiğimiz 12 Eylül Anayasası geldi.

Bundan önceki basın yasası değişiklikleri sırasında,

Oktay Ekşi'nin haykırıp bizleri uyandırmaya çalışması geldi...

Demek ki, hastalık hâlâ sürüyor.

12 Eylül ve sonrasında şok tedavileri de işe yaramamış.

Eh öyleyse, çekin ipini gitsin. Meheldir bize...

"Yumurta kapiya dayanmak"

"Nefes nefese"

"İçim sızlamak"

"Aklı başına gelmek"

"Göz göre göre"

"İş işten geçmek"

(Mehmet Ali Birand, Posta, 16 Mart 2005, s. 13)

ARMUT PİŞ...

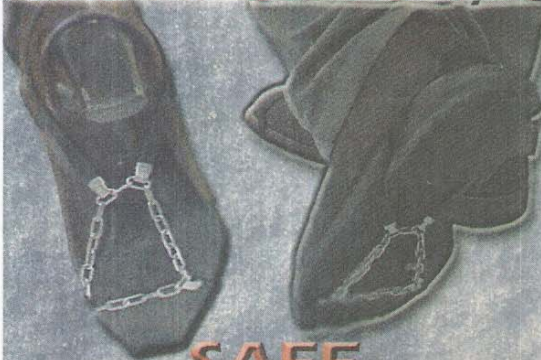
Herkes İdeal Kart'ı ile
taksitli alışveriş yapıyor,
puan topluyor, puanlarını
doyasıya harcıyor. Ya siz?

DIŞBANK

“Armut piş, ağzıma düş.”
(Hürriyet, 1 Aralık 2004, s. 20)

**DÜŞENİN DOSTU OLMAZ..
KARDA VE BUZDA
EMNİYETLİ ADIMLAR İÇİN**

SAFE

**AYAKKABI ZİNCİRİ
BAYİLİK VERİLECEKTİR**

E-POSTA :fabeks@superonline.com
TLF :+90 212 360 09 90 (pbx)

“Düşenin dostu olmaz.”
(Hürriyet, 8 Aralık 2004,
s. 2)

Sona kalan, donakalır.

Yıl sonuna özel fiyat avantajları ve çok uygun ödeme koşullarıyla
sınırlı sayıda Freelander, Borusan Otomotiv bayilerinde.

Karakış ve bayaz kar bastırmadan acele edin.

Land Rover Castrol®'ü tercih ediyor.

Yeni Freelander
35.000€'dan
başlayan, peşin indirimli taksitle
edilen araçlar teslimatı yapılır.

YENİ FREELANDER

Borusan Otomotiv
Land Rover Türkiye Distribütörü
www.landrover.com.tr

0212 473 0 563

Adana Borusan Oto Adana Motor (0324) 451 50 50, Ankara Borusan Oto Ankara (0312) 398 09 30 - Borusan Oto Çanakkale (0312) 459 80 80
Antalya Kestel Oto (0242) 240 24 84, Bursa 1 Arslan Oto (0224) 211 37 37, Denizli Yılmaz Oto (0258) 751 49 49, Eskişehir İbneli Oto (0222) 226 98 00
Gaziantep Borusan Oto (0342) 322 83 83, İstanbul Borusan Oto Avcılar (0212) 692 40 00 - Borusan Oto İslazıye (0212) 359 30 30
Kocaeli Oto Bursa (021 6) 578 33 33, Lami Otogazisi (0222) 388 19 50, Konya Kızıllı Oto (0332) 342 26 42

Sadece Borusan Otomotiv tarafından ithal edilen Land Rover'lar 3 yıl ya da 100.000 km Borusan Otomotiv garantisi altındadır.

“Sona kalan,
donakalır.”
(Milliyet, 19 Aralık
2004, s. 13)

Yükte ağır pahada hafif çeker

MAN

31.12.2004'a kadar
özel fiyatlarla

MAN Kamyon ve Otobüs Ticaret A.Ş.

ANKARA: ANKAMAN (0312) 341 41 51
ANTALYA: BAYSAL MAN (0242) 443 17 70
BURSA: MAR-MAN (0224) 267 13 30
DENİZLİ: YILMAZ OTOMOTİV (0258) 251 78 21
ERZURUM: EFENDIOĞLU (0442) 242 23 00
GAZİANTEP: ASLAN MAN (0342) 235 47 90
İSTANBUL: İTTELLİ (0212) 876 04 04
İZEL: KÖKSALLAR (0324) 646 30 08
KAYSERİ: TİMÜÇİNLER (0352) 241 32 43
KONYA: KOYUNCU (0332) 245 82 30
SAMSUN: KAMER (0362) 268 68 88
TRAZEDON: HASAN ÖZER (0462) 321 19 43
www.man.com.tr

36 aya varan vade seçenekleri

Kredi Tutarı	Vade	Faiz Oranı	Aylık Taksitler
20.000 TL	12	% 0,18	1.588 TL
30.000 TL	36	% 0,51	936 TL
40.000 TL	12	% 1,59	3.706 TL
40.000 TL	36	% 2,00	1.594 TL

Kampanyaya koşulları MAN 12 163 için geçerlidir.
Kampanyaya stoklarla sınırlıdır.

“Yükte hafif, pahada ağır.”
(Hürriyet, 1 Aralık 2004,
s. 29)

Damlaya damlaya göl olur!

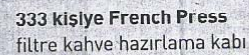
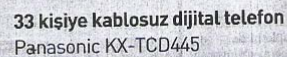
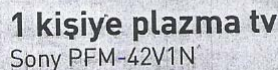
HSBC Bank B Tipi Likit Fon ile en küçük birikimleriniz bile değer kazanır.

HSBC Bank A.Ş. www.hsbc.com.tr
HSBC Bank A.Ş. İstanbul Şubesi, Nispetiye Yolu, Kat: 10, 34398 Beşiktaş/İstanbul

HSBC
Dünyanın yerel bankası

“Damlaya damlaya göl olur.”
(Milliyet, 23 Aralık 2004, s. 8)

Yatırım için oradan oraya koşuşturanlara siz bakmayın. Birikimlerinizi Akbank Yatırım Fonları'nda değerlendirin. Hem portföyünüzün uzman yatırımcılar tarafından yönetilmesinin huzurunu yaşayın, hem de birbirinden değerli hediyeler kazanma şansına kavuşun.

Nasıl katılacaksınız:
10 Ocak – 31 Mart 2005 tarihleri arasında her ay en az 20.000.-YTL Akbank B Tipi Yatırım Fonu ortalamasını* koruyun, 1 çekiliş hakkı kazanın. Ayrıca, her ay Akbank B Tipi Yatırım Fonu ortalamanızda en az 5.000.-YTL artış gerçekleştirin, her 5.000.-YTL için bir çekiliş hakkı daha kazanın. Kampanya üst limiti 20 çekiliş hakkı olarak belirlenmiştir.

Yatırımda mutlu fon!

[illegible]

*Sadere Ocak ile 30 Ocak +31 Ocak tarihleri arasındaki fon ortalamalarına bölünmüştür.

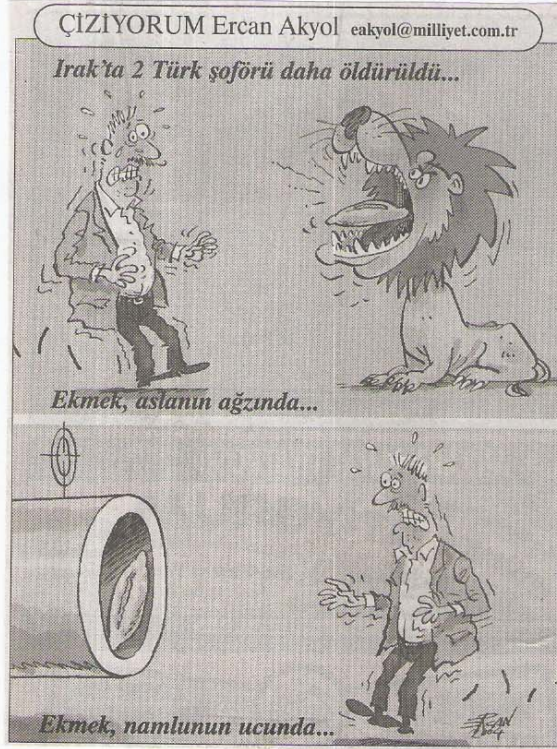
444 25 25
www.akbank.com

AKBANK

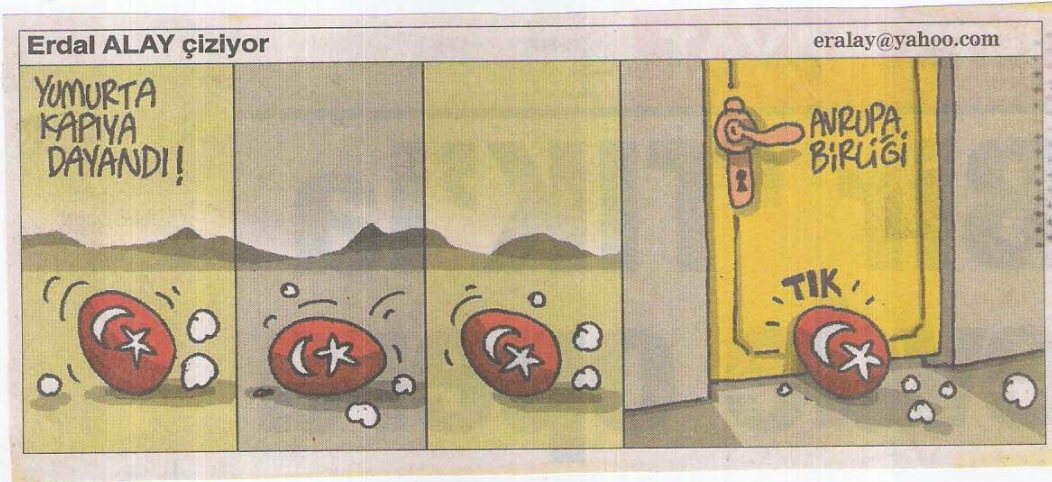
(Hürriyet, 11 Ocak 2005, s. 10)

“Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla.”
(Salih Memecan, Sabah, 18 Mart 2005, s. 1)

“Ekmek aslanın ağzında”
(Ercan Akyol, Milliyet,
3 Aralık 2004, s. 16)

“Yumurta kapiya dayanmak”
(Erdal Alay, Posta, 10 Aralık 2004, s. 3)

“Ağzıyla kuş tutmak”
(Salih Memecan, Sabah, 5 Aralık 2004, s. 1)

“Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkanıdır.”
(Erdal Alay, Posta, 11 Şubat 2005, s. 3)

“Ne Şam’ın şekeri, ne Arap’ın yüzü (zekeri).”
(Hürriyet, 17 Mart 2005, s. 21)

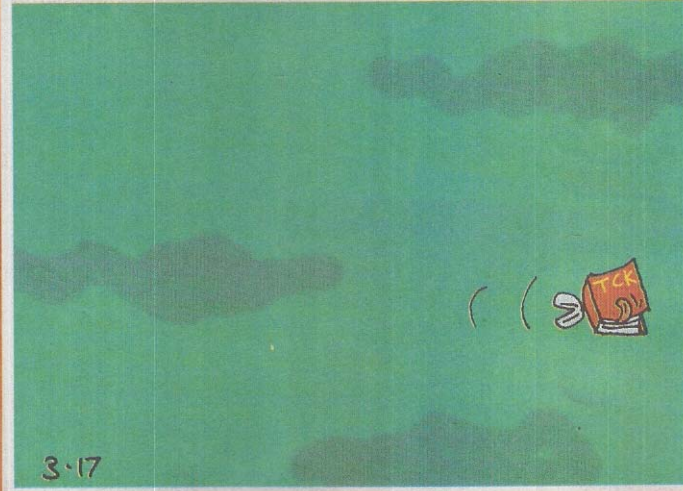

“Bal tutan parmağını yalar.”
(Semih Balçioğlu, Sabah,
24 Şubat 2005, s. 22)

BIZIMCITY

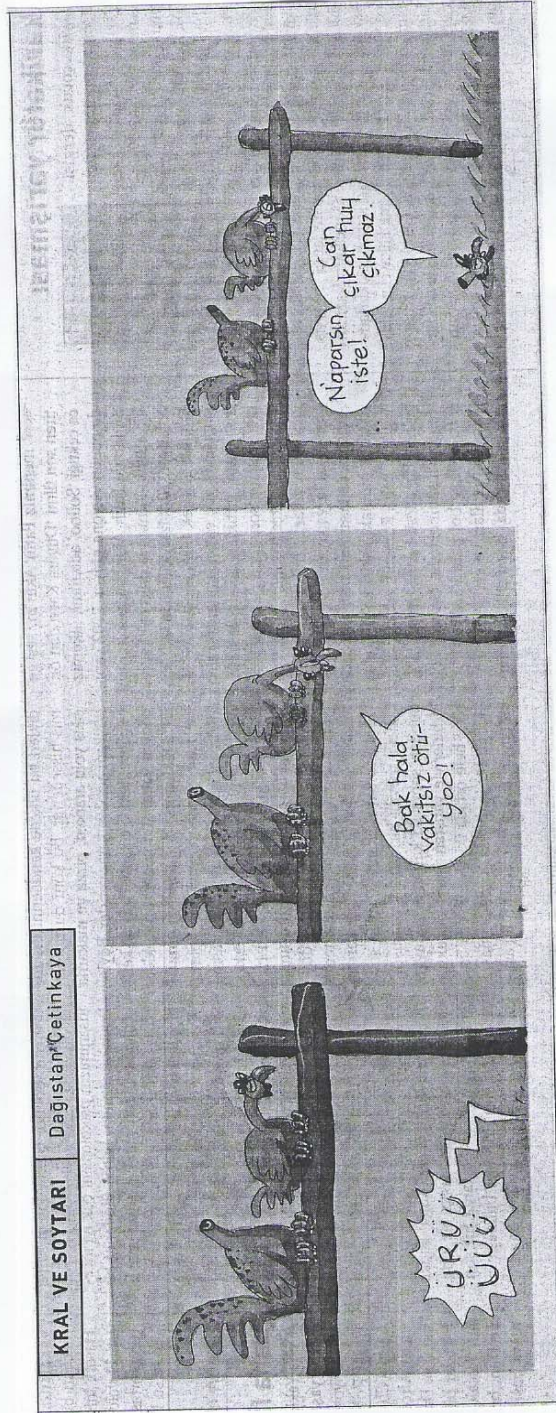
Salih Memecan

Büyük balık, küçük balık olayı

“Büyük balık, küçük balığı yutar.”

(Salih Memecan, Sabah, 17 Mart 2005, s. 1)

“Can çıkar, huy çıkmaz.”

“Vakitsiz öten horozun başını keserler.” (Bu atasözü, karikatürde bir söz olarak kullanılmamış; atasözünün parodisi yapılmıştır.)

(Dağıstan Çetinkaya, Zaman, 4 Mart 2005, s. 16)